

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ЗАПИСКИ
З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ
ФІЛОЛОГІЇ

Writings in Romance-Germanic Philology

Збірник засновано в 1997 р.

Виходить 2 рази на рік

Випуск 1 (48) 2022

Одеса
2022

УДК 811.11:13(067)

З 32

Засновник та видавець: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Головний редактор:

Колегаєва І.М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри лексикології і стилістики англійської мови Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Заступник Головного редактора

Бистров Я.В. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології Прикарпатського Національного університету імені Василя Стефаника

Редакційна колегія:

Бабелюк О. А. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри технічного перекладу навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності; доктор габілітований Академії Полонійної в м. Ченстохова (Республіка Польща)

Бігунова Н.О. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Голубенко Л. М. – кандидат філологічних наук, професор, декан факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Домброван Т. І. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології та перекладу Одеського національного політехнічного університету

Карпенко О. Ю. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Кобякова І.К. – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології Сумського державного університетуд

Кравченко Н.О. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Краснобаєва-Чорна Ж.В. – доктор філологічних наук, професор кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса

Крамер Ш. – професор Інституту германістики Віденського університету (Австрія)

Матузкова О. П. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії та практики перекладу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Мартинюк А.П. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Петлюченко Н. В. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової

Приходько Г. І. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології Запорізького національного університету

Приходченко О. О. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Запорізького національного університету

Сиваченко Г.М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач сектором компаративістики Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України

Силантьєва В. І. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Скрібнер К. – професор, Університет штату Орегон (США)

Смаглій В.М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри філології Одеського національного морського університету

Степанова Г.А. – доктор філологічних наук, професор кафедри англійської філології та перекладу Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

Томчаковська Ю.О. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов Національного університету «Одеська юридична академія»

Швачко С.О. – доктор філологічних наук, професор кафедри германської філології Сумського державного університету, академік Академії Наук Вищої школи України

Відповідальний секретар: Строченко Л.В. – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри лексикології і стилістики англійської мови Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Технічний секретар: Єрмоєнко С.В. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та практики перекладу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Відповідальний за випуск: Строченко Л.В.

Збірник містить статті з питань романо-германської філології, перекладу, викладання іноземних мов та літературознавства.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet Вченою радою Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (Протокол № 10 від 31.05.2022).

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:

Серія КВ № 16374-4846ПР від 17.12.2009 р.

Журнал внесено до Переліку наукових фахових видань України (Категорія "Б"): Наказ МОН України № 627 від 14.05.2020 р. (Додаток 2), філологічні спеціальності – 035.

Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова, 2022

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА

УДК 378.147

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259804](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259804)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СЛОВНИКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Алексєєва О.Б.

старший викладач, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського»

<https://orcid.org/0000-0001-8491-1714>

Web of Science ResearcherID

[AAC-4567-2021](#)

У статті розглянуто актуальну проблему сучасної методики, а саме – питання стратегії формування словника майбутніх вчителів початкової школи, а також деякі принципи сприяння мовному та когнітивному розвитку студентів. Для розуміння та аналізу процесу формування професійного словника у статті стисло розглянуто критерії професійної лексики викладачів. Дослідження зосереджено в основному на лексичних вправах, що сприяють формуванню власного словника майбутнього вчителя та свідчить про те, що цей процес залежить в основному від того, як часто людина стикається зі словом і наскільки глибоко ці слова обробляються. Читання професійних текстів іноземною мовою є важливим джерелом вивчення лексики, спочатку під контролем та з допомогою викладача, а пізніше, за результатами навчання, самостійно або у групі. Спеціально розроблені вправи до таких текстів забезпечують необхідну кількість повторень, а також дозволяють студентам вивчати та вживати слова, з якими вони не часто стикаються в розмовній мові. Важливою складовою заохочення студентів свідомо й активно залучатися до використання слів, створюючи спектр діяльності, що збагачує розуміння значення слів і зосереджує на вживанні слів у мовленні. Основна мета полягає в тому, щоб зацікавити студентів і охопити словниковий запас, з якого починається власне вивчення лексики. Розглянуто процес формування професійного словника майбутніх вчителів початкової школи на прикладі роботи з професійно-орієнтованим текстом та зроблено висновки щодо найефективніших засобів формування професійного словника майбутніх вчителів початкової школи.

Ключові слова: формування професійного словника, професійно-орієнтований текст, мовний розвиток, іноземна мова за професійним спрямуванням.

FORMATION OF A PRIMARY SCHOOL TEACHER PROFESSIONAL VOCABULARY IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH

Alekseeva O.B.

senior lecturer, State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D.Ushinsky»

The article deals with a relevant problem in modern methodology, namely, the issues of the strategy for the formation of future primary school teachers' vocabulary, as well as some principles of promoting the language and cognitive development of students. To understand and analyze the process of forming a professional vocabulary, the article briefly considers the criteria for the professional vocabulary of teachers. The study focuses mainly on lexical exercises that contribute

to the formation of the future teacher's own vocabulary and indicates that this process depends mainly on how often a person encounters a word and how deeply these words are processed. Reading professional texts in a foreign language is an important source of learning vocabulary, first under the supervision and with the help of a teacher, and later, according to the results of learning, independently or in a group. Specially designed exercises for such texts provide the necessary number of repetition, and also allow students to learn and use words that they do not often encounter in spoken language. An important component is the motivation of students to consciously and actively engage in the use of words, creating a range of activities that enriches understanding of the meaning words and focuses them on the use of words in speech. The main goal is to keep students interested and to cover the vocabulary from which the actual study of vocabulary begins. The process of forming a professional vocabulary of future primary school teachers is considered on the example of working with a professionally oriented text and conclusions are drawn about the most effective ways of forming a future primary school teachers' professional vocabulary.

Key words: *professional vocabulary formation, professionally oriented text, language development, professionally oriented foreign language.*

Вступ. Мова є невід'ємною частиною більшості навчання, а усна мова, зокрема, відіграє ключову роль у навчанні. Загальні підходи до вивчення іноземної мови, процеси викладання та навчання є вкрай важливими для узагальнення досвіду майбутніх вчителів початкової школи під час навчання іноземних мов. Вміння зв'язно і ефективно спілкуватися стає все більш важливим, і студенти повинні знати про низку обставин, завдяки яким ініціюється іншомовне спілкування.

Набуття комунікаційних навичок, а також мотивація використовувати мову є ключовою складовою процесу навчання. Крім того, іноземна мова є важливою для доступу до майбутніх сучасних можливостей, а також, вивчення мови стимулює творчість, когнітивні здібності та загальний розвиток студента.

Професійно-орієнтоване спілкування іноземною мовою завжди пов'язане з потребами спеціаліста отримувати, опрацьовувати, розуміти та використовувати нову професійну інформації, Саме тому формування словника майбутніх вчителів початкової школи для використання як у розв'язанні професійних завдань, так і за межами професійної діяльності, стає важливою сучасною задачею (Ніколаєва, Шерстюк, 2001).

Мета даної статті полягає у дослідженні та аналізі процесу формування професійного словника майбутніх вчителів початкової школи. Матеріалом дослідження слугували професійно-орієнтовані тексти, що використовуються на заняттях з іноземної мови.

Результати та обговорення. Багато дослідників у вітчизняній педагогіці та філології детально вивчали проблему іншомовної комунікації майбутніх вчителів, створення ними словникового запасу та навичок використання набутих знань, серед них Ю.І. Пассов, В.Л. Скалкін, С.Ю. Ніколаєва, Р.Ю. Мартинова, Н.К. Складенко та інші. Було розроблено загальні принципи, завдяки яким студенти у сучасних умовах навчання постійно здійснюють самостійний вибір додаткової мовленнєвої інформації, оскільки вони стикаються з необхідністю розширити власний словниковий запас.

Аналізуючи публікації сучасних науковців та враховуючи важливість процесу формування професійного словника майбутніх вчителів, з огляду на сучасні дисципліни, що вивчаються у вищій школі, стає очевидним, що питання формування професійного словника майбутніх вчителів початкової школи є вкрай важливим для спеціального вивчення (Барабанова, 2005).

Як вже було зазначено, існують ключові педагогічні принципи сприяння мовному та когнітивному розвитку студентів. Для складання професійного словника з іноземної мови майбутніх вчителів початкової школи, виокремимо три основних:

1. Зосередженість на сенсі, розуміння причин вибору слова та включення його у професійний словник.

2. Орієнтація на мову, як усвідомлення мовних форм, їх використання та здатність їх критично аналізувати.

3. Орієнтація на використання, що передбачає використання мови для трансформації того, що було засвоєно, а також можливості генерувати нові знання та діяти відповідно до суспільних реалій.

Вчені стверджують, що формування словарного запасу залежить в основному від того, як часто людина стикається зі словом і наскільки глибоко ці слова обробляються. Читання професійних текстів іноземною мовою є важливим джерелом вивчення лексики, спочатку під контролем та з допомогою викладача, а пізніше, за результатами навчання, самостійно або у групі. Читання забезпечує необхідну кількість повторень, а також дозволяє студентам вивчати та вживати слова, з якими вони не часто стикаються в розмові.

Студенти наразі мають доступ до цифрових матеріалів професійного напрямку, що надає комбінацію аудіо та візуального сприйняття слів, оскільки більшість навчальних програм супроводжується друкованим текстом, а не лише аудіо. Навіть дуже маленькі діти можуть переглядати та слухати за допомогою цифрових джерел. Таким чином, студенти в середньому збільшують свій рецептивний словниковий запас приблизно на 50-100 слів на рік. Для володіння професійною лексикою майбутні вчителі початкової школи повинні знати щонайменше 150 слів для середнього рівня та близько 300 слів для вільного володіння.

Набору лексики на рецептивному та репродуктивному рівнях сприяють спеціальні стратегії формування словникового запасу, включаючи розбиття слів на частини, розв'язування морфологічних задач, користуючись словниками, а також наступні:

1. Заохочення студентів свідомо й активно залучатися до використання слів, створюючи спектр діяльності, що збагачує розуміння значення слів і зосереджує на вживанні слів у мовленні. Важлива мета полягає в тому, щоб зацікавити студентів і охопити словниковий запас, з якого починається власне вивчення лексики.

2. Зосередження на насиченому розмовному процесі, в якому створюються різноманітні можливості для участі у розмові, що забезпечує

необхідний студентам словниковий запас і підтримує у спробі його розширення і доповнення.

3. Використання можливості досліджувати та обговорювати значення слів у навчальному процесі.

4. Збирання фактичних доказів про процес формування словникового запасу студентів (їх сильні сторони та недоліки) у процесі навчання. Задля цього кожен студент повинен отримати вільну можливість висловитися і відповісти на занятті, а також необхідно створювати тести для вимірювання та відстеження загального словникового запасу студентів.

5. Підтримка студентів у письмовій активності іноземною мовою, а саме навчання ефективного вибору слів, доречності використання слів, які відповідають темі, меті та аудиторії (Effective Writing).

Розглянемо процес формування професійного словника майбутніх вчителів початкової школи на прикладі роботи з професійно-орієнтованим текстом «*How should the new generation be brought up?*» на заняттях з предмету «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Як було зазначено вище, опрацювання лексики відбувається поступово, завдяки дотекстовим та післятекстовим вправам. Для щотижневого вивчення професійної лексики потрібно відібрати від 10 до 15 нових слів на тиждень, обираючи слова та словосполучення, які студенти будуть використовувати або зустрічати найчастіше у професійному середовищі, або слова, пов'язані з іншими словами, які вони вже вивчали.

Відібрані слова та словосполучення доцільно згрупувати в три групи:

Слова групи 1 – це слова загальної тематики, які найчастіше вживаються в повсякденному мовленні, такі слова зазвичай вивчаються за допомогою усних вправ. Приклади з обраного тексту включають: *a love, parents, children, a school, a joy, to make, to try*.

Слова групи 2 – використовуються в різних контекстах і текстах професійної спрямованості. Ефективне вивчення таких слів включає їх інтерпретацію, припустимі сфери вживання, необхідність та аналіз. Приклади з обраного тексту включають: *a generation, constantly, a kindergarten, to occupy, to substitute, to insult, reprimand, dignity*.

Слова групи 3 – це слова, що стосуються саме професії, які використовуються в окремих предметних областях, в випадку словника майбутніх вчителів початкової школи таких як: *to upbringing, the parental example, to imbibe. the value of education, the basis of new generation upbringing, the learning process*.

Обираючи слова з тексту для формування професійного словника майбутніх вчителів початкової школи, доцільно працювати зі словами з групи 2, оскільки вони найчастіше використовуються в усіх предметних областях.

Перед ознайомленням з текстом студенти вивчають попередньо відібрані слова, читаючи їх разом з викладачем, а потім самостійно, підбираючи зрозумілі визначення та генеруючи власні приклади вживання слів та

словосполучень. Вважається можливим запропонувати вправу, як то: ***Make up sentences of your own using the words and word combinations given below:***

nothing can really substitute parental love, to live with dignity, not to insult child, to give advice and counsel, the basis of new generation upbringing, taking up some course of study, to respect others.

Наступним кроком у формуванні словника є читання тексту, його переклад та виконання післятекстових вправ націлених на обробку лексики, серед яких:

-Write down these words with their transcription and translation into your vocabularies and try to remember them:

constantly, attention, parental, presence, to value, counsel, course.

-Give Ukrainian equivalents to the following words and word combinations:

more than everything, in different ways, modern generation, parental example, the basis of upbringing, to show respect to elders, their own learning process.

-Give English equivalents to the following words and phrases:

виявляти повагу до старших, по-різному, сучасне покоління, основа виховання, батьківський приклад, більше за все, власний процес навчання.

-Find the right word order:

- 1. New constantly style life makes of busy parents.*
- 2. There no should in reprimands presence or in the of public be friends.*
- 3. Children their right to dignity too have.*
- 4. Parental the upbringing should basis new example be generation of.*
- 5. That example child way be on parental to respect taught others will.*

-Give the answers to the following:

- 1. Why does the new style of life make?*
- 2. Why nothing can substitute parents to a child?*
- 3. Why it is so important to an example of the correct behavior?*
- 4. What are the most important things in the upbringing?*
- 5. How to show a child the values of modern life?*

В такий спосіб, кожне нове слово та словосполучення багато разів вживається при первинній активізації і обов'язково повторюється в найрізноманітніших лінгвістичних і смислових конструкціях. Така кількість повторень не допускає забування лексем, що вивчаються та розширює професійний словник студентів і їх іншомовні мовленнєві можливості. Останнім кроком у формуванні професійного словника є переказ тексту, який закріплює отримані знання та сприяє вираженню власної позиції засобами іноземної мови та демонстрації загальних знань з проблеми, що розглядається.

Висновки. Обговорення стратегій вивчення іноземної мови демонструє пряму залежність успішності іншомовної професійної комунікації від постійного та свідомого набору лексики за професійним спрямуванням у майбутніх вчителів початкової школи.

Важливим результатом дослідження виявляється те, що студенти отримують більш швидкий прогрес у формуванні професійного словника з іноземної мови, якщо лінгвістичні поняття, з якими вони мають справу, вже

знайомі їм з рідної мови. Це підкреслює бажаність встановлення зв'язків між мовами, необхідність взаємодії роботи з навчання іноземної мови з навчанням професійним дисциплінам, як то педагогика, методика викладання іноземної мови, психологія та інші. Це має значення як для початкового вивчення іноземної мови, так і для розширення та поглиблення словарного запасу майбутніх вчителів початкової школи.

Опрацювання професійних текстів іноземною мовою є складним та багатокомпонентним навчальним процесом, який вимагає від усіх учасників максимальної зосередженості на досягненні результату, а саме вільного використання набутих лексичних знань підчас здійснення професійної діяльності. Формування професійного словника за певними визначеними критеріями та вправи, що сприяють розвитку мовленнєвих навичок дозволяють майбутнім вчителям початкової школи вивчати та вживати слова, у професійній сфері діяльності та у звичайному житті.

Перспективу подальшого дослідження бачимо в поглибленні визначення специфіки професійної лексики майбутніх вчителів початкової школи.

Список використаної літератури

- Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ. Київ:Фірма «ІНКОС», 2005. 315 с.
- Данилова З.В. Практичний курс ділової англійської мови. Навчальний посібник. Тернопіль: СМП «Астон», 1999.
- Ніколаєва С.Ю., Шерстюк О.М. Сучасні підходи до викладання іноземних мов. Іноземні мови, 2001. № 1.
- Флегонтова Н.М. Короткий словник актуальних педагогічних термінів / упор. Флегонтова Н.М. Київ: КНУТД, 2013. 55 с.
- Richards J., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. New York: Cambridge University Press, 2001. 171 p.

References

- Barabanova, G.V. (2005). Metodika navchannya profesijno-orientovanogo chitannya u nemovnomu VNZ. Kyiv:Firma «INKOS».
- Danilova, Z.V. (1999). Praktichnij kurs dilovoї anglijs'koї movi. Navchal'nij posibnik. Ternopil': SMP «Aston».
- Nikolayeva, S.YU., Sherstyuk, O.M. (2001). Suchasni pidhodi do vikladannya inozemnih mov. Inozemni movi, № 1.
- Flegontova, N.M. (2013). Korotkij slovník aktual'nih pedagogichnih terminiv / upor. Flegontova N.M. Kiiiv: KNUTD.
- Richards, J., Rodgers, T.S. (2001). Approaches and Methods in Language Teaching. New York: Cambridge University Press.

Стаття надійшла до редакції 6.04.2022 року

УДК 81'37=811.11

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259805](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259805)

**КОДОВАНИЙ СЕМАНТИЧНИЙ ОБСЯГ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО
РОДУ З ПОЧАТКОВИМИ ЛІТЕРАМИ А, В, С, G, H, I
У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД
(на основі тлумачного словника *DUDEN*)**

Дребет В.В.

доктор філологічних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
orcid.org/0000-0003-2824-793X

Розводовська С.А.

магістр I року навчання, Тернопільський національний
педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Джавала А.Е.Р.

магістр I року навчання, Тернопільський національний
педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

*Представлена робота є одним з перших лінгвосинергетично скерованих етапів дослідження кодування семантичного потенціалу іменників у співвіднесенні з категорією роду та початковими літерами їх алфавітного упорядкування у тлумачних словниках німецької мови, а саме з початковими літерами А; В, С, G, H, I у тлумачному словнику німецької мови *Duden. Deutsches Universalwörterbuch*. Методологічно важливим у дослідженні є положення про те, що рушійним фактором мовного розвитку виступає синергетичний закон докладання найменших зусиль і збереження мовної енергії. В синергетичному розумінні автор статті проводить паралелі між словником як представником мовного узагальнення про структуровану суму знань засвоєної позамовної дійсності та ментальним лексиконом, який не є довільним накопиченням унесень, а становить структуровану ієрархічну систему таких унесень. У синергетичному розумінні лексичні одиниці та їх значення на мовному рівні містять закодовану структуровану інформацію. Запропонований у цій статті лінгвосинергетичний формат дослідження передбачає, що мова як саморегульовальна система під впливом зовнішньої енергії та інформації виробила механізм кодування інформаційно-семантичного обсягу іменника у кореляції з їх граматичним родом та початковими літерами їх алфавітного упорядкування у німецькій мові. Отримані на підставі синергетично-квантитативного підходу результати екстрапольовано на лінгвосинергетичну модель самоорганізації іменникового найменування згідно з принципом мінімізації зусиль, що скеровує кодування семантичного обсягу полісемічних або моносемічних іменників на користь мовної економії та мінімізації зусиль з боку ментального лексикону людини. Доведено, що оскільки найближчі відстані у лексичній структурі слова на мовному рівні є найближчими у зіставленні зі структурами знань ментального лексикону людини, то саморегульовальна мовна система під впливом зовнішньої енергії та інформації запускає механізми оптимізації мовної економії та мінімізації зусиль з боку ментального лексикону людини для кодування семантичного обсягу моносемічної моделі іменників з одним значенням та семантичного обсягу полісемічної моделі зі значеннями, які є найближчими до головного значення в ієрархічно структурованому ланцюгу багатозначного слова на словниковому рівні.*

Ключові слова: кодування іменника, початкові літери, семантичний обсяг слова, полісемічна/моносемічна модель, ментальний лексикон людини, лінгвосинергетика, лінгвосинергетична модель, принцип мінімізації зусиль.

**CODED SEMANTICAL VOLUME OF FEMALE NOUNS WITH INITIAL
LETTERS A, B, C, G, H, I
IN MODERN GERMAN: A SYNERGETIC APPROACH
(based on *DUDEN* explanatory dictionary)**

Drebet V. V.

doctor of philological sciences, professor,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

Rozvodovska S.A.

master student,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

Dzhavala A.E.R.

master student,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

The presented work is one of the first linguosynergetically oriented stages of the research on coding semantic potential of nouns in relation to category of gender and initial letters of their alphabetical order in explanatory dictionaries of German, namely with initial letters A; B, C, G, H, I in the Duden explanatory dictionary of German. Deutsches Universalwörterbuch. The statement that the driving factor of language development is the synergetic law of making the least effort and conservation of language energy is methodologically important in the study. In a synergistic sense, the author draws parallels between the dictionary as a representation of linguistic generalization about the structured amount of knowledge of learned extraverbal reality and mental lexicon, which is not an arbitrary accumulation of contributions, but is a structured hierarchical system of such contributions. In the synergetic sense, lexical units and their meanings at the linguistic level contain encoded structured information. The linguosynergetic approach of the research applied in this article assumes that language as a self-regulating system under the influence of external energy and information has developed a mechanism for encoding information-semantic volume of nouns in correlation with their grammatical gender and initial letters of their alphabetical order in German. The results obtained on the basis of synergetic-quantitative approach are extrapolated to the linguosynergetic model of self-organization of noun naming according to the principle of minimization of effort, which directs coding of semantic volume of polysemic or monosemic nouns to language economy and minimization of lexical effort of a person. It is proven that since the closest distances in the lexical structure of a word at the language level are the closest in comparison with the knowledge structures of the mental lexicon of a person, then the self-regulating language system under the influence of external energy and information launches mechanisms to optimize the volume of the monosemic model of nouns with one meaning and the semantic volume of the polysemic model with meanings that are closest to the main meaning in the hierarchically structured chain of a polysemous word at the dictionary level.

Key words: *noun coding, initial letters, semantic volume of a word, polysemic/monosemic model, human mental lexicon, linguosynergetics, linguosynergetic model, principle of least effort.*

Вступ. У пропонованій статті частиномовну природу іменника в німецькій мові висвітлено у лінгвосинергетичному ракурсі як кодування семантичного обсягу полісемічної та моносемічної моделей слова. Ця робота започатковує новий етап дослідження кодування семантичного потенціалу іменників у співвіднесенні з категорією роду та початковими літерами їх алфавітного упорядкування у тлумачних словниках німецької мови. За допомогою статистичних методів обчислення запропоновано вивчити синергетику лексичної фіксації іменника згідно з принципом мінімізації зусиль, що скеровує

ментальний лексикон людини на кодування оптимального інформаційно-семантичного обсягу моносемічних і полісемічних іменників у лексикографічному довіднику. У цій роботі розглянуто лексикалізовані іменники жіночого роду у співвіднесенні з початковими літерами їх алфавітного упорядкування *A; B, C, G, H, I* у тлумачному словнику німецької мови *Duden. Deutsches Universalwörterbuch*. Лінгвосинергетичний формат дослідження передбачає у такому випадку, що саморегулювальна мовна система під впливом зовнішньої енергії та інформації запускає механізми кодування семантичного обсягу іменників на користь мовної економії та мінімізації зусиль з боку ментального лексикону людини.

Безсумнівним є той факт, що інтерес мовознавців завжди був прикутий до іменника, оскільки нові або по-новому осягнуті речі та явища екстралінгвістичної реальності носії мови переважно бачать іменниками, тобто словами, що називають предмет, дію, явище, ознаку. Цю частину мови досліджено з найрізноманітніших позицій та у найрізноманітніших аспектах (наприклад, див. Генералова, 1973; Ольшанский, Скиба, 1987; Laddissow, 1983; Maierke, 1996; Primus, 2012). Очевидною є потреба поглибити наші знання про іменникову лексику, значення іменника як мовного знаку у парадигмі лінгвосинергетичної теорії. Сучасна лінгвосинергетична теорія розглядає значення слова з позиції відкритої нестійкої структури знань та досвіду (Герман, 2000), передбачуваності і співвідносності з іншими структурами знань (Колмогорова, 2012) тощо. Передумовою тлумачення значення мовного знаку у руслі лінгвосинергетики став її розвиток як нової наукової парадигми (Домброван, 2013; Піхтовникова, 2012; Селіванова 2013). Попередні наші студії були присвячені синергетиці декодування семантичного обсягу іменника у відповідних контекстуальних співвіднесеннях у сучасній німецькомовній прозі та пресі (див. наприклад, Drebet, 2021; Drebet, Кіуко, Кіуко, 2021). Прийшов час дослідити з лінгвосинергетичних позицій досі невивчені у мовознавстві питання щодо синергетики кодування семантичного обсягу іменників у співвіднесенні з категорією роду та початковими літерами їх алфавітного упорядкування у тлумачних словниках німецької мови за принципом мінімізації зусиль і збереження мовної енергії.

Для лексикології та лексикографії завжди актуальним є дослідження динаміки розвитку семантичного обсягу мовного знаку. Лінгвосинергетичний підхід із залученням квантитативних методів дослідження дає змогу об'єктивно проаналізувати на синхронічному зрізі результати саморегуляції й становлення семантичного обсягу полісемічних та моносемічних іменників з огляду на пройдений ними синергетичний цикл *порядок – хаос – порядок*. Серед іншого це стосується й кодування семантичного обсягу іменників у співвіднесенні з категорією роду та початковими літерами їх алфавітного упорядкування у тлумачних словниках німецької мови, щоб у такий спосіб поповнити германське мовознавство новими знаннями про німецькомовну іменникову лексику.

Мета цієї розвідки полягає у вивченні дії синергетичного закону докладання найменших зусиль, скерованих на кодування семантичного обсягу полісемічної та моносемічної моделей іменників у співвіднесенні з початковими літерами їх алфавітного упорядкування *A, B, C, G, H, I* у тлумачному словнику німецької мови *Duden. Deutsches Universalwörterbuch*.

Методи дослідження. Для встановлення словникових дефініцій значень іменника використано метод компонентного аналізу; для встановлення певної кількості значень кодованого семантичного обсягу полісемічної або моносемічної моделей слова у словнику використано кількісний метод; для перевірки істинності та теоретичної значущості отриманих результатів – методу квантитативного аналізу (хі-квадрат). Узагальнення та інтерпретацію результатів дослідження здійснено з позицій лінгвосинергетики.

На підставі синергетично-квантитативного підходу потрібно було створити синергетичну модель кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду у співвіднесенні з початковими літерами їх алфавітного упорядкування *A, B, C, G, H, I* у тлумачному словнику німецької мови *Duden. Deutsches Universalwörterbuch*, теоретичним обґрунтуванням яких слугувало попереднє обчислення емпіричних величин з допомогою формули χ^2 :

$$\chi^2 = \frac{(ad - bc)^2 N}{(a + c)(b + d)(a + b)(c + d)} \quad (1.1)$$

У нашому дослідженні ми дотримувались обчислень В. В. Левицького, коли мінімальна теоретично значуща сума критерію хі-квадрат складає $\chi^2=3,84$ (детальніше див. Левицкий, 2012: 120-125; 137-138]). Критично допустима кількість для статистичного обчислення певних емпіричних величин складала не менше п'яти одиниць, які припадають на окрему групу кодування у межах певної моделі слова. Якщо кількісні характеристики певної групи були менше п'яти одиниць, то такі величини не враховувались для подальшого статистичного обчислення.

Відповідно, показники формули χ^2 кореспондували у нашому випадку з конструкцією синергетичної моделі. Це інтерпретувалось як критично значимий показник відповідності емпіричних величин принципу мінімізації зусиль, скерованих на кодування оптимального інформаційно-семантичного обсягу у моносемічних і полісемічних іменниках жіночого роду з початковими літерами їх алфавітного словникового упорядкування *A, B, C, G, H, I*. Крива з позитивним показником у напрямку плюс буде інтерпретуватись у нашій моделі як відповідність синергетичному закону на користь мовної економії та мінімізації зусиль з боку ментального лексикону людини, а з негативним показником у напрямку мінус – як невідповідність.

Результати та обговорення. У сучасних дослідженнях семантика виходить за межі слова і стає все більш „прагматичною“. Але попри всі позитивні моменти дослідження висловлювань, прагматики висловлювань і т. д. не потрібно забувати, що основною одиницею мови є слово, а зміст сказаного чи написаного неможливо зрозуміти без знання значення слів. Звичайно, що значення слова потрібно розглядати як комплекс знань, що за своєю природою не

є незмінним і завершеним утворенням. Значення слова представляють собою відкриті і динамічні структури. Отримані знання з часом інтегруються у нові відношення предметно-практичної і комунікативної діяльності людського суспільства. Тлумачні словники покликані акумулювати та лексикалізувати засвоєні знання про позамовну дійсність у вигляді дефініцій слова та його значень. Специфіка тлумачного словника полягає у тому, що він представляє собою системне відображення реальної мовної дійсності. Тут потрібно звернути увагу на таку характеристику тлумачного словника: «Він не є хаотичним нагромадженням слів та значень, а системним устроєм словникового запасу мови. Мовна система представлена в ньому у формі вилученого з мовлення лексичного інвентаря з відповідними типізованими лексичними характеристиками його одиниць. Навіть при наявній суб'єктивності в роботі лексикографів відбір слів, значень та їх характеристик (у тому числі і стилістичних) у словниках різного типу робиться не випадковим чином, а на основі певних принципів, які задаються, „нав'язуються“ об'єктам, що призводить до системної, закономірної співвіднесеності запасу тлумачного словника з загальним складом лексичної системи мови» (Дребет, 2017: 131).

Ми свідомі того, що при складанні словників тією чи іншою мірою присутній суб'єктивний фактор, а тому розмежування значень полісемічних слів і число цих значень відрізняється від словника до словника. Очевидно, що необхідно вибрати якомога авторитетніший словник, який би забезпечував системне відображення теперішньої мовної дійсності у вигляді лексичного інвентаря, занесеного до тлумачного словника з відповідними словниковими дефініціями. Оскільки у нашому дослідженні необхідно враховувати лексикалізовані дефініції слова, виникає потреба у семантичному аналізі його компонентів. За такого аналізу потрібно звертати особливу увагу на те, щоб «надіндивідуальні, комунікативно інваріантні елементи відображення (семи) більшою чи меншою мірою відмежовувались точною перевіркою інтуїції від індивідуальних елементів» (Дребет, там само). Таким вимогам, на нашу думку, чи не найкраще відповідає у німецькій мові тлумачний словник „Duden. Deutsches Universalwörterbuch“, а тому цей словник став джерельною базою нашого дослідження (в подальшому скорочено DUDEN).

Той факт, що словник, як було зазначено вище, не є довільний нагромадженням слів, свідчить про його кореляцію з ієрархічними відношеннями як у мовній системі, так і у людській пам'яті. З огляду на універсальний характер полісемії, сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів у структурі іменника утворює ієрархічні відношення на мовному рівні між його головним та похідним значеннями. Людина звертається до слів та їх значень для потреб комунікації, внаслідок чого активуються знання, акумульовані пам'яттю. Пам'ять виступає у ролі ментального лексикону людини. З позицій когнітивізму ментальний лексикон не є довільним накопиченням внесеної інформації, він представляє собою структуровану систему, в якій кожне внесення визначається своїм рангом, тобто своїм відношенням до інших внесень у лексикон, тому лексичні одиниці

зберігаються у вигляді організованих взаємозв'язків (Schwarz, 1996: 126). Подібним чином і в синергетичній теорії розглядають значення слова як відкрити структуру знань і досвіду, співвідносно з іншими структурами знань (Колмогорова, 2012: 61). Тому вважаємо, що у синергетичному розумінні доцільно проводити паралелі між словником як представником мовного узагальнення про структуровану суму знань засвоєної позамовної дійсності та ментальним лексиконом, який не є довільним накопиченням унесень, а становить структуровану ієрархічну систему таких унесень. Робимо висновок, що лексичні одиниці та їх значення на мовному рівні містять закодовану структуровану інформацію.

Свого часу американський лінгвіст Дж. Ціпф екстраполював універсальний принцип найменшого докладання зусиль у поведінці та діях людини на мову (Zipf, 1949: 255). Принцип дії докладання найменших зусиль постулює існування двох потреб мовців, які тією чи іншою мірою може задовольнити мовна система, а саме – мінімізація необхідних затрат пам'яті та мінімізація необхідних затрат продукування (Köhler, 1986: 20]. Виходячи з цього положення, потрібно перевірити дію синергетичного принципу на користь мовної економії та мінімізації зусиль для ментального лексикону людини, що скеровано на кодування оптимального інформаційно-семантичного обсягу у моносемічних і полісемічних іменниках жіночого роду з початковими літерами їх алфавітного словникового упорядкування *A, B, C, G, H, I*. У нашому випадку потрібно буде увести поняття кодованого семантичного обсягу полісемічної та моносемічної моделі іменника на словниковому рівні. Кодований семантичний обсяг моносемічної моделі з одним значенням у словнику скорочено позначатимемо як CO 1 (семантичний обсяг 1 значення). Оскільки ми стоїмо на позиціях ієрархічних відношень у структурі полісемічного слова, то ми разом з тим приймаємо за факт й існування головних та похідних значень у структурі багатозначного іменника. Кодований семантичний обсяг полісемічної моделі з двома, трьома, чотирма значеннями і більше, зафіксованими у словнику ДУДЕН, скорочено позначатимемо як CO 2, CO 3, CO 4 (семантичний обсяг 2, 3, 4 значення і т. д.).

Висунута в роботі **гіпотеза** передбачала, що оскільки найближчі значення у лексичній структурі слова на мовному рівні є найближчими відстанями у зіставленні зі структурами знань ментального лексикону людини, то саморегульовальна мовна система під впливом зовнішньої енергії та інформації запускатиме механізми оптимізації мовної економії та мінімізації зусиль з боку ментального лексикону людини, що скеровано, ймовірніше, на кодування семантичного обсягу моносемічної моделі іменників з одним значенням та семантичного обсягу полісемічної моделі зі значеннями, які є найближчими до головного значення в ієрархічно структурованому ланцюгу багатозначного слова на словниковому рівні.

Представлена робота є однією з перших розвідок, де буде досліджено кодування семантичного потенціалу іменників у співвіднесенні з категорією роду та початковими літерами їх алфавітного упорядкування у тлумачних словниках німецької мови. Пропонуємо вивчити кодування моносемічних і

полісемічних іменниках жіночого роду з початковими літерами їх алфавітного упорядкування *A, B, C, G, H, I* у тлумачному словнику німецької мови *Duden. Deutsches Universalwörterbuch* згідно із синергетичним принципом докладання найменших зусиль на користь мовної економії та мінімізації зусиль для ментального лексикону людини.

Таким чином, на цьому етапі дослідження кодування моносемічних і полісемічних іменників жіночого роду з початковими літерами їх алфавітного упорядкування *A, B, C, G, H, I* шляхом фрагментарної вибірки взято по 500 іменників для кожної окремої літери. Відповідно, загальна вибірка складає у нашому дослідженні 6000 іменників жіночого роду з відповідними початковими літерами у словнику DUDEN. Створену на основі показників хі-квадрат синергетичну модель кодування подано на рисунку 1:

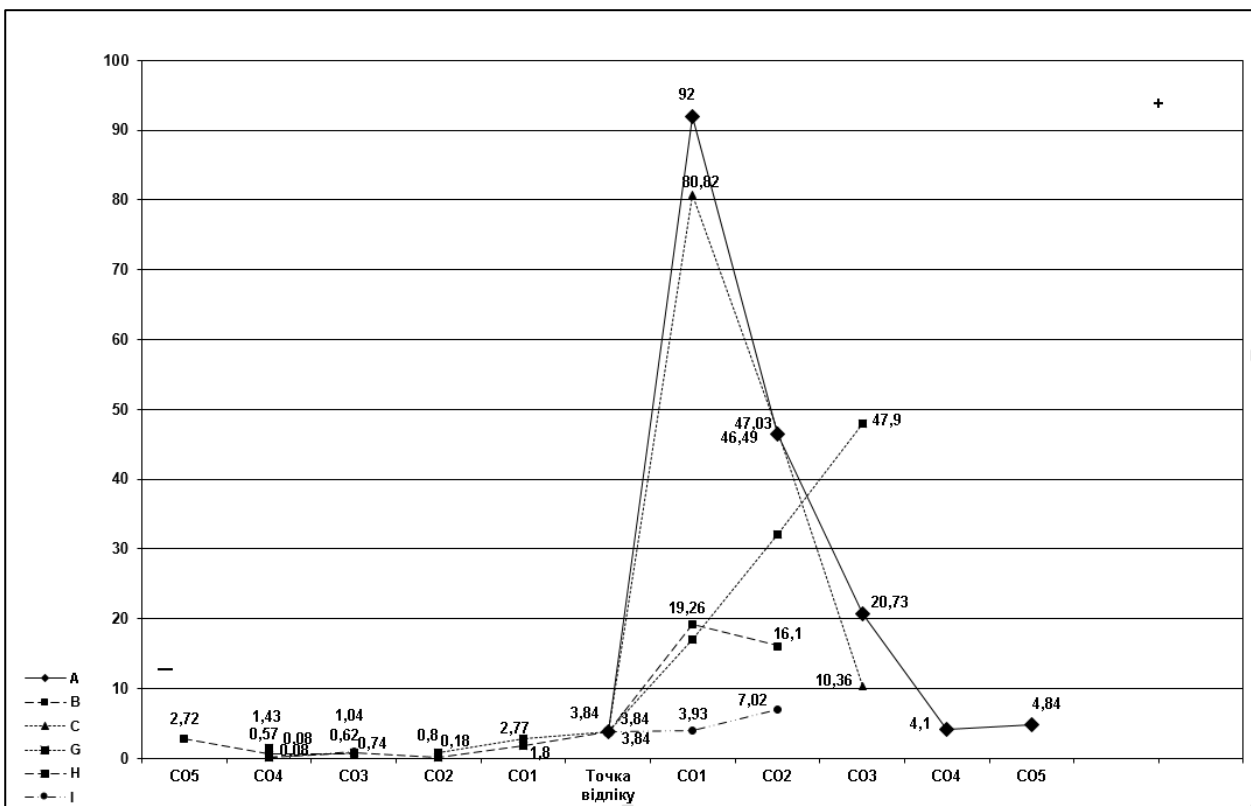

Рис. 1. Синергетична модель кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковими літерами *A, B, C, G, H, I* у сучасній німецькій мові

Кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковою літерою *A* в тлумачному словнику німецької мови DUDEN. Наприклад:

1) *die Ausrede* – *nicht wirklich zutreffender Grund, der als Entschuldigung für etw. vorgebracht wird* (DUDEN).

У наведеному прикладі спостерігаємо моносемічну модель іменника з одним значенням. Таким чином, з позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Ausrede* у семантичному обсязі одного значення (C0 1):

2) *die Armee* – 1.a) *gesamte Streitmacht eines Landes, Staates*; b) *großer Truppenverband*; 2. *sehr große Anzahl* (DUDEN).

Наведений приклад демонструє полісемічну модель іменника з двома значеннями. З позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Armee* у семантичному обсязі двох значень (СО 2).

Створена на основі показників хі-квадрат синергетична модель кодування для критично допустимих величин обчислення демонструє, що для іменників з початковою літерою *A* крива кодування моносемічної моделі СО 1 сягнула найвищої точки 92 у напрямку плюс, крива кодування полісемічної моделі іменника СО 2 сягнула у напрямку плюс вже нижчої точки 46,49, ще нижчої точки 20,73 у напрямку плюс сягнула крива кодування полісемічної моделі іменника СО 3, а до найнижчих точок опустились криві кодування СО 5 з показником 4,84 та СО 4 з показником 4,1 у напрямку плюс (див. рис. 1).

Кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковою літерою *B* у тлумачному словнику німецької мови DUDEN. Наприклад:

3) *die Börsenaufsicht* – *staatliche Überwachung der Börse auf Einhaltung der gesetzlichen Vorschriften* (DUDEN).

У наведеному прикладі спостерігаємо моносемічну модель іменника з одним значенням. Таким чином, з позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Börsenaufsicht* у семантичному обсязі одного значення (СО 1):

4) *die Bude* – 1. **a)** *Marktbude, Kiosk*; **b)** *Baubude*: 2. (ugs.) **a)** (abwertend) *Haus, das in einem verkommenen, baufälligen Zustand ist*; **b)** *Wohnung, Heim, Stube, möbliertes Zimmer*: 3. (ugs. abwertend) *Laden, Lokal, Büro o. Ä.* (DUDEN).

Наведений приклад демонструє полісемічну модель іменника з трьома значеннями. З позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Bude* у семантичному обсязі трьох значень (СО 3).

Створена на основі показників хі-квадрат синергетична модель кодування демонструє, що для іменників з початковою літерою *B* крива кодування моносемічної моделі СО 1 сягнула найвищої точки 19,26 у напрямку плюс, крива кодування полісемічної моделі іменника СО 2 сягнула у напрямку плюс трохи нижчої точки 16,1. Наступні полісемічні моделі з обсягами СО 3, СО 4 та СО 5, які у межах цієї групи мали критично допустимі для обчислення величини, отримали негативні показники. Отож у напрямку мінус спостерігаємо криві декодування у відповідному порядку їх спадання: до точки 2,72 для СО 5, до точки 0,62 для СО 3 і до найнижчої точки спадання 0,57 для СО 4 (див. рис. 1).

Кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковою літерою *C* в тлумачному словнику німецької мови DUDEN. Наприклад:

5) *die Charakteristik* – *treffende Schilderung der kennzeichnenden Merkmale einer Person od. einer Sache* (DUDEN).

У наведеному прикладі спостерігаємо моносемічну модель іменника з одним значенням. З позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Charakteristik* у семантичному обсязі одного значення (СО 1):

6) *die Creme* – 1. *Salbe zur Pflege der Haut*; 2.a) *dickflüssige od. schaumige, lockere Süßspeise*; b) *süße Masse als Füllung für Süßigkeiten u. Torten*; c) *dickflüssiger Likör*. 3. (selten) *Kaffeesahne*; 4. (bildungsspr., häufig iron.) *gesellschaftliche Oberschicht* (DUDEN).

Наведений приклад демонструє полісемічну модель іменника з чотирма значеннями. З позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Creme* у семантичному обсязі чотирьох значень (СО 4).

Створена на основі показників хі-квадрат синергетична модель кодування для критично допустимих величин обчислення демонструє, що для іменників з початковою літерою *C* крива кодування моносемічної моделі СО 1 сягнула найвищої точки 80,82 у напрямку плюс, крива кодування полісемічної моделі іменника СО 2 сягнула у напрямку плюс вже нижчої точки 47,03, а до найнижчої точки опустилась крива кодування полісемічної моделі СО 3 з показником 10,36 у напрямку плюс (див. рис. 1).

Кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковою літерою *G* у тлумачному словнику німецької мови DUDEN. Наприклад:

7) *die Geduld* – *Ausdauer im ruhigen, beherrschten, nachsichtigen Ertragen od. Abwarten von etw.* (DUDEN).

У наведеному прикладі спостерігаємо моносемічну модель іменника з одним значенням. Таким чином, з позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Geduld* у семантичному обсязі одного значення (СО 1):

8) *die Gnade* – 1.a) *Gunst eines sozial, gesellschaftlich o. ä. Höherrangigen gegenüber einem sozial, gesellschaftlich o. ä. auf niedrigerem Rang Stehenden*; b) (Rel.) *verzeihende Güte Gottes*; 2. *Milde, Nachsicht in Bezug auf eine verdiente Strafe, Strafnachlass*; 3. **Euer, (auch:) Ihro, Ihre -n (veraltete Anrede an Personen von hohem Rang)* (DUDEN).

Наведений приклад демонструє полісемічну модель іменника з трьома значеннями. З позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Gnade* у семантичному обсязі трьох значень (СО 3).

Створена на основі показників хі-квадрат синергетична модель кодування для іменників з початковою літерою *G* демонструє, що з поміж усіх критично допустимих для обчислення величин у межах цієї групи лише для полісемічної моделі СО 3 отримано позитивний показник розподілу, а тому крива декодування полісемічної моделі СО 3 сягнула максимальної точки 47,9 у напрямку плюс. У напрямку мінус спостерігаємо криві декодування у відповідному порядку їх спадання: до точки 2,77 для моносемічної моделі СО 1, до ще нижчої точки 1,43 для полісемічної моделі СО 4 та до найнижчої точки 0,8 для полісемічної моделі СО 2 (див. рис. 1).

Кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковою літерою *H* у тлумачному словнику німецької мови DUDEN. Наприклад:

9) *die Habgier* – *von anderen als unangenehm u. abstoßend empfundenen, rücksichtsloses Streben nach Besitz od. Vermehrung des Besitzes* (DUDEN).

У наведеному прикладі спостерігаємо моносемічну модель іменника з одним значенням. Таким чином, з позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Habgier* у семантичному обсязі одного значення (СО 1):

10) **die Hitze**– 1. *sehr starke, als unangenehm empfundene Wärme; hohe Lufttemperatur*; 2. *durch Erregung, Fieber o. Ä. hervorgerufener, mit Blutandrang verbundener Zustand; Empfindung von starker Wärme im Körper od. in einer Körperpartie*; 3. *heftige Erregung; Zornesaufwallung*; 4. *Zeit der Läufigkeit, Paarungsbereitschaft bei weiblichen Hunden u. Katzen* (DUDEN).

Наведений приклад демонструє полісемічну модель іменника з чотирма значеннями. З позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Hitze* у семантичному обсязі трьох значень (СО 4).

Створена на основі показників хі-квадрат синергетична модель кодування для іменників з початковою літерою *H* демонструє, що в усіх критично допустимих для обчислення величин у межах цієї групи отримано негативний показник розподілу. Отож у напрямку мінус спостерігаємо криві декодування у відповідному порядку їх спадання: до точки 1,8 для моносемічної моделі СО 1, до ще нижчої точки 0,74 для полісемічної моделі СО 3, ще нижче до точки 0,18 для СО 2 та до найнижчої точки 0,08 для полісемічної моделі СО 4 (див. рис. 1).

Кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковою літерою *I* у тлумачному словнику німецької мови DUDEN. Наприклад:

11) **die Inschrift** – *auf Stein, Metall, Holz o. Ä. durch erhabene Herausarbeitung, durch Einritzen, Eingraben od. Ziselieren angebrachte Schrift* (DUDEN).

У наведеному прикладі спостерігаємо моносемічну модель іменника з одним значенням. Таким чином, з позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Inschrift* у семантичному обсязі одного значення (СО 1):

12) **die Identität** – 1.a) *Echtheit einer Person od. Sache; völlige Übereinstimmung mit dem, was sie ist od. als was sie bezeichnet wird*; b) *(Psych.) als Selbst erlebte innere Einheit der Person*; 2. *völlige Übereinstimmung mit jmdm., etw. in Bezug auf etw.; Gleichheit* (DUDEN).

Наведений приклад демонструє полісемічну модель іменника з двома значеннями. З позицій лінгвосинергетики констатуємо кодування іменника *Identität* у семантичному обсязі двох значень (СО 2).

Створена на основі показників хі-квадрат синергетична модель кодування демонструє, що для іменників з початковою літерою *I* крива кодування полісемічної моделі СО 2 сягнула найвищої точки 7,02 у напрямку плюс, крива кодування моносемічної моделі іменника СО 1 сягнула у напрямку плюс нижчої точки 3,93. Наступні полісемічні моделі з обсягами СО 3 та СО 4, які у межах цієї групи мали критично допустимі для обчислення величини, отримали негативні показники. Отож у напрямку мінус спостерігаємо криві декодування у відповідному порядку їх спадання: до точки 1,04 для СО 3 і до і до найнижчої точки 0,08 для СО 4 (див. рис. 1).

Висновки. У результаті дослідження ми дійшли наступних висновків:

1) синергетика кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковою літерою *A* у сучасній німецькій мові показує, що починаючи кодуванням семантичного обсягу моносемічної моделі з одним значенням і завершуючи кодуванням семантичного обсягу полісемічної моделі з п'ятьма значеннями мовна саморегуляція оптимально діє згідно з синергетичним принципом докладання найменших зусиль. Але найсильніше цей закон діє тут на користь мовної економії та мінімізації зусиль для ментального лексикону людини, що скеровано на кодування семантичного обсягу моносемічних іменників жіночого роду з початковою літерою *A* їх алфавітного упорядкування у тлумачному словнику німецької мови DUDEN. У полісемічних іменників з початковою літерою *A* цей показник є нижчим, але для них закон докладання найменших зусиль у дослідженому аспекті стає сильнішим, чим ближчими є відстані ієрархічних значень від п'ятого (похідного) до першого (головного) значення слова;

2) синергетика кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковою літерою *B* у сучасній німецькій мові показує, що починаючи кодуванням семантичного обсягу моносемічної моделі з одним значенням і завершуючи кодуванням семантичного обсягу полісемічної моделі з двома значеннями мовна саморегуляція оптимально діє згідно з синергетичним принципом докладання найменших зусиль. Тут найсильніше цей закон діє на користь мовної економії та мінімізації зусиль для ментального лексикону людини, що скеровано на кодування семантичного обсягу моносемічних іменників жіночого роду з початковою літерою *B* їх алфавітного упорядкування у тлумачному словнику німецької мови DUDEN. Для полісемічних іменників з семантичним обсягом двох значень цей показник є дещо нижчим, проте вказує на оптимальну дію закону мінімізації зусиль. Та вже для полісемічної моделі з трьома, чотирма та п'ятьма значеннями закон мінімізації зусиль у дослідженому аспекті не показує позитивної динаміки. Очевидно, вже такі відстані ієрархічних значень як три, чотири та п'ять у полісемічній структурі слова є надто віддаленими до першого (головного) значення слова, щоб компенсувати затрати ментального лексикону людини механізмом мовної економії, коли пам'яті доводиться вдаватись до занурення у дедалі глибшу низку кодованих відстаней з резервуару полісемічності іменників жіночого роду з початковою літерою *B* у німецькій мові;

3) синергетика кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковою літерою *C* у сучасній німецькій мові показує, що починаючи кодуванням семантичного обсягу моносемічної моделі з одним значенням і завершуючи кодуванням семантичного обсягу полісемічної моделі з трьома значеннями мовна саморегуляція оптимально діє згідно з синергетичним принципом докладання найменших зусиль. Але найсильніше цей закон діє тут на користь мовної економії та мінімізації зусиль для ментального лексикону людини, що скеровано на кодування семантичного обсягу моносемічних іменників жіночого роду з початковою літерою *C* їх алфавітного упорядкування у тлумачному словнику німецької мови DUDEN. У полісемічних іменників з

початковою літерою *C* цей показник є нижчим, але для них закон докладання найменших зусиль у дослідженому аспекті стає сильнішим, чим ближчими є відстані ієрархічних значень від третього (похідного) до першого (головного) значення слова;

4) у групі іменників жіночого роду з початковою літерою *G* їх алфавітного упорядкування у тлумачному словнику німецької мови DUDEN дія синергетичного закону докладання найменших зусиль оптимально скерована лише на кодування семантичного обсягу полісемічної моделі з трьома значеннями. Але вже для моносемічної моделі з одним значенням та для полісемічної моделі з двома і чотирма значеннями закон мінімізації зусиль у дослідженому аспекті не показує позитивної динаміки. Очевидно, такий семантичний вимір не є оптимальним, щоб компенсувати затрати ментального лексикону людини механізмом мовної економії у форматі іменників жіночого роду з початковою літерою *G* у німецькій мові;

5) у групі іменників жіночого роду з початковою літерою *H* їх алфавітного упорядкування у тлумачному словнику німецької мови DUDEN дія синергетичного закону докладання найменших зусиль не показує позитивної динаміки ані для кодування моносемічної, ані полісемічної моделей слова. Це означає, що мовна саморегуляція у дослідженому аспекті перебуває у стані проміжного хаосу синергетичного циклу *порядок – хаос – порядок*. Закон мінімізації зусиль повинен пройти тут неминучу стадію негативної динаміки і виробити оптимальний семантичний вимір для полісемічної та моносемічної моделей слова, щоб компенсувати затрати ментального лексикону людини механізмом мовної економії у форматі іменників жіночого роду з початковою літерою *H* у німецькій мові;

6) синергетика кодування семантичного обсягу іменників жіночого роду з початковою літерою *I* у сучасній німецькій мові показує, що починаючи кодуванням семантичного обсягу полісемічної моделі з двома значеннями і завершуючи кодуванням семантичного обсягу моносемічної моделі з одним значенням мовна саморегуляція оптимально діє згідно з синергетичним принципом докладання найменших зусиль. Найсильніше цей закон діє тут на користь мовної економії та мінімізації зусиль для ментального лексикону людини, що скеровано на кодування семантичного обсягу двох значень у полісемічній моделі іменників жіночого роду з початковою літерою *I* їх алфавітного упорядкування у тлумачному словнику німецької мови DUDEN. Для моносемічних іменників у семантичному обсязі одного значення цей показник є дещо нижчим, проте вказує на оптимальну дію закону мінімізації зусиль. Та вже для полісемічної моделі з трьома та чотирма значеннями закон мінімізації зусиль у дослідженому аспекті не показує позитивної динаміки. Очевидно, вже такі відстані ієрархічних значень як три та чотири у полісемічній структурі слова є надто віддаленими до першого (головного) значення слова, щоб компенсувати затрати ментального лексикону людини механізмом мовної економії, коли пам'яті доводиться вдаватись до занурення у

дедалі глибшу низку кодованих відстаней з резервуару полісемічності іменників жіночого роду з початковою літерою *I* у німецькій мові;

7) у підсумку констатуємо, що з поміж усіх 25 критично допустимих для обчислення величин 13 показників є позитивними, тобто знаходяться у напрямі прогресу. У всіх цих випадках синергетичний закон мовної економії та мінімізації зусиль для ментального лексикону людини показує оптимальну динаміку як для кодування семантичного обсягу моносемічних іменників з одним значенням, так і для кодування семантичного обсягу похідних ієрархічних значень, які мають найближчі відстані до першого (головного) значення у форматі полісемічних іменників.

Отож висунута в роботі **гіпотеза** підтверджує, що оскільки найближчі значення у лексичній структурі слова на мовному рівні є найближчими відстанями у зіставленні зі структурами знань ментального лексикону людини, то саморегулювальна мовна система під впливом зовнішньої енергії та інформації запускає механізми оптимізації мовної економії та мінімізації зусиль з боку ментального лексикону людини, що скеровано на кодування семантичного обсягу моносемічної моделі іменників з одним значенням та семантичного обсягу полісемічної моделі зі значеннями, які є найближчими до головного значення в ієрархічно структурованому ланцюгу багатозначного слова на словниковому рівні.

Перспективами дослідження є вивчення кодування семантичного потенціалу іменників у співвіднесенні з категорією інших граматичних родів та з іншими початковими літерами їх алфавітного упорядкування у тлумачних словників німецької мови. Залучення статистичних методів дослідження, порівняння семантичного обсягу слова відразу у декількох словниках дозволить мінімізувати суб'єктивізм у передбачених наукових розвідках. Це сприятиме чіткішому обґрунтуванню і прогнозуванню становлення та самоорганізації іменникової лексики на словниковому рівні у парадигмі досліджень сучасної лінгвосинергетики.

Список літератури

- Генералова Л. К. К вопросу о структуре значений имен существительных. *Сборник научных трудов Московского педагогического института*. 1973. № 71. С. 43–50.
- Герман И. А. Лингвосинергетика. Барнаул: Издательство Алтайской академии экономики и права, 2000. 168 с.
- Домброван Т. И. Язык в контексте синергетики. Одесса: Одесская городская типография, 2013. 342 с.
- Дребет В.В. Іменник у сучасній німецькій мові: семантика, синтагматика, парадигматика (лінгвосинергетичний підхід) / дис. ... докт. філол. наук: 10.02.04 – «Германські мови». Одеса, 2017. 510 с.
- Колмогорова А. В. Языковое значение как синергетическая система. *Научное мнение*. 2012. № 9. С. 61–67.
- Левицкий В. В. Семасиология. 2-е изд., испр. и доп. Винница: Нова книга, 2012. 680 с.
- Ольшанский И. П., Скиба Г. В. Лексическая полисемия в системе языка и тексте. Кишинев: Штиинца, 1987. 127 с.
- Пихтовникова Л. С. Лингвосинергетика: основы и очерк направлений: монография. Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2012. 180 с.

- Селіванова О. Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові: монографія. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2013. 488 с.
- Drebet V. Synergetik der Nomen-Dekodierung in einfacher und zusammengesetzter Satzstruktur des Deutschen. *Analele Universitatii din Craiova. Seria Stiinte Filologice, Lingvistica*. 2021. Vol. 43. Nr. 1-2. S. 289-306. URL: <http://www.scopus.com/inward/record.url?eid=2-s2.0-85121984197&partnerID=MN8TOARS>
- Drebet V., Kiyko S., Kiyko Y. Synergetik der Dekodierung von Substantiv-Neubildungen in Satzstrukturen des Deutschen. *Glottology: De Gruyter (A)*. 2021. Vol. 12. Issue 2. P. 179-198. URL: https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85117193165&origin=resultslist&sort=plf-f&featureToggles=FEATURE_NEW_DOC_DETAILS_EXPORT:1
- Duden. Deutsches Universalwörterbuch. (2003). On CD. Mannheim: Dudenverlag.
- Köhler R. Zur linguistischen Synergetik: Struktur und Dynamik der Lexik. Bochum: Studienverlag Brockmeyer, 1986. 200 S.
- Laddisow A. Konnotation in der nominalen Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. *Entwicklungen der Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache* / Hrsg. Fleischer Wolfgang. Berlin, 1983. S. 21–48.
- Maineke E. Das Substantiv in der deutschen Gegenwartssprache. Heidelberg: Universitätsverlag WINTER, 1996. 496 S.
- Primus B. Semantische Rollen. Heidelberg: Universitätsverlag WINTER, 2012. 99 S.
- Schwarz M. Einführung in die Kognitive Linguistik. 2. überarb. Aufl. Tübingen und Basel: Francke Verlag, 1996. 238 S.
- Zipf G. K. Human behaviour and the principle of least effort. Cambridge: Addison–Wesley, 1949. 573 p.

References

- Dombrovan T. I. (2013). Jazyk v kontexte sinergetiki. Odessa: Odesskaia gorodskaia tipografiia.
- Drebet V.V. (2017). Imennyk u suchasny nimetskii movi: semantyka, syntahmatyka, paradyhmatyka (linhvosynerhetychnyi pidkhid) / dys. ... dokt. filol. nauk: 10.02.04 – «Hermanski movy». Odesa.
- Drebet V. (2021). Synergetik der Nomen-Dekodierung in einfacher und zusammengesetzter Satzstruktur des Deutschen. *Analele Universitatii din Craiova. Seria Stiinte Filologice, Lingvistica*. Vol. 43. Nr. 1-2. S. 289-306. URL: <http://www.scopus.com/inward/record.url?eid=2-s2.0-85121984197&partnerID=MN8TOARS>
- Drebet V., Kiyko S., Kiyko Y. (2021). Synergetik der Dekodierung von Substantiv-Neubildungen in Satzstrukturen des Deutschen. *Glottology: De Gruyter (A)*. Vol. 12. Issue 2. P. 179-198. URL: https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85117193165&origin=resultslist&sort=plf-f&featureToggles=FEATURE_NEW_DOC_DETAILS_EXPORT:1
- Duden. Deutsches Universalwörterbuch. (2003). On CD. Mannheim: Dudenverlag.
- Generalova L. K. (1973). K voprose o strukture znachenij imen sushhestvitel'nyh. In *Sbornik nauchnyh trudov Moskovskogo pedagogicheskogo instituta*. № 71. 43-50.
- German I. A. (2000). Lingvosinergetika. Barnaul: Izdatelstvo Altaiskoi akademii ekonomiki i prava.
- Köhler R. (1986). Zur linguistischen Synergetik: Struktur und Dynamik der Lexik. Bochum: Studienverlag Brockmeyer.
- Kolmogorova A. V. (2012). Jazykovoie znachenie kak sinergeticheskaja sistema. In *Nauchnoe mnenie*. № 9. 61-67.
- Laddisow A. (1983). Konnotation in der nominalen Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. *Entwicklungen der Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache* / Hrsg. Fleischer Wolfgang. Berlin. S. 21–48.
- Levickij V. V. (2006). Semasiologija. 2-e izd., ispr. i dop. Vinnitsa: Nova knyha.
- Maineke E. (1996). Das Substantiv in der deutschen Gegenwartssprache. Heidelberg: Universitätsverlag WINTER.

- Olshanskii I. P., Skiba G. V. (1987). *Leksicheskaia polisemiia v sisteme iazyka i tekste*. Kishinev: Shtiintca.
- Pikhtovnikova L. S. (2012). *Lingvosinergetika: osnovy i ocherk napravlenii: monografiia*. Kharkov: KhNU imeni V. N. Karazina.
- Primus B. (2012). *Semantische Rollen*. Heidelberg: Universitätsverlag WINTER. 99 S.
- Schwarz M. (1996). *Einführung in die Kognitive Linguistik*. 2. überarb. Aufl. Tübingen und Basel: Francke Verlag.
- Selivanova O. (2013). *Svit svidomosti v movi. Mir soznaniia v iazyke: monohrafiia*. Cherkasy: Yu. Chabanenko.
- Zipf G. K. (1949). *Human behaviour and the principle of least effort*. Cambridge: Addison-Wesley.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2022 року

УДК 811.111 – 342

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259806](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259806)

МЕЛОДІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ ІНДІЙСЬКИХ МОРЯКІВ

Єфанова І. А.

викладач, Національний університет “Одеська морська академія”

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6696-3203>

У статті розглядаються мелодійні особливості мовленнєвої поведінки індійських моряків. У центрі уваги даної роботи – визначення просодичних параметрів мовлення досліджуваних інформантів. Аналіз стану англійської мови в Індії показав, що англійська мова на сьогодні є найпоширенішою завдяки колоніальній політиці Британської імперії у XIX столітті. Існує три етапи становлення англійської мови в Індії. Перший етап прийшовся на епоху активної місіонерської діяльності протестанської британської церкви у XVII столітті. Другий етап тісно пов'язаний з першим, але мав залежність від внутрішніх чинників. У XVIII столітті вивчати англійську мову було дуже почесно, тому що вона стала мовою великого панства. Третя стадія становлення англійської мови припала на зріст впливу Британської Ост-Індської компанії. Мова колонізаторів дуже швидко зайняла місце офіційної. В теперішній час на індійській англійській мові розмовляють біля 350 млн. людей. У даному дослідженні зроблено спробу проаналізувати мовлення індійських моряків та визначити просодичні маркери їхньої мовленнєвої поведінки. Метою та основним завданням дослідження було проведення аудиторського аналізу, який складався з трьох етапів. Першим етапом було вивчення частотності вживання інтонаційних шкал в мовленні досліджуваних моряків. Даний етап дослідження довів, що найбільш частотною за вживанням є висхідна шкала. Другим етапом було виявлення номенклатури термінальних тонів. Результати проведеного аналізу свідчать про домінування висхідного та спадного термінального тонів. Результати дослідження темпу мовлення індійських моряків свідчать про частотність вживання швидкого та повільного темпу мовлення. Отримані експериментальним шляхом результати, дозволяють констатувати, що мовленнєва поведінка індійських моряків має варіативний характер і свідчить про емоційно-забарвлений характер мовлення.

Ключові слова: індійські моряки, просодія, варіативність, аудиторський аналіз, частотність, дослідження.

MELODIC PECULIARITIES OF INDIAN SEAFARERS' SPEECH BEHAVIOR

Yefanova I.

lecturer, National university “Odesa maritime academy”

The article deals with melodic peculiarities of speech behavior of Indian seafarers. In the focus of the given article are prosodic parameters and their definition. The analysis of the English language showed that English is the most widely spread language due to the policy of British empire in the nineteenth century. There are three stages of development of the English language in India. The first stage occupies the epoch of active missionary activity of protestant British church in the seventeenth century. The second stage is closely connected to the first one, but it depended on inner factors. It was very honorable to study English in the eighteenth century, because English became the language of nobility. The third stage referred to the influence of British East Indian company. Colonizers' language became the official one very fast. Nowadays Indian English is spoken by 350 million people. In this investigation there was an attempt to analyze the Indian seamen's speech

and define prosodic markers of their speech behavior. The purpose and the main task of the investigation was the implementation of auditory analysis, which consisted of three stages. The first stage was to define the frequency usage of intonation scales in seafarers' speech. The results of this stage showed that the most frequently used scale was the Rising one. The second stage of the research was to identify the dominant terminal tones. The results of the analysis indicate that Rising and Falling terminal tones prevail mostly. The results of the speech tempo of Indian seamen prove the frequent usage of rapid and slow speech rate. Experimentally obtained results state that speech behavior of Indian seamen has a variable character, which makes the speech emotionally colored.

Key words: *Indian seafarers, prosody, variability, auditory analysis, frequency, investigation.*

Вступ. Англійська мова займає друге місце в світі за кількістю носіїв і є офіційною мовою у 70 країнах. Це одна з найважливіших міжнародних мов, що є наслідком колоніальної політики Британської імперії у ХІХ ст. Оскільки англійська мова ще визнана мовою Міжнародної морської організації, на якій ведеться уся морська документація у світі, у даній статті спробуємо дослідити особливості мовленнєвої поведінки моряків з Індії. Дослідження просодії англійського мовлення часто привертало увагу як вітчизняних так і зарубіжних дослідників (У. Лабов, П. Траджил, Дж. Уеллс, О. І. Стереопало, О. Р. Валігура, А. А. Калита), роботи яких були направлені на виявлення просодичних параметрів мовлення носіїв та представників різних варіантів і діалектів германських мов.

Представники одеської фонетичної школи (Д. В. Бубнов, О.Я. Присяжнюк, О. В. Костроміна, Д. М. Карпова, Г. В. Галянт, В.С. Григораш) дослідили та виявили соціофонетичні особливості англійського мовлення. Дослідниками було проаналізовано просодії канадського, австралійського, валлійського, йоркширського варіантів англійської мови. Так, дослідниця О. Я. Присяжнюк визначила вплив історико-географічних факторів на інтонацію мовців Британських островів, та виявила фактори соціальної і ситуативної варіативності мовлення представників шести регіонів Великобританії (Присяжнюк, 2020: 77-95). Цікавими є висновки В.С. Григораш, яка провела гендерний аналіз жіночого та чоловічого мовлення носіїв йоркширського діалекту. Дослідниця зауважила, що жіночому мовленню властиве використання стандартних інтонаційних моделей, яких вимагає їхній соціальний статус, в той час, як в чоловічому мовленні функцію своєрідних маркерів поважності виконують нестандартні моделі (Григораш, 2014: 40-44).

Поза межами вже існуючих досліджень лишаються вивчення просодичних параметрів мовленнєвої поведінки індійців. За даними британського вченого лінгвіста Девіда Крістала, на індійській англійській мові розмовляють біля 350 млн. людей, що населяють індійські міста (Crystal, 1997). У нашому дослідженні зроблено спробу проаналізувати мовлення індійських моряків та визначити просодичні маркери їхньої мовленнєвої поведінки.

Метою даної роботи є вивчення особливостей мелодійного оформлення мовлення досліджуваних моряків. **Об'єктом** дослідження є квазіспонтанні монологічні тексти з мовлення досліджуваних інформантів – моряків з Індії.

Предметом дослідження є мелодійні характеристики мовленнєвої поведінки індійських моряків. Згідно з метою, до **завдань** дослідження входило:

- 1) дослідити стан англійської мови в Індії;
- 2) провести аудиторський аналіз основних мелодійних параметрів мовлення індійських моряків;
- 3) визначити просодичні маркери мовленнєвої поведінки досліджуваних інформантів.

Основним **методом аналізу** в роботі є аудиторський аналіз. Аудиторами виступали викладачі та аспіранти кафедри теоретичної та прикладної фонетики ОНУ ім. І. І. Мечникова, які мають досвід аудіювання. **Матеріалом** дослідження слугували чотири аудіозаписи мовлення моряків рядового та офіцерського складу: двох матросів першого класу, моториста та четвертого механіка. Записи їхнього мовлення було зроблено у польових умовах (на судні “Channel Poterne”, у період рейсу).

Таблиця 1

Тексти аудіозаписів моряків (оригінальна версія)

Інформант	Текст інформантів
Моторист Фашан Кадам	“Hi, my name is Fasham Kadam, I’m twenty seven years old. I’m from Mumbai, India. I’m working on ship around six years and mostly I did bulk careers, container ships. My hobbies are playing cricket, watching movies, sometimes reading books.”
Матрос першого класу Ман Рау	“Hi, my name is Man Rau, I’m forty seven. I’m from India. My sea experience is more than twenty years. I’ve been working on many vessels, like bulk careers, container vessels, reefers, tankers. Thank you!”
Матрос першого класу Рагу	“ Good evening, dear colleagues, my name’s Ragu, I’m fifty two years. My home town is Andrapades, India. I’m working for thirty two years at sea. I’m working at the tankers, reefers, car careers, bulk vessels and containers.”
Четвертий механік Дармір Хумар	“ Ok, I’m fourth engineer, My name is Darmir Humar and I’m thirty five years old. My home town is India, New Delhi, the Ragul. It’s a hill area, hill place, touristic place. I’ve been working in this company since 15 years and I have done so many ships like container, bulk, car career, reefer ships. My hobbies are sport games and disco, it’s very good.”

Результати та обговорення. Згідно із статистичними даними, Індія представляє собою третю, а за де-якими індійськими даними, другу англійськомовну державу у світі після Великобританії та США. Існує багато діалектів і говорів англійської мови, серед яких індійський варіант є одним з найбільших у світі.

Цікаво, чому у Індії багато населення говорить саме англійською мовою? У цієї східній країні ймовірно частіше почути англійське мовлення замість традиційного хінді. Слід зазначити, що найбільший вплив на культурний розвиток Індії зробила саме Великобританія, яка колонізувала величезні території країни. Отже, мова колонізаторів дуже швидко зайняла місце офіційної.

15 серпня 1947 року Індія отримала статус незалежності. Саме у цей час було зроблено багато спроб повернути хінді статус державної мови. Але велика кількість місцевого населення з обуренням зустріла цю спробу. Навіть, де-які мешканці штату Таміл Наду вчинили спроби самогубства на знак протесту щодо нав'язування хінді. Отже, влада була вимушена піти на поступки і залишити у статусі державних обидві мови. Безсумнівно, у сьогоденній Індії англійська мова має силу та якість державної мови. Для того, щоб підкреслити це, активіст Чандра Бан Прасад спорудив храм богині англійської мови у північному штаті Уттар Прадеш (Ел. рес. Хінгліш або хінді – англійська двомовність).

Федеративна республіка Індія складається з двадцяти восьми штатів, а також семи союзних територій. Відомо, що у різних провінціях Індії існують різні діалекти, такі як панджабі, бенгалі, тощо. В провінціях англійська мова набула статусу “хінгліш”, тобто мови, яка виникла у результаті як запозичень з літератури, так і оригінальної мови з дотриманням усіх правил та традицій, а також розмовної мови. Кембріджський словник презентує слідуєчу дефініцію слова “хінгліш”: “A mixture of the languages Hindi and English, especially the type of English used by speakers of Hindi” (El. r. dictionary.cambridge). Тобто, це своєрідна суміш мов хінді та англійської. Однак, найбільша від’ємність “хінгліша” від англійської мови полягає у вимові. Мешканці з різних частин Індії вимовляють слова з різним акцентом, а англійські слова, у свою чергу, зазнають сильних фонетичних трансформацій.

Існує три етапи становлення англійської мови в Індії. Перший етап прийшовся на епоху активної місіонерської діяльності протестанської британської церкви у XVII столітті. У зв’язку з тим, що португальські місіонери навідувалися до Індії з кінця XV століття, індійці того часу були достатньо толерантні щодо ідей християнства. Отже, англійські місіонери здобули відмінний плацдарм для дій в Індії: англійці поставили за мету обернути у християнство представників знаті, що у свою чергу, допомогло, як в розповсюдженні християнства, так і англійської мови. Тому, англійська мова в Індії вважається мовою релігійної громади. Цікаво, Біблії, які були завезені до Індії до початку XIX століття, були надруковані англійською мовою. Очевидно, що знаючі релігійні люди були вимушені вчити англійську мову. Другий етап становлення англійської мови тісно пов’язаний з першим, але він мав залежність від внутрішніх чинників. Англійська мова стала мовою великого панства. Більш того, знати англійську мову стало вигідно, у зв’язку з торгівлею між Британією та Індією. У великих морських містах процес вивчення англійської мови йшов швидше, тому як англійські кораблі приходили доволі

часто. Отже, у XVIII столітті вивчати англійську мову було дуже почесно. Третя стадія становлення англійської мови припала на зріст впливу Британської Ост-Індської компанії. Початком торгівельно-воєнного завоювання Індії Британською Ост-Індською компанією став насильницький переворот, у результаті якого командир британської армії Роберт Клайв став губернатором Бенгалії.

Англійці займали найважливіші посади в Індії, саме тому документація велася суто англійською мовою. Також англійська мова вважалася «дорогою до світла» серед місцевого населення. Англійська мова здобула статус «особливо привілейованої» після переходу індійських колоній під керівництво Британської імперії у 1857 році. Після здобуття незалежності у 1947 році територія Індії формально звільнилася від впливу Британської імперії, але більш ніж 200 років під керівництвом англійців не пройшли дарма (Ел. рес. Англійська мова в Індії: Історичний екскурс). На сьогоднішній день англійська мова набула офіційного статусу у чотирьох штатах: Маніпур, Мегхалая, Трипура, Нагаленд, а також у восьми союзних територіях. Англійську мову широко використовують як у законодавчій системі, державних і комерційних засобах масової інформації, так і у морській сфері. Зараз індійські моряки набувають широкої популярності, що пов'язано з їх дешевою робочою силою, а також з можливістю підписання робочих контрактів більш ніж на 9 місяців. Оскільки англійська мова є мовою Міжнародної морської організації, індійські моряки мають знати мову і добре володіти нею.

Як було зазначено вище, основним методом аналізу у дослідженні виступає аудиторський аналіз, першим етапом якого було визначення номенклатури та частотності основних інтонаційних шкал у мовленні досліджуваних інформантів.

Таблиця 2

Частотність вживання основних типів шкал у мовленні моряків

Інформанти	Основні шкали (%)				
	Спадна	Рівна	Висхідна	Змінна	Однонаголошена
Інформант 1	38	21	30	9	2
Інформант 2	30	19	40	11	—
Інформант 3	38	28	25	7	2
Інформант 4	21	25	45	7	2
Усереднені показники	32	23	35	9	2

Як свідчать дані з таблиці № 2, найбільш частотною є висхідна шкала (35%). Вона є більш характерною для молодих індійців і це не дивно, тому що на сучасному етапі розвитку англійського мовлення висхідна шкала є найбільш рекурентною для мовлення, як молодих британців, так і для мовлення молодих представників інших варіантів англійської мови. Дана шкала вживається як у фінальних, так і в нефінальних синтагмах. В результаті мовлення інформантів звучить доволі жваво.

Наведемо приклад вживання висхідної шкали в мовленні представника офіцерського складу, четвертого механіка на ім'я Дармір Хумар (35 років):

“My ‘name’s /Humar, my ‘home town is /India, New /Delhi, the /Ragul.”

/ .	/ .	/ .	/ .
. — .	. — .	. — .	. — .

Друге місце в мовленні моряків-індійців посідає спадна шкала (32%). Спадна шкала є найбільш типовою для мовлення британців. Як свідчать дослідження О. Я. Присяжнюк, дана шкала є найбільш частотною в мовленні інформантів з шести регіонів Великобританії.

Прикладом вживання спадної шкали є мовлення матросу першого класу на ім'я Рао (47 років):

“\Hi, my ‘name’s \Rao, I’m forty \seven”.

\ .	\ .
. — .	. — .

Вживання рівної шкали представлено 23%; незначне місце посідає змінна та однонаголошена шкали (9% та 2%).

Другим етапом аудиторського аналізу є вивчення частотності основних термінальних тонів у мовленні моряків.

Таблиця 3

Частотність вживання основних термінальних тонів у мовленні моряків

Інформанти	Основні термінальні тони (%)				
	C (\)	B (/)	P (-)	CB (V)	BC (Λ)
№ 1	48	14	31	6	1
№ 2	44	12	37	7	—
№ 3	45	42	9	2	2
№ 4	35	52	7	3	3

Примітка: С – спадний, В – висхідний, Р – рівний, СВ – спадно-висхідний, ВС – висхідно-спадний.

Згідно з даними таблиці 3, у номенклатурі термінальних тонів домінуюче місце посідає спадний термінальний тон (43 %). Рекурентність вживання висхідного термінального тону є також високою (30 %). Рівний тон посідає третє місце – (21%). Незначними за вживанням є спадно-висхідний та висхідно-спадний термінальні тони – (6% та 1,5%).

Отже, в індійському варіанті англійської мови спостерігається доволі значна варіативність у вживанні термінальних тонів. Якщо за даними О. Я. Присяжнюк (Присяжнюк, 2020: 96) у стандартній британській вимові вживання спадного тону становить 58,7%, тобто більше ніж половина, то у англійському мовленні індійських моряків спадний тон хоча і домінує, але не є таким вираженим, як у британському варіанті англійської мови.

Частотність вживання висхідного термінального тону є типовим для індійських моряків, що робить мовлення інформантів яскравим та жвавим. Заключним етапом аудиторського аналізу стало визначення темпу мовлення досліджуваних інформантів.

Таблиця 4

Темп мовлення індійських моряків

Інформанти	Дуже швидкий темп (%)	Швидкий темп (%)	Середній темп (%)	Повільний темп (%)	Дуже повільний темп (%)
№1	20	60	20	-	-
№2	-	-	-	80	20
№3	-	-	10	30	60
№4	-	70	30		

Згідно з даними таблиці №4, перше місце у вживанні темпу мовлення посідає швидкий темп (32,5%), який є характерним для вживання молодими представниками. Такий високий відсоток швидкого темпу можна пояснити тим, що молоді моряки ще не володіють навичками розмовного стилю. Друге місце займає повільний темп (27,5%), який у даному дослідженні притаманний морякам середнього віку (35-45 років). У цьому віку мовець вже досягнув деякого професійно-життєвого рівня, його мовлення підпорядковано особливостям його професійного спілкування. Дуже повільний та середній темпи мовлення посідають третє місце за вживанням: (15% та 20%). Найменший показник дуже швидкого темпу становить (5%). Очевидно, вживання дуже швидкого темпу не є маркером мовлення індійських моряків.

Висновки. Дане дослідження присвячене вивченню особливостей мовленнєвої поведінки індійських моряків, метою якого було виокремлення особливостей мелодійного оформлення мовлення досліджуваних інформантів. Основним завданням експериментальної частини дослідження було проведення аудиторського аналізу, який складався з трьох етапів. Першим етапом було вивчення частотності вживання інтонаційних шкал в мовленні досліджуваних моряків. Даний етап дослідження довів, що найбільш частотною за вживанням є висхідна шкала. Другим етапом було виявлення номенклатури термінальних

тонів. Результати проведеного аналізу свідчать про домінування висхідного та спадного термінального тонів. Результати дослідження темпу мовлення індійських моряків свідчать про частотність вживання швидкого та повільного темпу мовлення.

Отже, отримані експериментальним шляхом результати, дозволяють констатувати, що мовленнєва поведінка індійських моряків має варіативний характер і свідчить про емоційно-забарвлений характер мовлення. Перспективою подальшого дослідження є проведення комп'ютерного аналізу з виявленням частотних та динамічних характеристик мовлення індійських моряків.

Список літератури

Григораш В. С. Варіативність частотних характеристик у мовленні носіїв йоркширського діалекту. Нова філологія: збірник наукових праць. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. №62. С. 40 – 44.

Присяжнюк О. Я. Особливості сучасної мовної ситуації у Великобританії: варіативність та консерватизм британських діалектів. Полілог. Збірник статей молодих науковців з історії, філософії, культурології. Вип. 7. Одеса, 2020. С. 77 – 95.

Присяжнюк О. Я. Просодія гендеру на британських островах. Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”: серія “Філологія Соціальна комунікація”. Том 31 (70) №1, 2020. Київ: Видавничий Дім “Гельветика”, 2020. С. 180 – 185.

David Crystal. The Cambridge Encyclopedia of the English Language, 1997.

Kirk Hazen. Labov: Language variation and change. West Virginia University, 2010. P. 24 – 39.

Електронний ресурс: <https://lcfreeway.com/hinglish-or-hindi>. Хінгліш або хінді – англійська двомовність.

Електронний ресурс: <https://habr.com/englishdom/blog/440850/> Англійська мова в Індії: історичний екскурс – post in a row / Habr

Електронний ресурс: <https://dictionary.cambridge.org/>

References

Grygorash, V. (2014). Variability of frequency characteristics in speech of native speakers of Yorkshire dialect. *New philology: collection of scientific works*. Zaporizhia: Zaporizhia national university, 62, 40 – 44.

Prysiashnyuk, O. Ya. (2020). Peculiarities of modern language situation in Britain: variability and conservatism of British dialects. *Polylogue. Collection of articles of young scientists in history, philosophy, cultural studies*. 7 th. edition. Odesa, 77 – 95.

Prysiashnyuk, O. Ya. (2020). Prosody of gender in the British Isles. *Scientific notes of National university “Ostrog Academy”: series “Philology Social communication”*. Volume 31 (70) №1, Kyiv: Publishing house “Helvetika”, 180 – 185.

David, Crystal (1997).. The Cambridge Encyclopedia of the English Language.

Kirk Hazen. (2010). Labov: Language variation and change. West Virginia University, 24 – 39.

Electronic resource: <https://lcfreeway.com/hinglish-or-hindi>. Hinglish or hindi – English bilingualism.

Electronic resource: <https://habr.com/englishdom/blog/440850/> English in India: historical overview.

Electronic resource: <https://dictionary.cambridge.org/>

УДК 811.111'37'42

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259808](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259808)

МОТИВУЮЧІ ОЗНАКИ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО КОНЦЕПТА TEXTILE В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Ковальова К.О.

аспірант, Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

<https://orcid.org/0000-0002-9734-5667>

Стаття присвячена дослідженню мотивуючих ознак лінгвокультурологічного концепту TEXTILE в англійській мові. Роботу виконано в межах когнітивної наукової парадигми, зокрема, лінгвоконцептології та лінгвокультурології. Незважаючи на достатньо велику кількість праць, присвячених дослідженню мотивуючих ознак концептів в англійській мові, варто констатувати, що концепт TEXTILE наразі не був детально досліджений. Ґрунтуючись на тому, що під мотивуючими ознаками розуміється внутрішня форма слова, його етимологія, задля їх виявлення використовувався етимологічний аналіз на основі порівняльно-історичного методу. Матеріалом дослідження слугували етимологічні словники, загальні тлумачні словники англійської мови та спеціальні словники текстильної термінології. Шляхом етимологічного дослідження англійської лексеми textile було виявлено, що її вихідною формою було похідне від праїндоевропейського кореня зі значенням “ткати, плести”. В результаті дослідження статей етимологічних словників англійської мови було виявлено 7 основних мотивуючих ознак досліджуваного концепту, а саме: canvas, cloth, fabric, texture, tissue, web та woven. Джерелом походження вищезгаданих англійських лексем були як германські, так і романські мови. Три з них походять від старофранцузької мови, це такі лексеми, як canvas, fabric та tissue; англійські лексеми cloth, web та weave (woven) походять від прагерманської мови; а лексема texture - від середньофранцузької мови. Зазначається також поступове збільшення об'єму структури концепту за рахунок виникнення нових семантичних компонентів, які відображають сучасне розуміння досліджуваного концепту. Перспектива розпочатого дослідження вбачається у подальшому вивченні вербалізованого концепту TEXTILE в англійській мові.

Ключові слова: textile, концепт, мотивуюча ознака, внутрішня форма слова, етимологічний аналіз.

MOTIVATIONAL FEATURES OF THE LINGUOCULTURAL CONCEPT TEXTILE IN THE ENGLISH LANGUAGE

Kovalyova K.O.

PhD student, Odesa I.I. Mechnikov national university

The article is dedicated to the investigation of the motivational features of the linguocultural concept TEXTILE in the English language. The investigation has been done within the framework of the cognitive scientific paradigm, namely, linguoconceptology and linguoculturology. Despite the large number of researches devoted to the study of motivational features of concepts in the English language, it should be admitted that the concept of TEXTILE still has not been properly investigated. According to the fact that the motivational features are understood as the internal form of the word, etymological analysis based on the comparative-historical method was used to identify them. The research was based on etymological dictionaries, general explanatory dictionaries of the English language and dictionaries of textile terminology. An etymological study of the English lexeme 'textile' revealed that its original form was a derivative from a Pre-Indo-European root meaning “to weave”. As a result of the study of the etymological dictionaries entries of the English language, 7 main motivational features of the studied concept were identified,

namely: 'canvas', 'cloth', 'fabric', 'texture', 'tissue', 'web' and 'woven'. The source of the aforementioned English lexemes was both Germanic and Romance languages. Three of these lexemes come from Old French, namely 'canvas', 'fabric' and 'tissue'; English lexemes 'cloth', 'web' and 'weave (woven)' come from Proto-Germanic; and the lexeme 'texture' is derived from Middle French. There is also a gradual increase in the volume of the concept structure due to the emergence of new components that reflect the current understanding of the concept under study. The prospect of the research is seen in further investigation of the verbalised concept of TEXTILE in the English language.

Key words: *textile, concept, motivational feature, inner form of the word, etymological analysis.*

Вступ. Панування проголошеної наприкінці ХХ ст. антропоцентричної парадигми на сучасному етапі лінгвістичних досліджень визначило розквіт низки наукових напрямів, а також зумовило необхідність виходу за межі конкретної наукової дисципліни, лінгвістики, та розширення наукового світогляду. Таке антропологічне орієнтування мало на увазі вивчення мови не в межах структуралістської парадигми – тобто мови самої по собі, а у її взаємозв'язку з людським розумом та мисленням, тобто в межах антропоцентричної парадигми.

Одним із наукових напрямів, об'єктом вивчення якого є співвідношення мовних явищ та мисленнєвої діяльності людини, є когнітивна лінгвістика. На думку О. Селіванової, одним з головних завдань когнітивної лінгвістики є визначення специфіки концептуалізації досвіду в колективній свідомості носіїв мови (Селіванова, 2008: 370). Так, наприкінці 90-х років ХХ ст. у складі когнітивної лінгвістики виокремлюється лінгвоконцептологія, головним поняттям і об'єктом дослідження якої став феномен *концептуалізації*. У свою чергу, концептуалізація сприяє формуванню концептуальної системи, складовою і ключовим поняттям якої є *концепт* (Там само: 403).

На сьогоднішній день термін *концепт* не має єдиного чіткого та однозначного тлумачення. Зокрема А. Приходько зазначає, що “нерідко цей термін вживають синонімічно поряд із «стереотипом», «архетипом», «прототипом», «ментефактом», «символом», «гештальтом», «культуремою», «лінгвокультуремою», «логоепістемою» тощо.” (Приходько, 2008: 47) Це, на думку лінгвіста, “свідчить не стільки про відсутність єдності точок зору щодо природи і функцій концепту, скільки про багатство його ознак і властивостей, що їх знову і знову відкриває суб'єкт-дослідник” (Там само: 47). Як стверджує М. Піменова, “під концептом розуміється сукупність закріплених ознак, які використовуються для опису фрагменту світу або частини такого фрагменту” (Піменова, 2013: 126). М. Полюжин наводить кілька різнобічних визначень терміну *концепт*: 1. У ширшому – *лінгвокогнітивному* розумінні – концепт розглядається як уявлення про ті смислові ознаки, якими оперує людина у процесі мислення та які відображають зміст досвіду й «квантів» структурованих знань, набутих нею у процесі її пізнавальної діяльності. 2. Концепт як *психолінгвістичне* явище – це перспективно-афективне утворення динамічного характеру, що спонтанно функціонує в пізнавальній діяльності індивіда й підпорядковується законо- мірностям психічного життя людини. 3.

Концепт як *лінгвокультурне* явище – це одиниця, призначення якої полягає в об'єднанні в єдине ціле наукових пошуків у галузі культури, свідомості й мовознавчих студій. Такий концепт є культурно детермінованим виразником свідомості, зафіксованим у мові (Полюжин, 2015: 217). За твердженням А. Приходька, найбільш послідовно фахівці відстоюють розуміння концепту в дефініційній моделі «*концепт = (етно)культурне утворення*», яке базується на усвідомленні тієї ролі, яку відіграє національна культура в житті соціуму та відбиває уявлення про те, що концепт є точкою перетину між світом культури і світом індивідуальних смислів (Приходько, 2008: 48).

Необхідно зазначити, що концепт має складну структуру: це не тільки складові будови понять, а й ті фактори, що роблять концепт феноменом культури, це його вихідна форма (етимологія). Саме з дослідження вихідної, або внутрішньої форми варто починати дослідження будь-якого концепту. Адже, як стверджує С. Потапенко, однією з основних ознак, що допомагають виділити концепт серед інших понять, є його «етимологічна пам'ять» (Потапенко, 2010: 89).

Таким чином, початковим етапом дослідження концепту постає визначення його мотивуючих ознак, в чому і полягає мета даного дослідження. Під *мотивуючою ознакою* розуміється “така ознака, яка слугувала основою найменування якогось фрагмента світу, це внутрішня форма слова. Чим давнішим є слово, тим більше мотивуючих ознак має концепт” (Піменова, 2013: 53). Виявити мотивуючі ознаки концепту стає можливим завдяки етимологічному аналізу. Етимологічний аналіз лексеми **TEXTILE** передбачає дослідження її внутрішньої форми, тобто її походження, що є можливим перш за все завдяки зверненню до етимологічних словників англійської мови.

Матеріали і методи. Матеріалом дослідження слугували етимологічні словники, загальні тлумачні словники англійської мови та спеціальні словники текстильної термінології. В межах даної публікації походження слів вивчається на основі реконструкції первинних форм та значень за допомогою прийомів етимологічного аналізу на основі порівняльно-історичного методу. В дослідженні застосовувались методи спостереження, лінгвістичного опису, порівняльного аналізу.

Результати та обговорення. За даними етимологічних словників англійської мови лексема **TEXTILE** походить від латинського *textilis* та позначає [woven, that can be woven; a web, canvas, woven fabric, cloth, something woven] (праіндоевропейський корінь **teks-* “ткати, плести” > лат. *texere* “to weave”, дієприкметник *textus*, іменник *textus* “something woven” > стф. “*texte*”. Звідси похідні: лат. *textūra* / texture “anything woven, a web” та лат. *textilis* “woven” > фр. та англ. *textile*), тобто йдеться про іменник *текстиль*. Наступний літературний приклад демонструє особливості перших вживань цієї мовної одиниці в англійській мові, який в повному обсязі відображає її етимологію: e.g. “*The placing of the tangible parts in length or transverse, as in the warp and woof of textiles*” (Francis Bacon *Natural History*, 1639). Згідно словників, перше

вживання лексеми *textile* в англійській мові датується першою половиною XVII століття в значенні іменника, а з середини того ж століття – прикметника.

Нами було проаналізовано ті лексичні одиниці, які вжиті у дефініції «початкової» лексеми, тобто є дефініційними ознаками лексеми, їх ми виділили підкресленням. При цьому варто зазначити, що англомовні словники фіксують етимологічний зв'язок лексем *textile* та *tissue*. Що дозволяє нам віднести останню одиницю до мотивуючих ознак досліджуваного концепту. Отже аналіз етимологічних словників англійської мови дає підстави виділити наступні мотивуючі ознаки концепту TEXTILE: *canvas*, *cloth*, *fabric*, *texture*, *tissue*, *web* та *woven*.

Англійська лексема **CANVAS** походить від старофранцузького *chanevaz* [made of hemp, *hempen*] та позначає [a coarse *hempen cloth*]. Словник Oxford пояснює значення *hemp* [the fibre of the cannabis plant, extracted from the stem and used to make rope, strong fabrics, fibreboard, and paper]. Тобто йдеться про тканину, вироблену із коноплі. Скіфське або фракійське слово *kannabis*, що прийшло в грецьку мову, згодом в латині перетворилося на іменник *cannabis* зі значенням *hemp*. Прикметник народної, чи вульгарної, латини *cannapraceus* [made of *hemp*], перетворився на іменник старофранцузької мови *chanevaz*. Звідси в середньоанглійській мові з'являється *canevaz* [sturdy cloth made from *hemp* or *flax*], яке в сучасній англійській мові вживається як *canvas* в значенні [a firm closely woven cloth usually of linen, *hemp*, or cotton used for clothing and formerly much used for tents and sails], тобто *полотно*, *брезент*. В якості одного з перших значень слова *canvas* в етимологічних словниках фіксується наступне: [a kind of linen cloth woven for several uses, as sails, painting cloths, tents], що виявляє факт збереження цього значення в сучасній мові (e.g. “*The master commanded forthwith to set on all canvas they could, and fly homeward.*” Philip Sidney *The Countess of Pembroke’s Arcadia*, 1593; “*Commissary wagons with torn canvas covers rocked through the ruts.*” Margaret Mitchell *Gone with the Wind*, 1936).

Етимологія англійської лексеми **CLOTH** бере початок від середньоанглійського *clath/cloth* та має значення [a pliable material made usually by weaving, felting, or knitting natural or synthetic fibers and filaments]. В етимологічних словниках праїндоевропейське *gley “to cling to, cleave, stick” вважається джерелом походження прагерманського *klaipą “garment”, звідки в староанглійській з'являється *clap* [a cloth, sail, cloth covering, woven or felted material to wrap around one]. Далі в сучасній англійській мові лексема *cloth* набуває значення [woven fabric, pliable stuff made of intertexture of threads or fibers], тобто *тканина*, *полотно* (e.g. “*Wrapping myself in my shaggy jacket of the cloth called bearskin, I fought my way against the stubborn storm.*” Herman Melville *Moby Dick*, 1851; “*The cloth was laid for supper; the table was covered with bread and butter, plates and glasses; a porter-pot and a wine-bottle.*” Charles Dickens *Oliver Twist*, 1839).

FABRIC: етимологічно дана лексема походить від середньоанглійського *fabrique*, форми дієслова *fabriquer*, що має значення [manufacture, make,

produce]. Згідно з даними етимологічних словників, джерелом появи цієї лексеми є праїндоевропейське **dhabh-*, можливим значенням якого дослідники вважають “craftsman”. Далі, еволюціонуючи в латинській від *faber* [artisan who works with hard materials], *fabrica* [workshop; an art, trade; a skilful production, structure, fabric] до *fabricare* [to make, construct, fashion, build], слово з’являється у французькій мові. Лише наприкінці XVIII ст. лексема *fabric* в англійській мові змінить своє значення з “manufactured material” на “textile, woven or felted cloth” *ткане або повстяне полотно* (e.g. “In some stages of his manufacture of the human fabric, the processes of Time are very rapid.” Charles Dickens *Hard Times*, 1854; “In Milan and Paris, moderate temps allowed for showcasing spring looks in their purest form — knitwear with open-toed shoes, blazers with bare legs, and best of all, spring jackets in every fabric from tweed to gabardine.” Vogue, 2022).

Лексема **TEXTURE** в англійській мові в значенні [network, structure] походить від латинського *textura* [web, texture, structure] однокореневого з *texere* “to weave” *ткати*. В латинській мові слово з’являється від праїндоевропейського **teks-* “to weave, to fabricate, to make; make wicker or wattle framework”. Вживана з 15 століття в формі іменника, з 1888 року вказана лексема входить в ужиток також у значенні дієслова [to give a texture to, to make not smooth or plain] (e.g. “Their food its insects, and its moss their nests. Others apart far in the grassy dale. Their humble texture weave...” James Thomson *Spring. A Poem.*, 1726; “He took up from the couch the great purple-and-gold texture that covered it, and, holding it in his hands, passed behind the screen.” Oscar Wilde *The Picture of Dorian Gray*, 1890).

TISSUE: етимологічні словники англійської мови фіксують наступні її значення: [band or belt of rich material], [cloth interwoven with gold or silver], [cloth interwoven with gold or silver, or figured colours] *тканий виріб, переплетений золотом або сріблом*. З латинського *texere* “to weave, to make” приходить до старофранцузької мови *tissu* [a ribbon, headband, belt of woven material] (іменник від *tissu* “woven, interlaced”, який в свою чергу є дієприкметником минулого часу від *tistre* “to weave”). Саме від старофранцузького *tissu* походить лексема *tissue* в англійській мові *тонка дорога тканина* (e.g. “Stream in the air, and for distinction serve. Of hierarchies, of orders, and degrees; Or in their glittering tissues bear emblaz’d. Holy memorials, acts of zeal and love. Recorded eminent.” John Milton *Paradise Lost*, 1667).

В 1831 році лексема набуває ще одного, наукового значення, а саме – біологічного: [an aggregate of cells usually of a particular kind together with their intercellular substance that form one of the structural materials of a plant or an animal] *система клітин та міжклітинної речовини, об’єднаних загальним походженням, будовою та виконуваними функціями, які утворюють один із структурних матеріалів рослини або тварини* (e.g. “The project will also collect tissue samples from autopsies and real-world data.” STAT, 2022). А в 1929 році з’являється значення [piece of absorbent paper used as a handkerchief] *хустинка, носовик* (e.g. “A European tissue manufacturer will create 229 jobs when it sets up its new base in north Wales.” BBC, 2021).

WEB: етимологічні словники англійської мови вказують на те, що вихідною формою даної лексеми було праїндоевропейське **(h)uebh-* “to weave” *плетти, ткати*. Перетворюючись через прагерманське **wabjam* “fabric, web”, а також староанглійське *webb* “woven fabric, woven work, tapestry”, лексема *web* з’являється в сучасній британській англійській мові у значенні [any structure, construction, fabric, etc, formed by or as if by weaving or interweaving] *полотно, тканий виріб* (e.g. “*Penelope for her Ulisses sake, Deviz’d a Web her wooers to deceave: In which the worke that she all day did make. The same at night she did again unreave...*” Edmund Spenser *Sonnet XXIII*, 1579). Перше вживання цієї лексеми у значенні [spider’s web] *павутина* фіксується на початку XIII ст. (e.g. “*No spider ever took more pains to repair the shattered meshes of his web, than did Waldemar Fitzurse to reunite and combine the scattered members of Prince John's cabal.*” Walter Scott *Ivanhoe*, 1819).

Наприкінці XX ст. фіксується нове, метафоричне значення – [a computer system which links documents and pictures into a database that is stored in computers in many different parts of the world and that people everywhere can use”] *веб, мережа, Всесвітня павутина* (e.g. “*For example, a web design company can handle site development well before the client has to make up their minds about design*” Forbes, 2022).

Ключовою мотивуючою ознакою досліджуваного концепту вважаємо **WOVEN** [made by crossing threads over and under each other] – форма дієприкметника минулого часу англійської лексеми *weave*. Її вихідною формою також вказується праїндоевропейське **(h)uebh-* “to weave”, в сучасній англійській мові слово з’являється з прагерманського **weban* та староанглійського *wefan* “to weave, form by interlacing yarn” (e.g. “*But the mingled, mingling threads of life are woven by warp and woof: calms crossed by storms, a storm for every calm.*” Herman Melville *Moby Dick*, 1851; “*Gerty Farish was not a close enough reader of character to disentangle the mixed threads of which Lily's philanthropy was woven.*” Edith Wharton *House of Mirth*, 1905).

Вважаємо за необхідне зазначити той факт, що в сучасних професійних словниках значення англійського *textile* не обмежується лише *тканими* артефактами, а й поширюється на *неткани*. Це свідчить про те, що семантична структура цієї семеми у професійній сфері нівелює головну мотивуючу ознаку – *плетіння, ткацтво*. “Dictionary of Fiber and Textile Technology” фіксує наступне визначення лексеми, що досліджується: *Originally, a woven fabric; now applied generally to any one of the following:*

1. *Staple fibers and filaments suitable for conversion to or use as yarns, or for the preparation of woven, knit, or non-woven fabrics* – *Штанпельні волокна і нитки, придатні для перетворення в пряжу або використання в якості пряжі, або для отримання тканих, трикотажних або нетканих матеріалів;*

2. *Yarns made from natural or manufactured fibers* – *Пряжа, виготовлена з натуральних або штучних волокон;*

3. *Fabrics and other manufactured products made from fibers as defined above and from yarns* – Тканини та інші промислові вироби, виготовлені з волокон, зазначені вище, та ниток;

4. *Garments and other articles fabricated from fibers, yarns, or fabrics when the products retain the characteristic flexibility and drape of the original fabrics* – Одяг та інші вироби, виготовлені з волокон, ниток або тканин, коли вироби зберігають характерну гнучкість і драпірування оригінальних тканин.

Така кількість визначень поняття *textile* вказує на те, що зміст концепту постійно насичується, а його обсяг збільшується за рахунок появи нових характеристик. З розвитком людського знання, в якому відображаються все нові і нові відомості про світ і зміни в ньому, розвивається і розширюється сам концепт. Так, поняття *textile* зазнає вагомих змін в тлумаченні. Позначаючи первісно лише тканину, з плином часу та розвитком технологій, нині лексема має такі визначення, як *волокна та нитки; пряжа сама по собі (з натуральних або штучних волокон); тканини, виготовлені з волокон та ниток; а також одяг, вироблений із певної тканини*.

Проаналізувавши вищезгадані визначення лексеми *textile* та семантично і етимологічно пов'язаних із нею слів, можна зробити висновок, що в основі семантичного розвитку лексеми і появи нових семем ключовим є метонімічний зсув, тобто перенесення найменування з одного предмета або явища на інший на основі суміжності або включеності даних об'єктів в одну ситуацію. Метонімічний зсув на основі перенесення найменування виробу на матеріал проявляється в парі визначень *тканина – волокна/нитки (a woven fabric – fibers and filaments)*. Такий тип перенесення є оборотним, тобто може розвиватися в обох напрямках. Прикладом цього є пара визначень *тканина – одяг (a woven fabric – garments and other articles fabricated from fabrics)*, де перенесення відбувається з матеріалу на виріб.

Висновки. Етимологічний аналіз концепту TEXTILE виявив сім основних мотивуючих ознак: *canvas, cloth, fabric, texture, tissue, web* та *woven*. Визначення відповідних лексем, що номінують мотивуючі ознаки досліджуваного концепту, обумовлюється насамперед рукотворним процесом (*weaving*) і результатом цього процесу – створенням певного артефакту. Джерелом їх походження виявились як германські, так і романські мови. Чотири одиниці мають романське походження: *canvas, fabric, tissue* та *texture*. Три одиниці є питомими англійськими лексемами: *cloth, web* та *weave (woven)*. Три з вищезазначених лексем походять від старофранцузької мови, а саме: *canvas, fabric* та *tissue*; питомі англійські лексеми *cloth, web* та *weave (woven)* походять від прагерманської мови; та лексема *texture* - від середньофранцузької мови.

Виконане нами співставлення даних історичних і сучасних словників виявляє факт збільшення об'єму структури концепту TEXTILE за рахунок появи нових компонентів, адже концепт володіє живою структурою, що змінюється в часі, у процесі пізнання світу.

Список літератури

Пименова М. В. Методика анализа и теоретические установки кемеровской школы концептуальных исследований. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2013. Вип. 18. С. 50–59.

Полюжин М.М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. Вип. 4. С. 214-224

Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.

Потапенко С.І. Лінгвоконцептологія. К.: Освіта України, 2010. 336 с.

Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

Dictionary of Fiber and Textile Technology. Kosa, 7th edition, 1999. 258p.

Johnson's Dictionary of the English language URL: <https://collections.nlm.nih.gov/bookviewer?PID=nlm:nlmuid-0037263X2-mvpart>

Online Oxford dictionary URL: <https://en.oxforddictionaries.com>

Skeat, Walter W. An etymological dictionary of the English language URL: <https://archive.org/details/etymologicaldict00skeauoft/page/632/mode/2up>

Webster's Dictionary URL: <https://www.merriam-webster.com>

References

Pimenova, M. V. (2013). Metodika analiza i teoreticheskie ustanovki kemerovskoj shkoly konceptual'nyh issledovanij. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Linhvistyka»*, 18, 50–59.

Potapenko, O.I. (2010). Linhvokontseptolohiia. K.: Osvita Ukrainy.

Poliuzhyn, M.M. (2015) Poniattia, kontsept ta yoho struktura. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 4, 214-224.

Prykhodko, A.M. (2008) Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvniii paradyhmi linhvistyky. – Zaporizhzhia: Premier.

Selivanova, O.O. (2008). Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy: Pidruchnyk. Poltava: Dovkillia-K.

Dictionary of Fiber and Textile Technology. Kosa, 7th edition, 1999. - 258p.

Johnson's Dictionary of the English language URL: <https://collections.nlm.nih.gov/bookviewer?PID=nlm:nlmuid-0037263X2-mvpart>

Online Oxford dictionary URL: <https://en.oxforddictionaries.com>

Skeat, Walter W. An etymological dictionary of the English language URL: <https://archive.org/details/etymologicaldict00skeauoft/page/632/mode/2up>

Webster's Dictionary URL: <https://www.merriam-webster.com>

Стаття надійшла до редакції 6.02.2022 року

УДК 811.111–626.21.68

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259809](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259809)

ОБРАЗ ГОДУВАННЯ У ДЗЕРКАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Стаття 2

Колегаєва І.М.

доктор філологічних наук, професор,
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова
ORCID 0000-0002-5-73-2184

Стаття продовжує цикл публікацій, присвячений фразеологічній презентації образу їжі в англійській і українській мовах. Із фразеологічних словників кожної мови було виокремлено загальну вибірку густаторних ідіом, які реалізують когнітивні моделі: (а) ХТОСЬ СПОЖИВАЄ ЩОСЬ (ЯКОСЬ) і (б) ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ). В попередній статті порівняльному аналізу підлягали фразеологічні одиниці (ФО), які ословлюють компонент їжа, (а) те, що споживається (з'їдається чи випивається) і (б) те, чим годують, частують, у фразеологічних одиницях двох неспоріднених мов. На даному етапі дослідження розглядалися ФО, що відбивали фактологічно первинну стадію цього процесу (б) ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ). При цьому дія ГОДУЄ піддавалась розщепленню іще на дві стадії: готування їжі (cooking) і частування їжею (feeding). Аналізована вибірка становила 144 ФО англійської мови і 107 ФО української мови, які було вилучено із фразеологічних словників цих двох мов. Наша мета полягала у тому, щоб показати, як подібні процеси усвідомлюються і образно переосмислюються людським загалом в кожній із етнічних спільнот: що їх об'єднує, а що розрізняє. Спільною для обох культур виявилась дуже мала частка проаналізованих одиниць (5 ФО). Натомість було встановлено значні розбіжності в лексичному наповненні і образному переосмисленні досліджуваних фразеологізмів, які переважно зумовлені культурними особливостями становлення і розвитку англосаксонської і україномовної етносів. Негативно оцінні дії між людьми, що образно відображені ФО кожної із мов, свідчать про персонально орієнтовну вісь ворожнечі у представників української спільноти на противагу соціально неприйнятним практикам поведінки у англосаксонській спільноті (посваритись, побити когось VS підробити бухгалтерські документи, обманути партнера по бізнесу). Українцям також притаманне загострене неприйняття нещирості у людських стосунках (9 ФО), англосаксонська вибірка таких одиниць не містить.

Ключові слова: густаторна ідіома, образ їжі, фразеологічні одиниці.

THE IMAGE OF FEEDING IN THE MIRROR OF ENGLISH AND UKRAINIAN PHRASEOLOGY

Article 2

Kolegaeva I.M

doctor of philology, professor,
Odesa I.I. Mechnikov National University

The article continues the series of publications devoted to the phraseological presentation of the **image of food** in English and Ukrainian. From the phraseological dictionaries of each language, a general sample of gustatory idioms was singled out, all of them implement cognitive models: (a) **SOMEONE CONSUMES SOMETHING (IN SOME WAY)** and (b) **SOMEONE FEEDS SOMETHING (TO SOMEONE)**. In the previous article, took place the comparative analysis of **phraseological units (PUs)**, which describe the component food, (a) what is consumed (eaten or

drunk) and (b) what is fed, in the phraseological units of two unrelated languages. At the present stage of the study, FUs were considered, which reflect the factually primary stage of process (b): SOMEONE FEEDS SOMETHING (TO SOMEONE). At the same time, the action FEED was split into two substages: cooking and feeding. The analyzed sample equals 144 English FUs and 107 Ukrainian FUs, which were extracted from the phraseological dictionaries of these two languages. Our goal was to show how such processes are perceived and figuratively transformed in each of the ethnic communities: what unites them and what distinguishes them. Common to both cultures was a very small share of the analyzed units (5 FUs). Instead, significant differences were found in the lexical content and figurative transformation of the studied phraseology, which are mainly due to the cultural peculiarities of the formation and development of English-speaking and Ukrainian-speaking ethnic groups. Negative evaluations of actions between people, figuratively reflected in the FUs of each language, indicate a personally oriented axis of hostility among members of the Ukrainian community as opposed to socially unacceptable practices in the Anglo-Saxon community (quarrel, beat someone VS forge accounting documents, deceive business partner). Ukrainians are also characterized by an acute rejection of insincerity in human relations (9 FUs), the English-language sample does not contain any such units.

Key words: *gustatory idioms, image of food, phraseology.*

Вступ. Дана публікація є продовженням наукової розвідки стосовно густаторної фразеології як віддзеркалення загальнолюдських і етноспецифічних рис певного фрагменту картини світу англословного і україномовного етносів. Із загальної вибірки українських і англійських фразеологізмів було початково відібрані **фразеологічні одиниці (ФО)** відповідної густаторної семантики. У когнітивному вимірі всі вони вписуються у наступні формули:

(а) ХТОСЬ СПОЖИВАЄ ЩОСЬ (ЯКОСЬ) і

(б) ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ).

У попередній нашій публікації (Колегаєва, 2021) було розглянуто фразеологізми, що вербалізують центральну складову обох когнітивних формул (а) ЩОСЬ і (б) ЧИМОСЬ, тобто було проаналізовано, яким чином компонент *їжа* (а), *те, що споживається* (*з'їдається чи випивається*), і (б) *те, чим годують, частують, ословлюється* у фразеологічних одиницях двох неспоріднених мов.

Дана наукова розвідка стосується ФО, які вербалізують ту частину когнітивної формули, яка відбиває початкову стадію процесу реалізації фізіологічної потреби людини по угамуванню голоду – ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ). Увага сконцентрована на компоненті *годувати*.

Про засадничу роль людської потреби угамування голоду найяскравіше свідчить так звана піраміда Маслоу. Як відомо, ще в далекому 1943 році з'явилась перша наукова публікація американського психолога Абрахама Маслоу про ієрархію людських потреб (*need hierarchy*). З часом з'явилися чисельні наступні публікації А. Маслоу і інших дослідників, а сама теорія отримала назву **піраміди Маслоу**. Вчений писав: «основні людські потреби організовані в ієрархію відносної переваги» (Maslow, 1943: 375). Це був новий напрям теорії мотивації, згідно якому початковими, базовими для людини є її біологічні та фізіологічні потреби – повітря, їжа, питво, притулок, тепло, секс, сон тощо. Більш високими є соціальні і духовні потреби. Фізіологічна потреба вгамування голоду є найдавнішою в історії становлення людини як виду.

З точки зору філогенезу, тобто еволюції людини як біологічної і соціальної істоти формування потреб і їх усвідомлення відбувалось поступово. За твердженням психологів, «потреби нижчих рівнів (серед них переважає потреба їжі – І.К.) є генетично більш ранніми і мають більше значення для виживання, ніж потреби більш високих рівнів» (Карвасарский 2004: 87).

Про це свідчить і наступне твердження А. Маслоу: «Безперечно, фізіологічні потреби домінують над усіма іншими. Людина, яка потребує їжі, безпеки, любові та поваги, швидше за все, *бажатиме їжі сильніше, ніж решти*» (курсив наш – І.К.) (Маслоу, 1970: 3).

Безсумнівною загальнолюдською цінністю є здоров'я людини. Як зазначає Т. Радзієвська, «мовну свідомість щодо концепту ЗДОРОВ'Я у носія мови характеризують такі атрибути, як *їжа*, сон, свіже повітря, ...які можна вважати загальноприйнятними і усталеними *чинниками здоров'я*, своєрідними умовами збереження здоров'я як цінності» (Радзіевская, 2006: 164). Виходячи із постулатів про важливість задоволення фізіологічної потреби в їжі, припускаємо, що усвідомлення цього факту неодмінно фіксувалось людиною і відбивалось у її загальному світосприйнятті і когнітивному осмисленні життя. Це своєю чергою передбачає формування певного фрагменту як загальнолюдської цивілізаційної, так і етноспецифічної картини світу, останню із них В. Маслова назвала «культурною пам'яттю нації, культурно специфічною моделлю мислення і поведінки» (Маслова, 2013: 119).

Матеріал і методи дослідження. Мета даної публікації полягає у викладі аналітичного порівняльного опису фразеологічних одиниць англійської і української мов. Розглядові підлягали лексикографічно зареєстровані **фразеологічні одиниці (ФО)**, в яких вербалізується образ приготування їжі, частування їжею. Наше прагнення – показати, як подібні процеси усвідомлюються і образно переосмислюються людським загалом в кожній із етнічних спільнот: що їх об'єднує, а що розрізняє.

Матеріал дослідження становлять 144 ФО англійської мови і 107 ФО української мови, вилучені із фразеологічних словників цих двох мов.

Методи, що було використано у даному дослідженні, є загальнонаукові методи спостереження, співставлення, кількісного вимірювання. До спеціальних методів відносяться лексикографічний опис, семантичний аналіз, образно-стилістична характеристика, лінгвокогнітивне та лінгвокультурологічне трактування досліджуваних фразеологізмів.

Результати та обговорення. Обираючи фразеологію як матеріал дослідження, ми виходили із розуміння того, що собою уявляє цей шар лексики будь-якої мови. Погоджуємося з О. Селівановою у її трактуванні *фразеологізму* як «лінгвосеміотичного феномену, в якому в усталеній формі зберігаються і транслуються уявлення етносу про світ, культурну й історико-міфологічну інтеріоризацію дійсності та внутрішній рефлексивний досвід народу» (Селіванова, 2004: 11). Аналізуючи фразеологічний фонд мови, або за словами С. Моїсеєвої та І. Волошкина «фразеологічну картину світу як компонент світобачення етносу» (Моїсеєва, 2009: 7), ми отримуємо доступ до

світобачення етносу і стереотипів його свідомості, причому передусім в їх найвному, історично задавленому варіанті. Ж. Краснобаєва-Чорна у своїй монографії, присвяченій проблемам лінгвофраземної аксіології, уточнює кваліфікаційні ознаки терміну *фразема*, серед яких значаться «самостійність, надслівність, семантична цілісність, а також експресивність, образність, оцінність, етнокультурне забарвлення» (Краснобаєва-Чорна, 2016: 339). Досліджуючи густаторні фразеологізми, тримаємо у пам'яті не тільки їхню культурологічну маркованість, але і так би мовити психолінгвістичний аспект їхньої семантики, а саме нерозривний зв'язок із механізмами фіксування сенсорної (в нашому випадку смакової) інформації у мовних (у нашому випадку фразеологічних) одиниць. «Знаки результатів сенсорних процесів за рахунок метафоричної переінтерпретації поповнюють переважно оцінний код культури, адже людські відчуття стереотипно аксіологізовані» (Селіванова, 2012: 189).

Образ *годування когось чимось* відбиває у дзеркалі фразеології певну грань світобачення того чи того етносу. Аналізуючи вербалізацію процесів годування, частування їжею, ми звернули увагу на те, що відповідний матеріал дослідження підпадає під подальше розгалуження: *приготування їжі (cooking)* і *годування* як таке (*feeding*). Почнемо із аналізу першої групи.

У кількісному вимірі домінує англomовна вибірка фразеологізмів групи *приготування їжі (cooking)*: таких налічуємо 70 англomовних і 32 україномовні ФО. У вибірці фразеологічних одиниць *приготування їжі (cooking)* привертає увагу наявність окремої тематичної підгрупи, яка також відзначена кількісною диспропорцією в англійській і українській вибірках (29 англійських і 8 українських ФО). Цю підгрупу варто позначити її англійською назвою *cooking utensils* = кухонний посуд, предмети хатнього побуту, якими користуються під час приготування їжі. Англomовні ФО містять (у спадному порядку) такі номінації: *pot* (5), *spoon* (4), *pan* (3), *kettle* (2), *plate* (2), а також по одному разу *bottle*, *can*, *chalice*, *cookie jar*, *dish*, *fire*, *knife*, *platter*, *saucer*, *stove*, *teacup*, *teapot*, *trivet*.

В своєму прямому сенсі відповідні об'єкти згадуються дуже рідко: *for the pot* [for cooking], *slave over a hot stove* [work very hard preparing a meal]. Переважна більшість відповідних фразеологізмів є образно трансформованими, наприклад, *new wine in old bottles* [smth new added to an existing or established system or organization]; *out of the frying pan into the fire* [from a bad situation into the one that is worse]; *a different kettle of fish* [a completely different matter or type of person from the one previously mentioned]. Доволі відомим саме як англійський фразеологізм є ФО *be born with a silver spoon in your mouth* = народитись зі срібною ложкою у роті, яка дефінується так: [be born into a wealthy family of high social standing]. Російський переклад *родиться в рубашке* не є еквівалентом, оскільки англomовний фразеологізм акцентує достаток і соціальний статус, а не вдачу, везіння людини.

У переліку українських фразеологізмів відповідної тематичної підгрупи фіксуємо одиничні номінації об'єктів, які аналогічні англomовній номінації.

Наприклад, це *чаша* = *chalice*, але зміст відповідних двох ФО зовсім різний: *a poisoned chalice* [smth that is apparently desirable but likely to be damaging to the person to whom it is given] VS *переповнити чашу терпіння* [позбавляти когось сил, можливостей терпіти, зносити щось]. Співпадаючими за своїм метафоричним значенням є українська ФО *підносити на блюдечку / на тарілочці* [давати кому-небудь мати щось без будь-яких затрат, зусиль] = *on a plate* [with little or no effort from the person concerned]. Звернімо увагу, що співпадіння номінацій стосується тільки *тарілочки (plate)*. Англomовний відповідник слову *блюдечко* вживається в іншій англійській ФО: *have eyes like saucers* [have your eyes opened wide with amazement]. Мотивація цих образних трансформацій є зовсім різною: *блюдечко* – предмет сервіровки, на якому зазвичай подається десерт, VS *saucer* – круглий, досить великий об'єкт, з яким порівнюються очі здивованої людини.

Англomовна одинця *spoon* як компонент ідіоми має український аналог *ложка*. Проте самі ідіоми є зовсім різними. Суто українською ФО є *ложка дьогтю у діжці меду*. Неспівставність ємностей ложки і діжки увиразнює ідею того, що велика кількість чогось смачного, гарного може бути зіпсована дуже невеликою кількістю чогось поганого. *Ложка*, вміст якої є дуже малим, згадується в українській фразеології у гіперболічній за семантикою ФО *втопити в ложці води* = ненависть до опонента є такою сильною, що його варто обов'язково згубити, при щонайменшій нагоді. Предметом кухонного приладдя, згадуваного виключно в українській фразеології, є *ступа*, яка вживається у переносному вислові *товкти воду в ступі* = займатись безглуздою справою.

Загалом українська підгрупа *cooking utensils* нараховує 8 ФО, з використанням назв кухонного приладдя: у спадному порядку *ложка* (3), *блюдечко*, *діжка*, *ступа*, *тарілочка*, *чаша* (1). Ці цифри у 3,5 менші ніж їхні відповідники у англійській групі, які було наведено вище.

Загалом англomовна тематична група *cooking* нараховує 70 фразеологічних одиниць, в яких прямо або опосередковано номінується процес приготування їжі. *Прямими* кулінарними номінаціями вважаємо ті, в яких згадується той чи інший вид кулінарних дій (варити, смажити, висушувати і т. п.), до *опосередкованих* відносимо фразеологізми, в яких відсутні назви кулінарних дій, хоча зрозуміло, що йдеться саме про приготування їжі. Одразу відзначимо, що всі зареєстровані ФО є **метафорично трансформованими**. Наприклад, *not mince words* [speak candidly and directly], *bust smb's chops* [nag, criticize smb] демонструють різновид прямої номінації із згадуванням процесів кулінарної обробки продуктів харчування *mince* = молоти м'ясо, *bust* = відбивати м'ясо. Прикладами опосередкованих ФО групи *cooking* можуть слугувати *if you can't stand the heat, get out of the kitchen* [if you can't deal with the pressures and difficulties of a task, you should leave others to deal with it rather than complaining]; *be a recipe for disaster* [be almost certain to have unfortunate consequences], нагадаємо, що слово *recipe* означає кулінарний рецепт, тобто покрокову інструкцію, як готувати певне блюдо.

В аналізованій вибірці переважають опосередковані фразеологізми, прямі ФО групи *cooking* складають лише 37%. В цій групі уживані номінації таких кулінарних дій, як *boil, cook, fry, grease, pickle, stew* та інші. Деякі із відповідних фразеологізмів є інтернаціональними: *sugar the pill* = *нідсолодити пілюлю*; *stew in your own juice* = *варитись у власному соку*; *separate wheat from the chaff* = *відділяти зерна від полову*.

Розглядаючи тематичну групу *cooking* загалом, відзначаємо окремі випадки *етноспецифічної* забарвленості ФО, спричинені різними звичками споживання харчових продуктів і напоїв. Наприклад, добре відома українська ідіома *буря в склянці води* має свій англomовний еквівалент *a storm in a teacup* (Brit) / *a tempest in a teapot* (Am.) [a great excitement or anger about a trivial matter]. Згадування чаю і чайного посуду в англomовних ФО свідчить про більшу за давниність вживання саме цього напою у повсякденному побуті мешканців Британії, а згодом і Північної Америки.

Переповнене людьми приміщення порівнюється з *банкою оселедців* в українській мові. А в англійській такий саме наочний образ утворюється порівнянням із банкою сардин: *packed like sardines* [crowded very close together]. Вочевидь сардини були менш відомі пересічному українцю, аніж звичні оселедці.

Певні ФО аналізованої тематичної групи можна вважати *етноспецифічними* в силу того, що вони базуються на образах такої їжі чи приладдя, що були здавна притаманними саме цій етнічній спільноті. До прикладу, англійцям було притаманно вживати імбирні пряники, прикрашені тонким шаром позолоти, звідси зрозуміла мотивація наступної ФО *take the gilt off the gingerbread* [make smth no longer appealing. Gingerbread was traditionally made in decorative forms that were then ornamented with golden leaf]. Відомим англійським десертом є пудинг, який не вживався на теренах України. З опертям на образ цієї страви утворилась ідіома *overegg the pudding* [go too far in embellishing, exaggerating, or doing smth. Excessive quantities of egg in a pudding could either make it too rich or cause it not to set or cook].

Етноспецифічність окремих ФО маркується використанням мір ваги, об'єму тощо. Так, наприклад, за свідченням словників, слово *quart* (*кварта*) означає міру об'єму рідини, що дорівнює *two pints* (*двом пінтам*), відштовхуючись від цієї інформації, краще розуміємо англomовну ідіому *fit a quart into a pint pot* [attempt to do the impossible].

Українська вибірка відповідної тематики – *готування їжі* – є вдвічі меншою за англійську, вона налічує 32 ФО. Перелік конкретних засобів приготування їжі згадується у більш ніж половини із них. Найчастіше це *терти/товкти* (4), *варити (кашу)* (3), *пекти* (3), *солодити* (2). Є назви кулінарних дій, які потребують додаткових пояснень, що їх надають тлумачні словники: *переганяти на гречку* [примушувати щось робити] <— *переганяти* [очищати, пересипаючи зерно]; *наколотити гороху з капустою* [переплутати, змішати все до купи] <— *колотити* [мішати]; *зробити вишкварки з к-сь* [знищити к-сь] <— *вишкварки* [добре просмажені шматочки сала], отже йдеться

про кулінарну дію *смаження*, водночас синонімічний за метафоричним змістом фразеологізм *зробити юшку з к-сь* мотивується інакшою кулінарною дією, адже *юшка* – це [суп м'ясний, картопляний чи рибний], отже йдеться про кулінарну дію *варити*.

Мотивація багатьох метафоричних трансформацій у фразеологізмах, що містять назву кулінарної дії, є доволі прозора, як, наприклад, всі ФО із опорною одиницею *товкти, терти, сікти: потовкти на пионо* [розбити вщент]; *стерти на макуху* [розбити, розтрити, знищити]; *посікти на капусту / локшину* [нещадно винищити к-сь]. Зрозумілими є ФО *щойно спечений* [який недавно став ким-небудь]; *як останнє спік* [зітхати дуже сумно, зажурено]; *солодити свою душу* [тішитися, задовольняти себе]. Затемненою є мотивація окремих ФО, наприклад, *скребти / скубати моркву* [дорікати, лаяти, сварити]; *втерти маку / часнику* [грубо побити, суворо покарати к-сь].

Окремого коментаря заслуговує група ФО із *ендемичною* стравою. Такою умовно позначаємо страву, яка зареєстрована тільки в переліку гастрономічних ФО однієї із двох порівнюваних мов (про це детальніше див.: Колегаєва, 2021). Наприклад, *каша*, згадується загалом у 15 українських ФО гастрономічної тематики і позбавлена будь-якого еквіваленту в англійських ФО. Глумачний словник української мови навіть пояснюючи зміст слова *куховарити*, апелює саме до цього блюда: [готувати їжу, кулінарити, кашоварити].

В тематичній групі *готування їжі* номінативний компонент *каша* фіксуємо в 4 позиціях, переважно із дієслівним компонентом (*не*) *зварити: каші не звариш* [не дійдеш змови]; *наварити каші* [наробити лиха]; *заварилася каша* [(а) почалася якась складна і клопітна, неприємна справа; (б) зчинилася сварка, бійка, сталося цілковите безладдя].

Їжу можна не тільки готувати, але і псувати, саме така дія є мотиватором наступної образної ФО *наплювати в кашу* [робити комусь щось неприємне, прикре, чинити кривду]. Таке блюдо, як каша, звичайно, знайоме носіям англійської мови, це *porridge*. Але воно ніяким чином не фігурує у відповідному фрагменті етноспецифічної картини світу.

Натомість *кутя* є саме ендемічною стравою, не знайомою англійськомовному етносу. В українському побуті *кутя* є традиційною святковою їжею і не дивно, що вона відбивається у фразеологічному фонді: *передати куті меду* [перевищувати норму, міру в ч-сь]; *додати куті меду* [підсилювати якість враження, навмисно підбурювати к-сь].

Варто зазначити, що образний потенціал українських густаторних метафор в групі *готування їжі* має яскраво виражене пейоративне забарвлення, наприклад, *відправити чортам на сніданок* [убити, згубити к-сь]; *зробити вишкварки з к-сь* [суворо покарати к-сь]; *підкласти вогню до печеного* [погіршувати становище]; *спекти чорта* [нічого не дістати, не добитися]; *лій топити* [мордувати к-сь, знущатись], *втерти маку/часнику* [побити, суворо покарати к-сь].

Як бачимо, в більшості своїй негативно оцінні українські ФО стосуються *міжособистісних ворожих стосунків, бійки* і т. п. Натомість

англомовна вибірка містить певну кількість ФО, в яких засуджується порушення правничих норм і приписів. Наприклад підробка бухгалтерських документів, рахунків відбита у таких ФО, як *cook the books* [alter records. esp. accounts with fraudulent intent]; *salt the books* [fraudulently increase the apparent value of the invoice or account]. Дефінітивна ознака *fraudulent* має таке значення [obtained, done by, or involving deception, especially criminal deception]. Окрема ФО образно номінує специфічну аферу, що використовується для продажу шахти, бідної на копалини, – для цього в шахту закидають високоякісну руду, щоб обдурити потенційного покупця. Ідіома звучить абсолютно «густаторно»: *salt a mine* [fraudulently make a mine appear to be a paying one by placing rich ore into it]. Нечесна поведінка працівника, який потайки краде у свого роботодавця, унаочнюється метафоричною ФО *with your hand in the cookie jar* [engaged in surreptitious theft from your employer].

Порушення Біблійних приписів також віддзеркалюється в англомовних густаторних метафорах, зокрема *strain at a gnat*, дослівно *процідити комара*. Це є алюзія на Євангеліє від Матвія, в якому сказано: *Ye blind guides, which strain at a gnat, and swallow a camel*. Словник пояснює: [the image is of a person quietly accepting a difficulty or problem of significant proportions while baulking at smth comparatively trivial].

Таким чином пересвідчуємось, що соціальне, культурне, так само як і побутове тло, на якому заснована кожна із картин світу, є етноспецифічним феноменом, що неминуче відбивається у фразеологічному фонді кожної мови.

Звертаємось до аналізу англомовних фразеологізмів тематичної групи *feeding*, тобто *годування* як таке, без урахування групи *cooking*. Аналізована вибірка фіксує 74 відповідні одиниці. Нагадаємо, що наше завдання полягає у висвітленні англомовної картини світу, точніше того її фрагменту, який в більшості випадків образно переломлюється в мовних одиницях формату ідіоми, прислів'я тощо.

Увагу привертає той факт, що в англомовній фразеології тематичної групи *feeding* (*годування*) виокремлюється невелика, проте суто етноспецифічна група ФО. Всі вони вербалізують ситуацію, яка англійською мовою визначається як *dining out* (годування поза приватної оселі: в ресторані, кафе, пабі). Таких ФО нараховуємо 4 позиції: *on the house* [of drinks or meal in a bar or restaurant free]; *sling plates* [serve food in a café]; *hole in the wall* [a small dingy place where alcoholic drinks are sold illegally]; *greasy spoon* [a cheap run-down restaurant or café serving fried food]. Харчування у подібних локаціях було нехарактерним для повсякденного побуту українського етносу, а отже україномовна наївна картина світу їх не фіксує.

Ще одна особливість суто англомовної картини світу, в якій відбиваються звички харчування, полягає у активному використанні образу *прийому їжі* (*meal*). У спадному порядку перелік відповідних ФО містить наступні номінативні одиниці: *feast* (3), *dinner* (2), *picnic* (2), *supper*, *lunch*, *meal*, *party* (по 1). В українській фразеології налічуємо єдиний фразеологізм із

використанням подібної номінативної одиниці: *сніданок* – *відправити чортам на сніданок* [убити, згубити к-сь].

Англійські фразеологізми найчастіше використовують номінативну одиницю *feast*, метафорично трансформуючи або її значення [a large meal, typically a celebratory one], як це трапляється у ФО *a feast of reason* [intellectual talk], або інше значення [a plentiful supply of something enjoyable], яке утворює антитезу із номінативною одиницею *famine* [extreme scarcity of food] – *feast or famine* [either too much of smth or too little]. Номінативна одиниця *dinner* функціонує у негативно забарвленому виразі *dog's dinner* [a poor piece of work; a mess], словник пояснює відсилку до образу їжі для собаки із відходів харчових продуктів [a dog's meal of jumbled-up scraps]. Досить далекою схожістю із початковим образом вмотивована ще одна ФО *dressed like dog's dinner* [wearing ridiculously smart or ostentatious clothes].

Цікавою є трансформація семантики номінативної одиниці *picnic*: щось неприємне або важке позначається ФО *be no picnic* [be difficult or unpleasant]. Номінативна одиниця *picnic* вживається у фразеологізмі на позначення дурної або божевільної людини: *a sandwich short of a picnic* [stupid or crazy]. Для розуміння семантичних процесів, які закарбовані в цій ідіомі, треба усвідомлювати значення словосполучення *short of* [without going so far as (some extreme action)], тобто ідіома згадує *сендвіч, якому бракує пікніка*, а отже якась зовсім непотрібна і недоречна річ, адже сендвічі вживають саме на пікніку: *picnic* [an occasion when a packed meal is eaten outdoors, especially during an outing to the countryside].

Приділяти забагато старань і зусиль до дріб'язкової справи з ціллю привернення до себе уваги фразеологічно позначається *make a meal of* [treat a task with more attention or care than necessary, esp. for effect].

Звичка вирішувати справи чи спілкуватись із кимось під час прийому їжі – риса побутової поведінки представників англосаксонського етносу. Навіть образ певних контактів із потусторонніми силами втілюється у фразеологізм відповідної семантики: *sup / dine with the devil* [have dealing with a cunning or malevolent person]. Словник пояснює, що ідіома походить від прислів'я *Хто вечеряє із дияволом, має використовувати довгу ложку*, тобто бути обережним і завбачливим [*who sups with the devil should have a long spoon*].

Тематична група англомовних ФО *feeding* частково свідчить про звичний раціон англійців, до якого входило м'ясо, зокрема бекон, картопля, звичайно, хліб. Фразеологізм *bring home bacon* означає *постачати провізію* [supply material provision or support], *meat and potato* [ordinary but fundamental things, basic ingredients]. Загальнолюдським продуктом харчування (принаймні для західної цивілізації) є хліб (для східної цивілізації це – рис). Про це свідчить вираз, що прийшов із Давнього Риму *bread and circuses* [material benefits and entertainment employed by rulers or political parties to keep the masses happy and docile... it alludes to the Roman emperors' organization of grain handouts and gladiatorial games for the populace].

Годування когось трактувалось також у соціальному вимірі як володарювання над кимось *have smb eating out of your hand* [have smb completely under your control]. Людина, яка сама себе утримує, порівнюється із верблюдом, який завдяки запасам у своїх горбах довгий час не потребує їжі: *live on your hump*, словник дефінує цю ФО так [be self-sufficient, the image here is of the camel, which is famous for surviving on the fat in its hump without feeding or drinking]. Образна трансформація годування як постачання чогось важливого для людини породила вирази *to feed one's eyes* = *милуватись*; *to feed one's vanity* = *тішити своє самолюбство*.

Соціальні стосунки між людьми, такі як дружнє / недружнє спілкування, сварки / скандали, обман, обіцянки – всі вони віддзеркалюються у фразеологізмах густаторної семантики, що входять до тематичної групи *feeding* (загалом 14 ФО). Так, наприклад, людина, обтяжена проблемами і турботами, уподібнена до харчів, які згодують хижакам. Таку людину питають: *What's eating you?* Про вкрай роздратовану людину скажуть, що вона «нагодована аж до задніх зубів» *fed up to the back teeth*. Якщо комусь не подобається те, що йому сказали, то йому порекомендують «набити цим трубку і викурити її»: *put that in your pipe and smoke it*. Прогнати когось геть можна, наказавши співбесіднику: *go suck an egg* [go away], відмовити комусь фразеологічно позначається *the answer is a lemon* [the response is unsatisfactory].

Більш напружені негативні стосунки також відображені в англійській фразеології густаторної семантики. Наприклад, такі дії, як розповсюдження скандальної інформації, пліткування увиразнюється яскравим наочним образом багна, що викладене на блюдо, це позначається ідіомою *dish the dirt*; ляяти свого співбесідника уподібнено до годування його бобами: *give smb beans*. Спільним для різних культур є використання солі для погіршення важкого морального становища людини: в українській мові кажуть *сипати сіль на рану*, англійська ФО називає дошкульнішу дію – *rub salt into the wound*, дослівно *втирати сіль у рану*. Про переможену (фізично чи морально) людину скажуть *done like a dinner*.

Спілкування між людьми може зводитись до пустих обіцянок: *feed smb with promises*. Приємні обіцянки, які майже ніколи не втілюються у життя, фразеологічно називаються *jam tomorrow* [a pleasant thing which is often promised but rarely materializes]. Близький до цієї ФО є фразеологізм *pie in the sky* [smth that is agreeable to contemplate but very unlikely to be realized].

Як відомо, людські стосунки не завжди бувають щирими і правдивими. Обманювати один одного властиво нечесним людям. Дуже цікавим прикладом обману є наступний фразеологізм *a wooden nutmeg*, дослівно *дерев'яний мускатний горіх*. Дефініція фразеологізму є такою [a false or fraudulent thing], словник пояснює, що вислів іде від шахрайської практики виготовлення із дерева предмету, який мав вигляд мускатного горіху, і ця підробка продавалась покупцеві як вартісний колоніальний товар [a piece of wood shaped to resemble a nutmeg and fraudulently sold as a real thing].

Окремі фразеологізми концентрують у собі мудрість і філософське ставлення до людського життя. Прислів'я *There's no such thing as free lunch* застерігає людину, що за все в житті доведеться платити [you never get something for nothing; any benefit received has eventually to be paid for]. Українське прислів'я *Безплатний сир буває тільки в мишоловці* є близьким за своїм глибинним змістом, але вимальовує жорсткішу ситуацію: платити доведеться власним життям.

Повазі до літнього віку, до мудрості і вмінням інших людей навчає прислів'я *You can't teach your grandmother to suck eggs* [a caution against any attempt by the ignorant or inexperienced to instruct smb wiser or more knowledgeable]. Такий саме посил має український відповідник, в якому фігура невігласа метафорично трансформована, що робить вислів дошкульнішим: *Яйця курку не повчають*.

Бездонним джерелом мудрості є Біблія, з якої походять чисельні фразеологічні вирази. До нашої групи входить наступний біблеїзм, що бере початок із Еклезіяста: *cast your bread upon the waters* [do good without expecting gratitude or immediate reward], тобто роби добро, не очікуючи вдячності чи негайної винагороди.

До тематичної групи *feeding* примикає невелика антонімічна за змістом група *deprive of food* (позбавлення їжі). Вона нараховує лише 3 одиниці. Найяскравішою серед них є ФО *take the bread out of people's mouths* [deprive people of their livings], до цього базового тлумачення словник надає уточнення – яким саме чином *відбирають хліб у людей* [especially by competition or unfair working practices].

Нестача їжі призводить до схуднення людини і це відбито у широковідомому ФО *затягнути паску*. Англійський фразеологізм аналогічно рекомендує *tighten your belt* [live more frugally] <— frugal [sparing or economical as regards money or food]. Обмеження у харчуванні можуть бути цілком добровільними з боку самої людини, наприклад, з релігійних причин. Про це йдеться у ФО *Lenten fare* [meager rations that do not include meat. Literally it is food appropriate to Lent in commemoration of Jesus's forty days of fasting in the wilderness]. Слово *Lent* означає *Великий ніст*, слово *fare* означає *їжа*. Отже йдеться про значні харчові обмеження під час Великого посту.

Проаналізована тематична група англійських ФО *feeding* додає яскравих барв до етноспецифічної картини світу, в якій є місце для практик споживання їжі, притаманних саме англійському етносу.

Українська вибірка тематичної групи *годувати, частувати (feeding)* кількісно однакова із англійською (75 ФО). Ця група, зрозуміло, розгалужується на кілька складових, що висвітлюють у прямому чи переносному виді процес постачання їжі контрагенту. Найбільшою серед таких є підгрупа *годування як такого, постачання засобів існування* (17 ФО). Їжа, про яку йдеться в цих ФО, найчастіше фігурує в образі хліба: *дати хліб у руки* [допомогти здобути засоби для існування]; *ділити хліб-сіль* [спільно харчуватись в умовах матеріальної скрути]; *ділитися останнім шматком хліба*

[виявляти співчуття, доброту, людяність]; *на хлібах* [на чийомусь утриманні]. Образно переосмисленим є зміст біблійного виразу *хліб насущний* [(а) засоби потрібні для існування, (б) щось найважливіше, найістотніше]. Біблійні корені простежуються і в ідіомі *манна небесна з неба падає* [щось дістається легко, без зусиль]. Звернімо також увагу на цілу низку фразеологізмів з опорним словом *хліб* і різними його атрибутивними характеристиками: *свій хліб* [засоби для існування, здобуті власними зусиллями]; *легкий хліб* і *лежачий хліб* [засоби для існування, здобуті без великих зусиль], цим фразеологізмам протиставляється *тяжкий хліб* [заробітки, здобуті важкою працею]. Цікавою за своєю семантикою є ідіома *проханий / ласкавий хліб* [милостиня].

Г. Приходько, роблячи огляд різних теорій оцінності в мові, зокрема теорії «об'єктивного існування цінності» пише: «Хліб, наприклад, оголошується цінністю завдяки своєму хімічному складу» (Приходько, 2016: 18). Такому трактуванню цінності протиставлена теорія, згідно якої «тільки людина наділяє світ ціннісним змістом» (Там само: 19), до цього авторка додає «формування аксіологічних значень у свідомості окремого індивіда в значній мірі зазнає впливу системи цінностей соціуму» (Там само: 49). Згадаймо, що в різних етносах (західному і східному) безумовно меліоративної оцінності набувають два різні продукти – хліб і рис (як *базові* продукти харчування).

На думку Ж. Краснобаєвої-Чорної «відхилення від норм харчування має характер а) зловживання їжею і б) недостатньою кількістю їжі» (Краснобаєва-Чорна, 2016: 313). В українській фразеології відбиваються обидва типи відхилень. Кілька фразеологізмів номінують однакову ситуацію *годувати як на забій / як на заріз / як на сало* [годувати дуже ситно, надмірно]. Так вгодовують свиней, телят, гусей, для подальшої їх кулінарної обробки, отже годувати таким чином людей не варто. А давати замало їжі виражається ФО *на зуба* [(давати) перекусити].

Виключно українська фразеологія густаторної семантики містить окрему тематичну підгрупу фразеологізмів, які номінують ситуацію *бійки* (8 ФО), більшість із них містять дієслівний компонент *(на)годувати*, за ним слідує непрямий додаток, виражений іменником не густаторної семантики, який уточнює, як саме буде побито опонента: *годувати ляцями* [бити по обличчю, караючи за якусь провину], *годувати штурханцями* [бити різкими короткими ударами], *годувати потиличниками* [бити когось по потилиці], *годувати бебехами*; *нагодувати цибулькою*; *вліпити буханця* означає просто *побити*. Покарання різками (із березових гілок) номінується густаторними фразеологізмами *пригощати березовою кашею*, *всипати березової каші*.

Сварка, *лайка* між людьми теж потрапляє у фокус фразеологічного відбиття людських стосунків: *всипати на галушки*; *дати на горіхи* [вилаятись, суворо покритикувати], *піднести тертого хрину/перцю* [говорити щось образливе, прикре]. Перець вочевидь асоціюється переважно із чимось гірким і неприємним, це зокрема віддзеркалює фразеологізм *підсипати перцю* [сприяти підсиленню неприємних почуттів, ускладнювати стосунки із кимось].

Амбівалентна за своєю оцінність є номінативна одиниця *сіль*, вона може нести негативну оцінність *відважити солі* [відповісти грубо, образливо]; *сіль тобі на язик* [прокляття, побажання невдачі, лиха]. Водночас широко відомою є традиційне привітання до когось під час їди з побажанням гарного апетиту *хліб та сіль*, менш відомою є фольклорна формула застереження від зурочення *сіль тобі в оці*. Жартівливою згадкою солі як джерела лиха є ФО *сипати зайцям солі на хвіст* [марно погрожувати скоїти щось неприємне].

Однозначно позитивною є оцінність таких продуктів, як калач, мед, що відбивається у фразах, які функціонують як емоційні інтенсифікатори, підсилюючи висловлювану думку: *і калачем / медом не заманиш* [не можна вмовити к-сь до ч-сь ніякими принадами]; *хоч медом масти* [як не догоджай к-сь, усе безрезультатно]. Водночас існує багато фразеологізмів із іншою оцінною конотацією лексеми *мед*.

Тематична підгрупа *нещирість, підлецування* налічує 9 ФО, більшість із них (7) містять номінативну одиницю *мед*: *мазати медом речі* [говорити облесливо, нещиро]; *обливати солодким медом* [улещувати к-сь]; *укусить і меду дасть* [нещирий, фальшивий у своїх діях і словах]. Згадується *сало* і дія із салом – *мастити*: *мастити словами* [говорити приємні речі, улещувати]; *як медом / салом по губах мастити* [говорити улесливо, догідливо]. Перебільшена доброзичливість експлікується фразеологізмом *аж з медом та з маком* [нещиро, удавано доброзичливо]. Така сенситивність до щирості / нещирості у людських стосунках притаманна саме українському етносу, англломовні аналоги в нашій виборці відсутні.

Невелика тематична підгрупа із 5 одиниць об'єднує фразеологізми, що висвітлюють вкрай *ворожі стосунки, знищення опонента*. Тут активно функціонує пейоративно забарвлена номінативна одиниця *сіль*: *сипати сіль на рану* [завдавати душевного болю], *насипати солі на хвіст* [завдати неприємностей]; *одважити солі* [зробити неприємність]. Вигадана дія *залити сала за шкуру* означає [завдати великого горя, страждань, дошкуляти]. Згубити когось через дрібниці номінується образним фразеологізмом *втопити в ложці води*.

Певна група ФО (6 одиниць) об'єднана темою *соціальні стосунки*. Половина із них стосується ритуалу сватання. Є. Стефанський, досліджуючи ритуал, писав: «ритуал повинен соціалізувати поведінку індивідів, підкоривши його інтересам людської спільноти» (Стефанський, 2013: 436). До сказаного дослідником додаймо, що треба обов'язково зважувати на етноспецифічність цієї «людської спільноти». В Україні у разі згоди на шлюб свати отримували хліб, це відбито у двох ФО: *обміняти хліб святий* і *перерізати хліб* [дати згоду на шлюб], відмова від шлюбу відбита у ФО *годувати гарбузами* [відмовити тому, хто сватається].

Образ застілля використовується на позначення соціальних стосунків учасників такого застілля: *за одним столом* [(сидіти) як рівний з рівним, поруч]. Затемненою є мотивація фразеологізму на позначення нерівності у стосунках *дати пити* [довести свою перевагу над кимось]. Наступна ФО

навпаки є прозорою за своєю мотивацією: *вигодувати гадюку біля свого серця* [піклуватись про того, хто згодом віддячить злом].

Окрема, суто українська за своєю семантикою, є тематична група, в якій засобами густаторних фразеологізмів відображається ситуація *бідності, злидарювання, навіть смерті*. Вкрай поганий майновий стан людини образно номінується густаторною фразеологією із досить неочікуваним контрагентом: *годувати злидні* [жити у бідності]; *годувати вошей / блох / нужу* [злидарювати], цікаво, що слово *нужа* – це збірна назва вошей, мух. Дуже бідна людина фразеологічно позначається як така, якій *і кішки нема чим годувати*. Вербалізація ситуації із «несподіваним» (хоча логічно обґрунтованим) контрагентом є фразеологізм *годувати раків* [втопитися], адже тіло потопельника дійсно може ставати поживою для раків, які годуються мертвечиною.

Невеликою за складом є тематична підгрупа *позбавляти їжі, засобів існування* (3 ФО). Всі вони опорним іменним компонентом містять лексему *хліб*. Фразеологізми можуть також надавати уточнюючу інформацію про супутні обставини такої поведінки, частіше за все це егоїстичні причини: *відбивати / відбирати хліб* [позбавляти кого-небудь заробітку, *беручись за ту саму роботу*]; *відірвати шматок хліба від рота* [позбавляти к-сь найнеобхіднішого, *забираючи це собі*]; *посадити на хліб та воду* [карати когось голодом, обмежуючи найнеобхіднішим у їжі].

Поза межами тематичних груп залишаються кілька густаторних фразеологізмів: *мастити салом п'яти* [готуватись до втечі або втікати]; *нагодувати дрижаками* [дуже налякати].

Як бачимо, образ приготування їжі, частування їжею є мотиваційною базою для чисельних фразеологізмів самої різнобарвної тематики. Більшість із них несе на собі відбиток етноспецифічних практик повсякденної поведінки українців із прадавніх часів дотепер.

Висновки. Фразеологічні одиниці (ФО) будь-якої мови, розглядувані у комплексі під тим чи тим кутом зору, пропонують досліднику картину певної етноспільноти, переважно у діахронному ракурсі. Порівняльний аналіз англійських і українських фразеологізмів густаторної семантики показав особливості харчових традицій і уподобань кожної із двох спільнот. Під *густаторними ФО* розуміємо ідіоми, фразеологічні сполучення, прислів'я, в яких вербалізується образ приготування їжі, годування/частування їжею. Цей образ-мотиватор у переважній більшості випадків спричинює семантичні трансформації, позначаючи соціальні, особистісні стосунки людей (як доброзичливі, так і ворожі), ритуали поведінки, культурні ідіосинкразії кожного етносу. У когнітивному вимірі всі густаторні ФО вписуються у наступні формули: (а) ХТОСЬ СПОЖИВАЄ ЩОСЬ (ЯКОСЬ) і (б) ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ).

На даному етапі дослідження розглядалися ФО, що відбивали фактологічно первинну стадію цього процесу ХТОСЬ ГОДУЄ ЧИМОСЬ (КОГОСЬ). При цьому дія ГОДУЄ піддавалась розщепленню іще на дві стадії:

готування їжі (*cooking*) і частування їжею (*feeding*). Загальна вибірка становила 144 ФО англійської мови і 107 ФО української мови, що були вилучені із фразеологічних словників цих двох мов.

Спільними для обох культур виявилась дуже мала частка проаналізованих одиниць (5 ФО). Натомість було встановлено значні розбіжності в лексичному наповненні досліджуваних фразеологізмів, які переважно зумовлені культурними особливостями становлення і розвитку англомовного і україномовного етносів. Зокрема, процеси готування їжі, предмети хатнього вжитку для її приготування не співпадають (їх відбиття у ФО: 29 англійських одиниць проти 8 українських), процеси годування їжею (сніданок, ланч, обід, вечеря) не рівнозначні у свідомості носіїв кожної із етнокультур (одинадцять англійських ФО VS одна українська), в англосаксонській культурі розповсюдженою практикою є частування їжею поза приватним помешканням (у ресторані, кафе і т. п.), що відбивається у чотирьох фразеологізмах, натомість такі практики були не притаманні українському суспільству, отже відсутні і будь-які згадки про них у ФО. Негативно оцінні дії між людьми, що образно відображені ФО кожної із мов, свідчать про переважно персонально орієнтовну вісь ворожнечі у представників української спільноти на противагу переважно соціально неприйнятних практик поведінки у англосаксонській спільноти (посваритись, побити когось VS підробити бухгалтерські документи, обманути партнера по бізнесу). Українцям також притаманне загострене неприйняття нещирості у людських стосунках, це відображено у 9 фразеологізмах, англомова вибірка таких одиниць не містить.

Виконане дослідження переконливо свідчить, що фразеологічний фонд мови є надзвичайно багатим джерелом для вивчення не тільки мовної системи, семантики мовних одиниць різного формату і структури тощо, але і матеріалом для усвідомлення укорінених у лінгвальній свідомості мовців етнокультурних шарів його особистості як представника певного історично і культурно укоріненого цілого – його етносу.

Список літератури

- Карвасарский Б.Д. Клиническая психология. 2004. URL: <http://koob.ru>
- Коллегаева І.М. Образ їжі у дзеркалі англійської і української фразеології. *Записки з романо-германської філології*. Вип.2 (47), Одеса: 2021. С. 63-80.
- Краснобаєва-Чорна Ж.В. Лінгвофраземна аксіологія: парадигмально-категорійний вимір: монографія. – 2-е вид. випр. і доп. Вінниця: ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2016. 416 с.
- Маслова В.А. Язык и человек: лингвокультурологическое введение в теорию человека. *Человек. Язык. Культура: сборник научных статей*. Киев: Издательский дом Д.Бураго, 2013 (Часть 1). С. 118-128.
- А.Маслоу. Мотивация и личность (пер. с англ.) Maslow, A. H. *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row. 1970.
- Моисеева С. А., Волошкина И.А. О когнитивной природе метафоры во фразеологическом пространстве. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна*, 2009, № 848. С. 6-14.
- Приходько Г.І. Категорія оцінки в контексті зміни лінгвістичних парадигм: монографія. Запоріжжя: Кругозір, 2016. 200 с.

- Радзієвська Т.В. Здоров'я в світі людини: цінність vs ресурс *Мова. Людина. Світ: До 70-річчя професора М.Кочергана. Збірник наукових статей* / Відп. ред. Тараненко О.О. Київ: Вид.центр КНЛУ, 2006. С.163-169.
- Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): Монографія. К.- Черкаси: Брама, 2004. 276 с.
- Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Монографічне видання. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
- Стефанский Е.С. Отражение первобытного ритуала в славянских культурах. *Человек. Язык. Культура: сборник научных статей. Киев: Издательский дом Д.Бураго, 2013. (Часть 1). С.436-441.*
- Maslow A. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. 50 (4), 1943.
- Словник фразеологізмів української мови / В.Білоножко, І.Гнатюк, В.Детчук, Н.Неровня, Т.Федоренко. Київ: Наукова дкмка, 2003.
- Book of Idioms from A to Z. URL: easypacelearning.com

References

- Karvasarskyi, B.D. (2004). Klyncheskaia psykholohyia. URL: <http://koob.ru>
- Kolegaeva, I.M. (2021). Obraz yizhi u dzerkali anhliiskoi i ukrainskoi frazeolohii. *Zapysky z romano-hermanskoï filolohii*. Vyp.2 (47), 63-80.
- Krasnobaieva-Chorna, Zh.V. (2016). Linhvofrazemna aksiolohiia: paradyhmalno-katehoriinyi vymir: monohrafiia. 2-e vyd. vypr. i dop. Vinnytsia: TOV «Niland-LTD».
- Maslova, V.A. (2013). Yazyk y chelovek: lnhvokulturolohycheskoe vvedeniye v teoriyu cheloveka. *Chelovek. Yazyk. Kultura: sbornyk nauchnykh statei*. Kyev: Yzdatelskyi dom D.Buraho, 118-128.
- Maslow, A. (1970). Motyvatsyia y lychnost (per. s anhli.) Maslow, A. H. Motivation and Personality. New York: Harper & Row.
- Moyseeva, S. A., Voloshkyna, Y.A. (2009). O kohnytyvnoi pryrode metafory vo frazeolohycheskom prostranstve. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N.Karazyna*, № 848, 6-14.
- Prykhodko, H.I. (2016). Katehoriia otsinky v konteksti zminy lnhvistychnykh paradyhm: monohrafiia. Zaporizhzhia: Kruhozir.
- Radziievska, T.V. (2006). Zdorovia v sviti liudyny: tsinnist vs resurs. *Mova. Liudyna. Svit: Do 70-riichia profesora M.Kocherhana. Zbirnyk naukovykh statei* / Vidp. red. Taranenko O.O. Kyiv: Yyd.tsentr KNLU, 163-169.
- Selivanova, O. (2004). Narisy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnityvnyi ta etnokulturnyi aspekty): Monohrafiia. K.- Cherkasy: BraMa.
- Selivanova, O.O. (2012). Svit svidomosti v movi. Monohrafichne vydannia. Cherkasy: Yu. Chabanenko.
- Stefanskyi, Ye.Ie. (2013). Otrazhenye pervobytnoho rytuala v slavianskykh kulturakh. *Chelovek. Yazyk. Kultura: sbornyk nauchnykh statei*. Kyiv: Yzdatelskyi dom D.Buraho, 436-441.
- Maslow, A. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. 50 (4).
- Slovyk frazeolohizmiv ukrainskoi movy (2003) / V.Bilonozhko, I.Hnatiuk, V.Detchuk, N.Nerovnia, T.Fedorenko. Kyiv: Naukova dkmka.
- Book of Idioms from A to Z. URL: easypacelearning.com

Стаття надійшла до редакції 17.01.2022 року

УДК 811:004.056.53

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259810](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259810)

ОСОБЛИВОСТІ СЛЕНГУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ІТ-ФАХІВЦЯМИ ТА ФАХІВЦЯМИ В ОБЛАСТІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Кузнєцова Г.П.

старший викладач, Державний університет інтелектуальних
технологій та зв'язку

У цій статті розглядається комп'ютерний сленг англійської мови, який застосовується як ІТ-фахівцями різних компаній, так й іншими користувачами комп'ютерів, які використовують англійську мову як міжнародну мову віртуальних комунікацій. Вивчення цього явища, на наш погляд, має безсумнівний інтерес, і з практичної точки зору, оскільки розвиток інформаційного суспільства, у якому ми живемо, багато в чому обумовлений домінуванням інформаційної сфери діяльності. Сучасний фахівець у галузі ІТ-технологій повинен володіти широким діапазоном знань та умінь, особливо англійською он-лайн мовою, саме тому предметом нашого дослідження став комп'ютерний сленг як складова частина англійської он-лайн мови. Створення сленгу англійської он-лайн мови нами розглянуто з точки зору як користувача, для якого англійська мова є рідною, так і користувача, для якого англійська мова не є рідною, що призвело до значної кількості абревіатур та скорочень в англійській он-лайн мові. Ми провели аналіз 105 зразків сленгу, застосовуючи найчастіше використовувану класифікацію Виноградової В.М. за ознакою утворення сленгового терміну – пряма транслітерація англійського слова зі збереженням значення, або фонетичного та граматичного викривлення англійського слова, а також використання омонімів літературної мови, використання складноскорочених слів, акронімів, ідіоматичних слів та виразів, визначили частотність застосовуваних термінів за зазначеною вище класифікацією он-лайн мови. Аналіз найчастіше вживаних сленгових слів показує, що сленг значною мірою впливає на швидкість роботи ІТ-фахівця, що вкрай важливо для швидкого реагування на загрози, що виникають, наприклад, як в області ІТ сфери, так і кібербезпеки. У зв'язку з цим необхідно зазначити, що новизна статті полягає у тому, що у новому, інформаційному суспільстві створений та розвивається новий вид соціального індивідуума, що живе з урахуванням нових, інформаційних цінностей. Нові технології викликають до життя необхідність підготовки ІТ- фахівців, які досконало володіють Інтернет-англійською мовою, у тому числі його сленгом, скороченнями та абревіатурами, що застосовуються в Інтернет-спільноті сьогодні. Адже володіння сленгом не лише підвищує швидкість роботи фахівця, а й впливає на якість його роботи.

Ключові слова: сленг, он-лайн мова, терміни, ІТ фахівці.

FEATURES OF THE ENGLISH LANGUAGE SLANG USED BY IT-SPECIALISTS AND CYBER SECURITY SPECIALISTS

Kuznetsova G.P.

senior lecturer, State university of intellectual
technologies and communications

This article discusses the computer slang of the English language, used both by various companies IT specialists and by other computer users who practice English as the international language of virtual communications. The study of this phenomenon is of undoubted interest, as well as, in our opinion, from a practical point of view, since the development of the information society in which we live is largely due to the dominance of the information sphere of human activity. A modern IT

specialist must have a wide range of knowledge and skills, especially the online English, which is why the subject of our research is computer slang as an integral part of online English. We have considered the creation of online English slang from the point of view of both a user for whom English is a native language, and a user for whom English is not native, which led to a large number of abbreviations and shortenings in English online. We have analyzed 105 slang samples using the most frequently applied classification of V.N. Vinogradova on the basis of the formation of a slang term – direct transliteration of the English word with preservation of the meaning, or phonetic and grammatical distortion of the English word, as well as the use of homonyms of the literary language, the use of abbreviated words, acronyms, idiomatic words and expressions, determined the frequency of the terms used according to the above mentioned classification of slang in the English online language. An analysis of the most frequently used slang words shows that slang significantly affects the speed of an IT specialist operation, which is extremely important for a quick response to emerging threats, for example, both in the IT sphere and in cybersecurity. In this regard, it should be noted that the novelty of the work is in the fact that in a modern information society a new type of social individual has been created and is developing, living on the basis of new information values. New technologies give rise to the need to train IT specialists who are fluent in Internet English, including its slang, acronyms and abbreviations that are currently used by the Internet community. After all, the mastering of slang not only increases the speed of a specialist's work, but also significantly affects the quality of his work.

Key words: *slang, online language, terms, IT specialists*

Вступ. Ми живемо у глобальному інформаційному суспільстві, яке залежить від розвитку інформаційних та комунікаційних технологій. Сьогодні інформаційні технології застосовуються в усіх галузях життєдіяльності суспільства. Інформація – важливий стратегічний ресурс будь-якої людини, компанії, держави. Інформація, як стратегічний ресурс, потребує обов'язкового та надійного захисту, рік у рік зростає потреба в оновлених, надійних методах та технічних рішеннях для забезпечення безпеки глобального інформаційного простору, яка також залежить і від якісної підготовки ІТ-фахівців, професіоналів у галузі кібербезпеки.

Сучасний фахівець у галузі ІТ-технологій повинен мати цілу низку навичок, умінь та кваліфікацій. Однією з таких навичок є, безсумнівно, добре володіння англійською, у тому числі й англійською он-лайн мовою. Он-лайн мова або віртуальна комунікація за своїм стилем дуже близька до мови повсякденного спілкування і в ній широко використовується спеціальний сленг. Ця особлива мова спілкування давно увійшла і до нашого повсякденного життя.

Мета цієї статті полягає у вивченні явища он-лайн сленгу, що використовується ІТ-фахівцями у своїй професійній діяльності. Матеріалом дослідження стали сучасні Інтернет-словники англійського он-лайн сленгу.

Методи дослідження. Для проведення лінгвістичного аналізу Інтернет-дискурсу використані такі методи дослідження, як метод теоретичного аналізу, тобто, аналіз робіт інших авторів, які пов'язані з проблематикою дослідження, потім відбір і систематизація фактичного матеріалу з використанням кількісного методу, тобто, методу математичного підрахунку даних.

Результати та обговорення. Навколо сленгу як мовного явища існує значна кількість суперечок. Багато вчених, як вітчизняних (Селіванова, 2011; Щур, 2006; Керпатенко, 2009), так і зарубіжних (Alexander, 1961; Mencken,

2006; Partridge, 1960; Adams, 2009; Amari, 2010) приділяли увагу дослідженню сленга. Дослідники звернули увагу на сленг ще в 20 столітті, однак й досі не дали йому однозначне визначення. На думку М. Адамса, сленг – це не просто лексичне явище, а «лінгвістична практика, що сягає корінням у соціальні потреби і поведінку» (Adams, 2009). Відомо, що сленг – «це слова, які часто розглядаються як порушення норм стандартної мови. Це дуже виразні, іронічні слова, що служать для позначення предметів, про які говорять у повсякденному житті» (Виноградова, 2004: 63-67).

У нашій статті ми взяли за основу таке визначення сленгу: «Розмовний варіант професійного мовлення; жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних верств, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення» (Словарь терминов и список аббревиатур кибербезопасности, 2021).

Об'єктом дослідження є комп'ютерний сленг в англійському Інтернет-дискурсі або, як його ще називають, «мова віртуальних комунікацій» (Гончаренко, 2013: 20-23), що використовується ІТ-фахівцями, фахівцями в області кібербезпеки, а також іншими користувачами комп'ютерів. Вивчення цього явища, на наш погляд, має безсумнівний інтерес і з практичної точки зору, оскільки розвиток інформаційного суспільства, в якому ми живемо, багато в чому обумовлений домінуванням інформаційної сфери діяльності людини.

Концепція «інформаційного суспільства» була обґрунтована японським професором І. Масудою (Masuda, 1981: 33). Надалі це поняття було конкретизовано американським соціологом Д. Беллом, теоретиками постіндустріалізму М. Маклюеном, Т. Стоуньєром (Белл, 1986: 330), (Маклюен, 2003: 42), (Стоуньєр, 1986: 392-409). Маємо зазначити, що перші згадки про інформацію, її багатство та вартість у новому суспільстві були відзначені в роботі Т. Стоуньєра «Інформаційне багатство: профіль постіндустріальної економіки», в якій інформація розглядалася як «стратегічний ресурс поряд з нафтою, газом, рідкісноземельними металами, що, безсумнівно, викличе до неї певний інтерес з боку конкуруючих сил з метою заволодіти необхідною інформацією для перемоги в конкурентній боротьбі» (Стоуньєр, 1986: 392-409).

У цьому новому суспільстві розвивається новий тип соціального індивідуума, що живе на основі нових інформаційних цінностей, які впливають на світову культуру, на розвиток економічної та соціальної діяльності людини, і, природно, все це викликає необхідність адаптації до нових вимог та засобів спілкування.

Нові технології несуть нові ризики, а це, на наш погляд, є необхідністю у підготовці ІТ-фахівців, які володіють необхідними знаннями та усіма аспектами Інтернет-англійської мови, у тому числі її сленгом, скороченнями та аббревіатурами, які застосовуються в Інтернет-спільноті в даний час.

Сленг бере активну участь в обміні інформацією, і є частиною технологій інформаційного і телекомунікаційного характеру, що уже відбулась. «Сленг також може бути засобом формування чи просування ідентифікації певного

класу чи соціальної підгрупи. Слід додати, що деякі сленгові слова необхідні, тому що в стандартній мові немає слів, що виражають таке саме значення: такі слова, як *Geek*, *Nerd* і *Soap opera*, не мають стандартних еквівалентів в англійській мові» (Amari, 2010).

Відомо, що володіння англійською мовою неоднорідне: для одних вона є рідною, для інших, причому, для більшої частини ІТ-фахівців англійська є іноземною, а отже, значною мірою, піддається інтерференції. Он-лайн англійська мова складається зі сленгу, неологізмів, аббревіатур та скорочень.

Існують різні класифікації комп'ютерного сленгу. У цій статті ми використовували найчастіше застосовувану класифікацію Виноградової Н.В. (Виноградова, 2001: 203-216). Нами було проаналізовано 105 термінів, що зустрічаються у різних Інтернет-словниках (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021). В результаті зробленого аналізу можемо надати приклади вживання виразів характерних для першої групи: прямої транслітерації англійського слова та збереження його основного значення:

– вarez – *warez* – будь-яка інтелектуальна власність, яка вільно розповсюджується в мережі Інтернету з порушенням права власності;

– хакатон – *hackathon* або *hack marathon* – форум програмістів різних спеціальностей, зібраних для розробки конкретних проектів;

– світчер – *switcher* – людина, яка перейшла в ІТ програмування з іншої сфери діяльності;

– блокчейн – *blockchain* – децентралізована база даних;

– фреймворк – *framework* – програмний продукт для спрощення, створення та підтримки різноманітних послуг сайтів;

– альфа – *Alpha*, найвідоміша, компетентна людина, наприклад *Alpha male*. (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021).

Друга група – слова, «у яких є фонетичне та граматичне викривлення оригіналу» (Виноградова, 2001: 203-216). Не забутий і старий лондонський сленг Кокні, який був створений для того, щоб лондонські поліцейські не розуміли розмови злочинців, які стояли поруч. Сленг Кокні використовував зміну вимови однієї або декількох голосних, або зміни початкової літери слова, наприклад, в даний час успішно використовується сленговий термін *Brogrammer*, який означає, що ви не можете визначити, чи є підозрюваний частиною вашої ІТ-команди або Sales-команди, змінено першу літеру в слові *Programmer*. Особливо яскраво метод Кокні показано в терміні *Appportunity*, що означає можливість створення нового виду програми, якої ще не було, або поліпшити мобільний додаток. Основою терміна стало англійське слово «*opportunity*», яке означає «можливість». Надалі слід очікувати появу нових термінів на основі Кокні, через простоту та легкість їхнього створення (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере

информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021).

Також, наприклад:

– арбузер – браузер;

– інтрушка – intro – заставка, що являє собою якийсь програмний продукт;

– фальсифікація – foxification стану справ ІТ-служби;

– гама – game означає комп'ютерну гру;

– батон – button означає будь-яку кнопку і т.ін. (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021).

Третю групу складають слова, що «мають омоніми у складі літературної мови. Це набагато більша група слів, які набули нового значення в результаті іронічно-карнавального переосмислення вже існуючої лексеми» (Виноградова, 2001: 203-216):

– кірка – core dump – файл з дампом пам'яті, що залишається на диску після програми, що аварійно завершилася;

– кракер – cracker – людина, що зламує системи захисту;

– кукі – cookies – невеликий фрагмент службової інформації, що поміщується веб-сервером на комп'ютер користувача;

– дебаживати – debug – шукати помилки в програмі або налагоджувати систему;

– вір – virus – комп'ютерний вірус;

– апендицит – appendix – додаток і т. ін.

Четверта група – це складноскорочені слова – акроніми. «Вони ілюструють таку особливість, як швидкість прийому та передачі інформації, тому їм значною мірою властива тенденція до спрощення, мінімізації та стандартизації мовних засобів» (Виноградова, 2001: 203-216). Вживання акронімів викликане прагненням ІТ-фахівців не тільки максимально скоротити повідомлення, а й бажанням уникнути неправильного граматичного оформлення повідомлення із боку ІТ-фахівця. Як приклади надамо наступні акроніми:

– LR (Link Rot) – процес, за якого WEB сторінки стають застарілими, оскільки сайти, з якими вони пов'язані змінені або закриті;

– API – Application Programming Interface – програмний інтерфейс програми;

– AV – Anti Virus – антивірус;

– HSM – Hardware security module – апаратний модуль безпеки;

– LDAP – легковажний протокол доступу до каталогів;

– MFA – Multi-factor authentication – багатофакторна автентифікація;

– MITM – Man-in-the-middle attack – атака посередника (у криптографії);

– NAS – Network attached storage – сервер для зберігання даних на файловому рівні;

– PACS – Physical Access Control System – система контролю та управління доступом;

– PKI – Public Key Infrastructure – інфраструктура відкритих ключів;

– SIM – Security information management – управління захистом інформації та ін.;

– FTFY (Fixed That For You) – це скорочення часто використовується з сарказмом, коли ви виправляєте когось заради його ж блага, скорочення ставиться наприкінці пропозиції (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021).

До п'ятої групи належать ідіоматичні слова та вирази, такі, наприклад, як:

– Elvis Years – пік галасу щодо будь-якої технології або програмного забезпечення;

– Showstopper – несправність апаратного забезпечення, що призводить до непрацездатності системи. Вираз виник із відзначення артиста, якого глядачі не хочуть відпустити зі сцени, що призводить до збою концертної програми (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021).

Деякі слова та вирази є калькою термінів, характерних для повсякденної життєдіяльності людини:

– Kludge – «Милиця» цей термін означає незграбне, але вдале вирішення проблеми, тобто змусити працювати систему абияк, без належної перевірки та тестування програми;

– 404 – For Not Found – крім вказівки на просту «помилку» має значення «без поняття», «не в темі»;

– Fat cats – «жирні коти» – службовці ІТ-компаній;

– Haywire outfit – поспіхом зібрана команда фахівців для протидії атаці хакерів тощо (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021).

Слід зазначити, що сучасна англійська Інтернет-мова іноді несе у собі характерні національні особливості англословних країн, наприклад, сленговий термін Haywire Outfit, який застосовується в кібербезпеці для позначення протидії хакерам, означає "наспіх зібрану слабку команду" і веде своє походження від техаських фермерів, які пов'язували стислі снопи пшениці солом'яним джгутом (haywire), створюючи нестійку конструкцію, готову будь-якої хвилини розвалитися. Надалі цей термін став застосовуватися у військовому сленгу, позначаючи «нашвидкуруч зібраний підрозділ із залишків розгромлених військ. В даний час застосовується для позначення поспіхом зібраних фахівців з різних відділів фірми для відбиття серйозної атаки хакера» (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021). Слід зазначити, що військові структури значно вплинули на формування ІТ сленгу. Прикладом може бути термін FUBAR (*Fouled Up Beyond All Repair*), це скорочення застосовувалося до розбитої військової техніки і означає «не підлягає ремонту та відновленню», який ставився у графі

«незворотні втрати». У кіберпросторі цей термін застосовується у значенні «повний розвал» та відмова від обговорення проблеми. Іншим прикладом може бути термін *KOS (Kill On Site)*, який також прийшов з військового лексикону і означає військову техніку, що підлягає списанню. У сфері ІТ термін *KOS* застосовується до "забанених" гравців на різних ігрових серверах, яким заборонено вхід на них. У випадку, якщо вони спробують проникнути у гру, їх відразу з гри видалять. Такі гравці отримують попередження типу «You are in KOS. If you ever come here again, you will be killed on site» («Ви в KOS. Якщо ви будь-коли приїдете сюди знову, вас уб'ють на місці»). До проблемних користувачів також застосовується термін *PEBKAC*, - проблема що знаходиться між стільцем і клавіатурою: *Problem Exists Between the Chair and the Keyboard*. Цікавий часто зустрічається термін *Merge*, що означає злиття вітки розробки проектного завдання з основною віткою розробки проекту. Однак найчастіше він вживається у значенні «перетнутися з будь-ким» (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021).

Іноді в ролі термінів стають предмети побуту, наприклад, сито чи пісочниця, термін *Sandbox* - «пісочниця» означає спеціальне тестове середовище для запуску додатків. Часто зустрічається термін *Flaming*, який означає процес образи когось в он-лайн і застосовується для позначення участі в он-лайн суперечці негативного характеру, в якому використовуються особисті образи або негативні коментарі декількох сторін (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021).

Не обійшлося і без перенесення сучасної термінології вулиці у кіберпростір. Термін *Crack*, що використовується у вуличному сленгу для позначення кокаїну з харчовою содою, увійшов у кіберпростір у значенні – злом частини програмного забезпечення, веб-сайту або віддаленої системи зі злим наміром. Також «креком» називають маленьку незаконну комп'ютерну програму, яка призначена для того, щоб обманути іншу програму, нібито зареєструвавши її. До цієї категорії належить термін *Crash*, який означає падіння сервера, відмова операційної системи або припинення роботи програми. Цікавий також термін *Hack*, що означає адаптувати для інших цілей, зламувати частину програмного забезпечення з метою вивчення більшого або розширення можливостей (Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности, 2021; Пройдаков, Теплицкий, 2020; IT Slang Dictionary, 2021).

Говорячи про частотність вживання проаналізованих нами термінів, слід зазначити, що зі 105 термінів з ІТ Інтернет-словників найбільше їх припадає на третю групу. Це слова, що мають омоніми у складі літературної мови, 39 термінів (37% від загальної кількості слів). Четверта група, складноскорочені слова, було виявлено у кількості 33 термінів (31%). Ідіоматичні слова та вирази, тобто, п'ята група, що налічує 14 термінів у проаналізованому матеріалі, 13% відповідно. 11 термінів, які відносяться до першої групи у цій класифікації,

тобто пряма транслітерація англійського слова та збереження його основного значення, склали 10,5%, а найменш малочисловою виявилася друга група, слова, в яких є фонетичне та граматичне викривлення оригіналу, 8 термінів, що становило 7,6%.

Висновки. Підсумовуючи все вищесказане, ми дійшли висновку, що в новому суспільстві розвивається новий вид соціального індивідуума, який живе на основі нових, інформаційних цінностей. «Мова стає не лише засобом спілкування, а й засобом створення віртуальної реальності. ... справжньою мовою віртуального співтовариства є природні мови аудиторії користувачів» (Виноградова, 2004: 63-67). Нові технології ставлять перед комунікантами нові завдання і це викликає необхідність у підготовці ІТ фахівців, які володіють усім спектром Інтернет-англійської мови, у тому числі її сленгом, скороченнями та аббревіатурами, які застосовуються в Інтернет-спільноті в даний час.

Сленг впливає на швидкість роботи спеціаліста, що важливо для швидкого реагування на загрози, що виникають. Тому ми вважаємо, що слід насамперед опанувати сленгові терміни третьої і четвертої груп, як найбільш численні і ємні за наведеною вище класифікацією сленгових термінів.

Список літератури

- Белл Д. Социальные рамки информационного общества. *Новая технократическая волна на Западе* / под ред. П.С. Гуревича. М.: Знание, 1986. С. 330.
- Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / пер. с англ. 2-ое изд., испр. и доп. М.: Academia, 2004. С. 498.
- Виноградова Н. В. Компьютерный сленг и литературный язык: проблемы конкуренции (Исследования по славянским языкам). Сеул, 2001. № 6. С. 203-216.
- Виноградова Т. Ю. Специфика общения в Интернете. *Русская и сопоставительная филология: Лингвокультурологический аспект*. Казань, 2004. С. 63-67. URL: http://www.philology.ru/linguistics1/vinogradova_t-04.htm (дата звернення: 20.10.2021)
- Гончаренко А.Б. *Виртуальная языковая среда и ее особенности. Международный научно-исследовательский журнал*. 2013. № 16 (6). С. 20 – 23. – URL: <https://research-journal.org/languages/virtualnaya-yazykovaya-sreda-i-ee-osobennosti/> (дата звернення: 20.10.2021).
- Керпатенко Ю. Комп'ютерний інтержаргон в умовах глобалізації. Науковий часопис університету імені М. П. Драгоманова, 3, 2009. С. 59–63.
- Маклюэн М. Понимание медиа: внешние расширения человека. М.: Канон-Пресс-Ц, 2003. С. 42.
- Пройдаков Э.М., Теплицкий Л.А. Фрагмент первого издания «Англо-русского толкового словаря по информационной безопасности», 2020. URL: <https://www.infosystems.ru/library/glossary/slovar-terminov-po-informatsionnoy-bezopasnosti/> (дата звернення: 25.10.2021).
- Русско-американский словарь терминов и определений в сфере информационной безопасности. URL: <https://www.digital.report/cybersecurity-terminology/> (дата звернення: 23.10.2021).
- Селіванова О.О. Основы теории мовної комунікації. Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю.А., 2011. 350 с.
- Словарь терминов и список аббревиатур кибербезопасности URL: <https://www.andreyolegovich.ru/edu/physics/physdict.php> (дата звернення: 20.10.2021).
- Словник української мови: в 11 т. Том 9, 1978. С. 350. URL: <http://sum.in.ua/s/slengh#:~:text> (дата звернення: 15.10.2021)

- Стоуньер Т. Информационное богатство: профиль постиндустриальной экономики. *Новая технократическая волна на Западе* / под ред. П.С. Гуревича. М.: Знание, 1986. С. 392 – 409. URL: <https://studfile.net/preview/6063999/> (дата звернення 15.10.2021).
- Щур І.І. Українськомовний комп'ютерний сленг: формування і функціонування : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Інститут філології. К., 2006. 20 с.
- Adams M. *Slang people's poetry*. N.Y.: Oxford University Press. 2009. 257 p.
- Alexander H. *The story of our language*. New York, 1962. 208 p.
- Amari J. *Slang lexicography and the problem of defining slang*. The Fifth International Conference on Historical Lexicography and Lexicology. Oxford, 2010. 11 p. URL: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:fd2d4042-0f65-4037-bfd3-230c6193bc1d> (дата звернення: 15.10.2021).
- IT Slang Dictionary URL: http://www.softpanorama.org/Bulletin/Humor/softpanorama_it_slang_dictionary.shtml (дата звернення: 29.10.2021).
- Masuda Y. *The Informational Society as Post-Industrial Society*. World Future Society. 1981. P.33.
- Mencken H.L. *The American language. An inquiry into the development of English in the United States*. New York: Alfred A Knopf, 2006. 651 p.
- Partridge E. *Slang To-Day and Yesterday*. London, 1960. 215 p.

References

- Bell, D. (1986). *Sotsial'nyye ramki informatsionnogo obshchestva. Novaya tekhnokraticeskaya volna na Zapade* / pod red. P.S. Gurevicha. M.: Znaniye, 330.
- Bell, D. (2004). *Gryadushcheye postindustrial'noye obshchestvo. Opyt sotsial'nogo prognozirovaniya* / per. s angl. 2-oye izd., ispr. i dop. M.: Academia, 498.
- Vinogradova, N. V. (2001). *Komp'yuternyy sleng i literaturnyy yazyk: problemy konkurentсии (Issledovaniya po slavyanskim yazykam)*. Seul, № 6, 203-216.
- Vinogradova, T. YU. (2004). *Spetsifika obshcheniya v Internetе. Russkaya i sopostavitel'naya filologiya: Lingvokul'turologicheskiiy aspekt*. Kazan', 2004, 63-67. URL: http://www.philology.ru/linguistics1/vinogradova_t-04.htm (data zvernennya: 20.10.2021)
- Goncharenko, A.B. (2013). *Virtual'naya yazykovaya sreda i yeye osobennosti. Mezhdunarodnyy nauchno-issledovatel'skiy zhurnal*. № 16 (6), 20-23. URL: <https://research-journal.org/languages/virtualnaya-yazykovaya-sreda-i-ee-osobennosti/> (data zvernennya: 20.10.2021).
- Kerpatenko, YU. (2009). *Komp'yuternii interzhargon v umovakh globalizatsii*. *Naukovii chasopis univertitetu imeni M. P. Dragomanova*, 3, 59–63.
- Maklyuen, M.(2003). *Ponimaniye media: vneshniye rasshireniya cheloveka*. M.: Kanon-Press-TS, 42.
- Proydakov, E.M., Teplitskiy, L.A. (2020). *Fragment pervogo izdaniya «Anglo-russkogo tolkovogo slovaryа po informatsionnoy bezopasnosti»*. URL: <https://www.infosystems.ru/library/glossary/slovar-terminov-po-informatsionnoy-bezopasnosti/> (data zvernennya: 25.10.2021).
- Russko-amerikanskiy slovar' terminov i opredeleniy v sfere informatsionnoy bezopasnosti*. URL: <https://www.digital.report/cybersecurity-terminology/> (data zvernennya: 23.10.2021).
- Selivanova, O.O. (2011). *Osnovi teorii movnoi komunikatsii*. Cherkasi: Vidavnistvo Chabanenko YU.A.
- Slovar' terminov i spisok abbreviatur kiberbezopasnosti* URL: <https://www.andreyolegovich.ru/edu/physics/physdict.php> (data zvernennya: 20.10.2021).
- Slovník ukraїns'koї movi: v 11 t. (1978) Tom 9, 350*. URL: <http://sum.in.ua/s/slengh#:~:text> (data zvernennya: 15.10.2021)

- Stoun'yer, T. (1986) Informatsionnoye bogatstvo: profil' postindustrial'noy ekonomiki. Novaya tekhnokraticeskaya volna na Zapade / pod red. P.S. Gurevicha. M.: Znaniye, 392 – 409. URL: <https://studfile.net/preview/6063999/> (data zvernennya 15.10.2021).
- Shchur, Í.Í. (2006). Ukraïns'komovniy komp'yuterniy sleng: formuvannya í funktsionuvannya: avtoref. dis... kand. filol. nauk: 10.02.01 / Kiïvs'kiy natsional'niy uníversitet ím. Tarasa Shevchenka. Ínstitut filologíi. K., 20 s.
- Adams, M. (2009). Slang people's poetry. N.Y.: Oxford University Press.
- Alexander, H. (1962). The story of our language. New York.
- Amari, J. (2010). Slang lexicography and the problem of defining slang. The Fifth International Conference on Historical Lexicography and Lexicology. Oxford, 11 p. URL: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:fd2d4042-0f65-4037-bfd3-230c6193bc1d> (data zvernennya: 15.10.2021).
- IT Slang Dictionary URL:
http://www.softpanorama.org/Bulletin/Humor/softpanorama_it_slang_dictionary.shtml (data zvernennya: 29.10.2021).
- Masuda, Y. (1981). The Informational Society as Post-Industrial Society. World Future Society, 33.
- Mencken H.L. (2006). The American language. An inquiry into the development of English in the United States. New York: Alfred A Knopf.
- Partridge, E. (1960). Slang To-Day and Yesterday. London.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2022 року

УДК 811.111

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259811](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259811)

ЕПІТЕТИ ЯК ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ПЕРСОНАЖУ В ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Лелет І.О.

доцент, Одеський національний морський університет

<http://orcid.org/0000-0002-0865-9358>

*Мета представленої дослідження – детально проаналізувати та описати функціонування такого лексичного стилістичного засобу як епітет для номінації емоційного стану персонажу в текстах англійських художніх творів. Роботу виконано в межах функціональної лінгвістики у цілому та лінгвістики тексту зокрема. З поставленої мети витікає низка завдань, а саме: 1. проаналізувати особливості вживання метафоричних епітетів; 2. описати засоби інтенсифікації експресивності епітету; 3. виявити характерні риси епітетів, утворених за допомогою іменників; 4. окреслити відмінності інвертованих епітетів. Матеріалом дослідження послуговували твори видатних англійських письменників – Д. Г. Лоуренс (*The Lovely Lady and other stories*), К. Менсфілд (*Selected stories*), Дж. Селінджер (*Nine Stories*). Епітети є стилістичним засобом, що широко вживається для характеристики емоційного стану персонажу. В результаті дослідження встановлено кілька різновидів епітетів, що слугують засобами вираження переважно негативних емоцій (гнів, огида). Метафоричні епітети надають номінованій емоції яскравої характеристики, тим самим сприяючи розкриттю образу персонажу. У комбінації з іншими стилістичними засобами епітети утворюють ланцюги, тим самим посилюючи сприйняття номінованої емоції читачем. Прийоми розміщення епітетів у постпозиції по відношенню до визначеного ними іменника та вживання інтенсифікаторів (переважно *so*) можуть не лише тільки передавати емоції персонажу (чи навіть відтінки емоцій), а його ставлення до подій / явищ. Інвертовані епітети є експресивними та стилістично відмічені як розмовні. Як правило, епітети виражені прикметниками або дієприкметниками. В меншій кількості в якості епітетів вживаються прислівників. Також зареєстровані іменники, що функціонують як епітети, у прийменникових виразах з *of*.*

Ключові слова: емоція, епітет, метафора, постпозиція, словосполучення, стилістичний засіб.

EPITHETS AS A MEANS OF THE PERSONAGE'S EMOTIONAL STATE REPRESENTATION IN THE TEXTS OF ENGLISH FICTIONAL WORKS

Iryna Lelet

assistant professor, Odesa national maritime university

*The aim of the present research is to analyse in detail and describe functioning of such lexical stylistic means as epithet used to nominate the personage's emotional state in the texts of English fictional works. The research has been done within the framework of functional linguistics, namely, text linguistics. The established aim implies finding solutions to a number of tasks: 1. to analyse the peculiarities of usage of metaphorical epithet; 2. to describe the means of intensification used to increase expressiveness of epithets; 3. to define the characteristic features of epithets formed with the help of nouns; 4. to outline the difference of inverted epithets. The material of our investigation includes the works of outstanding English writers: D. H. Lawrence (*The Lovely Lady and other stories*), K. Mansfield (*Selected stories*), J. D. Salinger (*Nine Stories*). Epithets serve as a stylistic means that is widely used to characterize the emotional state of a personage. As a result of our research, we have established several types of epithets that help to express mainly negative*

emotions (anger, repulsion). Metaphorical epithets give the nominated emotion brighter characteristics, thus, contributing to full exposure of the personage's image. In combination with other stylistic means epithets may form chains. The latter intensify the perception of the nominated emotion by the reader. Epithets in postposition toward to the noun they identify and intensifiers (mainly 'so') can not only express the personage's emotions (or even their shades), but also their attitude to the events / phenomena. Inverted epithets are expressive and stylistically marked as colloquial. As a rule, epithets are expressed by adjectives and participles. Fewer epithets are expressed by adverbs. There are cases fixed when nouns function as epithets, mainly in prepositional phrases with 'of'.

Key words: *emotion, epithet, metaphor, postposition, stylistic means, word-combination.*

Вступ. Останнім часом спостерігається значний інтерес до вивчення емоцій в різних сферах людської діяльності: психологія, філософія, лінгвістика, тощо. Перетин згаданих наук дає поштовх для розвитку нових напрямків для дослідження проблеми емоцій, а саме антропологічної лінгвістики, когнітивної лінгвістики, нейролінгвістики, ін. Існує низка праць, виконаних у порівняльному аспекті, з виявлення загальних і часткових характеристик емоційних концептів, семантичних полів і аналогів концептосфер на матеріалі української, англійської, німецької мов (Апресян, 2014; Маркіна, 2003; Покровская, 1998; Красавский, 2001). Досліджуються окремі емоції, детально описується емотивна лексика, мовне позначення випробовуваних емоційних станів, способи інтерпретації емоцій як об'єктивного емоційного стану людини, ін. Окрема увага приділяється інвентаризації емотивно-стилістичному потенціалу різнорівневих лінгвальних засобів, способів їх вживання, ролі та співвідношення мовних засобів при номінації конкретних емоцій (Юсева, 2011). Саме тому проблема вивчення емоцій, їх лінгвальна репрезентація та її закономірності, є досить багатогранною та невичерпною й зумовлює **актуальність** нашої праці.

Об'єктом нашого дослідження обрано емоції. **Предметом** – епітет як лексичний стилістичний засіб для номінації емоційного стану персонажу в текстах англомовних художніх творів

Мета представленої роботи – проаналізувати функціонування епітетів для інтерпретації емоційного стану персонажу в текстах англомовних художніх творів. З поставленої мети витікають наступні **завдання**:

1. проаналізувати особливості вживання метафоричних епітетів;
2. описати засоби інтенсифікації експресивності епітету;
3. виявити характерні риси епітетів, утворених за допомогою іменників;
4. окреслити відмінності інвертованих епітетів.

Матеріалом дослідження послуговували твори видатних англійських письменників – Д. Г. Лоуренс (*The Lovely Lady and other stories*), К. Менсфілд (*Selected stories*), Дж. Селінджер (*Nine Stories*).

Методи дослідження. Вирішення поставлених завдань передбачає наступні методи дослідження:

- *описовий аналітичний метод*, що уможливорює проведення «інвентаризації» лінгвальних засобів номінації емоційного стану

персонажу, а також виявлення закономірностей їхнього функціонування в текстах англомовних творів;

- *метод структурно-семантичного аналізу* допомагає виявити та описати різні лінгвальні структури, що функціонують як епітети й передають емоційно-суб'єктивне ставлення мовця до предмету / явища свого висловлювання;
- *метод контекстуального аналізу* дозволяє інтерпретувати емоції, репрезентовані в текстах англомовних художніх творів різними мовними конструкціями.

Результати та обговорення. Проведене дослідження показує, що не завжди епітет відрізняється переносним характером, однак він містить емотивні та експресивні конотації, завдяки яким виражається ставлення автора до предмету. Властивість бути епітетом виникає в слові чи кількох словах лише тільки в поєднанні з назвою предмета чи явища, яке він визначає. В текстах художніх творів найчастіше функцію епітету реалізують прикметники та дієприкметники. За нашими спостереженнями, найбільш поширеними є речення, що на ряду з епітетами містять пряму номінацію емоції. Зареєстровані випадки, коли епітети слугують для повідомлення емоції дещо яскравої, іноді метафоричної характеристики. Такі епітети, в яких важливими є двоплановість та семантичне неузгодження, вважаємо метафоричними. Наведемо приклад:

The exquisite freshness of Isabel! When he had been a little boy, it was his delight to run into the garden after a shower of rain and the rose-bush over him. Isabel was that rose-bush, petal-soft, sparkling and cool (Mansfield, 2002 : 85).

Епітети *rose-bush, petal-soft, sparkling, cool* також мають на меті характеристику персонажу, що сприяє формуванню у читача певного образу людини та ставлення автора до неї.

Слід відмітити, що експресивність епітету збільшується завдяки у поєднанні з іншими стилістичними засобами, що призводить до утворення ланцюга епітетів, як у наступному прикладі:

But that awful creepy bodiless voice, with its rusty sort of whisper of an overtone! (Lawrence, 2002 : 212)

В наведеному прикладі з оповідання Г. Лоуренса *The Lovely Lady*, що представляє собою зображене мовлення, епітети з більшою емоційною силою (якому сприяє також окличний знак наприкінці речення) показують ставлення персонажу до того явища, яке він описує – емоція страху та огиди. Ці відтінки емоцій передаються за допомогою епітетів *awful, creepy, bodiless*.

В наступних прикладах, відібраних з того ж оповідання, всі епітети в ланцюгу посилені повторним вживанням інтенсифікатора *so*, а також їхньою постпозицією до визначаємого іменника:

1. *Cecilia sank down on her rug powerless and perspiring with dread. That awful voice, so soft, so missing, so unnatural (Lawrence, 2002 : 211).*

2. *Oh, especially in Italian Cecilia heard the poisonous charm of the voice, so caressive, so soft and flexible, yet so utterly egoistic. She hated it with intensity as it sighed and whispered out of nowhere. Why, why should it be so delicate, so subtle*

and flexible and beautifully controlled, while she herself was so clumsy! (Lawrence, 2002 : 222)

Епітети в постпозиції, особливо в поєднанні з інтенсифікатором, як у наведених вище прикладах, неодмінно звертають на себе увагу читача, є естетично дієвими та емоційно забарвленими. Наявність такої великої кількості епітетів для опису голосу свідчить про те, що він викликає сильні емоції. Незважаючи на присутню в реченні пряму дієслівну номінацію емоції *hate*, підбір епітетів вказує на наявність іншої емоції, яка співіснує з ненавистю – захоплення, яке номіноване прикметниками *delicate, subtle, flexible* та дієприкметником, посиленним прислівником образу дії – *beautifully controlled*.

В наступному прикладі епітетами, які описують голос, слугують обставини, що виражені прислівниками та прийменниковими конструкціями й вказують на емоційний стан персонажу – зарозумілість та відсутність турботи (*arrogance, caressiveness*):

Softly, whisperingly, with infinite caressiveness and yet with that subtle insidious arrogance under its velvet, came the voice, murmuring in, Italian (Lawrence, 2002 : 222).

Емоції персонажу можуть бути безпосередньо номіновані іменниками, що входять до складу епітету, що ми можемо спостерігати в наступному прикладі:

Poor Cecilia could only lie there unclothed, and so all the more agonizingly helpless, inert, collapsed in sheer dread (Lawrence, 2002 : 212).

Однак, експресивність епітетів в даному випадку збільшується завдяки вживанню метафоричного *collapsed, прислівника-інтенсифікатора agonizingly*, а також їхня постпозиція.

В реченні епітет може функціонувати як емфатична атрибутивна конструкція з перепідпорядкуванням:

Oh, what a devil of a woman! (Lawrence, 2002 : 213)

Такий епітет також вважаємо інвертованим, адже ієрархічні відносини в ньому перерозподілені: змістовим центром є не ядрне, чи перше слово в словосполученні, а те, що формально є до нього визначенням. Подібні структури експресивні та стилістично відмічені як розмовні. Тому в контексті оповідання вживання такої структури дозволяє сприймати речення як зображене мовлення персонажу та зробити висновки про його емоції щодо описуваної особи. Щоб встановити точну емоцію, одного наведеного речення недостатньо. Адже за допомогою подібного прийому може бути реалізована як емоція неприязні, так і захоплення. Аналіз більшого контексту оповідання підтверджує комбінацію цих двох емоцій по відношенню до описуваної людини.

В наступних прикладах емоції презирства та обурення, окрім своєї прямої номінації (в першому прикладі), передаються за допомогою опису погляду епітетом, експресивність якого збільшена через okazionalne функціонування словосполучення як цільнооформленого утворення, графічно, інтонаційно та синтаксично уподібненого слову. В силу своєї непередбачуваності такі утворення мають більшу виразність:

1. *She looked at me very solemnly, and yet with the slightest possible contempt – a “fancy-not-recognizing-that-at-the-first-glance” expression* (Mansfield, 2002 : 7).

2. *I’m sure that by the time we reached the baseball field there was on every Comanche’s face a some-girls-just-don’t-know-when-to-go-home look* (Salinger, 2001 : 69).

За нашими спостереженнями епітетом може слугувати вислів, що надає експресивну, іноді образну, оцінну характеристику якомусь явищу, особі чи предмету, тоді не тільки прикметник / дієприкметник функціонує як досліджуваний стилістичний засіб, а й іменник, що приєднується до визначеного слова за допомогою прийменника *of*. Проілюструємо прикладом:

Fred Henry stared after her, clenching his lips, his blue eyes fixing in sharp antagonism, as he made a grimace of sour exasperation (Lawrence, 2002 : 119).

Як бачимо, в даному випадку саме цей епітет, який описує вираз обличчя персонажу, містить пряму номінацію основної емоції, а саме – гнів (*exasperation*), що супроводжується метафоричним епітетом *sour*.

Висновки. Отже, в представленому дослідженні розглянуті випадки вживання певного лексичного стилістичного засобу для номінації емоційного стану персонажу в текстах художніх творів – епітету, що складає 60 % проаналізованого матеріалу.

Епітети широко вживаються для характеристики емоційного стану персонажу. Під час дослідження встановлено, що є кілька різновидів епітетів, вживаних для номінації емоцій. Більш того, різняться й умови їхнього функціонування. Метафоричні епітети надають номінованій емоції яскравої характеристики, тим самим розкриваючи образ персонажу.

Також епітети, як засіб вербалізації емоцій в художньому творі, взаємодіють з іншими стилістичними засобами, серед яких є утворення ланцюгів епітетів, розміщення епітетів у постпозиції по відношенню до визначеного ними іменника, вживання інтенсифікаторів, інвертованих епітетів, словосполучень як епітетів, графічно, інтонаційно та синтаксично уподібнених слову.

Більшість проаналізованих прикладів містить епітети, що виражені прикметниками або дієприкметниками. В меншій кількості вживаються прислівників в якості епітетів. Також зареєстровані іменники, що функціонують як епітети, у прийменникових виразах з *of*.

Список літератури

Апресян В. Ю. Механизмы образования и взаимодействия сложных значений в языке : дисс. ... док. филол. наук. Москва, 2014. 624 с.

Красавский Н. А. Динамика эмоциональных концептов в немецкой и русской лингвокультурах : автореф. дисс. ... док. филол. наук. Волгоград, 2001. 40 с.

Маркина М. В. Лингвокультурологическая специфика эмоционального концепта «гнев» в русской и английской языковых картинах мира : Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Тамбов, 2003. 25 с.

Покровская Я. А. Отражение в языке агрессивных состояний человека (на материале англо- и русскоязычных художественных текстов) : Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Волгоград, 1998. 19 с.

Юсева Ю. В. Механизмы вербализации эмоционального состояния литературного персонажа в англоязычной художественной прозе : дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 2011. 173 с.

Lawrence D. H. The Lovely Lady and other stories. M.: Raduga Publishers, 2002. 256 p.

Mansfield K. Selected stories. M.: Raduga Publishers, 2002. 224 p.

Salinger J. D. Nine Stories. M.: Raduga Publishers, 2001. 240 p.

References

Apresjan, V. Ju. (2014). Mehanizmy obrazovanija i vzaimodejstvija slozhnyh znachenij v jazyke : diss. ... dok. filol. nauk. Moskva.

Krasavskij, N. A. (2001). Dinamika jemocional'nyh konceptov v nemeckoj i russkoj lingvokul'turah : avtoref. diss. ... dok. filol. nauk. Volgograd.

Markina, M. V. (2003). Lingvokul'turologičeskaja specifika jemocional'nogo koncepta «gnev» v russkoj i anglijskoj jazykovyh kartinah mira : Avtoref. diss. ... kand. filol. nauk. Tambov.

Pokrovskaja, Ja. A. (1998). Otrazhenie v jazyke agressivnyh sostojanij cheloveka (na materiale anglo- i russkojazychnykh hudozhestvennykh tekstov) : Avtoref. diss. ... kand. filol. nauk. Volgograd.

Juseva, Ju. V. (2011). Mehanizmy verbalizacii jemocional'nogo sostojanija literaturnogo personazha v anglojazyčnoj hudozhestvennoj proze : diss. ... kand. filol. nauk. Moskva.

Lawrence, D. H. (2002). The Lovely Lady and other stories. M.: Raduga Publishers.

Mansfield, K. (2002). Selected stories. M.: Raduga Publishers.

Salinger, J. D. (2001). Nine Stories. M.: Raduga Publishers.

Стаття надійшла до редакції 3.04.2022 року

УДК 811.133.1; 81'42; 81'38

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259814](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259814)

ФРАНЦУЗЬКОМОВНИЙ ГАСТРОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Марінашвілі М. Д.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3041-7064>

Коккіна Л. Р.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1410-9061>

Польщина Д. С.

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Стаття присвячена комплексному дослідженню вербального та невербального компонентів ресторанного меню як особливого мовленнєвого жанру гастрономічного дискурсу в аспекті їхньої прагматичної функції. Матеріалом роботи послужили тексти меню ресторанів м. Париж, розміщені на Інтернет-сайтах. Проаналізовано структуру, яка сприяє реалізації інформативної функції меню. Оформлення меню, а саме: шрифт, колір, фон, наявність зображень готових страв значно підсилює його впливову силу. Морфологічні та синтаксичні особливості меню обумовлені, перш за все, їх основною – інформативною – функцією та номінативним характером текстів. Переважають іменники, прикметники та дієприкметники в атрибутивних, предикативних та генітивних конструкціях. Меню характеризуються використанням тематично-обумовленої лексики. Вона розподіляється за такими тематичними групами: назви інгредієнтів, приправ; терміни з обробки інгредієнтів; спосіб приготування; назви предметів кухонного начиння. Завдяки лексиці, яка відображає сенсорні і смакові відчуття, тексти меню сприяють виникненню в уяві клієнта «живого» образу страви. Характерною особливістю текстів проаналізованих меню є використання у назвах страв топонімів та антропонімів. Поряд з інформативною функцією (вказівка на походження страви чи її інгредієнтів, на творця страви), оніми виконують також прагматичну функцію. Вони сприяють реалізації комунікативної стратегії переконання і формування привабливості, а також створенню позитивного емоційного настрою. Формуванню привабливості страви служать також стилістичні засоби: епітети, порівняння, оксюморон, метафора. Невербальні елементи та лексико-стилістичні засоби текстів меню сприяють досягненню прагматичного ефекту, який полягає у посиленні впливу змісту тексту на клієнта. Меню створює образ страви, що асоціюється з такими поняттями, як якісна їжа, здорова їжа, насолода, вишукана кухня, гастрономічні традиції, автентичність, гастрономічне мистецтво, престиж.

***Ключові слова:** гастрономічний дискурс, ресторанне меню, невербальний компонент, мовні особливості, лінгвопрагматика, французька мова*

FRENCH-LANGUAGE GASTRONOMIC DISCOURSE: LINGUOPRAGMATIC ASPECT

Marinashvili M.

candidate of philological sciences, associate professor,
Odesa I. I. Mechnikov national university

Kokkina L.

candidate of philological sciences, associate professor,
Odesa I. I. Mechnikov national university

Polshchyna D.

candidate of bachelor's degree
Odesa I. I. Mechnikov national university

This paper presents an integrated investigation of verbal and nonverbal components of the restaurant menu as gastronomic discourse special speech genre in terms of their pragmatic function. The study is based on texts of Paris restaurants online menus. The structure that contributes to the implementation of the menu informative function is analyzed. The design of the menu, notably, font, color, background, images of ready dishes significantly enhances its influential power. Morphological and syntactic features of the menu are related primarily to its main – informative – function and mainly nominative nature of the texts. Nouns, adjectives and verbs predominate in attributive, predicative and genitive constructions. Menu texts are characterized by the use of thematic vocabulary. It is divided into some thematic groups: names of ingredients, spices; terms designating the mode of ingredients processing; cooking method; names of kitchen utensils. Through the vocabulary reflecting sensory and taste sensations the texts of the menu contribute to the emergence in the client's imagination of a «living» image of the dish. A characteristic feature of analyzed menus texts is the using of toponyms and anthroponyms in the names of dishes. Along with the informative function (indication of dish origin or its ingredients, dish creator), they also perform a pragmatic function. They contribute to the implementation of a communicative strategy of persuasion and the formation of attractiveness, as well as the creation of a positive emotional mood. Stylistic means also serve to form the attractiveness of a dish: epithets, comparison, oxymoron, metaphor. Nonverbal elements, lexical and stylistic means of menu texts help to achieve a pragmatic effect, which is to increase the impact of the text content on the client. The menu creates the image of a dish associated with such concepts as quality food, healthy food, pleasure, gourmet cuisine, gastronomic traditions, authenticity, gastronomic art, prestige.

Key words: *gastronomic discourse, restaurant menu, nonverbal component, linguistic peculiarities, linguistic pragmatics, French language*

Вступ. Кулінарія і гастрономія посідають надзвичайно важливе місце в житті французів. Як писав Шарль-Луї де Монтеск'є: «*Il y a trois choses importantes dans la vie: la première est de manger; les deux autres je ne les ai pas encore trouvées*». Безумовно, їжа є, насамперед, найважливішою фізіологічною потребою людини, але для французького етносу гастрономія є невід'ємною частиною «французького способу життя», поряд з такими феноменами, як національна мова, ввічливість та висока мода (Седых, 2014: 114). Гастрономія сприймається і як мистецтво. Ж.-А. Брія-Саварен, автор відомого афоризму: «*Dis-moi ce que tu manges, je te dirai ce que tu es*», в своєму трактаті «Фізіологія смаку» пише: «*La cuisine est le plus anciens des arts*» (Brillat-Savarin, 1982: 181). Не випадково, що саме у Франції виникло поняття «*La Haute Cuisine*», а французька трапеза у 2010 році внесена ЮНЕСКО до списку нематеріальної культурної спадщини людства. Разом з цим, як відзначає Ж.-М. Флош, кухня – це не просто певний набір запахів, смаків і консистенцій, – це – саме мова. Як і будь-яка інша мова, кухня може стати об'єктом метадискурсу, що має відношення або до процесу вироблення (кулінарне мистецтво), або до

споживання (гастрономія) (Floch, 1995: 93). Отже, гастрономія, «утілена» у мовну форму, становить неабиякий інтерес для лінгвістичного дослідження.

З початку XXI століття гастрономічний (глютонічний) дискурс в різних його жанрових різновидах активно вивчається в багатьох аспектах (з позицій лінгвокультурології, лінгвосеміотики, когнітивної лінгвістики, лінгвоконцептології, перекладознавства) на матеріалі різних мов (Г. А. Ащенкова; А. Ю. Земскова; Н. П. Головницька; Д. Ю. Гулінов; Н. Г. Кантишева, І. В. Соловйова; О. Мішукова; Т. В. Овсієнко; А. В. Олянич; О. Б. Павлова; J.-J. Boutaud; R. Desjardins; J.-Ph. Dupuy; P. Ory; N. L. Shamne, E. V. Pavlova та ін.). Французькомовний гастрономічний дискурс розглянуто з позицій риторики (J.-Ph. Dupuy), в межах аналізу ключових концептів французької лінгвокультури (А. П. Седых), когнітивно-ономасіологічного дослідження мотивації французьких назв страв (Я. В. Браницька), структурного та когнітивно-комунікативного аналізу антропономінантів страв (Г. А. Ащенкова), вивчення регіональних кулінарних термінів в рецептурних текстах (Ж. Прюво, Л. М. Бузинова, Н. В. Седых). Досліджено гастрономічні (глютонічні) знаки французької потребнісної етнолінгвокультури (А. В. Олянич), жанрову палітру французького гастрономічного дискурсу (Ф. Л. Косицкая, И. Е. Зайцева), стратегії перекладу французькомовних меню (М. В. Ундрицова) та французькомовне ресторанне меню як репрезентацію канадської та квебекської кулінарної ідентичності (R. Desjardins). Проте, «внутрішня (мовна) структура і прагматична спрямованість мовних елементів» (Олянич, 2015: 158) французькомовного гастрономічного дискурсу, в тому числі ресторанного, залишаються недостатньо вивченими.

Метою нашого дослідження є виявлення й аналіз структурних, граматичних, лексико-семантичних та стилістичних особливостей французькомовного гастрономічного дискурсу, зокрема, одного з його мовленнєвих жанрів – ресторанного меню, а також визначення ролі його вербального і невербального компонентів у творенні прагматичного потенціалу тексту.

Об'єктом дослідження є французькомовний ресторанний (харчовий) дискурс. **Предметом** розвідки є невербальні елементи, граматичні, лексичні та стилістичні засоби текстів ресторанного меню у зв'язку з їхньою прагматичною функцією.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі **завдання**: вивчено структуру ресторанного меню і його невербальні засоби; проаналізовано граматичні, лексичні та стилістичні особливості текстів меню паризьких ресторанів; виявлено прагматичну функцію їх невербальних та вербальних засобів.

В роботі використано такі загальнонаукові та лінгвістичні **методи аналізу**: метод лінгвістичного спостереження, описовий метод, етимологічний аналіз, метод компонентного аналізу, метод лінгвостилістичного аналізу.

Матеріалом дослідження послужили тексти Інтернет-меню з офіційних сайтів паризьких ресторанів, таких як: Ciel de Paris, Gallopin, Le Cinq, Le Procopé, Chartier, La Grande Cascade, L'Altro, Al Dente, Auguste, Chez Hanafousa,

Dans le Noir?, Djakarta Bali та ін. Вибір ресторанів був довільним, незалежним від того, чи внесені вони до Червоного гідю Michelin. Корпус дослідження складає 100 текстів меню, які пропонувалися ресторанами у 2020-2022 рр. Винні карти не розглядалися, оскільки вони потребують окремого спеціального дослідження.

Результати та обговорення. Гастрономічний дискурс є одним з найстародавніших та найважливіших типів інституційного спілкування, це тип змішаної комунікації, що може здійснюватися в процесі придбання, приготування і споживання харчових продуктів, а також в оцінці якості страв, мистецтві їх подачі (Косицкая & Зайцева, 2016: 26).

Як сфера прагматичного застосування мови гастрономічний дискурс містить цінну інформацію про систему ціннісних орієнтацій сучасної людини, оскільки їжа, з одного боку, пристосовується до відповідного лінгвокультурного середовища, а з іншого, сама це середовище й розвиває (Головницькая & Олянич, 008). Крім того, гастрономічний дискурс, передаючи життєві настанови й певні цінності, формує суспільну думку не тільки з приводу споживаної їжі, але й з погляду пов'язаних з цими стравами моделей поведінки, звичаїв, ментальних та життєвих цінностей (Овсиенко, 2019: 166).

Під гастрономічним дискурсом, слідом за А. В. Оляничем (Олянич, 2004), розуміємо особливий вид вербально-соціального дискурсу, представленого текстом або мовленням і пов'язаного з поняттям «їжа» (назва продуктів, процес приготування або споживання їжі та ін.). Його метою є досягнення особливого виду комунікації – гастрономічної комунікації.

Всередині гастрономічного (глутонічного) дискурсу чітко виокремлюються різні жанри, які вирізняються своїм функціональним призначенням: меню, рецепти, кулінарні гідю, гастрономічні фрагменти художніх творів, гастрономічна реклама, кулінарні передачі та ін. (Іванова, Мучкина, Немчинова & Селихова, 2019: 121). Отже, ресторанне меню є особливим мовленнєвим жанром (або текстовим різновидом (Ундріцова, 2014)) гастрономічного дискурсу. Воно має специфічну внутрішню структуру, є прагматично спрямованим і орієнтованим на адресанта. Конститутивними ознаками ресторанного дискурсу є «учасники, хронотоп, мета і цінності» (Земскова, 2009: 5) певного етносу. Адресантом меню є особа, яка ознайомлюється з текстом меню, тобто клієнт, адресат – працівник ресторану (офіціант). Хронотопом є момент вибору страв до прийому їжі, а місцем реалізації дискурсу є ресторан.

За «Словником української мови», *меню* визначається як: 1. Набір страв для сніданку, обіду, вечері. 2. Листок з переліком страв і напоїв (у закладах громадського харчування) (Словник української мови, 2017: 606). Слід зауважити, що у французькій гастрономічній культурі існує два поняття і, відповідно, два терміни *le menu* і *la carte*. Те, що в українській мові називається *меню*, у французькій це *la carte*, що означає: *État nominatif des mets servis dans un restaurant, accompagné de l'indication du prix* (Centre National de Ressources Textuelles). Французьке слово *le menu* позначає комбінацію страв, яку ресторан

пропонує за певною фіксованою ціною: *Ensemble des plats composant des repas pouvant être servis pour un prix déterminé* (Centre National de Ressources Textuelles). Відповідно, у французьких ресторанах пропонують *menu du jour* (меню дня), *menus&cartes*, *menu / à la carte* (меню а-ля-карт, коли є можливість вибору страви). Можна зустріти і оригінальні назви меню, як, наприклад, найдавніший паризький ресторан *Le Procopé*, поряд зі звичайною *la carte*, пропонує клієнтам *Menu Procope* і *Menu Philosophe*.

Головна мета меню полягає у тому, щоб ознайомити клієнта з набором пропонованих страв, їх складом (іноді способом приготування), ціною. Отже, меню виконує, насамперед, інформаційну функцію. Реалізації цієї мети сприяє не лише вербальна його складова, але й структура.

Основна структура меню всіх ресторанів є майже однотипною (з невеликими варіаціями): меню поділяється на розділи та підрозділи. Це стосується як варіантів меню, представлених на Інтернет-сайтах ресторанів у звичному вигляді «паперового» меню, так і он-лайн меню. Розділи наведені в порядку черговості подання відповідних страв: *Entrées. Poissons. Viandes. Fromages et desserts. Desserts glacés artisanaux* (Le Procopé). Важливою позицією, яка завжди присутня у французькому меню, це сири, які виділяються в окремий розділ, як, наприклад: *LES FROMAGES. LES FROMAGES DE TERROIRS* (Le Cinq). *FROMAGES. Camembert Reo Noir AOC. Saint-Nectaire Fermier AOC. Chèvre Frais Entier* (Le Bistrot d'Henri). Крім того, біля назв став завжди присутні числа. Вони позначають ціну страви та, за необхідності, вагу порції.

Сьогодні, коли корисна їжа є одним з найпопулярніших трендів, ресторатори пропонують спеціальний розділ в меню – «Végétarien»/«Végan».

Деякі ресторани створюють дитячі меню, наприклад: «*MENU ENFANT. Menu «PAS POUR LES GRANDS»* (Gallopain). Зазвичай, вони містять обмежену кількість позицій, відрізняються від основного меню розміром порції та кількісним вмістом спецій у страві. Назви розділів меню виконують функцію заголовку, вони ізолюють один розділ тексту від наступного, коротко повідомляють про зміст розділу. Враховуючи цю прагматичну функцію назв розділів, деякі дослідники проводять аналогію з функціями, які виконують інформативні й описові заголовки в ЗМІ (Кантышева & Соловьева, 2021: 279).

В меню ресторанів, особливо тих, що пропонують національну кухню, наводяться примітки про те, що вони враховують можливі обмеження у продуктах, яких клієнт має дотримуватися через алергію: «*A votre arrivée au restaurant, n'hésitez pas à nous notifier toutes informations sur vos éventuelles allergies alimentaires afin de sélectionner les plats qui vous conviennent...*» (Djakarta Bali). Тим самим ресторатори демонструють турботу про клієнтів.

Більшість проаналізованих нами меню, розміщених на сайтах, пропонують клієнтам, в разі потреби, ознайомитись з меню на англійській мові. Деякі ресторани, наприклад, *L'Altro* пропонують вибір з 10 мов.

Гастрономічний дискурс є полікодовим дискурсом, оскільки використовує вербальний, іконічний та графічний коди (Мішукова, 2020). В оформленні текстів меню важливою виявляється кожна деталь. Так, якщо меню подане у

«паперовій» версії, назви розділів меню написані великими літерами та відмінним від основного тексту кольором, що дозволяє клієнтові швидше зорієнтуватися в стравах. Назви самих страв здебільшого наведені великими літерами. Вміст страв, що наводиться нижче, представлений меншим розміром літер, іноді – курсивом.

Ще одним важливим елементом є кольорова гамма меню в цілому. Гармонійне поєднання кольору фону, графіки та інших додаткових елементів, якими характеризуються, наприклад, меню ресторанів *Ciel de Paris*, *Al Dente*, *Blue Elephant*, є більш привабливими для клієнта. Меню згаданих ресторанів мають світлу кольорову гамму та темний колір шрифту. Меню інших паризьких ресторанів, наприклад, *Contraste*, *Djakarta Bali*, *Dans le Noir?*, *La table d'aligre* та *Chartier* мають, навпаки, темний фон, що нагадує популярну «темну» тему смартфонів, та текст, надрукований білим кольором. Таке оформлення робить меню оригінальним і виконує атрактивну функцію.

З розвитком інформаційних технологій значно зросла роль візуальної інформації. Це повною мірою стосується і ресторанного дискурсу (Schamne & Pavlova, 2019: 190). На офіційних сайтах багатьох паризьких ресторанів пропонувані страви представлені не лише як перелік або вербальний опис інгредієнтів, але й у вигляді зображень готових страв. Тексти таких меню є креолізованими, оскільки вони мають дві складові: вербальну та невербальну. З урахуванням відношення між цими складовими тексти меню можна охарактеризувати як тексти «з частковою креолізацією» (Безугла, 2017: 185). Вважається, що візуальна інформація сприймається швидше за вербальну і має велику персуазивну силу. Безумовно, зображення готової страви у тому вигляді, в якому вона подається, виконує презентативну, атрактивну, естетичну (страву на фотографії можна порівняти з мистецьким твором), і, певною мірою, інформативну функції, проте воно лише доповнює вербальний компонент. Ключовим в меню є текст, який має свої специфічні мовні характеристики: граматичні, лексичні, стилістичні.

В плані морфології тексти меню не вирізняються великою різноманітністю засобів. З огляду на те, що меню покликане, насамперед, репрезентувати, тобто назвати страву, іноді її інгредієнти, цілком природньо, що в ньому переважають іменники та прикметники, наприклад: «*Tartare de bœuf charolais. Onglet. Filet de bœuf. Entrecôte*» (Sacrée fleur). Функція прикметників та іменників у функції означення, які використовуються в меню, – схарактеризувати якість страви чи інгредієнта або вказати його походження: «*Cochon ibérique*» (Contraste). «*Bœuf. Angus argentin*» (Hebe). «*Pomme de terre croustillantes*» (Contraste). «*Pommes de terre grenailles*» (Chez Pitou). Для експлікації способу приготування чи способу подання страви вживаються дієприкметники: «*Tomates farcies au riz* » (Chez Pitou). «*Gigot d'agneau rôti*» (Tadam Paris) та віддієслівні прикметники: «*Omelette Norvégienne glacée servie à la tranche*» (Aux Enfants gâtés).

З погляду синтаксису проаналізовані ресторани меню можна поділити на дві групи: меню, в яких наведено простий перелік страв за допомогою іменників та прикметників («*Les rognons de veau sauce porto, purée maison*». «*Le poisson du*

jour» (Le Perraudin)), та ті, що являють собою більш складні синтаксичні конструкції, в яких складові частини поєднуються дієприкметниками, наприклад: «*Fruits et légumes automne mijotées servit tiède en vinaigrette espumée de champignons des bois*» (Ciel de Paris). Меню, за визначенням, – короткий, лаконічний текст. Проте, спостерігаємо в деяких меню детальний опис страви. В текстах меню, якщо назва страви не є відомою для більшості потенційних відвідувачів ресторану, це зумовлено необхідністю пояснити, які продукти містить страву і принцип її приготування. В інших випадках докладний опис страви продиктований, швидше, маркетинговими міркуваннями. Наведемо приклад опису ньюді (галушок) із шпинатом в меню ресторану *Pratolina*: «*GNUDI AUX ÉPINARDS. Authentiques petites boules d'épinard et ricotta façonnée à la main et préparée selon la recette d'antan, pecorino Sardo AOP frais et croquant*» (Pratolina). В цьому описі підкреслюється автентичність продукту, ручна робота, старовинний рецепт приготування, свіжість хрумкого сиру Пекоріно Сардо, який входить до складу, а також згадується, що цей сир має статус АОР (Appellation d'origine protégée – «Захищене позначенням походження»). Тут, як видається, проявляється тенденція, про яку пишуть автори в книзі «*Menaces sur la gastronomie française : comprendre ce qui va changer*», прогнозуючи шляхи розвитку ресторанного бізнесу в пост-ковідну епоху: «*Pour remonter rapidement la pente, les restaurateurs vont tenter de rencontrer les nouvelles envies des clients. On ira sans doute vers plus de local, de bio, vers une nouvelle authenticité*» (Ackere & Ackere, 2020).

Синтаксис проаналізованих меню характеризується також вживаністю конструкції *à la*, яка передає семантику «на зразок чогось» і є редукованою формою виразу *à la manière / façon*, наприклад: «*Poulpe à la Galicienne*» (La Cagouille). *Joue de bœuf confite à la Mondeuse de Savoie*» (Aux Enfants gâtés). Вживаною є й омонімічна цій конструкції форма *à la* (в цьому разі можливі форми злитого артикля *au, aux*, залежно від роду та числа іменника) позначає супутній інгредієнт: «*Pavé de Lieu en Pot-au-Feu à la coriandre*» (La Cagouille). «*Filet de Cabillaud, sauce au champagne*» (Chez Pitou).

У сполученнях двох іменників з прийменником *de*, що виражає значення генетива, або вказується частина тіла тварини: «*Souris d'agneau*» (Can Alegria Paris), або інгредієнт: «*Caviar d'aubergine*» (Can Alegria Paris).

Серед лексико-семантичних особливостей текстів меню відзначимо використання лексики декількох тематичних груп, а саме: **назви інгредієнтів**, **приправ**: «*Avocat, coriandre, citron, échalotes, tomates confites, piments*» (Perlimpinpin); **терміни з обробки інгредієнтів**: «*Poêlée de gambas décortiquées*» (Sacree fleur); **спосіб приготування**: «*La Figue. Rôtie en feuille de figuier*» (Castellet). Рідше використовуються **назви предметів кухонного начиння**: «*Magret de canard grillé sur pierre de lave*» (Bistro V).

В назвах та описах страв найчастіше вживається лексика на позначення складу та способу приготування страви. В більшості випадків, назва страви містить перелік головного інгредієнта або декількох домінуючих у страві інгредієнтів. Наприклад: «*Croustillant de joue de bœuf confite, légumes et mesclun d'herbes*

fraîches» (Le Bon Pari); «*Langoustines rôties, raviole au vieux parmesan*» (Auguste).

В проаналізованих меню особливо підкреслюється, наприклад, що ресторан пропонує м'ясо молодих птахів та тварин (маленька качка, молодий голуб, молочне порося): «*Canette de barbarie de chez Pierre Duplantier rôtie*» (Pur'). «*Pigeonneau de brannens rôti en salmis*» (Pur'). «*Cochon de lait farci aux pommes*» (Gallopin), а овочі – свіжі: «*Escalope de veau au citron, garniture de légumes frais*» (Don Giovanni). Безумовно, подібні «уточнення» надають страві більшої привабливості.

В проаналізованих меню вживається також лексика, яка відображає сенсорні і смакові відчуття, наприклад: «*Rôti de légumes et carottes fondantes*» (Aux Enfants Gâtés), «*Aubergines confites préparées dans une sauce aigre-douce*» (L'Oliveto), «*Tarte au citron déstructurée. Savoureuse alliance de douceur et d'acidité*» (Pop's), а також апелює до зорового сприймання, наприклад, форми або кольору: «*Mousse de chocolat blanc nappée au chocolat noir*» (Don Giovanni), «*Raviole de langoustine colorée citron-cébette-gingembre-radis noir*» (L'Hommage). «*Pavé de thon rouge mi-cuit au sésame noir*» (Esttia). Завдяки таким засобам в уяві клієнта ресторану створюється яскравий привабливий образ страви, який, на наш погляд, має більш впливову силу, аніж зображення.

В меню багатьох ресторанів є позначка *fait maison* чи просто *maison* поряд або з певною стравою: «*Tagliatelles maison*» (Café De La Jatte); «*Suprême de poulet super crunchy, sauce barbecue maison*» (Galopins), або наприкінці меню: «*Tous nos plats sont «Faits Maison» élaborés sur place à partir des produits frais*» (Don Giovanni). Відповідно до закону «Fait maison», прийнятому у 2015 р., в такий спосіб повідомляється, що ресторан не використовує для виготовлення страв напівфабрикати. Таким чином підкреслюється якість страви, що є одним з чинників, що впливає на вибір клієнта.

Очевидно, з такою ж метою в меню підкреслюється, що у страві міститься фермерський продукт: «*Oeuf de poule de la ferme de Champignolles*» (Louis), а, наприклад, риба постачається з невеликих човнів, які ловлять її у прибережній частині моря: «*Lisette 'petit bateau' Alain Tesson*» (Louis), тобто риба завжди свіжа.

Як показало дослідження, характерною особливістю текстів ресторанних меню є наявність у назвах страв онімів. Зокрема, виявлена велика кількість топонімів – номінацій, які відображають країну, місто або місцевість, що історично вважається місцем походження страви чи основного інгредієнта, наприклад: «*Les escargots de Bourgogne*» (Le Perraudin). «*Agneau de Provence*» (Castellet). «*Caviar de Sologne*» (Perlimpinpin). «*Saumon de Norvège*» (Aux Enfants Gâtés). «*Lard de Colonnata*» (BAFFO), та номінації, пов'язані із традиціями регіональної кухні: «*Pressé de ris de veau à la Champenoise*» (Le Bon Pari!).

В меню вживаються також антропоніми, які виявилися досить поширеним способом номінації. Це назви страв на честь особистостей (творець страви, відома особистість тощо), наприклад: «*Crème Dubarry*» (Au p'tit curieux) – суп був створений кухарем останньої фаворитки короля Людовика XV –

графині Дю Баррі, і названий королем на її честь. Власні імена історичних осіб іноді присутні не в назві, а в описі страви. Наприклад, в меню престижних ресторанів, як, наприклад, *La Grande Cascade*, що має зірку в *Michelin Le Guide Rouge*, можна знайти знаменитого «*Lièvre à la Royale*» з уточненням «*à la cuillère, recette du Sénateur Aristide Couteaux*». Це означає, що кролик готується за оригінальним рецептом, який був створений сенатором Аристидом Куто і опублікований в газеті «*Le Temps*» у 1898 р. Пиріг «*Oreiller de la Belle Aurore*» (Gallorin), створений у XVIII ст., названий на честь Клодіни-Аврори Рекам'є – матері знаменитого французького гастронома Ж.-А. Брійя-Саварена. Як зазначає Г. А. Ащенко, використання в назві страви антропоніму підключає її як компонент до цілісної системи аксіосфери французької культури, для якої характерним є поєднання густативної та естетичної культури, визнання сфери гастрономії, особливо в *Haute cuisine*, сферою мистецтва, розкоші, престижу (Ащенко, 2013: 13).

Крім імен відомих особистостей в назвах страв використовуються **імена шеф-кухарів ресторанів, які є засновниками страв, як, наприклад:** «*Canette de barbarie de chez Rôtie Pierre Duplantier*» (Pur'). «*Nems au poulet du Chef Alain K.* (Bistro V). Як правило, такий феномен зустрічається в меню дорогих ресторанів і є, ознакою того, що шеф-кухар, за визначенням Ж.-Ф. Дюпюї, зараховується не до «ремесників», які здатні створити страву згідно з існуючим рецептом, а до «митців», що створюють щось нове (Дюпуу, 2009: 27). Така презентація страви підкреслює її оригінальність, авторський рецепт приготування, що викликає у клієнта бажання спробувати цю страву.

В назвах страв використовуються також ергоніми, якщо ресторатор бажає підкреслити, що пропонована страву є якісною, як, наприклад: «*Jambon blanc Rovagnoti*» (Il Grano) – назва відомої фірми-виробника ковбас, засновником якої є Paolo Rovagnati. «*Les Huîtres d'Isigny d'Eric Taillepiéd*» (Gastronomie Louis) – Taillepiéd є засновником однойменної фірми, що виробляє устриці в Isigny-sur-Mer.

За даними сайту TripAdvisor.com, в Парижі на сьогоднішній день нараховується близько 16000 ресторанів (не враховуючи кафе і бари). Столиця Франції є поліетнічним містом, що, відповідно, відбивається і у сфері харчування. Ресторани Парижу пропонують відвідувачам страви як європейської кухні, так і багатьох інших, таких як алжирська, марокканська, туніська, мексиканська, японська, китайська, тайська та ін. Цей факт обумовлює наявність в текстах меню великої кількості іншомовної лексики.

Нами були проаналізовані меню ресторанів української (Oranta), німецької (Le Stube Goethe), азіатської (Chez Ajia, Mian Fan, YO, Pause Bobun, Prik Thai Maine, Shang Palace та ін.), індійської (New Jawad, Mayfair Garden, Buddha Restaurant, Le Maharaja, Khajuraho та ін.), італійської (Domenico's, l'Oliveto, Pop's, Gemini Odéon, Don Giovanni, BAFFO, Il Grano, Kuccini, Il Pomodoro, Da Zagara та ін.) та французької кухонь (Perlimpinpin, Pur', Castellet, Contraste та ін.).

Переважна більшість іншомовних слів спостерігається в меню ресторанів національної кухні. Іншомовна лексика або запозичення з іноземних мов характерні й для ресторанів, які пропонують, насамперед, традиційну французьку кухню. В меню таких ресторанів виявлено запозичення з італійської: *Burrata, polenta, tagliatelles*, іспанської: *Chorizo, ceviche, gazpacho*, японської: *Tataki, wasabi, sakura, shiitakes* та інших мов. Цей факт свідчить, з одного боку, про проникнення у французьку кухню елементів іноземної кулінарної культури, а з іншого, можливо, про прагнення паризьких рестораторів залучити іноземних туристів. Як видається, ця характеристика текстів французькомовних меню заслуговує на окреме дослідження.

Комунікативна мета ресторанного меню полягає не лише в інформуванні клієнта ресторану щодо набору пропонованих страв та їх складу. Меню покликане привернути увагу до страв, переконати замовити саме їх. Можна стверджувати, що тексти меню мають ознаки рекламних повідомлень, в яких реалізовано «стратегії, спрямовані на переконання і формування привабливості» (Duruu, 2009: 21), а також на створення позитивного емоційного настрою клієнта (Shamne & Pavlova, 2019) Звідси цілком природним є використання у більшості проаналізованих нами меню ресторанів Парижу експресивних засобів.

З їжею у французів пов'язане поняття насолоди. Як пише Ж.-А. Брійя-Саварен: «Le plaisir de la table est de tous les âges, de toutes les conditions, de tous les pays et de tous les jours ; il peut s'associer à tous les autres plaisirs, et reste le dernier pour nous consoler de leur perte» (Brillat-Savarin, 1982: 18). Отже, з метою сформувати позитивний привабливий образ страви, пов'язаний з відчуттям насолоди, в меню використовуються епітети: «*Délicieuse crevette enveloppée avec une confiture de cacahuète dans un voile de riz*» (Blue Elephant). «*Belle entrecôte d'Argentine, pomme grenaille, beurre d'échalote*» (Au Petit curieux). «*Entrée gourmande*» (Tadam Paris).

Завдяки епітетам в меню створюється образ вишуканості, престижності, як, наприклад: «*Velouté de champignons prestigieux, crème tartufata (à la truffe), Comté 10 mois d'affinement*» (Bistro V) – суп-пюре з «престижних» (тобто найкращих, дорогих грибів), з кремом Тартуфата, який містить трюфелі, і сиром Gruyère de Comté 10-ти місячної витримки.

В дослідженому нами фактичному мовному матеріалі ми виявили також порівняння. Характеристика страви представлена у проаналізованих меню у вигляді порівняльної конструкції «*La Tomate. Comme un bonbon! Sorbet à l'aneth – granité pastèque/tomate*» (Castellet), або підрядного речення: «*Parfait de foie gras foisonné, mûres au vinaigre comme les aimaient ma mère*» (Pur'), або конструкцією з іменником *façon*: «*Brioche façon pain perdu*» (Sacree fleur), «*Légumes et ses gambas façon tempura*» (La Cantina), або конструкцією *à la*: «*Pressé de ris de veau «à la champenoise*» (Pur'). Значення порівняння може бути вираженим й імпліцитно, як, наприклад: «*lait ribot de mon enfance*» (Le Cinq) – кисломолочний продукт, яке традиційно виготовляють у Бретані. Таке кисле молоко як те, що пили в дитинстві.

Назва страви може являти собою оксюморон, як, наприклад: «*Burger au foie gras*. Amour de burger fourré aux répites de foie gras» (Amour de Burger), коли поєднуються протилежні поняття: делікатес foie gras і фастфуд.

Щодо метафоричних номінацій, вони виявилися досить нечисленними. В дослідженому корпусі текстів зафіксовані такі метафоричні позначення страв: «Purée soyeuse» (Tadam Paris) – пюре, текстура якого нагадує шовк. «Nuage au fruits rouges» (Bistro V) – фрукти, які подають на збитому з цукром білку, схожому на пухнасту хмару. Метафора в назві пирога «Oreiller de la Belle Aurore» (Gallopin) – «Подушка прекрасної Автори», який, за класичним рецептом, містить понад 35 інгредієнтів, в тому числі голубів, фуа-гра, трюфелі і т.д., мотивована формою пирога і ніжністю начинки. «Sauce *diable*» (Contraste), «sauce *à la diable*» – «диявольський соус», названий через його гострий, пікантний смак. Отже, метафоричне перенесення базується на схожості форми, якості, складу та властивостей страви.

Висновки. Французькомовне ресторанне меню виконує не лише інформативну функцію; воно є ефективним маркетинговим інструментом. Невербальні елементи текстів меню та їх лексико-стилістичні засоби служать для досягнення прагматичного ефекту, який полягає у посиленні впливу змісту тексту на клієнта. Невербальні та вербальні засоби привертають увагу, апелюючи до почуттів відвідувача ресторану, сприяють формуванню яскравого образу страви, приємних почуттів. Меню створює образ страви, що асоціюється з такими поняттями, як якісна їжа, здорове харчування, насолода, вишукана кухня, гастрономічні традиції, автентичність, гастрономічне мистецтво, престиж тощо. Перспективним для подальших розвідок видається дослідження лінгвопрагматичного аспекту меню ресторанів регіональної французької кухні.

Список літератури

- Ащенко Г. А. Антропономинация в сфере французской гастрономии: опыт структурного и когнитивно-коммуникативного анализа: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05. Иркутск, 2013. 23 с.
- Безугла Т. А. Англо- і німецькомовний рекламний дискурс: полікодовий лінгвопрагматичний підхід: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків, 2017. 304 с.
- Головницкая Н.П., Олянич А.В. Лингвокультурные характеристики немецкоязычного гастрономического дискурса: монография. Волгоград: Нива, 2008. 295 с.
- Земскова А. Ю. Лингвосемиотические характеристики англоязычного гастрономического дискурса: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Волгоград, 2009. 338 с.
- Иванова С.Н., Мучкина Е.С., Немчинова Н.В., Селихова С.Г. Структурно-семантические особенности названий английских блюд. *Современные исследования социальных проблем*. 2019. № 5-1. С. 119–123. DOI: 10.12731/2077-1770-2019-5-119-133.
- Кантышева Н. Г., Соловьева И. В. Лингвопрагматический потенциал названий разделов ресторанного меню. *Балтийский гуманитарный журнал*. 2021. Т. 10. № 3(36). С. 277–281. DOI: 10.26140/bgz3-2021-1003-0069
- Косицкая Ф. Л., Зайцева И. Е. Французский гастрономический дискурс и его жанровая палитра. *Вестник Томского гос пед. университета*. 2016. № 2 (167). С. 25–30.
- Мішукова О. Дослідження поняття «гастрономічний дискурс»: історичний огляд. *Нова філологія*. 2020. № 79. С. 78–82. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2020-79-13>.

- Овсиенко Т.В. Язык немецкоязычного меню как отражение национальной лингвокультуры. *Гуманитарные и социальные науки*. 2019. № 6. С. 166–176. DOI: 10.23683/2070-1403-2019-77-6-166-176.
- Олянич А.В. Гастрономический дискурс. «Дискурс-Пи»: научный журнал. 2015. № 2(19). С. 257–260.
- Олянич А.В. Презентационная теория дискурса. Москва: Гнозис, 2007. 407 с.
- Седых А. П. Французская лингвокультура и национальное достояние. *Научный результат. Вопросы теоретической и прикладной лингвистики*. 2014. № 1. С. 112–117.
- Словник української мови: у 20-ти т. Т. 8. Київ: Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2017. 992 с.
- Ундріцова М.В. Меню как текстовая разновидность гастрономического дискурса и особенности их регионально-переводческой адаптации. *Языки. Культуры. Перевод*. Москва: Изд-во Московск. ун-та, 2014. С. 165–176.
- Ackere Ch. van, Ackere P. van. Menaces sur la gastronomie française : comprendre ce qui va changer. Paris : Editions Balland, 2020. 390 p. URL: <https://actualitte.com/livres/164072/menaces-sur-la-gastronomie-francaise-comprendre-ce-qui-va-changer>
- Brillat-Savarin J. A. Physiologie du goût. Paris: Flammarion, 1982. 399 p.
- Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales. URL : <https://www.cnrtl.fr/definition>
- Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales. URL: <https://www.cnrtl.fr/definition>
- Dupuy J.-Ph. Rhétorique du menu gastronomique. *Communication & langages, Nec Plus*. 2009. P. 19-33. URL : <https://www.cairn-int.info/revue-communication-et-langages1-2009-2-page-19.htm>
- Floch J.-M. *Identités visuelles*. Paris: PUF, 1995. 232 p.
- Shamne N. L., Pavlova E. B. Linguistic pragmatics of English language restaurant online discourse. *Вестник ВолГУ. Серия 2: Языкознание*. 2019. № 3. С. 182–194. DOI: <https://doi.org/10.15688/jvolsu2.2019.3.15>.

References

- Ashchenkova, G. A. (2013). Antroponimatsiya v sfere frantsuzskoy gastronomii: opyt strukturnogo i kognitivno-kommunikativnogo analiza. Avtoref. diss. ... kand. filol. nauk [Anthroponomination in the field of French gastronomy: the experience of structural, cognitive and communicative analysis, Abstr. Dr. Philol. sci. diss.]. Irkutsk [in Russian].
- Bezuhla, T. A. (2017). Anhlo- i nimetskomovnyi reklamnyi dyskurs: polikodovyi linhvoprahmatychnyi pidkhid. Dys. ... kand. filol. nauk [English and German-language advertising discourse: a polycode linguistic and pragmatic approach, Dr. Philol. sci. diss.]. Kharkiv [in Ukrainian].
- Golovnitskaya, N. P., & Olyanich A. V. (2008). *Lingvokulturnye kharakteristiki nemetskoyazychnogo gastronomicheskogo diskursa* [Linguistic and cultural characteristics of the German gastronomic discourse]. Volgograd: Niva [in Russian].
- Zemskova, A. Yu. (2009). *Lingvosemioticheskie kharakteristiki angloyazychnogo gastronomicheskogo diskursa*. Biss. ... kand. filol. nauk [Linguo-semiotic characteristics of the English-language gastronomic discourse, Dr. Philol. sci. diss.]. Volgograd [in Russian].
- Ivanova, S. N., Muchkina, Ye. S., Nemchinova, N. V., & Selikhova, S. G. (2019). Strukturno-semanticheckie osobennosti nazvaniy angliyskikh blyud [Structural and semantic features of the names of English dishes]. *Sovremennye issledovaniya sotsialnykh problem – Modern studies of social problems*, 5-1, 119–123. DOI: 10.12731/2077-1770-2019-5-119-133 [in Russian].
- Kantysheva, N. G., & Solovyova, I. V. (2021). Lingvopragmaticheskiy potentsial nazvaniy razdelov restorannogo menyuu [Linguopragmatic potential of names of restaurant menu sections]. *Baltiyskiy gumanitarnyy zhurnal – Baltic Humanitarian Journal*, 10, 3(36), 277–281. DOI: 10.26140/bgz3-2021-1003-0069 [in Russian].
- Kositskaya, F. L., & Zaytseva, I. Ye. (2016). Frantsuzskiy gastronomicheskii dyskurs i ego zhanrovaya palitra [French gastronomic discourse and its genre palette]. *Vestnik TGPU – Bulletin of Tomsk State Pedagogical University*, 2 (167), 25–30 [in Russian].

- Mishukova, O. (2020). Doslidzhennia poniattia «hastronomichnyi dyskurs»: istorychnyi ohliad [Study of the concept of «gastronomic discourse»: a historical overview]. *Nova filolohiia – New philology*, 79, 78–82. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2020-79-13> [in Ukrainian].
- Ovsienko, T. V. (2019). Yazyk nemetskoyazychnogo menu kak otrazhenie natsionalnoy lingvokultury [The language of the German-language menu as a reflection of the national linguistic culture]. *Gumanitarnye i sotsialnye nauki – Humanities and social sciences*, 6, 166–176. DOI: 10.23683/2070-1403-2019-77-6-166-176 [in Russian].
- Olyanich, A. V. (2015). Gastronomicheskyy diskurs [Gastronomic discourse]. «*Diskurs-Pi*»: nauchnyy zhurnal – «*Discourse-Pi*»: scientific journal, 2(19), 257–260 [in Russian].
- Olyanich, A. V. (2007). *Prezentatsionnaya teoriya diskursa* [Presentation Theory of Discourse]. Moscow: Gnozis Publ. [in Russian].
- Sedykh, A. P. (2014). Frantsuzskaya lingvokultura i natsionalnoe dostoyanie [French Linguistic Culture and National Heritage]. *Nauchnyy rezultat. Voprosy teoreticheskoy i prikladnoy lingvistiki – Scientific result. Problems of theoretical and applied linguistics*, 1, 112–117 [in Russian].
- Slovnnyk ukrajins'koho movy: u 20 t.* (2017) [Dictionary of the Ukrainian language]. T. 8. Kyiv, Ukrainyskyi movno-informatsiynyi fond NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Undritsova, M. V. (2014). Menu kak tekstovaya raznovidnost gastronomicheskogo diskursa i osobennosti ikh regionalno-perevodcheskoy adaptatsii [Menu as a textual variety of gastronomic discourse and peculiarities of its translation and regional adaptation]. *Yazyki. Kultury. Perevod – Languages. Cultures. Translation*. Moscow: Moscow University Press, 165–176 [in Russian].
- Ackere, Ch. van, Ackere, P. van. (2020). *Menaces sur la gastronomie française : comprendre ce qui va changer*. Paris: Éditions Balland. <https://actualitte.com/livres/164072/menaces-sur-la-gastronomie-francaise-comprendre-ce-qui-va-changer>
- Brillat-Savarin, J. A. (1982). *Physiologie du goût*. Paris: Flammarion.
- Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales. <https://www.cnrtl.fr/definition>
- Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales. <https://www.cnrtl.fr/definition>
- Dupuy, J.-Ph. (2009). Rhétorique du menu gastronomique. *Communication & langages, Nec Plus*, 19-33. <https://www.cairn-int.info/revue-communication-et-langages1-2009-2-page-19.htm>
- Floch, J.-M. (1995). *Identités visuelles*. Paris: PUF.
- Shamne, N. L., & Pavlova, E. B. (2019). Linguistic pragmatics of English language restaurant online discourse. *Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 2. Yazykoznanie – Bulletin of Volgograd State University. Linguistics*, 18(3), 182–194. <https://doi.org/10.15688/jvolsu2.2019.3.15>.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2022 року

УДК 811.111'37:159.925.8

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259815](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259815)

ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Попік І.П.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
<https://orcid.org/0000-0001-6191-2298>

Тхор Н.М.

кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
<https://orcid.org/0000-0003-4306-4242>

Стаття присвячена вивченню особливостей діалогічного мовлення у художньому тексті на матеріалі роману американського письменника Е. Сігала "Love Story". Основним методом дослідження виступав контекстуально-інтерпретаційний, сутність якого полягає в дослідженні тексту у різних типах контексту на основі інтерпретації дослідником текстових категорій та компонентів. Дослідження проводилося у рамках лінгвістики тексту – розділу загального мовознавства, який розглядає текст як систему найвищого рангу, як складну єдність, структурно-семантичне утворення, відмінне від простої послідовності речень, яке посилює увагу до акту комунікації. На відміну від інших типів оповіді, діалог досить легко виокремлюється у тексті завдяки обов'язковому пунктуаційно-графічному виділенню. Всі репліки персонажу складають його мовленнєву партію, а кожна окрема репліка, як правило, є складовою частиною діалогічної єдності, тобто двох та більше реплік, тісно пов'язаних між собою формально-змістовними зв'язками. Будь-який діалог у художньому творі виконує дві основні функції: 1) імітувати усне спонтанне мовлення для створення ефекту автентичності бесіди; 2) охарактеризувати персонажів, стосунки між ними та ситуацію спілкування. Широке використання різнорівневих стилістичних прийомів у діалогічному мовленні, а саме: графону, еліптичних конструкцій, апосіопези, хіазму, антитези, гри слів та ін. допомагає авторові повністю розкрити основні функції діалогу – імітувати усне спонтанне мовлення для створення ефекту автентичності бесіди та охарактеризувати персонажів, стосунки між ними та ситуацію спілкування. Головні герої охарактеризовані як освічені люди, зокрема, за допомогою вживання різноманітних алюзій, латинських та французьких виразів тощо. Водночас вони є типовими представниками американської студентської молоді 70-х років, що знаходить своє відображення у використанні розмовної та часом ненормативної лексики у їхньому мовленні, що до того ж надає йому емоційного забарвлення та ефекту автентичності.

Ключові слова: діалог, художнє мовлення, типи оповіді, лінгвістика тексту

LINGUAL PECULIARITIES OF DIALOGIC SPEECH IN A LITERARY TEXT

Popik I.P.

candidate of philological sciences, associate professor
Odesa I.I. Mechnikov national university

Tkhor N.M.

candidate of philological sciences, associate professor
Odesa I.I. Mechnikov national university

The article is devoted to the study of the peculiarities of dialogic speech in a literary text based on the novel "Love Story" by the American writer E. Segal. The work is based on the application of contextual-interpretative method, the essence of which is to study the text in different types of context based on the researcher's interpretation of textual categories and components. The research was conducted within the framework of text linguistics, a branch of general linguistics, which considers the text as a system of the highest rank, as a complex unity, structural and semantic formation, different from a simple sequence of sentences, which enhances attention to the act of communication. Unlike other types of narrative, dialogue is quite easy to distinguish in the text due to the mandatory punctuation and graphic selection. All remarks of a character form his speech part, and each separate remark, as a rule, is a part of dialogic unity, i.e. two or more remarks closely connected with each other by formal and semantic connections. Any dialogue in a work of art performs two main functions: 1) to imitate oral spontaneous speech to create the effect of authenticity of the conversation; 2) to describe the characters, the relationship between them, and the situation of communication. Extensive use of multilevel stylistic devices in dialogic speech, namely: graphon, elliptical structures, aposiopesis, chiasmus, antithesis, play on words, etc. helps the author to reveal the main functions of dialogue – to imitate oral spontaneous speech, to create the effect of authenticity of the conversation, and to describe the characters, the relationship between them, and the situation of communication in general. The main characters are described as educated people, in particular, through the use of various allusions, Latin and French expressions, etc. At the same time, they are typical representatives of the American student youth of the 70's, which is reflected in the use of colloquial words and sometimes profanity in their speech, which also gives it emotional coloring and the effect of authenticity.

Key words: *dialogue, artistic speech, types of narration, text linguistics.*

Вступ. Останнім часом вивченню особливостей діалогічного мовлення приділяється все більше уваги, і на даний момент діалог є усталеною сферою досліджень на стику лінгвістики, психолінгвістики, соціолінгвістики та штучного інтелекту. Лінгвістичні розвідки зосереджені в основному у межах комунікативної наукової парадигми із використанням відповідної методики дослідження. Діалог визначаємо як форму мовлення, що становить інверсовану розмову двох і більше осіб (полілог), результатом чого є формування діалогічного тексту (Романюк, 2010: 5).

Диференційними ознаками діалогу є: 1) це розмова двох осіб, яка відбувається з певною комунікативною метою (обмін / отримання інформації), 2) модель спілкування, за якого адресат погоджується з почутим або заперечує його; 3) становить своєрідне розгортання мовленнєвої ситуації, яка потребує певного завершення (реакції), відповідно може бути доповнювальним, кумулятивним, і альтернативним, дискусійним; 4) має зумовлену певною ситуацією специфічну синтаксичну будову (неповні речення, слова-речення, незакінчені речення), що через наявність експліцитних змістів сприяє економії мовних зусиль; 5) сукупність реплік, які хоч і будуються за зразком двоскладних або односкладних речень, проте мають контекстуальне значення і як звичайні самотійні частини твору з погляду розуміння існувати не можуть; 6) найбільш наближена до звичайного живого спілкування форма комунікації; 7) двобічний мовленнєвий акт, який сприяє декодуванню змісту розмови (Торчинська, 2018).

Наша робота присвячена вивченню особливостей діалогічного мовлення у художньому тексті на матеріалі роману американського письменника Е. Сігала "Love Story". Основним методом дослідження виступав контекстуально-інтерпретаційний, сутність якого полягає в дослідженні тексту у різних типах контексту на основі інтерпретації дослідником текстових категорій та компонентів. Дослідження проводилося у рамках лінгвістики тексту – розділу загального мовознавства, який розглядає текст як систему найвищого рангу, як складну єдність, структурно-семантичне утворення, відмінне від простої послідовності речень, яке посилює увагу до акту комунікації, і коло інтересів якого з кожним роком збільшується. Структура тексту складається із різнорівневих одиниць, системна взаємодія яких складається та направляється автором. Саме його позиція, його точка зору є визначальною у художньому творі. Проте вираження власне авторської позиції розподіляється у тексті неоднорідно та нерівномірно, оскільки авторське мовлення чергується із персонажним мовленням. Подібна багатосторонність точок зору робить текст поліфонічним та багатограним (Кухаренко, 2002: 155).

Результати і обговорення. На відміну від інших типів оповіді, діалог досить легко виокремлюється у тексті завдяки обов'язковому пунктуаційно-графічному виділенню. Всі репліки персонажу складають його мовленнєву партію, а кожна окрема репліка, як правило, є складовою частиною діалогічної єдності, тобто двох та більше реплік, тісно пов'язаних між собою формально-змістовними зв'язками. Будь-який діалог у художньому творі виконує дві основні функції: 1) імітувати усне спонтанне мовлення для створення ефекту автентичності бесіди; 2) охарактеризувати персонажів, стосунки між ними та ситуацію спілкування (Kukharensko, 2000).

Розвиток конкретної ситуації спілкування не залишає мовцю часу на роздуми та вибір усвідомленого вибору засобів вираження та повноту оформлення думки. До того ж ясність ситуації для її безпосередніх учасників забезпечує необхідні гарантії розуміння. Саме тому у діалогічному мовленні з'являються окличні та питальні речення, різко зростає роль пунктуації, скорочується довжина речень, спрощується їхня структура.

Що ж стосується лексики мовленнєвої партії, то вона також є досить характерологічною за своїм складом, оскільки характеризує не тільки мовців, а й ситуацію спілкування у цілому. Саме тому у діалозі зустрічаються всі групи стилістично маркованої розмовної лексики – від стандартного, що використовується у мовленні всіх персонажів, до зниженого характеру. У зв'язку із підвищеною експресивністю останніх, у свою чергу виділяються дві групи: вульгаризми та сленг.

Розглянемо, як реалізуються зазначені функції у досліджуваному романі.

Слід зазначити, що автор використовує різноманітні стилістичні засоби на різних мовних рівнях для досягнення поставленої мети. Так, зокрема, на фонографічному рівні відзначимо широкий вжиток суто графічних засобів, таких як курсив та збільшення кількості графем, наприклад:

“I let my whole pleasantly aching body into the whirlpool, closed my eyes and just sat there, up to my neck in warmth. Ahhhhhh”.

Головною функцією курсиву у діалогічному мовленні є виділення слова, на яке мовець зробив логічний наголос, тим самим, даючи читачеві змогу «почути», як була промовлена та чи інша фраза та краще зрозуміти її суть:

“Ollie?”

She had her hand over the mouthpiece.

*'Ollie, does it **have** to be negative?’*

The nod of my head indicated that it had to be, the wave of my hand indicated that she should hurry the hell up.

*'I'm terribly sorry,' she said into the phone. 'I mean, **we're** terribly sorry, sir...'*

*'For **me**, Oliver. I've never asked you for anything. **Please.**'”*

*“ 'But what do you **think**, Father?’”*

Поряд із курсивом, найбільшою частотністю відзначається ще один стилістичний прийом на фонографічному рівні, а саме: графон, який виконує роль індикатора соціально-суспільної приналежності героя та індивідуальних особливостей його вимови. В основі переважної більшості графонів лежить асиміляція. Повторення одних і тих самих кліше призвело до певної стандартизації графона у художньому діалозі, що й знайшло своє відображення і у досліджуваному творі. Так, зокрема, наступні приклади вживання графону не тільки імітують усне спонтанне мовлення, але й вказують на приналежність головних героїв до молоді та характеризують ситуацію їхнього спілкування як неформальну:

*“**Wouldja** please watch your profanity, Preppie?’*

*'**C'mon**, Harvard, get that puck!’*

*'**Hit 'em** again! **Hit 'em** again!’*

*'**Whatja** get tonight, Ollie?’ Ray asked”.*

Наступний приклад графону розкриває негативне ставлення Олівера до свого батька, яке підкреслюється подальшим вживанням метафори та градації:

“What term do you employ when you speak of your progenitor?’

I answered with the term I'd always wanted to employ.

*'**Sonovabitch.**'*

'To his face?’ she asked.

'I never see his face.'

'He wears a mask?’

*'In a way, yes. **Of stone. Of absolute stone.**'”*

Надалі ця метафора знаходить своє вираження в okazіоналізмі, за допомогою якого Олівер називає свого батька: *Stonyface*.

Для досягнення ефекту автентичності усної спонтанної бесіди автор використовує лексичні одиниці, що належать по певного лексичного пласту мови, а саме – до розмовної лексики. Так, зокрема, нами виокремлені численні випадки вживання сленгу, характерного для Америки 70-х років, наприклад:

*“In the fall of my senior year, I got into the habit of studying at the Radcliffe library. Not just to **eye the cheese**, although I admit that I liked to look”*

*“I'm not talking legality, **Preppie**...”*

*“It was my own fault, really. At a heated juncture, I made the unfortunate error of referring to their center as a 'fucking **Canuck**.”*

Поряд із широким вживанням сленгових слів та виразів, зазначимо також і наявність вульгаризмів, головною функцією яких є вираження вкрай негативних емоцій мовця або ж для підсилення емоційності вираження подиву тощо, наприклад:

*“What about my scholarship? What about Paris, which I've never seen in my whole **goddamn** life?”*

“En route you pass other . . . well, buildings. I guess it's fairly impressive when you see it for the first time.

*'**Holy shit!**' Jenny said.*

'What's the matter, Jen?'

'Pull over, Oliver. No kidding. Stop the car.’”

Серед зафіксованих у ході нашого аналізу стилістичних прийомів у діалогічному мовленні домінуюче положення займають синтаксичні та лексико-синтаксичні прийоми. Більшість із них виконують функцію імітації усного спонтанного мовлення.

Так, наприклад, широке вживання еліптичних конструкцій наближує діалогічне мовлення у романі до звичайної невимушеної бесіди:

“Where's the phone booth?’

'Around the corner.' She pointed in the precise direction”.

Поряд із еліпсисом великою частотністю вжитку характеризується і апосіопеза – незавершеність речення, що підкреслює неможливість сформулювати всю глибину думки, почуття або небажання про все говорити, оскільки співбесідник спроможний зрозуміти й без слів. Зазвичай цей стилістичний прийом маркується графічно за допомогою трьох крапок або тире, що знаходять своє відображення у досліджуваному творі:

“We spoke in whispers.

'Hey, Jen . . . '

'Yeah?'

'Jen . . . what would you say if I told you . . . '

I hesitated. She waited.

'I think . . . I'm in love with you.'

There was a pause. Then she answered very softly.

'I would say . . . you were full of shit.'

She hung up”

У зазначеному прикладі апосіопеза обумовлена нерішучістю головного героя розкрити свої почуття до коханої. Іронічність її відповіді підкреслюється протиставленням епітету “very softly” та її подальшими словами.

Вищевказані синтаксичні прийоми досить часто зустрічаються поряд, що надає діалогові ще більшого ефекту автентичності, наприклад:

“Look, Ray, in a mature love affair — '

'Love?'

'Don't say it like it's a dirty word.'

'At your age? Love? Christ, I greatly fear, old buddy.'

'For what? My sanity?'

'Your bachelorhood. Your freedom. Your life!'"

Остання репліка є до того ж прикладом градації, яка розкриває всю занепокоєність друга Олівера його станом закоханості.

Поряд із описом зовнішності у першій частині роману зустрічається і соціальний портрет героїні, який є надзвичайно важливим, оскільки саме її соціальний статус пізніше стане приводом для неприйняття батьків Олівера їхнього шлюбу.

'Oh, no, Preppie. I'm smart and poor.'

Пізніше, розкриваючи Оліверу свої плани поїхати на навчання до Парижу, Дженіфер з гіркотою каже, що їхні стосунки не мають майбутнього, оскільки він є мільйонером, а вона – соціальним нулем:

"Now she looked me in the eye. And her face was sad.

'Ollie, you're a preppie millionaire, and I'm a social zero.'"

За допомогою антитези у наведеному прикладі автор підкреслює різницю у соціальному статусі закоханих.

Незважаючи на це, Олівер має намір одружитися на Дженні, і молоді люди їдуть знайомитися з його батьками, які не схвалюють його планів, вважаючи, що це спосіб Олівера показати свій норов та насолити батькові. Сама Дженні також вважає, що Олівер любить її і за бідність також:

'Jenny, don't you believe I love you?' I shouted.

'Yes,' she replied, still quietly, 'but in a crazy way you also love my negative social status.'

I couldn't think of anything to say but no. I said it several times and in several tones of voice. I mean, I was so terribly upset, I even considered the possibility of there being a grain of truth to her awful suggestion.

But she wasn't in great shape, either.

'I can't pass judgment, Ollie. I just think it's part of it. I mean, I know I love not only you yourself. I love your name. And your numeral.'

Але вона не засуджує Олівера, оскільки сама любить його таким, який він є – із багатими та пихатими батьками і відомим прізвищем.

Висновки. Широке використання різнорівневих стилістичних прийомів у діалогічному мовленні, а саме: графону, еліптичних конструкцій, апосіопези, хіазму, антитези, гри слів та ін. допомагає авторові повністю розкрити основні функції діалогу – імітувати усне спонтанне мовлення для створення ефекту автентичності бесіди та охарактеризувати персонажів, стосунки між ними та ситуацію спілкування. Так, головні герої, Олівер та Дженіфер охарактеризовані як освічені люди, зокрема, за допомогою вживання різноманітних алюзій, латинських та французьких виразів тощо. Водночас вони є типовими представниками американської студентської молоді 70-х років, що знаходить своє відображення у використанні розмовної та часом ненормативної лексики у їхньому мовленні, що до того ж надає йому емоційного забарвлення та ефекту автентичності.

Список літератури

- Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. Одеса: Латстар, 2002. 292 с.
Романюк І. В. Діалог в оповідному тексті: структурно-семантичні та стилістичні функції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Одеса, 2010. 18 с.
Торчинська Н. М. Стан вивчення діалогічного мовлення у вітчизняній лінгвістиці. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2018. Вип. 14. С. 210-223.
Kukharenko V.A. A Book of Practice in Stylistics. Vinnytsia: “Nova Knyga”, 2000. 160 p.
Segal E. Love Story. M.: Progress Publishers, 1989. 227 p.

References

- Kukharenko, V.A. (2002). Interpretatsyia teksta. Odessa: Latstar.
Romaniuk, I. V. (2010). Dialoh v opovidnomu teksti: strukturno-semantychni ta stylistychni funktsii : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 – ukrainska mova. Odesa.
Torchynska, N. M. (2018). Stan vyvchennia dialohichnoho movlennia u vitchyzniani linhvistytsi. *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva*. Vyp. 14, 210-223.
Kukharenko, V.A. (2000). A Book of Practice in Stylistics. Vinnytsia: “Nova Knyga”.
Segal, E. (1989). Love Story. M.: Progress Publishers.

Стаття надійшла до редакції 28.01.2022 р.

УДК 811.111–626.21.68

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259990](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259990)

ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Приходько Г.І.

доктор філологічних наук, професор,
Запорізький національний університет

ORCID: 0000-0001-6220-5333; Researcher ID: AAG-6472-2019

Статтю присвячено питанню етнокультурного компоненту у структурі фразеологізмів. Особливу увагу приділено ролі фразеології у процесі категоризації та концептуалізації. Сучасний світ характеризується прагненням народів визначити своє обличчя, глибше пізнати національний дух, менталітет, культуру, мову. Відображення етномовною свідомістю навколишньої дійсності має характер не дзеркальний, а творчий. Духовне буття homo sapiens здійснюється у межах трикутника «свідомість – культура – мова». Спільність мови є не лише найкращим, але й вірним, єдиним маркером, який дозволяє розпізнати народ. Знання всіх особливостей та конотативних властивостей моральних, правових етичних, естетичних та інших норм даного конкретного соціуму є однією з найважливіших умов здійснення мовленнєвої діяльності та досягнення успішності мовленнєвих операцій. Морально-етикетні норми поведінки – основа національної самосвідомості. Саме фразеологізми є дзеркальним відображенням етнокультурних норм поведінки того чи того народу. Фразеологія відображає всю багатогранність історичного буття народу, його життя, порядки, звичаї, мораль, сила духу, біль та гнів. Необхідно зауважити, що фразеологічні одиниці містять релікти різноманітних (родинних, календарних) стародавніх обрядів, й разом із іншими стійкими мовними одиницями, відбивають стихію народної духовної культури (етнофраземи), утворюють сакральну народну фразеологію. Етнолінгвістичне вивчення народної фразеології має проводитися комплексно, ґрунтуватися на широких історико-культурних реценціях, шляхом використання матеріалів етнографії, міфотворчості, релігії, фольклористики у їхньому словесно-змістовному вираженні. Фразеологізми становлять універсальний банк даних, який містить у собі інформацію про навколишню реальність певного етнічного хронотопу, про особливості виникнення у свідомості сучасника цієї дійсності образів, які стали основою фразеологічної номінації. Образна основа фразеологізмів відбиває характерологічні риси народного світогляду, що входять як складова частина у поняття «менталітет». Дослідження зв'язків етнофразем з контекстом їх виникнення неодмінно виводить вектор пошуку на рівень народного дискурсу, репрезентація якого відбувається у вербальних кодах архаїчної народної обрядовості та святковості, традиційних звичаїв, які втілюють стійку парадигму етнічного світогляду.

Ключові слова: фразеологія, етномова, етнофразема, категоризація, концептуалізація.

ETHNOLINGUISTIC ASPECT OF PHRASEOLOGY RESEARCH

Prihodko G.

doctor of philological sciences, professor,
Zaporizhzhia national university

The article is devoted to the issue of ethnocultural component in the structure of phraseological units. Particular attention is paid to the role of phraseology in the process of categorization and conceptualization. The modern world is characterized by the desire of nations to define their faces, to learn more about the national spirit, mentality, culture, language. The reflection of the

surrounding reality with the help of the ethnolanguage consciousness is not of a mirror character, but a creative one. The spiritual being of homo sapiens is realized within the triangle "consciousness - culture - language". The cohesion of the language is not only the best, but also the true and the only marker which allows to recognize the certain community. Knowledge of all the features and connotative properties of moral, legal, ethical, aesthetic and other norms of the particular society is one of the most important conditions for the implementation of speech activities and the success of speech operations. Moral and etiquette norms of behavior are the basis of national self-consciousness. Phraseologisms are a mirror image of ethnocultural norms of nation's activities. Phraseology reflects all the diversity of the historical existence of the people, their lives, orders, customs, morals, strength of spirit, pain and anger. It should be noted that phraseological units contain relicts of various (family, calendar) ancient rites, and together with other stable linguistic units, reflect the element of folk spiritual culture (ethnophrases), form a sacred folk phraseology. Ethnolinguistic study of folk phraseology should be conducted comprehensively, based on broad historical and cultural receptions, through the use of materials of ethnography, mythmaking, religion, folklore in their verbal and semantic expression. Phraseologisms are a universal data bank that contains information about the surrounding reality of a particular ethnic chronotope, about the peculiarities of the emergence of this reality images' in the minds of contemporaries that became the basis of phraseological nomination. The figurative basis of phraseology reflects the peculiar features of the people's worldview, which are the part of the concept "mentality". The study of the ethnophrases' connections with the context of their origin inevitably brings the search vector to the level of folk discourse, which is represented in the verbal codes of archaic folk rites and festivities, traditional customs that embody a stable paradigm of ethnic worldview.

Key words: *phraseology, ethnolanguage, ethnophrases, categorization, conceptualization.*

Вступ. У ХХІ столітті лінгвістика набула методологічно оновленої парадигми. Вона об'єднала та творчо переробила спадщину попередніх століть. Звернувши увагу на людину – продуцента мови та знання, зафіксованого текстами, мовознавство розпочало плідну співпрацю з іншими науковими галузями для всебічного пізнання свого об'єкта дослідження. Внаслідок цього сталося глибоке проникнення в природу та сутності мови не тільки як знаряддя спілкування, а й «пізнання, взаєморозуміння, засоби збереження етнічної цілісності, культури, історичної пам'яті народу, адже мова дозволяє подолати розрив між індивідуальною свідомістю та свідомістю народу, між свідомістю різних поколінь» (Селіванова, 2004: 6).

Сучасний світ характеризується прагненням народів визначити своє обличчя, глибше пізнати національний дух, менталітет, культуру, мову. Осторонь цих процесів не залишається і лінгвістична наука кінця ХХ початку ХХІ століття. Вона характеризується загальноновизнаними пріоритетними ідеями системності, когнітивізму, антропоцентризму, функціоналізму у вивченні мови. У безпосередньому зв'язку з ними знаходиться пошук відбитків людської діяльності, що знаходить своє вираження у всіх лінгвістичних категоріях та сферах. Цей факт відбивається як у різноманітності досліджуваного матеріалу, так і підходів до його розгляду, а також у застосуванні різних методів опису.

Відображення етномовною свідомістю навколишньої дійсності має характер не дзеркальний, а творчий. У цьому процесі відображається спосіб бачення світу (специфіка його сприйняття, пізнання, членування, інтерпретації тощо) певним етномовним співтовариством, що знаходить своє висвітлення у

моделях національної культури та національній мові. Духовне буття homo sapiens здійснюється у межах трикутника «свідомість – культура – мова».

Мова певного етносу – це, з одного боку, онтологічно-комунікативне відображення особистісного стрижня буття, а з іншого – це генеральна лінія розвитку колективної свідомості, що відбувається внаслідок протиставлення релевантних концептуальних сфер: внутрішнього та зовнішнього світів, суб'єктивного та об'єктивного, духовного та фізичного, нематеріального та матеріального. Так у результаті перебігу складних процесів відбувається формування «я» особистісного та «я» етнічного: останнє виникає як результат взаємодії багатьох «я» індивідуальних, детермінованих таким потужним соціотворчим фактором, як спільність.

Наскрізним зв'язком, що пронизує цей складний багаторівневий та багатоаспектний процес виступає мова, у «замкнутій продуктивній системі символів накопичує та фіксує досвід етносу, тим самим стає його «досконалою подобою» (Жайворонок, 2001: 50). Спільність мови є не лише найкращим, але й вірним, єдиним маркером, який дозволяє розпізнати народ. Це – неодмінна умова існування останнього.

Знання всіх особливостей та конотативних властивостей моральних, правових етичних, естетичних та інших норм даного конкретного соціуму є однією з найважливіших умов здійснення мовленнєвої діяльності та досягнення успішності мовленнєвих операцій. Морально-етикетні норми поведінки – основа національної самосвідомості. Саме фразеологізми є дзеркальним відображенням етнокультурних норм поведінки того чи того народу (Пономаренко, 2000: 253 – 257).

Мета запропонованої розвідки полягає у розгляді специфіки етнокультурного компонента в структурі фразеологічних одиниць та їх ролі у процесі категоризації та концептуалізації.

Методи дослідження визначаються метою, теоретичним спрямуванням статті та мають комплексний характер. Вони інтегрують основні положення когнітивної теорії та лінгвокультурології і покликані надати системне обґрунтування взаємовпливу мови та культури.

Виклад основного матеріалу. Мова – це одна із форм духовної культури етносу, яка безпосередньо висловлює його ментальність і є основним засобом спілкування. Вона виникла в результаті тривалого історичного розвитку свого носія. Виступаючи динамічною субстанцією (мова постійно знаходиться в русі, змінюючись у просторі та часі), вона зберігає ознаки іманентної стабільності, цілісності. Цей факт гарантує виконання мовою комунікативної ролі, і навіть реалізацію функцій акумулювання досвіду соціуму поколіннями, збереження етнічної культурної пам'яті.

Фразеологічні одиниці, що характеризуються складною семантичною структурою і є мовними знаками вторинної номінації, мають здатність відображати навколишню дійсність, що дозволяє розглядати їх як пізнання останньої. Отже, фразеологічний фонд мови становить значний інтерес для

когнітивістики. Найбільшу когнітивну значущість мають фразеологізми, що мають національно-культурний компонент у плані вираження або плані змісту.

Проблема фразеологічного значення – одна з найскладніших не тільки у фразеології, а й у мовознавстві взагалі. Фразеологічна номінація істотно відрізняється від лексичної, оскільки вона відноситься до підтипу специфічної непрямой номінації та ускладнена конотативним значенням.

У дослідницькій парадигмі етнолінгвістики особливе місце приділяється фразеології, вивчення якої потребує активізації, оскільки вона є засобом відображення у мові національної специфіки, носієм елементів, які у значній різноманітності та повноті характеризують етнічну картину світу. (Kim, 2010: 47 – 67.). Вважаючи мову душею народу, душею мови дослідники справедливо визначають її фразеологію, адже фразеологічний склад є яскравим та своєрідним носієм національно-культурних особливостей мовної системи, оскільки фразеологія виступає тією сферою мовної діяльності, де, з одного боку, у мовних фактах яскраво відображаються етнопсихологічні особливості соціуму, а з іншого – чітко простежується вплив мови на формування його менталітету (Філінюк, 2015: 119 – 123; Jeffries, 2006). Фразеологізми є наслідком потреби у виразних засобах комунікації – вербальному вираженні почуттів, емоційних оцінок, засобів емоційного впливу, точних характеристик людини, предметів, явищ.

«Особливість» місця фразеології у процесі виявлення у мові етнічної історико-культурної пам'яті визначається її чітко вираженим антропологічним характером, адже своєю специфічною номінацією фразеологічні одиниці в більшості випадків охоплюють ті фрагменти дійсності, які безпосередньо пов'язані з психічними процесами, діяльністю людини, її індивідуально-психологічними властивостями.

Фразеологія відображає всю багатогранність історичного буття народу, його життя, порядки, звичаї, мораль, сила духу, біль та гнів. Вивчення етносимволіки народних афоризмів можливе шляхом реконструкції глибинного значення, занурення в їх культурний сенс, тому цілком природним є той факт, що багато вчених різних напрямів (етнографи, фольклористи, історики, мовознавці) у своїх дослідженнях апелюють до історико-етимологічного плану фразеологічних одиниць, який є цінним фактографічним джерелом.

Фразеологія також характеризується високим ступенем національної маркованості: при вивченні різноетнічних мовних картин світу ефективним виступає «аналіз національно-специфічних фразем та специфіки мотивації (внутрішньої форми) фразеологізмів» (Кочерган, 2004: 19), оскільки вони відображають різницю між народами як у їх духовній, так і матеріальній культурах. Особливо це стосується ідіом, оскільки ідіоматику дослідники вважають «свята святих» кожної національної мови, вона неповторним способом маніфестує дух та своєрідність нації.

Проблема фразеологічного значення – одне з найскладніших у фразеології, а й у мовознавстві взагалі. Фразеологічна номінація істотно відрізняється від лексичної, оскільки вона відноситься до підтипу специфічної

непрямої номінації та ускладнена коннотативним значенням. Необхідно зауважити, що фразеологічні одиниці містять релікти різноманітних (родинних, календарних) стародавніх обрядів, й разом із іншими стійкими мовними одиницями, відбивають стихію народної духовної культури (етнофраземи), утворюють сакральну народну фразеологію.

Етнолінгвістичне вивчення народної фразеології має проводитися комплексно, ґрунтуватися на широких історико-культурних рецепціях, шляхом використання матеріалів етнографії, міфотворчості, релігії, фольклористики у їхньому словесно-змістовному вираженні. Етнокультурна інтерпретація таких фразеологічних одиниць пов'язана з численними складнощами, адже перед дослідником-лінгвістом у такому разі виникає необхідність апелювати не лише до власне мовних, а й до складних (зазвичай архаїчних) позамовних закономірностей, малодоступних відомостей.

Взаємоперетин фразеології та етнографічної науки має давню дослідницьку традицію. Так, у багатьох слов'янських збірках паремій, складених протягом XVIII-XIX ст., часто містяться етнографічні коментарі, а в етнографічних працях дослідники використовують фразеологічний матеріал для ілюстрації, виразності того чи того об'єкта як своєрідну етномовну даність. Останнім часом спостерігається посилення цього «взаємно-дисциплінарного» тяжіння, яке в етнографів обумовлено загальною зацікавленістю етнолінгвістики та пошуком нових, більш точних методів опису, а у фразеологів – необхідністю використання екстралінгвістичного матеріалу для коментування багатьох мовних фактів, з одного боку, та, як наслідок, відкриттям загальнометодологічних перспектив, з іншого.

Розглядаючи фразеологізм як «текст у тексті», «мікротекст», слід пам'ятати, що у системі мови він виступає репрезентантом «макротексту», того вербального етнокультурного утворення, у процесі згортання якого виник обрядовий фразеологізм. У цьому випадку міжкатегоріальний мотиваційний вектор у діалектичній діаді «культура ↔ мова» спрямований від культури до мови, вказуючи на факт вторинної семіотизації, яка констатує наявність подвійного знакового відбору, що у свою чергу підвищує ступінь аксіологічності відібраних у процесі вторинної семіотизації смислів (Березович, 2004: 20).

Намагаючись «розгорнути» текст фразеологічної «згортки», варто пам'ятати, що фразеологія – дисципліна, передусім історична і дані історичної фразеології для загальної теорії фразеології мають важливіше значення, ніж для інших дисциплін. Це пов'язано з тим фактом, що історія формування національної фразеосистеми знаходиться в діалектичній єдності з формуванням світоглядних основ етнічного розуміння макрокосму в його онтологічному сенсі, оскільки відбір ментальних образів, їх вербальне втілення – це «результат культурної інтерпретації самих фрагментів дійсності з метою висловити до них своє ставлення – ціннісне чи емоційно значуще» (Телія, 1996: 82). Справедливо визначено дослідниками здатність фразеології до «історичної акумуляції» (тобто збереження у своєму складі застарілих слів, архаїчних форм та

синтаксичних конструкцій), що особливо яскраво проявляється у змістовному спектрі.

Фразеологізми становлять універсальний банк даних, який містить у собі інформацію про навколишню реальність певного етнічного хронотопу, про особливості виникнення у свідомості сучасника цієї дійсності образів, які стали основою фразеологічної номінації.

Серед фразеологізмів існує низка одиниць із компонентом-діалектизмом. Експресивність діалектизму підтримується враженням мовної свіжості, неординарності. Ступінь експресивності залежить від належності діалектного елемента до певного мовного рівня, від його семантичної прозорості та суб'єктивно-оцінної інформації, яку він несе.

На експресивність стійких виразів опосередковано впливають специфічні фраземні компоненти – переосмислені узагальнені антропоніми, топоніми тощо. Узагальнений антропонім може ускладнювати метафоричний зміст фразеологізму, давати поштовх новому асоціативному осмисленню.

Вживання власних назв-образів у складі фразеологічних одиниць створює додаткові можливості експресивності: в одному випадку їх використання є більш негативним, ніж вживання невласних найменувань, в іншому – запровадження антропонімів-образів пом'якшує гостроту виразу та слугує засобом евфемізації.

Лінгвісти відстоюють думку про те, що у основі фразеологізму лежать асоціативні трансфери, оскільки у процесі мовлення відбувається передача інформації як об'єктивного, так і суб'єктивно-оцінного характеру. На відміну від лексем, значення яких потенційно охоплює всі ознаки та властивості предмета, дії тощо, фразеологізми відносяться до знаків мови, що виражають лише деякі якості (Пономаренко, 2000: 256, Селіванова, 2004: 15). Образна основа фразеологізмів відбиває характерологічні риси народного світогляду, що входять як складова частина у поняття «менталітет». На основі цього у мовознавстві (як і в культурології та філософії) сформувався і став загальноновизнаним погляд на фразеологічний склад мови як найбільш прозору підсистему для репрезентації лінгвістичними засобами концептів «мови» етнокультури.

У зв'язку з цим справедливою є думка О. О. Селіванової, яка трактує фразеологізми будь-якої мови як лінгвосеміотичні феномени, що формують «особливу «підмову», одне з концентричних кіл мови, якою в усталеній формі зберігаються і транслюються уявлення етносу про світ, культурна та історико-міфологічна інтеріоризація дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду народу» (Селіванова, 2004: 11).

Висновки. Таким чином, дослідження зв'язків етнофразем з контекстом їх виникнення неодмінно виводить вектор пошуку на рівень народного дискурсу, репрезентація якого відбувається у вербальних кодах архаїчної народної обрядовості та святковості, традиційних звичаїв, які втілюють стійку парадигму етнічного світогляду. В цілому ж архаїчна народна культура у всій своїй багатогранності репрезентацій і мова перебувають між собою у

відносінах «взаємодіфузії»: дискурс жанрів народної творчості (вірування, зговори, залишки міфологічних сказань, що збереглися як казка, анекдот, легенда, вербальний супровід (код) обрядів з іншими кодами) є вікном, через яке можна потрапити в глибини народної мови; Поряд з цим дослідження мовних реліктів-етнографізмів (етнолексем і етнофразем) відкриває простір нових пошуків у сфері народної культури, що становить значну наукову перспективу.

Список літератури

- Березович Е.Л. К этнолингвистической интерпретации семантических полей. *Вопросы языкознания*. 2004. № 6. С.3–24.
- Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень. *Мовознавство*. 2001. № 5. С. 48–63.
- Кочерган М.П. Зіставне мовознавство і проблема мовних картин світу. *Мовознавство*. 2004. № 5–6. С. 12–22.
- Пономаренко А.Ю. Експресивний компонент у безеквівалентних фразеологічних одиницях. *Гуманітарний вісник: Сер. "Іноземна філологія"*. Черкаси: ЧІТІ. 2000. № 4. С. 253 – 257.
- Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). К.-Черкаси: Брама, 2004. 376 с.
- Телия В.Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Языки русской культуры, 1996. 288 с.
- Філінюк В.А. Порівняльні конструкції в поетичному ідіолекті Миколи Дмитренка. *Філологічний дискурс: зб. наук. праць*. Хмельницький: Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2015. Вип. 2. С. 119–123.
- Jeffries L. *Discovering Language. The Structure of Modern English*. New York, 2006, 252 p.
- Kim H. Two notions of indexicality. *Semiotica 180*, 2010. Vol. 1/4. P. 47 – 67.

References

- Berezovich E.L. (2004). K etnolingvisticheskoy interpretatsii semanticheskikh poley. *Voprosy yazykoznanija*, 6, 3–24.
- Zhayvoronok V.V. (2001). Ukrayins'ka etnolinhvistyka: deyaki aspekty doslidzhen'. *Movoznavstvo*, 5, 48–63.
- Kocherhan M.P. (2004). Zistavne movoznavstvo i problema movnykh kartyn svitu. *Movoznavstvo*, 5–6, 12–22.
- Ponomarenko A.Yu. (2000). Ekspresyvnyy komponent u bezekvivalentnykh frazeolohichnykh odynitysyakh. *Humanitarnyy visnyk: Ser. "Inozemna filolohiya"*. Cherkasy: CHITI, 4, 253–257.
- Selivanova O.O. (2004). Narysy z ukrayins'koyi frazeolohiyi (psykhokohnityvnyy ta etnokul'turnyy aspekty). K.-Cherkasy: Brama.
- Teliya V.N. (1996). Russkaya frazeologiya: Semanticheskyy, pragmaticheskyy i lingvokul'turologicheskyy aspekty. M.: YAzyki russkoy kul'tury.
- Filinyuk V.A. (2015). Porivnyal'ni konstruktsiyi v poetychnomu idiolekti Mykoly Dmytrenka. *Filolohichnyy dyskurs: zb. nauk. prats'*. Khmel'nyts'kyu: Khmel'nyts'ka humanitarno-pedahohichna akademiya, 2, 119–123.
- Jeffries L. (2006). *Discovering Language. The Structure of Modern English*. New York.
- Kim H. (2010). Two notions of indexicality. *Semiotica 180*, 1 (4), 47 – 67.

Стаття надійшла до редакції 5.03.2022 року

УДК 811.111 ' 255.4

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259817](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259817)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (на матеріалі роману С. Фрая “The Hippopotamus”)

Романюк С.Г.

старший викладач кафедри теорії та практики перекладу
Маріупольський державний університет
<https://orcid.org/0000-0003-0267-4191>

Лучина С.М.

асистент кафедри теорії та практики перекладу
Маріупольський державний університет
<https://orcid.org/0000-0002-4756-2874>

Стаття присвячена розглядові особливостей функціонування емотивної лексики в художньому тексті на прикладі роману Стівена Фрая “The Hippopotamus” та способів її відображення в українському перекладі. Визначено, що емотивна лексика в художніх творах може виконувати комунікативну, експресивну та прагматичну функції, завдяки яким створюється психологічний портрет персонажа, подається емоційна інтерпретація світу, зображеного в тексті, розкривається внутрішній емоційний світ образу автора. Авторами дослідження запропоновано власну класифікацію емотивної лексики, яку поділено на власне емотиви (афективи та конотативи), емотивні десигнати (лексика, що називає емоції) та емотивні дескриптори (лексика, що описує емоції). Проаналізовано використання емотивної лексики в романі Стівена Фрая “The Hippopotamus”, яку було виявлено в тексті твору у кількості 2093 одиниць. Встановлено, що найпродуктивнішим видом емотивної лексики у творі є власне емотиви – 1113 одиниць, з яких афективи складають 552 одиниці, а конотативи – 561 одиницю. Визначено, що емотиви найчастіше виражають емоційний стан персонажів, передають їх ставлення до оточуючих людей, предметів та явищ, а також слугують у якості мовленнєвої характеристики персонажів. Виявлено, що передача власне емотивів в українському перекладі потребує використання таких перекладацьких прийомів, як заміна, опущення, модуляція, калькування, диференціація значення, цілісне перетворення, генералізація, конкретизація. Встановлено, що менш продуктивними видами емотивної лексики в романі “The Hippopotamus” є емотивні десигнати та емотивні дескриптори (612 та 368 одиниць відповідно), які у тексті вказують на спосіб протікання почуттів персонажів, пояснюють читачеві причини їх виникнення або вказують на причину, результат, непряму ознаку емоції, а також слугують в якості мовленнєвої характеристики протагоніста. Виявлено, що продуктивними прийомами при перекладі емотивних десигнатів та дескрипторів є заміна частин мови та членів речення, диференціація значення, перестановка та цілісне перетворення.

Ключові слова: емотивна лексика, емотивність, перекладацькі трансформації, художній текст.

FUNCTIONING OF THE EMOTIVE VOCABULARY IN BELLES- LETTRES TEXTS AND ITS TRANSLATION INTO UKRAINIAN (based on the novel “The Hippopotamus” by Stephen Fry)

Romaniuk S.

senior lecturer, Mariupol state university

Luchyna S.

teaching assistant, Mariupol state university

The article deals with the features of emotive vocabulary functioning in belles-lettres texts as demonstrated on the example of Stephen Fry's novel "The Hippopotamus" and ways of its rendering in the Ukrainian translation. It is determined that emotive vocabulary in belles-lettres works can perform communicative, expressive and pragmatic functions, which create a psychological portrait of a character, provide an emotional interpretation of the world depicted in the text, reveal the inner emotional world of the author's figure. The authors of the research propose their own classification of emotive vocabulary, which is divided into emotives proper (affectives and connotatives), emotive designators (vocabulary which nominates emotions) and emotive descriptors (vocabulary which describes emotions). The use of emotive vocabulary in Stephen Fry's novel "The Hippopotamus" in the amount of 2093 units has been analysed. It is established that the most productive type of emotive vocabulary in the work are emotives proper - 1113 units, of which affectives constitute 552 units, and connotatives constitute 561 units. It is determined that emotives most often express the emotional state of the characters, convey their attitude to other people, objects and phenomena, as well as serve as a speech characteristic of the characters. It is established that the rendering of emotives proper in Ukrainian requires the use of such translation techniques as substitution, omission, modulation, calque, differentiation of meaning, integral transformation, generalization, concretization. Less productive types of emotive vocabulary in "The Hippopotamus" are found to be emotive designators and emotive descriptors (612 and 368 units, respectively), which indicate in the text the way the characters experience their feelings, explain to the reader the reasons for their occurrence, or point to the cause, the result, an indirect sign of emotion, as well as serve as a speech characteristic of the protagonist. It is found that productive techniques for the translation of emotive designators and emotive descriptors are the substitution of parts of speech and members of the sentence, differentiation of meaning, permutation and integral transformation.

Key words: emotive vocabulary, emotivity, translation transformations, belles-lettres text

Вступ. Науковці почали активно звертати увагу на слова, що мають емоційне значення в середині 20-го сторіччя (Ш. Баллі (1961), І. Гальперін (1958), В. Виноградов (1971)), однак окремо категорію емотивності почали вивчати тільки з середини 70-х років. Першими зарубіжними вченими, що досліджували категорію емотивності стали А. Вежбицька (1999), Б. Волек (1987), Дж. Ейтчисон (1987), Г. Діллер (1992), що зосередили увагу на ролі, яку відіграє мова в процесі номінації та інтерпретації емоцій. Серед вітчизняних вчених найбільший внесок у визначення категорії емотивності та класифікацію емотивних одиниць, а також дослідження специфіки функціонування емотивної лексики в художньому тексті зробили В. Шаховський (2012), Л. Бабенко (1989), Н. Лук'янова (1986), Л. Піотровська (1993), Н. Красавський (1995), В. Вілюнас (1976) та ін. Особливу актуальність наразі має дослідження емотивної лексики в художніх творах, оскільки, як зазначає В. Шаховський, емоції отримують найбільшу репрезентацію саме в художній літературі, тому що в ній зосереджені «емоційні ситуації міжособистісного людського спілкування, іменування емоцій, засоби їх мовного/мовленнєвого/текстового вираження та опису, тілесної емоційної поведінки та її вербалізації, різні засоби моделювання емоцій та емоційних маніпуляцій» (Шаховський, 2008: 11).

Актуальність даної роботи обумовлена тим, що досі ніхто з вітчизняних вчених не розглядав емотивну лексику в творах Стівена Фрая та не досліджував особливостей її перекладу.

Мета дослідження – визначити особливості функціонування емотивної лексики в художньому творі на прикладі роману С. Фрая «The Hippopotamus» та проаналізувати її відображення в перекладі українською мовою. Оскільки на даний момент не існує офіційного українського перекладу твору, усю емотивну лексику розглянуто на матеріалі перекладу роману, виконаному С. Лучиною.

Для досягнення мети дослідження необхідно вирішити такі **завдання**: визначити особливості та засоби вираження емотивності в художньому творі; дослідити частотність використання у англomовному художньому творі різних лексичних груп у якості емотивної лексики; обґрунтувати вибір перекладацьких стратегій та трансформацій, що можуть бути використані у кожному окремому випадку при перекладі твору українською мовою.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**, як компонентний аналіз, за допомогою якого визначено семантику емотивних одиниць; контекстуальний аналіз, за допомогою якого встановлено, чи здатна кожна окрема лексична одиниця набувати емотивного відтінку значення в даному контексті; кількісний аналіз, за допомогою якого визначено найбільш та найменш частотні типи емотивної лексики в романі; компаративний аналіз, за допомогою якого порівняно особливості функціонування емотивних одиниць в оригінальному тексті та у перекладі.

Результати та обговорення. На думку Л. Бабенко, емотивний текст представлений двома рівнями – рівнем персонажа і рівнем автора. «Цілісний емотивний зміст передбачає обов'язкову інтерпретацію світу людських емоцій. В образах персонажів можна виявити безліч емотивних смислів. Сукупність емоцій у тексті (в образі персонажа) – своєрідна динамічна безліч, що змінюється в міру розвитку сюжету та відображає внутрішній світ персонажа в різних обставинах, у відносинах з іншими персонажами» (Бабенко, 1989: 124). Таким чином, через емотивну лексику можна зрозуміти людську психіку і внутрішній стан людини, вона допомагає пояснити, розкрити і зрозуміти сутність людської особистості персонажа твору (Шаховський, 2008: 192-193).

В цілому, в художньому тексті для опису внутрішніх переживань героїв можуть використовуватися різні засоби, наприклад, інтонаційні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні, лексичні. Однак, провідна роль у розкритті емоційних станів персонажів належить саме останнім, оскільки вони допомагають втілити не тільки конкретний авторський задум, а й індивідуально-авторську концепцію світу в цілому, в тому числі і уявлення про емоційний світ людини (Бабенко, 1989: 121).

В. Шаховський виділяє наступні функції емотивної лексики в художньому тексті: комунікативна; емотивна та експресивна; прагматична. Реалізація кожної з функцій дозволяє вирішити в художньому творі наступні завдання: створення психологічного портрета персонажа, подання емоційної інтерпретації світу, зображеного в тексті (як з боку героїв, так і з боку автора),

його оцінка, виявлення внутрішнього емоційного світу образу автора, а також естетичний вплив на читача твору (Шаховский, 2008: 203).

Особливо важливою функцією емотивної лексики є прагматична, оскільки, як зазначає В. Кудашина, за допомогою саме певної прагматичної установки автор твору допомагає читачеві інтерпретувати текст, створити додаткові асоціації, дати емоційну оцінку подій та повідомляє важливу інформацію (Кудашина, 2006).

Важливість особистісного, індивідуального аспекту у відображенні авторського задуму відзначається також В. Виноградовим. Він визначає прояв авторського ставлення як «концентроване втілення суті твору, що об'єднує всю систему мовних структур...» (Виноградов, 1971: 94). Відбувається суб'єктивізація, тобто перенесення фокусу сприйняття дійсності з об'єктивного на суб'єктивний. В такому випадку суб'єктом мовлення може бути не тільки автор, а й оповідач та різні персонажі, які уособлюють образ автора в рамках самого твору (Виноградов, 1971).

Як було зазначено вище, провідну роль втілення емотивності в художньому тексті відіграють лексичні засоби. І. Гальперін запропонував наступну класифікацію пластів лексики, що можуть використовуватися для створення емотивності, якою вирішено послуговуватися в цьому дослідженні:

1. Загальна літературно-книжна лексика.
2. Функціональна літературно-книжна лексика (поетизми, лексичні архаїзми, іноземні слова та варваризми, неологізми).
3. Загальнолітературна розмовна лексика.
4. Нелітературна розмовна лексика (сленг, жаргонізми, вульгаризми).

Окреме місце в системі емотивної лексики займають вигуки, під якими ми розуміємо особливий розряд слів, які не мають предметно-логічного значення, а мають тільки емоційне значення (Гальперин, 1958: 115). Емотивні вигуки виражають певні емоції суб'єкта в зв'язку з різними подіями. В їх основі лежить миттєва загальна емоційна (негативна або позитивна) реакція на навколишню дійсність (вербальний або невербальний стимул) (Голуб, 2010: 78).

В своїй роботі ми пропонуємо наступну класифікацію емотивної лексики:

- I. Власне емотиви:
  - а) афективи (слова з емотивною семантикою в статусі значення, що виражають емоційний стан мовця – лайлива лексика, вигуки);
  - б) конотативи (слова з емотивною семантикою в статусі додаткового значення, що передають емоційне ставлення мовця до предмета номінації або його ознак) (Шаховский, 2012: 27).
- II. Емотивні десигнати (слова, що називають емоції).
- III. Емотивні дескриптори (лексичні одиниці, що описують емоції, вказують на причину, результат, непрямую ознаку емоції) (Бабенко, 1989: 5).

Усього у тексті роману "The Hippopotamus" виявлено 2093 емотивні лексичні одиниці, з них власне емотиви складають 1113 одиниць (53,2%),

емотивні десигнати – 612 одиниць (29,3%), емотивні дескриптори – 368 (17,57%).

Найчисельнішим видом емотивної лексики, що зустрічається у творі є власне емотиви, до яких ми відносимо афективи (552 одиниці) та конотативи (561 одиниця).

У тексті роману С. Фрая «The Hippopotamus» афективи виконують свою головну функцію: виражають емоційний стан персонажів (e.g. *You were supposed, in that tradition, either to clutch your head and groan 'Uh-oh, too many Martinis,' or to gurgle, hiccup and ask the barman for another and another, all on account of how Doris Day doesn't understand you.* (Fry, 2004: 276) – *За цією традицією, ти або хапаєшся за голову та стогнеш: "Ой-йой, переборщив з мартіні," або булькаєш, гикаєш та просиш бармена налити ще й ще, а все тому, що Доріс Дей тебе не розуміє.*) або їхнє суто емоційне ставлення до оточуючих їх явищ, речей або людей (e.g. *He wouldn't remember of course, because they never do, but it was I who discovered the little prick in the first place.* (Fry, 2004: 13) – *Він це, звичайно, не пам'ятав, тому що вони ніколи не пам'ятають, але саме я відкрив цього недоумка, коли він тільки починав.*). Через це вони використані здебільшого у главах з оповіддю від першої особи. У другій, шостій та частково в третій та п'ятій главах, де оповідь ведеться від третьої особи, вони задіяні найменше та тільки у прямій мові. Таким чином, афективи не тільки вказують на емоційний стан персонажів, а й також виконують роль їхньої мовленнєвої характеристики.

Найпоширенішим видом афективів, використаних у тексті, є *вульгаризми*, представлені у кількості 229 одиниць (41,4%). Їх було перекладено або прямими відповідниками в українській мові, або за допомогою прийому *генералізації*, під яким ми розуміємо «заміну одиниці вихідної мови, що має більш вузьке значення, одиницею мови перекладу з більш широким значенням (Бархударов, 1975: 213)». Особливо широко такий прийом використано при перекладі вульгаризмів, що містять слово *fuck*, у тих реченнях, де більш точний переклад таких виразів ми вбачали не автентичним для української мови: *'And I suppose you want the name of the parents of the girl too, so you can fuck up two families at once, is that it?'* (Fry, 2004: 342) – *"Гадаю, вам потрібні також імена батьків дівчинки, щоб напаскудити одразу двом родинам, так?"*

В окремих випадках такі вирази замінені на вставні фрази: e.g. *'I'm a poet for fuck's sake, not a treasury official.'* (Fry, 2004: 108) – *"Я поет, трясця йому, а не скарбник."* або перекладено за допомогою *евфемізмів*, під якими ми розуміємо «нейтральні за змістом та емоційній «навантаженості» слова або описовий вираз, який зазвичай використовується в текстах і публічних висловлюваннях для заміни інших слів і виразів, що вважаються непристойними або недоречними» (Academic.ru): e.g. *But now I've said just about everything there is to be said, most of it inconsequential to a degree, I'm mongrel-bitch tired and my fist cannot form letters any more, so fuck off, my darling, and leave me alone.* (Fry, 2004: 98) – *Але тепер, коли я сказав майже все, що можна сказати, більшість з чого, до певної міри, неістотно, я втомився як остання*

псина і мій кулак вже не може формувати літери, тому **відскребись**, моя люба і залиш мене в спокої.

Окрім вульгаризмів, в якості лайливих виразів у тексті також виступає сленг у кількості 13 одиниць (2,3%). В деяких прикладах, як і у випадку з вульгаризмами, при перекладі таких одиниць було вирішено вдатися до прийому генералізації: e.g. *The punter, I suppose, is not to be reminded that there is a working world going on outside, lest he start to feel guilty about **pissing it away**.* (Fry, 2004: 10) – Гадаю, там не прийнято нагадувати клієнту, що зовні хтось продовжує працювати, аби він не почав відчувати провину за те, що **розтринькує** свій час. Так, вираз *piss away* було передано як *розтринькувати* аби уникнути вживання більш грубого слова, якому він відповідає в перекладі.

Найлегшими для перекладу афективами виявилися вигуки, які представлені у тексті у кількості 187 одиниць (33,8%), оскільки всі використані в тексті одиниці мають відповідники в мові перекладу. Треба відзначити, що для найпоширеніших у тексті вигуків *oh* та *ah* відповідники є варіантними, а тому в деяких випадках один і той самий вигук перекладено різними відповідниками в залежності від комунікативної ситуації. Наприклад, у реченні ‘*Oh, come off it, Tedward, you know perfectly well what I’m talking about.*’ (Fry, 2004: 353) – “**Ой**, та годі тобі, Тедварде, ти чудово розумієш, про що я кажу.” вигук *oh* виражає роздратування удаваною наївністю співбесідника, а у прикладі ‘*Oh, Ted, you wonderful man!*’ *She tugged at my sleeve like a child.* (Fry, 2004: 360) – “**Ох**, Тед, ти чудова людина!” Вона по-дитячому смикнула мене за рукав. Його використано вже для відображення радості та захвату.

Однак, у деяких випадках вигуки в українському перекладі ми вбачаємо зайвими та не автентичними, тому при перекладі таких вигуків було вирішено вдатися до прийому *опущення*, під яким ми розуміємо «усунення семантично надмірних елементів вихідного тексту (Бархударов, 1975: 226-230)». Так, в прикладі ‘*Oh be quiet, all of you!*’ *she stormed.* ‘*You just don't see, do you?*’ (Fry, 2004: 372) – “Та замовкніть ви всі!” бушувала вона. “Ви ж просто не розумієте” надмірний для української мови вигук *oh* опущено, а емоційний відтінок фрази передано за допомогою підсилювально-видільної частки *та*.

Загальнолітературна розмовна лексика, що використана у творі в якості афективів у кількості 120 одиниць (21,7%), здебільшого представлена емоційно забарвленими звертаннями, які перекладено варіантними відповідниками без додаткового використання перекладацьких трансформацій. Проте, у деяких випадках при перекладі таких одиниць використано зменшувальні суфікси, такі як *-к-* та *-еньк-*: e.g. ‘*Wendy Whisky is becoming offended by your inattentions, dear.*’ (Fry, 2004: 295) – “Венді Віскі починає ображатися через те, що ти приділяєш їй так мало уваги, **дороженький**.” Це обумовлено потребою відобразити індивідуальну манеру мовлення персонажу.

Конотативи, тобто слова з емотивною семантикою в статусі додаткового значення, представлені у тексті роману 561 одиницями. Конотативи у романі використовуються здебільшого для емоційної характеристики або передачі емоційного ставлення до певних явищ, речей або людей (e.g. ‘*This is one of the*

most revolting rooms I've ever stood in in all my life.' (Fry, 2004: 27) – “Це одна з **найгірших** кімнат, у яких мені довелося знаходитися за все моє життя.”; ‘*You're a **poppet** when you're yourself, but not fit for firewood when you're all stiff and grumpy*’ (Fry, 2004: 146) – “Тільки **любчик**, коли нічого з себе не вдаєш, але тобою й коминка не розтопити, коли ти весь з себе такий холодний та сердитий.”), тому, подібно афективам, вони задіяні здебільшого у главах з оповіддю від першої особи та в прямій мові.

В якості конотативів в тексті виступають здебільшого одиниці, що належать до загальної літературно-книжної лексики (463 одиниці – 82,5%). Найчастіше при перекладі таких одиниць було використано прийом диференціації значення, під якою ми розуміємо контекстуальний вибір варіантного відповідника слова з широкою семантикою (Рецкер, 2007: 48): e.g. *Marriages have gone phut and professionally I am regarded as a **joke***. (Fry, 2004: 88) – Шлюби пішли прахом, а в професії на мене дивляться як на **посміховисько**.

При перекладі загальної літературно-книжної лексики було також застосовано прийом *модуляції*, під якою ми розуміємо «заміну слова або словосполучення вихідної мови одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці» (Комиссаров, 1990: 185): e.g. *You know what **devils** journalists can be*. (Fry, 2004: 266) – Ти знаєш, якими **виплодками пекла** можуть бути журналісти.

Аналогічні трансформації використовувалися також при перекладі загальнолітературної розмовної лексики, що представлена у тексті в якості конотативів у кількості 46 одиниць (8,2%). Так, вдаючись до прийому диференціації значення, ми обирали з низки відповідників найбільш емоційно забарвлені лексичні одиниці: e.g. ‘*Davey, you young **hound**, well met,*’ said I, *heaving my corse from the car*. (Fry, 2004: 66) – “Деві, малий ти **негіднику**, рад нашій зустрічі,” сказав я, вивантажуючи свою тушу з машини.

В певних випадках застосування *диференціації значення*, ми обирали для загальнолітературних розмовних лексичних одиниць контекстуальні відповідники із зниженим стилістичним забарвленням: e.g. ‘*Christ **almighty**, what a **piece of work** you are.*’ (Fry, 2004: 362) – “Боже **правий**, ну ти й **наскуда**.” При цьому *диференціація значення* не тільки допомагає яскравіше відобразити емотивний компонент, закладений в конотативі в даному контексті, а й слугує засобом *компенсації*. Таким чином, навмисно використовуючи стилістично знижені відповідники для одиниць загальної літературно-книжної лексики ми компенсуємо генералізації та опущення, застосовані нами при перекладі афективів-вульгаризмів.

Помітне місце серед використаних у тексті конотативів займає *сленг*, представлений у кількості 36 одиниць (6,4%). У тих випадках, коли сленг не мав прямого еквіваленту в українській мові, було використано прийом *модуляції*. Наприклад, *It seems the **popsy** up on a stool next to mine read some of the **off-pissedness** in my face...* (Fry, 2004: 12) – Здається, лялечка, яка сиділа на сусідньому стільці, по виразу мого обличчя зрозуміла, що я **готовий вбити**

кожного у радіусі в 1000 миль.... При цьому іменник *off-pissedness* було замінено на складнопідрядне речення.

В якості конотативів у тексті також використано *оказіоналізми*, що представлені у кількості 12 одиниць (2,1%). У тих випадках, коли *оказіоналізми* неможливо адекватно передати одним словом, було вирішено вдаватися до прийому *модуляції*: e.g. *He had served his purpose by getting me invited here; the last thing I wanted was to trail about the place coping with pretentious adolescent drippery or, worse, being forced to listen to myself dole out my own dime-store apothegms.* (Fry, 2004: 65) – “Він вже виконав своє призначення, посприявши тому, щоб мене сюди запросили; останнє, чого я потребував – тягатися маєтком, витримуючи претензійне підліткове **сльозопускання** або, чого гірше, бути вимушеним слухати, як я сам ціджу власні апотеги, що ї гроша ламаного не варті.”

У решті випадків *оказіоналізми* перекладалися, головним чином, за допомогою прийому *калькування*, як у прикладі ‘*Betterness.*’ (Fry, 2004: 280) – “**Кращість.**” Аналогічно до оригінального *оказіоналізма* в перекладі до кореню прислівника порівняльного ступеня *краще* додано іменниковий суфікс *-ість-*, який, подібно до англійського суфікса *-ness-*, є характерним для утворення абстрактних відприкметникових іменників.

На відміну від афективів та конотативів, емотивні десигнати використані рівномірно як у главах з оповіддю від першої особи, так і в главах з оповіддю від третьої особи. В усіх випадках вони так чи інакше прямим чином вказують на спосіб протікання емоцій персонажів (e.g. *The expression on his face as he trailed miserably down the aisle was one of deepest woe.* (Fry, 2004: 327) – На обличчі його, поки він з нещасним виглядом волочився проходом, читалася глибока **тужба.**) або пояснюють читачеві причини їх виникнення (e.g. *It may be that I am blue-devilled because I feel guilty about abusing the Logans hospitality.*’ (Fry, 2004: 105) – Можливо, **хандра налягає на мене**, тому що я почуваюся винним за зловживання гостинністю Логанів.).

Використані в романі емотивні десигнати відносяться здебільшого до загальної літературно-книжної лексики (606 одиниць – 99%). Найпоширенішим при перекладі таких лексичних одиниць був прийом *заміни* однієї частини мови на іншу для збереження милозвучності та автентичності в українському перекладі. Наприклад, у реченні *He hasn't sworn me to silence or any such nonsense, but never having been wildly entertained by the pompous ritual of shooting, I have absolutely no intention of telling anyone else anyway.* (Fry, 2004: 87) – Він не вимагав мене поклястися мовчати або щось в цьому дусі, але, оскільки я ніколи не відчував дикого **захоплення** від помпезного ритуалу полювання, в мене все одно не було абсолютно ніякого наміру комусь про це розповідати. дієслово замінено на іменник.

Також варто зазначити, що заміна частин мови часто поєднувалась з заміною членів речення, що призводило до певного перебудування синтаксичної схеми побудови речення. Так, у прикладі *She broke off in some confusion.* (Fry, 2004: 110) – Вона раптом замовкла, **якось зніяковівши.**

сполучення 'in some confusion', яке у реченні виступає у ролі обставини способу дії, замінено на дієприкметниковий зворот з аналогічною функцією.

Слід зазначити, що частим при перекладі емотивних десигнатів було використання прийому диференціації значення. Це обумовлено полісемією більшості таких одиниць, а також наявністю кількох варіантних відповідників з різними відтінками значення. Так, слово *affection* в залежності від контексту може перекладатися як *прив'язаність*, *любов*, *симпатія*, *прихильність*, тому, обираючи відповідник для перекладу, ми, відповідним чином, намагалися орієнтуватися на контекст: e.g. *Cousinly affection takes strange forms.* (Fry, 2004: 135) – *Родинна прив'язаність може приймати дивні форми.* В цьому контексті більш точним відповідником ми вбачаємо саме варіант *прив'язаність*, про яку доречно казати в контексті родинних відносин. Також при перекладі емотивних десигнатів українською використано прийом *перестановки*, під якою ми розуміємо «зміну розташування (порядку слідування) мовних елементів в тексті перекладу у порівнянні з текстом оригіналу» (Бархударов, 1975: 191). У реченні *I turned and made my way back to the corner of the lawn, greatly puzzled.* (Fry, 2004: 95) – *Сильно спантеличений, я повернувся та попрямував назад до краю галявини.* дієприкметниковий зворот переміщено на початок речення. Таким чином прийом *перестановки* допомагає зробити переклад більш милозвучним та автентичним.

Емотивні дескриптори у тексті роману С. Фрая «The Hippopotamus» виконують свою пряму функцію, тобто вказують на причину (e.g. *The smirk on his face indicated that he had either fooled the generality of my erstwhile colleagues...* (Fry, 2004: 13) – *Його зухвала посмішка вказувала на те, що він або обдурив більшість моїх давніших колег...*), результат (e.g. *Oliver, largely thanks to Mary Clifford's witless proscriptions earlier on, was at his most disgraceful.* (Fry, 2004: 152) – *Олівер, багато в чому завдяки дурним заборонам Мері Кліффорд, знаходився в найпаскуднішому зі своїх настроїв.*), непряму ознаку емоції (e.g. *She shrugged as if to say that she didn't believe me to be the kind of person whose taste in silver napkin rings or moral guidance coincided with her own.* (Fry, 2004: 17) – *Вона знизала плечима, немов кажучи, що на її думку, я не був тією людиною, чий вподобання до срібних кілець для серветок і моральних повчань збігалися з її власними.*). Емотивні дескриптори, частіше використані у тих главах твору, де оповідь ведеться від першої особи. Таким чином, окрім виконання прямої функції, вони також виступають в якості своєрідної мовленнєвої характеристики протагоніста (e.g. *She proffered a powdery cheek and wagged a waggish finger.* (Fry, 2004: 147) – *Вона підставила напудрену щоку та грайливо погрозила пальчиком.*).

Подібно емотивним десигнатам, більшість емотивних дескрипторів представлена загальною літературно-книжною лексикою (359 одиниць – 97,55%), переклад якої потребував використання певних перекладацьких прийомів у тих випадках, коли неможливо було лаконічно передати українською специфічний відтінок значення, закладений в англійське слово: e.g. *Oliver, largely thanks to Mary Clifford's witless proscriptions earlier on, was at*

his most disgraceful. (Fry, 2004: 152) – Олівер, багато в чому завдяки дурним заборонам Мері Кліффорд, знаходився в **найпаскуднішому зі своїх настроїв**. В цьому випадку використання додавання обумовлено необхідністю модулювати прикметник *disgraceful* з метою досягнення автентичності перекладу. В тих випадках, коли ми прагнули уникнути надлишкової інформації, не характерної для української мови, переклад емотивних дескрипторів вимагав застосування зворотного прийому опущення: e.g. *Couldn't stop the tears from falling*. (Fry, 2004: 92) – Я не зміг **спримати сліз**.

Також ми часто вдавалися до прийому *конкретизації*, під якою розуміємо «заміну слова або словосполучення вихідної мови з більш широким референційним значенням словом або словосполученням мови перекладу з більш вузьким значенням» (Бархударов, 1975: 210): e.g. *'Clara is fourteen years old and will do as she is told,' Max said sharply*. (Fry, 2004: 306) – “Кларі усього чотирнадцять років і вона буде робити так, як їй кажуть,” **відрізав** Макс. В цьому випадку замість дієслова із загальним значенням *said* було використано дієслово з більш вузьким значенням *відрізав*, яке допомагає більш лаконічно передати роздратованість персонажа.

Висновки. Виявлені під час аналізу особливостей функціонування емотивної лексики в романі Стівена Фрая «The Hippopotamus» та способів її передачі українською мовою на прикладі авторського перекладу 2093 емотивні одиниці поділено на три групи: емотиви (до яких належать афективи та конотативи), емотивні десигнати та емотивні дескриптори. Встановлено, що найчастіше у тексті зустрічаються власне емотиви – 1113 одиниць, з яких афективів – 552 одиниці, а конотативів – 561. Визначено, що афективи в тексті роману, як правило, використані для вираження емоційного стану персонажів, передачі їх суто емоційного ставлення до оточуючих їх явищ, речей або людей, а також виконують функцію мовленнєвої характеристики персонажів.

Кількісний аналіз лексичних одиниць продемонстрував, що у якості афективів в тексті найчастіше використані вульгаризми (41,4%) і вигуки (33,8%). Встановлено, що в якості конотативів найпродуктивнішими є одиниці, що належать до загальної літературно-книжної лексики (82,5%), загальнолітературної розмовної лексики (8,2%) та сленгу (6,4%). У тексті роману вони використовуються здебільшого для вираження емоційної характеристики або передачі емоційного ставлення персонажів до оточуючих їх явищ, людей та речей. Виявлено, що адекватна передача власне емотивів в українському перекладі потребувала використання таких перекладацьких трансформацій, як заміна, опущення, модуляція, калькування, диференціація значення, цілісне перетворення, генералізація, конкретизація та інших. Встановлено, що на другому місці по частотності використання стоять емотивні десигнати у кількості 612 одиниць. Визначено, що у тексті роману вони прямим чином вказують на спосіб протікання емоцій персонажів або пояснюють читачеві причини їх виникнення. Кількісний аналіз продемонстрував, що здебільшого така лексика представлена одиницями, які належать до загальної літературно-книжної лексики (99%). Виявлено, що продуктивними прийомами

при перекладі емотивних десигнатів є заміна частин мови та членів речення, диференціація значення, перестановка та цілісне перетворення. Найменш продуктивними у тексті є емотивні дескриптори, представлені у кількості 368 одиниць. Їхня функція у романі полягає в тому, що вони вказують на причину, результат, непрямую ознаку емоції, а також слугують в якості мовленнєвої характеристики протагоніста. Кількісний аналіз продемонстрував, що до цієї групи емотивної лексики у тексті належать здебільшого одиниці з загальної літературно-книжної лексики (97,55%). Всі труднощі, що постали при перекладі такої лексики було вирішено за допомогою таких трансформацій, як лексична та граматична заміна, опущення, генералізація та калькування.

Перспективи дослідження полягають у подальшому перекладі творів Стівена Фрая, більш детальному вивченні емотивної лексики як складової частини його ідіолекту та проведенні більш детального кількісного аналізу перекладацьких трансформацій, використаних під час перекладу емотивної лексики.

Список літератури

- Бабенко Л.Г. Лексические средства обозначения эмоций в русском языке. Свердловск: Изд-во Уральского ун-та, 1989. 184 с.
- Балли Ш. Французская стилистика. М.: «Иностранная литература», 1961. 394 с.
- Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). М.: «Международ. отношения», 1975. 240 с.
- Виллюнас В.К. Психология эмоциональных явлений. М.: Изд-во МГУ, 1976. 143 с.
- Виноградов В. В. О теории художественной речи. М.: Издательство «Высшая школа», 1971. 240 с.
- Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1958. 459 с.
- Голуб И.Б. Стилистика современного русского языка. М.: Айрис-пресс, 2010. 448 с.
- Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М.: Высш. шк., 1990. 253 с.
- Красавский Н.А. Семантика имен эмоций, функционирующих в разных типах текста. Язык и эмоции: сб. науч. трудов. Волгоград: Перемена, 1995. С. 14 -150.
- Кудашина В.Л. Участие эмотивной прагматики в реализации комплексной коммуникативной задачи. *Фундаментальные исследования*. 2006. №3. С. 57-58.
- Лукьянова Н.А. Экспрессивная лексика разговорного употребления: Проблемы семантики. Новосибирск: Наука, 1986. 227 с.
- Пиотровская Л.А. Эмотивность как языковая категория. Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 2. Вып. 2. 1993. С. 42.
- Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. 3-е изд., стереотип. М.: «Р. Валент», 2007. 244 с.
- Шаховский В.И. Голос эмоций в языковом круге homo sentiens. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. 144 с.
- Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1987. 192 с.
- Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций: Монография. М.: Гнозис, 2008. 416 с.
- Academic.ru. URL: <https://dic.academic.ru/>
- Aitchison J. Words in the mind: an introduction to the mental lexicon. Oxford: Basil Blackwell, 1987. 158 p.
- Diller H.-J. Emotions and the Linguistics of English. Anglistentags "1991, Duesseldorf": Proceedings. Ed. by Wilhelm G. Busse, Max Niemeyer Verlag. Tibingen, 1992. P. 25-29.

Fry S. *The Hippopotamus*. London: Arrow, 2004. 416 p.

Urban Dictionary. URL: <https://www.urbandictionary.com>

Volek B. *Emotive Signs in Language and Semantic Functioning of Derived Nouns in Russian*. Amsterdam/Philadelphia, 1987. 270 p.

Wierzbicka A. *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals (Studies in Emotions and Social Interaction)*. Cambridge University Press, 1999. 261 p.

References

Babenko, L.G. (1989). *Leksicheskiye Sredstva Oboznachenija Emotsiy v Russkom Yazyke*. Sverdlovsk: Isdatelstvo Uralskogo Universiteta.

Bally, Ch. (1961). *Traite de stylistique francaise*. Moscow: Inostrannaya literatura.

Barkhudarov, L.S. (1975). *Yazyk i Perevod (Voprosy Obshey i Chastnoy Teoriyi Perevoda)*. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya.

Vilyunas, V.K. (1976). *Psikhologiya Emotsionalnykh Yavleniy*. Moscow: Isdatelstvo MGU.

Vinogradov, V.V. (1971). *O Teoriyi Khudozhestvennoy Rechi*. Moscow: Vysshaya shkola.

Galperin, I.R. (1958). *Ocherki o Stilistike Angliyskogo Yazyka*. Moscow: Izdatelstvo literatury na inostrannykh yazykakh.

Golub, I.B. (2010). *Stilistika Sovremennogo Russkogo Yazyka*. Moscow: Airis-press.

Komissarov, V.N. *Teoriya Perevoda (Lingvisticheskiye Aspekty)*. Moscow: Vysshaya shkola, 1990.

Krasavskiy, N.A. (1995). *Semantika Imyon Emotsiy, Funktsioniruyushikh v Raznykh Tipakh Teksta*. Volgograd: Peremena. 14 -150.

Kudashina, V.L. (2006). *Uchastiye Emotivnoy Pragmatiki v Realizatsiyi Kompleksnoy Kommunikativnoy Zadachi*. Fundamentalnye Issledovaniya. No. 3. 57-58.

Lukyanova, N.A. (1986). *Ekspressivnaya Leksika Razgovornogo Upotrebleniya: Problemy Semantiki*. Novosibirsk: Nauka.

Piotrovskaya, L.A. (1993). *Emotivnost Kak Yazykovaya Kategoriya*. Vestnik Sankt-Peterburgskogo Universiteta. Seriya 2. Vyp. 2. 42.

Retsker, Ya.I. (2007). *Teoriya Perevoda i Perevodcheskaya Praktika. Ocherki Lingvisticheskoy Teoriyi perevoda*. Moscow: R. Valent.

Shakhovskiy, V.I. (2012). *Golos Emotsiy v Yazykovom Krugе homo sentiens*. Moscow: Librokom.

Shakhovskiy, V.I. (1987). *Kategorizatsyya Emotsiy v Leksiko-semanticheskoy Sisteme Yazyka*. Voronezh: Voronezh University.

Shakhovskiy, V.I. (2008). *Lingvisticheskaya Teoriya Emotsiy*. Moscow: Gnozis, 2008.

Academic.ru. URL: <https://dic.academic.ru/>

Aitchison, J. (1987). *Words in the mind: an introduction to the mental lexicon*. Oxford: Basil Blackwell.

Diller, H.-J. (1992). *Emotions and the Linguistics of English*. Anglistentags "1991, Duesseldorf": Proceedings. Ed. by Wilhelm G. Busse, Max Niemeyer Verlag. Tibungen. 25-29.

Fry, S. (2004). *The Hippopotamus*. London: Arrow.

Urban Dictionary. URL: <https://www.urbandictionary.com>

Volek, B. (1987). *Emotive Signs in Language and Semantic Functioning of Derived Nouns in Russian*. Amsterdam/Philadelphia..

Wierzbicka, A. (1999). *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals (Studies in Emotions and Social Interaction)*. Cambridge University Press.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2022 року

УДК 811.111(71)'27'342

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259818](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259818)

ВАРІАТИВНІСТЬ ПРОСОДИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ В МОВЛЕННІ ПЕРЕДСТАВНИКІВ КАНАДСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ НОВА ШОТЛАНДІЯ

Русавська О.О.

кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет «Одеська морська академія»

У статті досліджується варіативність просодичних параметрів канадського варіанта англійської мови на прикладі мовлення мешканців провінції Нова Шотландія. Дослідження виконано у межах наукової парадигми функціональної лінгвістики. У центрі уваги – національна ідентичність представників Нової Шотландії, характер і особливості історичного проникнення британського варіанта англійської мови на територію канадської провінції. Інтерес до вивчення національних варіантів англійської мови диктується низкою причин, серед яких можна назвати, з одного боку, культурну «експансію» англійської мови у всесвітньому масштабі, що сприяє появі її нових варіантів, з іншого – руйнування колишніх стереотипів. У статті вивчаються мелодійні, частотні та темпоральні характеристики і виокремлюються загальні просодичні риси у двох варіантах англійської мови. У роботі розглянуті особливості мовлення представників Нової Шотландії. Методом аудиторського та комп'ютерного видів аналізу було визначено основні одиниці мовленнєвої мелодики – шкали та термінальні тони, частотні та темпоральні параметри з урахуванням гендерної належності мовця. Частотність використання шкал та термінальних тонів дозволяє стверджувати, що мовлення мешканців Нової Шотландії знаходиться під впливом британського варіанта англійської мови. Серед просодичних рис, притаманних британцям, домінує спадна шкала, спадний, висхідний та спадно-висхідний тони, широкий діапазон частоти основного тону мовлення. Темпоральні та мелодійні параметри просодії є інформативними показниками регіонального мовлення і можуть ідентифікувати мовця за гендерною приналежністю. Результати проведеного дослідження дають змогу визначити перспективи подальшого вивчення просодичних особливостей канадського варіанта англійської мови з урахуванням вікових та професійних відмінностей.

Ключові слова: просодичний, канадський, британський, Нова Шотландія, мелодійний, частотний, темпоральний.

PROSODIC PARAMETRES VARIATION IN THE SPEECH OF CANADIAN PROVINCE NEW SCOTIA REPRESENTATIVES

Rusavska O.

candidate of philological sciences, associate professor
National university "Odesa maritime academy"

The given article focuses on the variation of prosodic parameters of Canadian Variant of English which have been analyzed on the examples of the speech of province New Scotia representatives. The research has been performed within the scientific paradigm of functional linguistics. The national identity of New Scotia representatives as well as the character and peculiarity of historical penetration of the British variant of English to the territory of Canadian province are in the centre of attention. The interest in the study of national versions of English is dictated by a number of reasons, including, on the one hand, the cultural expansion of English on a global scale, which contributes to the emergence of new versions, on the other – the destruction of old stereotypes. Melodic, frequency and temporal characteristics have been studied in the article and mutual prosodic traits have been revealed. With the help of auditory and computer analysis main units of

speech melody, namely, terminal tones and scales have been defined, frequency and temporal parametres with the account of gender belonging have been studied. The frequency of Scales and terminal tones usage allows to state that New Scotia representatives' speech is under the influence of British English. Among prosodic characteristics peculiar for the British-Descending Stepping Scale, Falling, Rising and Falling-Rising terminal tones, wide frequency range dominate. Temporal and melodic prosodic parametres serve as informative data of regional speech and can also identify speaker's gender belonging. The results of the study make it possible to determine the prospects for further study of the prosodic features of the Canadian version of the English language, taking into account age, gender, and occupational differences.

Key words: *prosodic, Canadian, British, New Scotia, melodic, frequency, temporal.*

Вступ. Канадський варіант англійської мови має, як вважають багато лінгвістів, проміжний характер між британським та американським варіантами. У концепції В. І. Скібіної (1998) канадська англійська виступає або як дискретна мікросистема, або як окремий варіант літературної мови, що більше тяжіє до американського варіанта. Маючи проміжний характер, канадській англійській (Сп Е) притаманні власні риси на всіх мовних рівнях. До її складу входить літературний варіант, основою якого є місцева мовна норма. Однак, на території Канади існують також територіальні діалекти, які на думку Е. Прістлі (1951) є результатом міграції населення Британії та Сполучених Штатів в Канаду ще в першій половині ХІХ століття. У пропонованому дослідженні зроблено спробу довести, що в мовленні мешканців провінції Нова Шотландія (New Scotia) досі зберігаються просодичні параметри притаманні мовленню шотландців з Великої Британії.

Просодичний рівень фонетичної системи канадської англійської мови залишається маловивченим. Домінує думка І. Прінгла, що СпЕ є найбільш різнорідним варіантом англійської мови. У ньому представлено багато територіальних діалектів (Pringle, 1985; 1986). Р. МакКоннелл виділяє регіональні відмінності в англійському мовленні мешканців Ньюфаундленду, провінції Онтаріо та Заходу Канади (McConnell, 1978). У. Ейвіс знаходить також відмінності в мовленні представників провінцій Альберта та Манітоба (Awis, 1973b; 1983). Дж. Чамберс та М. Хардвік вважають, що завдяки зростанню соціального престижу провінції Онтаріо її діалект домінує в канадському варіанті. Отже, в канадському варіанті англійської мови наявні територіальні діалекти, один з яких діалект Нової Шотландії і є предметом дослідження в пропонованій роботі.

Мета роботи полягає у виявленні спільних просодичних рис в мовленні мешканців Нової Шотландії порівняно з мовленням шотландців Великої Британії.

До завдань дослідження входить:

- опис соціолінгвістичної ситуації в Канаді;
- з'ясування особливостей британської просодичної системи;
- проведення аудиторського та комп'ютерного видів аналізу і виявлення просодичних характеристик в мовленні канадців Нової Шотландії, а також впливу британського варіанта англійської мови на мовлення мешканців досліджуваного регіону.

Інтерес до вивчення національних варіантів англійської мови диктується низкою причин, серед яких можна назвати, з одного боку, культурну «експансію» англійської мови у всесвітньому масштабі, що сприяє появі її нових варіантів, з іншого – руйнування колишніх стереотипів. В цій роботі увага саме до канадського різновиду англійської мови викликана як суто теоретичними факторами (недостатня вивченість, двоїстий характер), так і практичними настановами (вивчення нового національного варіанта).

Результати і обговорення. Історія англійської мови в Канаді починається з кінця XV ст. – з моменту проникнення на територію канадської держави носіїв англійської мови з Великої Британії. Англійська мова починає домінувати поряд з французькою та німецькою, хоча в цей час вона існувала в Канаді у вигляді розрізнених діалектів, перенесених з Британських островів.

Протягом всієї історії Канади на її території з'явилося багато іммігрантів небританського походження. З кінця XIX ст. у Канаду почали в'їжджати переселенці з України, Польщі, Угорщини, Литви та інших країн. Отже, як зазначають дослідники канадської англійської мови, напередодні створення Домініону, Канада була країною, мешканці якої розмовляли багатьма мовами (Scargill, 2003).

За даними останнього перепису населення (2006 р.) 88,6% населення Канади (без Квебека) послуговуються тільки англійською мовою, англійською і французькою мовами володіють ще 9,1% канадійців, тільки французькою – 0,9%, жодною з них – 1,3%. У Квебеку тільки англійською мовою володіють 6,7% квебекців, англійською і французькою – 32,4%, тільки французькою – 60,1%, жодною з них – 0,8%.

Офіційно Канада – двомовна країна з 1969 року. Англійська і французька мови мають рівноправний статус. Населення країни поділяється на три лінгвістичні групи: *англофони* – канадці, рідною мовою яких є англійська; *франкофони* – рідною мовою є французька та *аллофони* – рідною мовою яких є інша мова.

Франкомовне населення, яке мешкає в містах англосовної частини Канади, повинно розмовляти англійською мовою, що використовується в побутовому спілкуванні. Двомовність є характерною особливістю мовної ситуації в Канаді. У всіх провінціях і на всіх територіях за останні декілька десятиліть чисельність двомовного населення збільшується (Скібіна, 1998) і це вказує на той факт, що англійська мова домінує в Канаді.

Отже, національний варіант англійської мови в Канаді становить собою сплав елементів американської, британської та канадської мов (an amalgam of American, British and Canadian features). До його складу входить власний варіант літературної мови, в основі якого лежить місцева мовна норма, поширювана через систему освіти і засоби масової інформації навіть на ті частини території Канади, які вирізнялися локальною своєрідністю мовлення, близького до діалектного статусу.

Просодичні особливості у пропонованій статті досліджуються на рівні мелодійних та темпоральних характеристик. Важливими мелодійними

компонентами є шкала та термінальний тон. Для британської мови найбільш частотними є спадна, висхідна шкали та спадно-висхідний, висхідний та спадний термінальні тони.

Зарубіжні дослідники виділяють дві групи тонів та поділяють їх на прості та складні. До простих тонів відносяться низькі та високі спадні, низькі та високі висхідні тони, середні та високі рівні тони. Складні тони представлено комбінаціями спадних та висхідних тонів (Crystal, 1975). Як у британській, так і в американській інтонології спостерігається різноманітність класифікації тонів (Laver, 1994), але переважними конфігураціями є спадний, висхідний та спадно-висхідний тони. Темп мовлення є одним з найважливіших просодичних параметрів, що відіграє значну роль в передачі логічної та емоційно-модальної інформації. Темп і мелодія є основними засобами ідентифікації мовця, його біологічної природи та соціокультурного рівня, і можуть значно варіювати залежно від регіону проживання.

Відповідно до мети і завдань нашого дослідження, експериментальний матеріал складають 12 уривків з мовлення чотирьох представників провінції Нова Шотландія.

Перший етап аналізу – аудиторський – полягав у визначенні основних видів шкал і термінальних тонів у мовленні досліджуваних інформантів. Дослідження показало, що в мовленні як чоловіків, так і жінок з Нової Шотландії превалює спадна шкала, що вказує на емоційно-нейтральне мовлення, що є типовим для британського варіанта англійської мови. Гендерна диференціація не виявила істотних розбіжностей в мовленні досліджуваних канадців з Нової Шотландії (див. табл. 1).

Таблиця 1

Частотність шкали і термінального тону в мовленні канадців Нової Шотландії (гендерна і регіональна диференціація)

Інформанти	Види шкал (%)		Термінальні тони (%)			
	Спадна	Висхідна	Спадний	Висхідний	Спадно-висхідний	Рівний
Чоловіки	78	22	59	11	20	10
Жінки	66	34	34	39	24	3

Згідно з отриманими результатами спадна шкала більш частотна в мовленні чоловіків. Щодо вживання термінальних тонів в мовленні канадців з Нової Шотландії, аналіз показав, що мовлення жінок відрізняється від мовлення чоловіків більш варіативним характером. Тут представлено спадний (34%), висхідний (39%), спадно-висхідний (24%) термінальні тони, тоді як в чоловічому мовленні домінує спадний термінальний тон (59%).

Наведемо приклади використання спадної шкали в мовленні чоловіків та висхідного термінального тону в мовленні жінок.

Well, | there was a coal mine } at the place we lived | a small town } where people know each other.

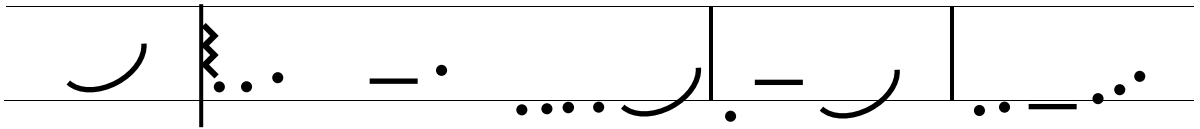

Рис. 1. Фраза з мовлення жінки – мешканки Нової Шотландії

I remember, & we played 'all-'night |bridge games | and I'used to |win

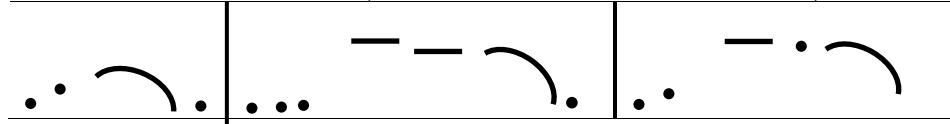

Рис. 2. Фраза з мовлення чоловіка з Нової Шотландії

Що стосується експресивних шкал, то їх вживання демонструють жінки, що свідчить про емоційно забарвлене жіноче мовлення.

Проведений аналіз частотності вживання шкал та термінальних тонів у мовленні, показує, що превалювання спадної ступінчастої шкали свідчить про тенденцію до використання стандартної форми вимови і демонструє схожість з Received Pronunciation (RP).

Основними характеристиками на рівні комп'ютерного аналізу були частотні та темпоральні. Як показали результати дослідження, середній рівень частоти основного тону (ЧОТ) жіночого мовлення перевищує показники ЧОТ чоловічого мовлення, в середньому на 30-35% (169 Гц в жіночому мовленні. 97 Гц – в чоловічому). Аналіз діапазону ЧОТ показав, що жіночому мовленню притаманний більш широкий діапазон, що свідчить про яскраво виражену просодичну експліцитність (Русавська, 2018). У реалізації максимумів ЧОТ були отримані такі гендерні розбіжності: у мовленні чоловіків I_{max} припадає на ядровий склад (67%) тоді як в жіночому мовленні – на перший наголошений (44%) та на ядровий (41%). Така дистрибуція максимумів ЧОТ вказує на більш варіативний характер жіночого мовлення.

Як показали результати дослідження *темпоральних особливостей*, середня тривалість складу (чим вище показник середньої тривалості складу (СТС), тим повільнішим є темп мовлення), у мовленні мешканців Нової Шотландії 229 мс. У чоловічому мовленні темп мовлення трохи повільніший порівняно з жіночим (244 мс та 219 мс відповідно). Щодо паузальної насиченості мовлення, тут більше превалюють паузи середньої тривалості (84%). У чоловічому мовленні коротка пауза складає (27%), в жіночому – коротка (31%), надкоротка (29%).

Аналіз видів пауз продемонстрував в мовленні досліджуваних інформантів з Нової Шотландії паузальну збалансованість, бо представлені види пауз мають відносно рівне відсоткове співвідношення. Наведемо приклад зі спонтанного мовлення мешканки Нової Шотландії, в якому представлені короткі, надкороткі паузи та паузи середньої тривалості (у дужках зазначено тривалість пауз в мілісекундах)

And ⁽⁵⁰⁴⁾some of us stayed there longer, ⁽¹⁰¹⁾probably ⁽⁴⁰⁶⁾over ⁽³⁹⁴⁾ten years ⁽⁹⁷⁾, but our friendship was really, ⁽⁹⁵⁾uh unique.

Загальний час паузації наведеної фрази становить 1597 мс, а середньопаузальна тривалість – 227 мс. У наведеному уривку представлено паузи різної тривалості, що свідчить про непідготовлений, спонтанний характер мовлення, обміркування думок та подальших слів.

Висновки. У роботі розглянуті особливості мовлення представників Нової Шотландії. Методом аудиторського та комп'ютерного видів аналізу було визначено основні одиниці мовленнєвої мелодики – шкали та термінальні тони, частотні та темпоральні параметри з урахуванням гендерної належності мовця. Частотність використання шкал та термінальних тонів дозволяє стверджувати, що мовлення мешканців Нової Шотландії знаходиться під впливом британського варіанта англійської мови. Серед просодичних рис, притаманних британцям, домінує спадна шкала, спадний, висхідний та спадно-висхідний тони, широкий діапазон частоти основного тону мовлення. Серед просодичних рис, притаманних британцям домінує спадна шкала, спадний, висхідний та спадно-висхідний термінальні тони, широкий діапазон частоти основного тону мовлення. Темпоральні та мелодійні параметри просодії є інформативними показниками регіонального мовлення і можуть ідентифікувати мовця за гендерною приналежністю. Результати проведеного дослідження дають змогу визначити перспективи подальшого вивчення просодичних особливостей канадського варіанта англійської мови з урахуванням вікових та професійних відмінностей.

Список літератури

- Скибина В. И. Национально-негомогенный язык и лексикографическая практика. Запорожье, 1996.
- Скибина В.И. Дисемінація національної мови та проблеми лексикографії. Автореф. дис... докт. філол. наук: 10.02.04. Київ, 1998. 48 с.
- Русавська О.О. Територіальна варіативність просодії англійського мовлення в Канаді (інструментально-фонетичне дослідження). Автореф. дис. канд. філол. наук. Одеса, 2018. 18 с.
- Avis W. S. The English Language in Canada. *Current Trends in Linguistics*. Hague: Mouton, 1973. № 10.
- Avis W. S. Canadian English in its North American Context. *Essays and Articles by W. S. Avis*. Kingston: Military College of Canada, 1978. P. 35-49.
- Avis W. S. Canadian English. *Gage Canadian Dictionary*. Toronto, 1983.
- Avis W. S. The Contemporary Context of Canadian English. *Dialect and Language Variation*. – Orlando, 1986.
- Chambers J. K., Hardwick M. Comparative Sociolinguistics of a Sound Change in Canadian English. *English Worldwide*. 1986. Vol. 7. № 1.
- Crystal D. Prosodic Systems and Intonation in English. Cambridge: CUP, 1975. 384 p.
- Laver J. Principles of Phonetics. Cambridge: CUP, 1994. 707 p.
- Priestley E. L. Canadian English. *Partridge E., Clark J. W. British and American English since 1900*. L., 1951.
- Pringle I. Attitudes to Canadian English. *The English Language Today*. Ed. by S. Greenbaum. Oxford, New York, Toronto, 1985.
- Pringle I. The Concept of Dialect and the Study of Canadian English. *Dialect and Language Variation*. Ed. by H. B. Allen, M. D. Linn. Orlando, 1986.
- McConnell R. E. Our Own Voice : Canadian English and How it Came to be. Toronto, 1978.

Scargill M. N. The Growth of Canadian English. *Literary history of Canada*. Toronto, 1965. P. 251-259.

Scargill M. N. Canadian English Usage: Linguistic Change and Instrumental Techniques. Oxford: Blackwell Publishing, 2003. 294 p.

Scargill M. N. A Short History of Canadian English. Victoria: Sono, 1977. 69 p.

References

Skybina, V. I. (1996). Natsyonalno-nehomohennyi yazyk y leksykohrafycheskaia praktyka. Zaporozhe.

Skybina, V.I. (1998). Dyseminatsiia natsionalnoi movy ta problemy leksykohrafii. Avtoref. dys... dokt. filol. nauk: 10.02.04. Kyiv.

Rusavska, O.O. (2018). Terytorialna variatyvnist prosodii anhliiskoho Movlennia v Kanadi (instrumentalno-fonetychne doslidzhennia). Avtoref. dys. kand. filol.nauk. Odesa.

Avis, W. S. (1973). The English Language in Canada. *Current Trends in Linguistics*. Hague: Mouton, 10.

Avis, W. S. (1978). Canadian English in its North American Context. *Essays and Articles by W. S. Avis*. Kingston: Military College of Canada, 35-49.

Avis, W. S. (1983). Canadian English. *Gage Canadian Dictionary*. Toronto.

Avis, W. S. (1986). The Contemporary Context of Canadian English. *Dialect and Language Variation*. Orlando.

Chambers, J. K., Hardwick, M. (1986). Comparative Sociolinguistics of a Sound Change in Canadian English. *English Worldwide*. Vol. 7. № 1.

Crystal, D. (1975). Prosodic Systems and Intonation in English. Cambridge: CUP.

Laver, J. (1994). Principles of Phonetics. Cambridge: CUP.

Priestley, E. L. (1951). Canadian English. *Partridge E., Clark J. W. British and American English since 1900*.

Pringle, I. (1985). Attitudes to Canadian English. *The English Language Today*. Ed. by S. Greenbaum. Oxford, New York, Toronto.

Pringle, I. (1986). The Concept of Dialect and the Study of Canadian English. *Dialect and Language Variation*. Ed. by H. B. Allen, M. D. Linn. Orlando, 1986.

McConnell, R.E. (1978). Our Own Voice: Canadian English and How it Came to be. Toronto.

Scargill, M. N. (1965). The Growth of Canadian English. *Literary history of Canada*. Toronto, 251-259.

Scargill, M. N. (2003). Canadian English Usage: Linguistic Change and Instrumental Techniques. Oxford: Blackwell Publishing.

Scargill, M. N. (1977). A Short History of Canadian English. Victoria: Sono.

Стаття надійшла до редакції 2.04.2022 року

УДК 811.111'373'42:611.781

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259819](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259819)

СЕКТОР *МОВА* У НОМІНАТИВНОМУ ПОЛІ КОМПЛЕКСНОГО КОНЦЕПТУ *WORD/LANGUAGE/SPEECH*

Смаглій В.М.

доктор філологічних наук, професор,
Одеський національний морський університет
<https://orcid.org/0000-0002-6222-7652>

*Стаття присвячена вивченню комплексного концепту *WORD / LANGUAGE / SPEECH* та його медіальної зони у наївній картині світу в межах нового наукового напрямку – дуальне мовознавство: наукове і наївне трактування мови в англійській лексикографії. Вивчення вербалізованого концепту передбачає перш за все укладання його номінативного поля, тобто збирання і структурування в єдине ціле всіх номінативних одиниць, що позначають ядрові концепти, разом із їхніми словниковими дефініціями. Отриманий таким чином фактографічний матеріал дає можливість ретельного аналізу етимології та семантики всіх зібраних лексичних одиниць. В роботі аналізується комплексний концепт *WORD / LANGUAGE / SPEECH*, представлений номінативними одиницями, виокремленими на матеріалі загальних і фразеологічних словників англійської мови. В наївній картині світу в ядровій зоні нараховується 3 лексеми (які сукупно вміщують 42 семеми), із яких методом семного аналізу відфільтровано 161 сему. Найзагальнішою семантемою, яка наявна в усіх ядрових лексемах, є ідея білатеральності комунікативних одиниць. Усі лексеми ядрової зони містять на першій позиції словникових дефініцій семему, в якій наголошується на єдності змісту і форми розглядуваних феноменів. Медіальна зона номінативного поля вербалізованого комплексного концепту *WORD / LANGUAGE / SPEECH* у десятки разів більша і варіативніша, ніж його ядрова зона. В ній зареєстровано більше 700 лексичних одиниць із семантичними компонентами мова, мовлення, комунікація. За тематичним принципом зібраний матеріал розподілено на 6 секторів: комунікація; одиниці мови, мовлення; дискурс, текст; фонетичні, граматичні і стилістичні феномени; мова/діалект/жаргон, мовець; мовознавство. У тематичному секторі мова/діалект/жаргон, мовець зафіксовано 40 словникових одиниць, які у сукупності номінують: а) поняття мови як засобу спілкування та її територіальних, соціальних професійних підвидів, а також б) поняття особи, що володіє/не володіє певною мовою або користується мовою.*

Ключові слова: *концепт, дуальне мовознавство, слово, мова, мовлення, номінативне поле.*

SECTOR *LANGUAGE* IN THE NOMINATIVE FIELD OF THE COMPLEX CONCEPT *WORD / LANGUAGE / SPEECH*

Smaglii V.M.

doctor of philological sciences, associate professor,
Odessa National Maritime University

*The article is dedicated to the study of the complex concept *WORD / LANGUAGE / SPEECH* and its medial zone in the naïve picture of the world within a framework of a new scientific direction – dual linguistics: scientific and naïve interpretation of language in the English lexicography. The study of the verbalized concept involves, first of all, the formation of its nominative field, i.e. the collection and structuring into a single whole of all nominative units that denote core concepts, together with their vocabulary definitions. The factual material obtained in this way allows a careful analysis of the etymology and semantics of all collected lexical items. The complex concept*

WORD / LANGUAGE / SPEECH, which is verbalized by nominative units extracted from English general lexicographic sources, is considered. The nuclear zone of the naïve picture of the world counts three lexemes (which together contain 42 sememes), among which 161 semes have been filtered by means of seme analysis method. The most common semanteme, present in all nuclear lexemes, is the idea of the bilateral nature of any communicative unit. All of the nuclear zone lexemes in the primary dictionary position contain the seme, which emphasizes the unity of content and form of the phenomena under consideration. The medial zone of the nominative field of the verbalized WORD / LANGUAGE / SPEECH complex concept is many times bigger and more variable in comparison with the nuclear zone. It includes more than 700 lexical units with semantic components language, speech, communication. According to the thematic principle, the collected material was divided into 6 sectors: communication; units of language, speech; discourse, text; phonetical, grammatical and stylistic phenomena; language / dialect / slang, speaker; linguistics. The thematic sector language / dialect / slang, the speaker comprises 40 vocabulary units, which nominate: a) the concept of language as a means of communication and its territorial, social and professional subtypes, and b) the concept of a person who speaks / does not speak a language or uses the language.

Key words: *concept, dual linguistics, word, language, speech, nominative field.*

Вступ. Поява та розвиток людської цивілізації були б неможливими без засобів фіксації інформації та можливості обміну нею в спільній діяльності членів соціуму. Таким універсальним засобом виступила людська мова, яку в такому ракурсі вивчає когнітивна лінгвістика, філософія мови, семіотика (Кубрякова, 2004). Наше дослідження зосереджено на з'ясуванні того, як усвідомлюють феномен мовного спілкування різні суб'єкти, а саме пересічні мовці, з одного боку, і фахівці лінгвісти — з іншого, тобто якими є знання і уявлення про мову, її склад, її функціонування у кожній із цих спільнот.

Дослідження комплексного концепту *WORD / LANGUAGE / SPEECH* проводиться у межах нового наукового напрямку, сформульованого як *дуальне мовознавство: наукове і наївне трактування мови в англійській лексикографії*.

Матеріал дослідження – тлумачні і фразеологічні словники, із яких методом суцільної вибірки виокремлено номінативні одиниці, в семантиці яких наявні семи *мова, мовлення, слово, спілкування* – таким є принцип формування наївного номінативного поля. *Одиницею аналізу* в нашому дослідженні виступає словникова стаття в єдності леми (заголовного слова) і дефініції. Розщеплення дефініційної статті на компоненти створює мозаїку дефініційних ознак, із яких відфільтровуються семи, елементарні одиниці значення. У свою чергу, семи стають об'єктом когнітивного аналізу, який уможлиблює відтворення цілісної концептуальної структури, вербалізованого комплексного концепту.

Дослідження виконано за *методологією* сучасної наукової парадигми когнітивної лінгвістики. *Методологічний принцип експансiонiзму* проявляє себе у тому, що робота виконується на межі лінгвістики і когнітивістики, принцип *експланаторності* очевидний, оскільки до розгляду залучаються соціокультурні і психологічні важелі, які спричиняють диференціацію двох варіантів картини світу. *Методологічний принцип антропоцентризму* є визначальним, адже зосереджуємося на порівнянні двох іпостасей комплексного концепту, які відрізняються одна від одної наявністю/відсутністю

наукового бекграунду у мовців, що чітко відбивається в їхній трактовці ословлюваного феномену. Тобто фігура мовця визначає характер мовної картини світу, що він нею послуговується. Останній із чотирьох методологічних принципів — *функціоналізм* в нашій роботі допомагає уяскравити *різницю* в запасах словесного матеріалу, який значною мірою диференційований і налаштований на обслуговування різних дискурсивних ситуацій, що відбуваються між фахівцями або між пересічними мовцями і стосуються теми *вербальне спілкування*.

Результати і обговорення. Вивчення вербалізованого концепту передбачає перш за все укладання його номінативного поля, тобто зібрання і структурування в єдине ціле всіх номінативних одиниць, що позначають ядрові концепти, разом із їхніми словниковими дефініціями. Отриманий таким чином фактографічний матеріал дає можливість ретельного аналізу етимології та семантики всіх зібраних лексичних одиниць.

Комплексний концепт *WORD / LANGUAGE / SPEECH*, що є конгломератом трьох нуклеарних концептів. Він утворений, відповідно, нуклеарним концептом із заголовним словом *word*, нуклеарним концептом із заголовним словом *language* і нуклеарним концептом, у якому заголовком виступає номінатема (Теркулов, 2013) *speech/to speak*. В наївній картині світу в ядровій зоні нараховується 3 лексеми (які сукупно вміщують 42 семеми), із яких методом семного аналізу відфільтровано 161 сему. Найзагальнішою семантемою, яка наявна в усіх ядрових лексемах, є ідея білатеральності комунікативних одиниць. Усі лексеми ядрової зони містять на першій позиції словникових дефініцій семему, в якій наголошується на єдності змісту і форми розглядуваних феноменів.

Медіальна зона номінативного поля вербалізованого комплексного концепту *WORD / LANGUAGE / SPEECH* виявляється у багато разів більшою і варіативнішою у порівнянні з ядровою зоною. В неї входять більше 700 лексичних одиниць із семантичним компонентом *мова, мовлення, комунікація*. За тематичним принципом зібраний матеріал розподілено на 6 секторів: *комунікація; одиниці мови, мовлення; дискурс, текст; фонетичні, граматичні і стилістичні феномени; мова/діалект/жаргон, мовець; мовознавство*.

У тематичному секторі *мова/діалект/жаргон, мовець* зафіксовано 40 словникових одиниць, які у сукупності номінують: а) поняття мови як засобу спілкування та її територіальних, соціальних професійних підвидів, а також б) поняття особи, що володіє/не володіє певною мовою або користується мовою.

Базовою одиницею аналізованого сектору, очевидно, є лексема *language*. Пропонуємо аналіз відповідного сектора медіальної зони. Сама по собі тематична група *мова* в медіальній зоні є не дуже чисельною.

Її головною номінативною одиницею виступає *tongue* у другому значенні (*мова*) із кількох, притаманних цій лексемі [the power of communication through speech]. В сучасній англійській мові першим значенням *tongue* є *язик* (анатомічний орган). Варто зазначити, що обидві лексеми: і *language*, і *tongue* виявляються етимологічними дуб-летами, походячи із латинського іменника

lingua [tongue]. Але іменник *tongue* з'явився раніше — ще в давньоанглійській мові й є спорідненим із іншими германськими словами: Dutch *tong*, ОНГ *zunga*, які всі беруть початок із L *lingua*. А іменник *language* з'явився пізніше — в середньо англійській мові, прийшовши зі старофранцузької OFr *language* як запозичення від тієї ж латинської одиниці *lingua*. Зазначимо, що в лексемі *tongue* реєструються ще кілька більш специфічних семем, уточнюючих поняття *мова*: [a spoken language]; [the manner or quality of utterance without respect to tone or sound, the sense of what is expressed or the intention of the speaker, as in *sharp tongue*], а також у множині *tongues* [speech of vocal sounds, typically unintelligible, produced in a state of religious ecstasy].

Складеною номінативною одиницею, зареєстрованою в вокабулярі словників, є *mother tongue*, яка має два різні значення: *рідна мова* [one's native language, which a person has grown up speaking from early childhood], семантика цієї номінації є абсолютно прозорою (*материнська мова*, тобто мова, отримана від батьків). Друге значення цієї одиниці є метафоричним [a language from which another language derives, parent language]. Це т. зв. “мова-предок”, для української такою мовою є давньоукраїнська/давньоруська, з якої спершу виокремилась українська (XI ст.), а згодом російська і білоруська (XII ст.) [Кочерган Вступ, с. 62, 69; Карпенко Ю. Вступ, с. 75], для англійської “мовою-предком” є готська.

Ще однією лексемою, яка стосується лінгвістичної генеалогії, є *protolanguage* [a hypothetical lost parent language from which actual languages are derived. Also called *Ursprache*]. Це *прамова*, яка не зафіксована писемністю і відтворена, реконструйована за допомогою порівняльно-історичного методу. Іменник *protolanguage*, за свідченням словників, увійшов до англійської мови лише минулого століття і складається із *proto-* від Gr *prōtos* [first] і *language* від L *lingua*, інакше кажучи, це *першомова*.

Вокабуляр словників англійської мови містить складену номінативну одиницю на позначення *мови глухонімих sign language* [a formal language employing a system of hand gestures for communication (as by the deaf)]. Інше значення цієї номінативної одиниці — *мова жестів*, тобто засіб спілкування між комунікантами (не глухонімими), які не володіють спільною мовою [an unsystematic method of communicating chiefly by manual gestures used by people speaking different languages]. Різниця між цими двома засобами комунікації полягає у системності, кодифікованості мови глухонімих і відсутності усталеної системи в мові жестів, ця різниця точно відбита у дефініційних ознаках [a system of gestures] VS [unsystematic method]. Мова жестів також має номінативне позначення *body language* [the gestures, postures and facial expressions by which a person communicates nonverbally with others].

Мова, якою послуговуються комуніканти, що належать до різних мовних спільнот, і яка не є їхньою рідною мовою, називається *contact language*. Вона дефінується через відсилку до одного із найпоширеніших різновидів такої мови — *піджина: contact language* [pidgin], *pidgin* [a simplified form of speech used for communication between groups speaking different languages and which is

not spoken as a first or native language]. Слово з'явилося в англійській мові в кінці XIX ст. як перекручене китайцями словосполучення *business English*, саме там, в Китаї з'явився піджін. Аналогічним, хоча менш відомим є *Tok Pisin* [an English based creole used as a commercial and administrative language in Papua New Guinea, also called *Neo-Melanesian*]. Більш відомим є слово *creole*, яке теж називає мову, що з'явилась на перетині двох різних мов [a language that has developed from a mixture of languages], деякі словники уточнюють перелік цих мов і склад мовців (раби в Вест-Індії) [a mother tongue formed from the contact of a European language (esp. English, French, Spanish, Portuguese) with local languages (esp. African languages spoken by slaves in the West Indies)].

Спілкування між носіями різних мов може відбуватись за допомогою якоїсь існуючої мови, яка в такому разі отримує назву *lingua franca* [a language used for communication between groups of people who speak different languages]. На відміну від піджінів, *лінгва франка* є не обов'язково спрощеною мовною системою зі змішуванням кількох мов, вона може бути структурно повноцінною етноспецифічною мовою.

Висновки. Медіальна зона номінативного поля вербалізованого комплексного концепту *WORD / LANGUAGE / SPEECH* у десятки разів більша і варіативніша, аніж ядра зона. В ній зареєстровано більше 700 лексичних одиниць із семантичним компонентом *мова, мовлення, комунікація*. За тематичним принципом зібраний матеріал розподілено на 6 секторів: *комунікація; одиниці мови, мовлення; дискурс, текст; фонетичні, граматичні і стилістичні феномени; мова/діалект/жаргон, мовець; мовознавство*. У тематичному секторі *мова/діалект/жаргон, мовець* зафіксовано 40 словникових одиниць, які у сукупності номінують: а) поняття мови як засобу спілкування та її територіальних, соціальних професійних підвидів, а також б) поняття особи, що володіє/не володіє певною мовою або користується мовою.

Номенклатура словникових одиниць і їх дефініційні статті, адресовані широкій читацькій аудиторії англомовних користувачів, надає матеріал для дослідження певного сегменту непрофесійної картини світу.

Список літератури

Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира Рос. Академия наук. Ин-т языкознания. М.: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.

Теркулов В.И. Части речи и тождество номинатемы. *Человек. Язык. Культура: сборник научных статей, посвященных 60-летнему юбилею проф. В.И.Карасика*: в 2-х частях. Киев: Издат.дом Д.Бураго, 2013. Изд-е 2-е испр. Часть 1. С.25-31.

Online Cambridge dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/>

Online Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>

Online Macmillan dictionary URL: <http://www.macmillandictionary.com/>

Online Oxford dictionary URL: <https://en.oxforddictionaries.com/>

The American Heritage Dictionary of the English Language, Fifth Edition copyright 2017 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. URL: <https://ahdictionary.com/word/search.html>

References

Kubryakova, E. S. (2004) Yazyik i znanie [Language and knowledge]: Na puti polucheniya znaniy o yazyike: Chasti rechi s kognitivnoy tochki zreniya. Rol yazyika v poznanii mira Ros. Akademiya nauk. In-t yazyikoznaniya. M.: Yazyiki slavyanskoy kulturyi.

Terkulov, V.I. (2013) Chasti rechi i tozhdestvo nominatemyi. [Parts of speech and nominateme identity] *Chelovek. Yazyik. Kultura: sbornik nauchnyih statey, posvyaschennyih 60-letnemu yubileyu prof. V.I.Karasika: v 2-h chastyah*. Kiev: Izdat.dom D.Burago. Izd-e 2-e ispr. Chast 1. 25-31.

Online Cambridge dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/>

Online Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>

Online Macmillan dictionary URL: <http://www.macmillandictionary.com/>

Online Oxford dictionary URL: <https://en.oxforddictionaries.com/>

The American Heritage Dictionary of the English Language, Fifth Edition copyright 2017 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. URL: <https://ahdictionary.com/word/search.html>

Стаття надійшла до редакції 10.02.2022 р.

УДК 811.111'37

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259820](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259820)

ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ФАНФІКШЕН

Станко Д.В.

кандидат філологічних наук, доцент,
Ужгородський національний університет
<https://orcid.org/0000-0002-7858-8663>

У статті висвітлюються типологічні характеристики англomовного фанфікшен. У роботі викладено історію, основні форми та сучасні тенденції вивчення фанфікшен як жанру мережевої літератури. Актуальність вивчення фанфіку зумовлена, перш за все, тим, що ці твори є яскравим прикладом так званої живої мови. Вони відображають усі сучасні мовні тенденції, виражають музичні, літературні та кіно уподобання суспільства. Крім того, фанфікшен є маловивченим явищем, яке існувало в різних формах, але найбільшого поштовху в розвитку отримало лише в останні десятиліття. Термін «фанфікшен» визначається як вид творчості шанувальників популярних художніх творів, похідний літературний твір на основі будь-якого оригінального твору, що використовує свої уявлення про сюжет і героїв. Це різновид масової літератури, створений на основі художнього твору шанувальниками цього твору, який не переслідує комерційних цілей і призначений для читання іншими шанувальниками. В ході дослідження встановлено, що жанром фанфікшен називається група творів, написана на певну тему: екшн (Action); пригодницький жанр (Adventure); детективний жанр (Detective); романтичний жанр (Romance); флафф (Fluff); гумористичний жанр (Humor); дарк (Dark); дитфік (Deathfic); ангст (Angst); PWP (Plot, What Plot?). Для позначення всіх інших характерних рис твору фікрайтери використовують термін «категорія». Категорії класифікують твори за певними ознаками, зокрема, за відповідністю першоджерелу (фанфік, що відповідає реаліям світу оригіналу, Alternative Universe та Crossover); за наявністю любовної лінії (General audience, Heterosexual, Slash); за наявністю вигаданих персонажів (Original character, Self-insertion). Унікальною формою фанфіка є Songfic – твір, створений за мотивами окремої пісні, яка докладно цитується автором у оповіді. Перспективою даного дослідження є аналіз структурних, стилістичних та прагматичних особливостей дискурсу фанфікшен.

Ключові слова: жанр, масова література, типологія, фанфікшен.

TYPOLOGICAL PECULIARITIES OF ENGLISH FAN FICTION

Stanko D.V.

candidate of philological sciences, associate professor,
Uzhhorod National University

The article highlights typological features of the English fanfiction. The work offers a brief outline of history, main forms and modern trends in fan fiction studies as a genre of web literature. The relevance of the study of fan fiction is due, above all, to the fact that these works are a bright example of the so called live language. They reflect all modern language trends, express the musical, literary and film preferences of the society. In addition, fan fiction is an understudied phenomenon that has existed in various forms, but has received the greatest impetus in development only in recent decades. The term fan fiction is defined as a kind of creativity of fans of popular works of art, a derivative literary work based on any original work that uses its ideas of the plot and characters. It is the type of mass literature, created on the basis of a work of art by fans of this work, which do not pursue commercial purposes and are intended for reading by other fans. In the course of the research it has been established that the genre of fanfiction is a group of works

written on a certain topic: Action; Adventure; Detective; Romance; Fluff; Humour; Dark; Deathfic; Angst; PWP (Plot, What Plot?). To denote all the other characteristic features of the work, the authors use the term "category". Categories classify works according to certain characteristics, in particular, according to the original source (fanfiction that corresponds to the realities of the original world, Alternative Universe and Crossover); according to the presence of a love line (General audience, Heterosexual, Slash); according to the presence of fictional characters (Original character, Self-insertion). A unique form of fan fiction is Songfic - a work based on a single song, which is quoted by the author in the story. The perspective of this study is the analysis of structural, stylistic and pragmatic features of fan fiction discourse.

Key words: *genre, mass literature, typology, fan fiction*

Вступ. Термін *фанфікшен* позначає особливі моделі текстотворення та текстосприйняття. З одного боку, фанфікшен є різновидом сучасної літератури – творів, які створюють та публікують у мережі Інтернет непрофесійні письменники. З іншого боку, автори фанфіків часто покладаються на знання читачами усталених персонажів та сюжетних ліній.

Вивчення цього різновиду літератури почалося наприкінці ХХ століття у працях зарубіжних соціологів, культурологів, філологів, психологів (Pugh 2005). Робляться перші спроби створити універсальну класифікацію текстів фанфікшен, незважаючи на їх жанрове різноманіття. Приділяючи основну увагу відмінним ознакам фанфікшен, дослідники визначають природу фанатства як інтерпретативну творчу гру з прецедентним текстом, певну творчу практику.

Мета статті полягає у висвітленні основних типологічних особливостей англомовного фанфікшен. Релевантність вивчення фанфіку зумовлена, перш за все, тим, що ці твори відображають сучасні мовні тенденції, виражають музичні, літературні та кіноуподобання суспільства. Крім того, фанфік – маловивчене явище, яке існувало в різних формах, але найбільшого поштовху в розвитку отримало лише в останні десятиліття, що також увиразнює актуальність подібних лінгвістичних розвідок. На сьогодні в мережі Інтернет існують численні вебсторінки, присвячені творам фанфікшен, що дозволяє говорити про масовий характер цього явища та його надзвичайну популярність.

Результати і обговорення. Фанфікшен початку ХХІ століття став окремим унікальним напрямом, що відрізняється від традиційної художньої літератури, у межах якого існує своя специфічна система жанрів та позначень. Безперечно, більшість історій, написаних фікрайтерами, могли б підійти під визначення того чи іншого загальновідомого жанру: оповідання, повісті, поеми чи роману. Такі жанрові позначення, однак, зовсім не відображають особливості, властиві виключно фанфікам і не зустрічаються в інших літературних напрямках. У зв'язку з цим автори творів фанфікшен відійшли від традиційних жанрів, замінивши їх принципово новими формами (Rogue, 2018).

Одним із критеріїв класифікації фанфіків є обсяг твору. Особливістю є те, що розмір фанфіка ніяк не впливає на його приналежність до того чи іншого жанру. Автори, які пишуть у певному жанрі, не обмежені кількістю слів чи сторінок. Обсяг твору вказується окремо і тільки після його написання, робиться це, перш за все, для зручності читачів, які мають намір прочитати цю історію (Folterman, 2015).

Оскільки більшість творів фанфікшен публікується на спеціально призначених для цієї мети Інтернет-сайтах, їх розмір часто вказується не в знаках, словах, рядках або сторінках, а в кілобайтах.

Можемо виокремити фанфіки таких розмірів:

– максі (Max) – твір великого обсягу, що нерідко перевищує за розміром середній роман або повість. Приблизно від 70 машинописних сторінок або 200 Кб;

– міді (Midi) – фанфік середній за обсягом: від двадцяти до сімдесяти машинописних сторінок або від 50 Кб до 200 Кб;

– міні (Min) – маленький фанн фік, розміром від однієї до двадцяти машинописних сторінок. Іноді такі твори, що складаються з одного розділу, називаються серед фікрайтерів «One-shot»;

– драббл (Drabble) – уривок. Такі твори часто детально описують одну сцену чи персонажа. Драббл може бути доповнений і перетворитися на закінчений твір або залишитися в незавершеному вигляді. Іноді драбблом називають коротку історію, що має прихований підтекст або несподівану кінцівку;

– віньетка (Vignette) – невелика історія, що розкриває єдину думку. Часто описує почуття героя у певний момент часу або внутрішній монолог;

– фанфіклет (Ficlet) – короткий фанфік у декілька речень.

Перейдемо безпосередньо до жанрів літератури фанфікшен. Під жанром у літературному середовищі фанфікшен розуміється група творів, об'єднана загальною темою. Ця класифікація багато в чому схожа на розподіл епічних творів на пригодницькі, фантастичні, історичні та ін.

Одним з найпоширеніших жанрів є екшн (Action), такі фанфіки відрізняються динамічним сюжетом, швидкою зміною подій, тоді як думкам, почуттям та відносинам героїв практично не приділяється уваги. Близьким до нього є пригодницький жанр (Adventure), в якому акцент робиться на розум, кмітливість персонажів, яким необхідно пережити «лиходія», анти-героя, з блиском вийти зі складної ситуації. Такі історії зазвичай мають щасливий кінець. Вдале завершення притаманно також жанру романтика (Romance), який розповідає про ніжні, романтичні відносини між персонажами. Різновидом такого жанру є флафф (Fluff) – тепла, світла, нічим не затьмарена історія, що відрізняється простотою, невігядливістю сюжету.

Наступним різновидом є детективні історії (Detective), у яких герої розкривають загадкові злочини та зникнення. Зустрічаються у літературі фанфікшен і гумористичні жанри: гумор (Humour), комедія (Comedy) чи пародія (Parody). Особливістю таких творів є здатність автора іронічно описувати ситуації, помічати у подіях, явищах та героях комічні, кумедні сторони. Часто жарти, що згадуються на сторінках таких історій, зрозумілі виключно фанатам певного оригінального твору та будуть незрозумілі читачеві, який вперше зіткнувся з літературою фанфікшен (Miller, 2017).

Однією з помітних тенденцій літературної традиції фанфікшен є те, що твори пригодницьких, романтичних та гумористичних жанрів значно

поступаються за популярністю жанрам похмурих, жорстоких, з негативним емоційним забарвленням. Одним із них є дарк або даркфанфік (Dark, Darkfic) – історія з великою кількістю смертей та жорстокості, що описуються з різним ступенем детальності. Його різновидом вважається детфік (Deathfic) – оповідання, в якому один або кілька героїв помирають. Для романтичних історій із сумним фіналом використовується позначення «драма» (Drama). Часто цей жанр включають в опис фанфіка лише тому, що його кінцівка вважається «нешасливою».

Досить специфічним жанром є ангст (Angst). Цей термін, запозичений фікрайтерами з німецької мови, означає страх, тугу чи тривогу. Подібні історії описують сильні фізичні, але найчастіше духовні страждання персонажа, що зіткнувся з нерозв'язною проблемою або переживає втрату. Такі твори можуть закінчитися трагічно, але найчастіше не мають кінцівки, оскільки автору, який розповідає про муки та переживання персонажа, не важливий сюжет історії та послідовність подій.

Варіацією жанру ангст, для якої характерне щасливе закінчення, є Hurt/comfort – фанфік, в якому один персонаж так чи інакше страждає, а інший приходить йому або їй на допомогу.

Крім любові до похмурих, трагічних подій, особливістю фанфікшен як літературного напрямку є схильність багатьох авторів до опису сексуальних відносин між персонажами та сценами еротичного характеру. Унікальним жанром вважається PWP, аббревіатура, яка може розшифровуватися по-різному: Plot, What Plot? (Дослівно – «Сюжет? Який сюжет?») або Porn Without Plot (порнографія без сюжету). Жанр безсюжетний, основний акцент робиться на опис відвертих сцен (Morrison, 2012).

Тексти фанфікшен також можна досліджувати у жанровому та стилістичному аспектах. Наприклад, за метою написання фанфіки можна поділити кілька видів. Розглянемо основні з них:

1. Фанфік як інтерпретація оригінального твору (літературного твору/фільму/серіалу/музичної композиції). Фікрайтер висловлює у словесній формі свої ідеї, думки та здогади з приводу того, чому в оригінальному творі все сталося саме так, а не інакше. Слід розуміти, що такі фанфіки найчастіше не стосуються реальних задумів і думок автора оригіналу. Найчастіше фанатська фантазія простягається далі й ширше, ніж задуми автора, і фанфіки цієї категорії тому підтвердження. Фанфік-інтерпретація може бути написаний і у формі міркування від імені фікрайтера, і у формі повноцінної історії від третьої особи або від імені головного героя.

2. Фанфік як розповідь про фандом. Фанфіки цієї категорії розповідають про певні спільноти фанатів, тобто фандоми. Наприклад, фікрайтер може написати розповідь про себе, підкреслюючи свою приналежність до фандому, описуючи будні фаната або свої міркування щодо того чи іншого явища, що стосується спільноти. Такі фанфіки можуть допомогти новому члену фандому увійти в курс справи і дізнатися більше про життя спільноти, частиною якої він став.

3.Фанфік як альтернативний розвиток оригінального сюжету або розповідь про «пропущену сцену». У фанфіках даного типу описуються події, які могли б бути, у разі іншого повороту сюжету у певному моменті оригінального твору або заповнюються «білі плями» у сюжеті, наприклад, у разі використання автором оригінального твору прийому «... років по тому». Найчастіше фікрайтер грубо порушує канон і залишає лише імена персонажів та зовнішність, а дії переносить до іншої країни чи світу.

4.Фанфік як розповідь про реально існуючих людей (*RPF-RealPeopleFiction*). У цих фанфіках дійовими особами є знаменитості, історичні особи, політики, спортсмени, письменники, актори, блогери і т.д. У цьому жанрі фанфікшен вони обов'язково є головними героями (Прасолова 2009).

Ще однією типологічною характеристикою фанфікшену слугує наявність любовної лінії. Так, твори, де любовна лінія відсутня чи малозначуща, відносяться до категорії джен (*General audience*), часто такі фанфіки написані у пригодницькому жанрі чи жанрі екшн і стосунки між персонажами не розкриваються взагалі. До категорії *Heterosexual* відносять фанфіки, що описують романтичні відносини між різностатевими персонажами. А для історій, в яких присутній опис або згадка гомосексуальних відносин і почуттів, використовується позначення *Slash*.

Фанфіки також можуть поділятися на групи за наявністю героїв, вигаданих фікрайтером. Історія, дійовими особами якої є виключно персонажі оригінального твору, немає спеціальної назви, оскільки, на наш погляд, є нормою для цього різновиду літературної творчості. Якщо ж у фанфіці з'являються нові персонажі, під заголовком фанфіка вказується категорія *OC (Original Character)*. Варіаціями такої категорії є *OFC (Original Female Character)* та *OMC (Original Male Character)*, які вказуються автором залежно від того, жіночий чи чоловічий персонаж був включений до оповіді. Популярним видом фанфіка є так званий *Self-insertion*. Автор тим чи іншим чином вписує себе у контекст твору. Він може стати головною дійовою особою або лише спостерігати за подіями, що відбуваються у творі-першоджерелі.

Також фанфіки можуть поділятися на види за способом створення. Звичайна історія, написана одним автором, немає спеціального позначення. Але іноді фанфіки пишуться кількома фікрайтерами, кожен з яких по черзі вставляє свій епізод у розповідь. Така категорія називається *Round robin*, відмінною її особливістю є неузгодженість стилю та різкий перехід між окремими частинами фанфіку. Унікальною формою фанфіка є *Songfic* – твір, створений за мотивами окремої пісні, яка докладно цитується автором у оповіді.

Крім складної системи жанрів і категорій фікрайтерами створено систему попереджень, що застерігають читача про те, з чим він може зіткнутися, читаючи історію. Попередження найчастіше стосуються наявності у фанфіці нецензурної лексики, сцен сексуального характеру чи сцен загибелі головної дійової особи. З наявністю попереджень тісно пов'язаний рейтинг фанфіка – неформальна система оцінок змісту твору, прийнята авторами для того, щоб

дати читачеві попереднє уявлення про те, чого очікувати, а також про те, наскільки зміст фанфіку є придатним для різних вікових груп.

Висновки. В ході дослідження встановлено, що жанром фанфікшен називається група творів, написана на певну тему: екшн (Action); пригодницький жанр (Adventure); детективний жанр (Detective); романтичний жанр (Romance); флафф (Fluff); гумористичний жанр (Humor); дарк (Dark); дитфік (Deathfic); ангст (Angst); PWP (Plot, What Plot?). Для позначення всіх інших характерних рис твору фікрайтери використовують термін «категорія». Категорії класифікують твори за певними ознаками, зокрема, за відповідністю першоджерелу (фанфік, що відповідає реаліям світу оригіналу, Alternative Universe та Crossover); за наявністю любовної лінії (General audience, Heterosexual, Slash); за наявністю вигаданих персонажів (Original character, Self-insertion). Унікальною формою фанфіка є Songfic – твір, створений за мотивами окремої пісні, яка докладно цитується автором у оповіді. Перспективою даного дослідження є аналіз структурних, стилістичних та прагматичних особливостей дискурсу англомовного фанфікшен.

Список літератури

Прасолова К. А. Фанфикшн : литературный феномен конца XX - начала XXI века : творчество поклонников Дж. К. Ролинг : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.03. Калининград, 2009. 261 с.

Foltermann C.L. Fanfiction: A Worldwide Phenomenon. URL: <https://fanslashfic.com/2015/11/25/fanfiction-a-worldwide-phenomenon/>

Miller L. Fan Fiction: The Next Great Literature? URL: <http://www.psmag.com/books-and-culture/fan-fiction-next-great-literature-67706>

Morrison E. In the beginning, there was fan fiction: from the four gospels to Fifty Shades. URL: <http://www.theguardian.com/books/2012/aug/13/fan-fiction-fifty-shades-grey>

Pugh S. The democratic genre. Fan fiction in a literary context / S. Pugh. Brigend, UK : Seren Books, 2005. 282 p.

Rogue L. Fanfiction as a Genre of Literature. URL: <http://www.trickster.org/symposium/symp189.htm>

The Fanfic Collective. URL: <https://thefanficcollective.com/history-of-fanfiction-1970s/>

References

Prasolova, K. A. (2009). Fanfikshn : literaturnyj fenomen konca XX - nachala XXI veka : tvorchestvo poklonnikov Dzh. K. Roling : dis. ... kand. filol. nauk : 10.01.03. Kaliningrad.

Foltermann, C.L. (2015). Fanfiction: A Worldwide Phenomenon. URL: <https://fanslashfic.com/2015/11/25/fanfiction-a-worldwide-phenomenon/>

Miller, L. (2017). Fan Fiction: The Next Great Literature? URL: <http://www.psmag.com/books-and-culture/fan-fiction-next-great-literature-67706>

Morrison, E. (2012). In the beginning, there was fan fiction: from the four gospels to Fifty Shades. URL: <http://www.theguardian.com/books/2012/aug/13/fan-fiction-fifty-shades-grey>

Pugh, S. (2005). The democratic genre. Fan fiction in a literary context. Brigend, UK : Seren Books.

Rogue, L. (2018). Fanfiction as a Genre of Literature. URL: <http://www.trickster.org/symposium/symp189.htm>

The Fanfic Collective. URL: <https://thefanficcollective.com/history-of-fanfiction-1970s/>

УДК 811.111'37'42

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259821](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259821)

МОВЛЕННЄВЕ ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ A WORK OF GENIUS У НАУКОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Строченко Л.В.

доктор філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID 0000-0003-3619-3484

Стаття присвячена дослідженню особливостей вербалізації концепту A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ у картині світу англомовного соціуму. Пропоноване дослідження виконано в межах лінгвогеніоніки, яка досліджує тлумачення феномену геніальності у мові загалом і в англійській мові зокрема. Матеріалом дослідження слугували спеціалізовані словники й енциклопедії, англомовні наукові тексти, а також Британський національний корпус. До спеціальних лінгвістичних методів, використаних у дослідженні, належать дефініційний, компонентний аналіз, які разом із застосуванням контекстуально-інтерпретаційного методу для вивчення мовленнєвого матеріалу уможливили проведення власне концептуального аналізу, спрямованого на виявлення структури концепту A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ у науковій картині світу. Аналіз наукових публікацій дозволив виокремити периферійні ознаки досліджуваного концепту в англомовній науковій картині світу, а саме: актуальність, важливість, випробування часом, загадковість, корисність, полісенсовість, універсальність. Англомовне концептуальне поле GENIUS складається з трьох сегментів, поєднаних циклічним зв'язком, кожен із яких позначений відповідним нуклеарним концептом: GENIUS / ГЕНІАЛЬНІСТЬ, GENIUS / ГЕНІЙ та A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ. Онтологічний цикл складається з трьох наступних ланок: людина, наділена даром геніальності, створює шедевр, який визнається геніальним творінням (мистецтва або науки), і це надає його творцю статус генія. Кожна із цих ланок концептуалізується у відповідному нуклеарному концепті, які сукупно утворюють єдине концептуальне поле GENIUS. Наукова картина світу вирізняється наявністю невеликої периферії у структурі концепту, що можна пояснити широким використанням ядрових концептуальних ознак у наковому дискурсі. Перспективу дослідження вбачаємо у можливості подальших досліджень геніальних особистостей у парадигмі лінгвоперсонології, контрастивної лінгвістики, психолінгвістики тощо.

Ключові слова: картина світу, концепт, концептуальні ознаки, лінгвогеніоніка, a work of genius.

SPEECH REALIZATION OF THE CONCEPT A WORK OF GENIUS IN THE SCIENTIFIC WORLD VIEW

Strochenko L.V.

doctor of philological sciences, associate professor,
Odesa I.I. Mechnikov national university

The article is dedicated to the investigation of the verbalization of the concept A WORK OF GENIUS in the world view of the English-speaking society. The proposed study was performed within the framework of linguogenionics, which examines the interpretation of the phenomenon of genius in language in general and in English in particular. The study is based on specialized dictionaries and encyclopedias, English scientific texts, as well as the British National Corpus. Special linguistic methods used in the study include definitional, componential analysis, which together with the use of contextual-interpretative method allowed conducting a conceptual analysis

aimed at identifying the structure of the concept A WORK OF GENIUS in the scientific world view. The analysis of scientific publications allowed singling out the peripheral features of the studied concept in the English scientific picture of the world, namely: relevance, importance, time trial, mystery, usefulness, polysensivity, universality. The English conceptual field GENIUS consists of three segments connected by a cyclic relationship. Each of these segments is denoted by a corresponding nuclear concept: GENIUS as a phenomenon, GENIUS as a person, and A WORK OF GENIUS. The ontological cycle consists of the following three parts: 1) a person endowed with 2) the gift of genius creates 3) a masterpiece that is recognized as a work of genius (in art or science), and this gives its creator the status of a genius. The relatively small amount of peripheral features of all nuclear concepts in the scientific picture of the world is accounted for by the fact that in scientific discourse the most frequent conceptual features are nuclear components. We see the prospect of the research in the possibility of further studies of geniuses in the paradigm of linguopersonology, contrastive linguistics and psycholinguistics.

Key words: world view, concept, conceptual features, linguogenionics, a work genius.

Вступ. Пропоноване дослідження виконано в межах *лінгвогеніоніки*, яка досліджує тлумачення феномену геніальності у мові загалом і в англійській мові зокрема. Англійське концептуальне поле GENIUS складається з трьох сегментів, кожен із яких позначений відповідним нуклеарним концептом: концепт GENIUS / ГЕНІАЛЬНІСТЬ – феномен; концепт GENIUS / ГЕНІЙ – людина; концепт A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ – результат діяльності геніальної людини. Ці сегменти поєднані у межах концептуального поля онтологічно циклічним зв'язком. Циклізація (завершення, формування кругового циклу концептуального поля GENIUS) відбувається, коли людина, наділена феноменом геніальності, створює певний продукт, який визнається геніальним. Лише за цієї умови людину-творця цього продукту номінуватимуть генієм.

Мета даної розвідки полягає у дослідженні особливостей вербалізації концепту A WORK OF GENIUS у картині світу англійського соціуму, а саме – у її науковому варіанті.

Сучасна когнітивна семантика характеризується декількома напрямками аналізу концептів у відповідності до методологічної орієнтації дослідників. Серед них виокремлюють, зокрема, лінгвокультурологічний підхід, когнітивно-поетичний напрям, когнітивно-дискурсивний напрям, семантико-когнітивний підхід. Спільним знаменником зазначених напрямків є визнання концепту базовою одиницею свідомості, відмінності ж пов'язані, у першу чергу, з фокусуванням на певному типі концептів, а також з різним трактуванням відношень між концептом як елементом етнокультурної картини світу та лексичним значенням (Шевченко 2006: 192-193).

Матеріали і методи. Матеріалом дослідження слугували англійські спеціалізовані словники й енциклопедії, англійські наукові тексти, а також Британський національний корпус. До спеціальних лінгвістичних методів, використаних у дослідженні, належать *дефініційний* аналіз, застосований до тлумачних статей відповідних номінативних одиниць; *компонентний аналіз* уможливив виділення набору сем, що разом із застосуванням *контекстуально-інтерпретаційного* методу для вивчення мовленнєвого матеріалу уможливило

проведення власне *концептуального аналізу*, спрямованого на виявлення структури концепту A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ у науковій картині світу.

Результати та обговорення. Назва досліджуваного третього сегменту аналізованого концептуального поля, на відміну від попередніх, не зафіксована словниками як окрема семема англomовної лексеми *genius*. Словосполучення *a work of genius* використовується нами як гіперонім щодо назв результатів роботи особистості, яка має геніальні здібності, до назви того «продукту», за створення якого людина, власне, й отримує статус генія в суспільстві. Застосування саме цього гіпероніма зумовлене розмаїтістю сфер, у яких виявляє себе геній.

Аналіз мовленнєвого втілення концепту A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ у науковій картині світу ґрунтувався на матеріалі наукових статей, присвячених дослідженню як загальних аспектів результатів діяльності генія, так і окремих шедеврів мистецтва та наукових досягнень.

Розпочнемо розгляд з публікації американського психолога Діна Сімонта *After Einstein scientific genius is extinct*, в якій автор, зокрема, зазначає, що креативний вчений вносить ідеї, які є оригінальними та корисними. Однак науковий геній пропонує ідеї оригінальні, корисні та дивовижні. Такі важливі доробки (теорії, відкриття чи винаходи) є не просто розширення вже існуючого знання, а створення нового досвіду, вчення тощо:

“The creative scientist contributes ideas that are original and useful. The scientific genius, however, offers ideas that are original, useful and surprising. Such momentous leaps — be they theories, discoveries or inventions — are not just extensions of already-established, domain-specific expertise: the scientific genius conceives of a novel expertise” (Simonton 2013).

У цьому прикладі фіксуємо актуалізацію концептуальних ознак **новаторство** / **оригінальність** (*original, inventions, novel, surprising*), **корисність** (*useful*) та **важливість** (*momentous*).

Як приклад наукового відкриття, яке задовольняє перерахованим трьома критеріям, вчений наводить теорію відносності Альберта Ейнштейна:

“Albert Einstein's special theory of relativity met these three criteria and required introductory-level textbooks to be rewritten. Einstein overthrew the Newtonian concept of absolute space and time, and revealed a groundbreaking relationship between matter and energy, denoted in his famous equation, $E = mc^2$ ” (Simonton 2013). Знову ж таки наголошується новизна зробленого наукового відкриття (*groundbreaking*).

Розкриттю практичного застосування теорії відносності присвячена ще одна із досліджених публікацій. Автор статті називає теорію однією з найпопулярніших теорій ХХ століття та ілюструє її дію на прикладі різних знайомих пересічній людині явищ:

“Relativity is one of the most famous scientific theories of the 20th century, but how well does it explain the things we see in our daily lives? Formulated by Albert Einstein in 1905, the theory of relativity is the notion that the laws of physics are the

same everywhere. The theory explains the behavior of objects in space and time, and it can be used to predict everything from the existence of black holes, to light bending due to gravity, to the behavior of the planet Mercury in its orbit” (Theory of relativity).

Наведений вище контекст актуалізує такі концептуальні ознаки як **універсальність** (*it can be used to predict everything*) та **актуальність**.

В одному з відомих музичних каталогів в описі сонати французького композитора Клода Дебюссі зустрічається зазначення того, що саме цей твір є квінтесенцією витонченої геніальності композитора:

“So perhaps pride of place should go to his recording of the Violin Sonata with Jacques Thibaud, that rarefied distillation of Debussy's genius, and a work where every phantom from his past seems to rise before him” (British national corpus).

У цьому випадку актуалізується одна з ядерних ознак концепту **A WORK OF GENIUS / ГЕНІАЛЬНЕ ТВОРІННЯ – надзвичайність**.

Наступна з проаналізованих наукових публікацій розглядає особливості портрету Мона Лізи Леонардо да Вінчі з позицій психології з метою виявлення емоцій, які виражає її обличчя. Для цього дослідники провели експеримент, розділивши портрет навпіл, та опитавши близько сорока респондентів:

“The Mona Lisa portrait, by Leonardo da Vinci, is one of the most famous paintings in the world. Over the years, there have been a number of debated topics on the painting, including the valence of the emotion expressed on her face. Nevertheless, the most recent interpretations agree that Mona Lisa expression is happiness. The smile asymmetry of Mona Lisa is another remarkable feature of the painting. We here asked forty-two healthy raters to judge which of the six basic emotions (or neutral expression) was expressed by the chimeric images of the left or right lower hemi face. We collected chosen responses, confidence levels and reaction times” (Marsili et al., 2019: 607).

Виявилось, що більшість із них зійшлися у тому, що зліва посмішка Мона Лізи виражає щастя, а стосовно правої сторони – респонденти давали різні відповіді. Тож експериментальним шляхом дослідники встановили асиметричність посмішки та припустили, що да Вінчі, як знавець фізіогноміки міг навмисно використати такий хитрий прийом для колування таємних смислів та послань у своїй картині:

“Our results indicate that happiness is expressed only on the left side. According to some influent theories of emotion neuropsychology, we here interpreted the Mona Lisa asymmetric smile as a non-genuine smile, also thought to occur when the subject lies. Given that Leonardo was a great observer of human physiognomy we speculate on the intriguing possibility that Leonardo already knew the true meaning of asymmetric smile. Thus, Mona Lisa asymmetric smile could represent a stratagem Leonardo deliberately used to hold cryptic and enigmatic message” (Marsili et al., 2019: 608).

Констатувавши асиметрію зображеної посмішки, дослідники все ж таки відзначають, що справжні закладені у неї художником смисли ще треба розкривати із залученням наукового доробку нейропсихології:

“Although the Mona Lisa smile continues to attract the attention of its observers, the true message it conveys remains elusive and many unsolved mysteries remain to be elucidated, perhaps via the knowledge of emotion neuropsychology” (Marsili et al., 2019: 607).

Наведені вище уривки актуалізують такі концептуальні ознаки як **полісенсовість** (*there have been a number of debated topics on the painting, including the valence of the emotion expressed on her face; a stratagem Leonardo deliberately used to hold cryptic and enigmatic messages*), **загадковість** (*many unsolved mysteries remain to be elucidated*), **актуальність** (*the Mona Lisa smile continues to attract the attention of its observers*).

Висновки. Аналіз наукових публікацій уможливив виокремлення периферійних ознак досліджуваного концепту в англomовній науковій картині світу, а саме: *актуальність, важливість, випробування часом, загадковість, корисність, полісенсовість, універсальність*. Перспективу дослідження вбачаємо у можливості подальших досліджень геніальних особистостей у парадигмі лінгвоперсонології, контрастивної лінгвістики, психолінгвістики тощо.

Список літератури

- Шевченко І.С. Подходы к анализу концепта в современной когнитивной лингвистике. *Вісник ХНУ*. 2006. №725. С. 192-195.
British National Corpus. URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/>
Famous paintings. URL: <http://www.visual-arts-cork.com/famous-paintings/last-supper-leonardo-davinci.htm>
Genius. URL: psychologydictionary.org/genius/
Marsili L., Ricciardi L., Bologna M. Unraveling the asymmetry of Mona Lisa smile. *Cortex*. Volume 120. 2019. P. 607-610
Masterpieces. URL: <https://masterpiecesociety.com/?s=genius>
Simonton, D. Scientific genius is extinct. *Nature* 493, 602 (2013). <https://doi.org/10.1038/493602a>
Theory of relativity in real life. URL: <https://www.livescience.com/58245-theory-of-relativity-in-real-life.html>

References

- Shevchenko, I.S. (2006). Podkhody k analizu kontsepta v sovremennoy kognitivnoy lingvistike [Approaches to the analysis of concept in modern cognitive linguistics.]. *Vіsник KHNU*, 725, 192-195.
British National Corpus. URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/>
Famous paintings. URL: <http://www.visual-arts-cork.com/famous-paintings/last-supper-leonardo-davinci.htm>
Genius. URL: psychologydictionary.org/genius/
Marsili L., Ricciardi L., Bologna M. Unraveling the asymmetry of Mona Lisa smile. *Cortex*. Volume 120. 2019. P. 607-610
Masterpieces. URL: <https://masterpiecesociety.com/?s=genius>
Simonton, D. Scientific genius is extinct. *Nature* 493, 602 (2013). <https://doi.org/10.1038/493602a>
Theory of relativity in real life. URL: <https://www.livescience.com/58245-theory-of-relativity-in-real-life.html>

УДК 811.111'374

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259822](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259822)

ДИСКУРСИВНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ГОРОСКОПІВ

Томчаковська Ю.О.

кандидат філологічних наук, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія»

ORCID 0000-0003-0117-2704

Стаття присвячена висвітленню дискурсивних (композиційних, лексичних і прагматичних) особливостей англomовних гороскопів як різновиду астрологічного дискурсу. Матеріалом дослідження слугував корпус текстів, представлених у мережі Інтернет. Загальний обсяг вибірки – 50 астрологічних прогнозів. Як предмет дослідження були розглянуті структурно-композиційні, прагмалінгвістичні та стилістичні особливості гороскопів. Астрологічний дискурс є невід'ємною частиною сучасного мас-медійного простору. Його всезростаюча популярність зумовлює актуальність подібних досліджень, націлених на виявлення особливостей цього типу дискурсу. Термін «дискурс» розуміємо як спілкування людей з позицій їх належності до тієї чи іншої соціальної групи або стосовно тієї чи іншої типової мовленнєвої ситуації. Зараз існує велика різноманітність текстів, які мають астрологічний характер у культурному англomовному просторі. Їх значну частку становлять тексти, що містять різноманітні гороскопи. Вивчення типології текстів гороскопів англійською мовою, їх структурної, змістовної, прагматичної та ін. характеристик, очевидно, є важливим етапом вивчення астрологічного дискурсу загалом. Основною функцією гороскопу є передбачення (опис майбутнього). Типовий астрологічний гороскоп, розміщений у медіапросторі, декларує знання про вплив небесних тіл на долю людей та їхні земні події, згідно з якими їх можна передбачити за взаємним розташуванням небесних тіл. Основними характерними рисами гороскопів є їхнє лексичне наповнення, композиційна структура та прагматичне навантаження. Проведене дослідження лінгвальних особливостей астрологічних прогнозів дозволило виділити основні функції, які виконують гороскопи у медійному просторі: інформативна, апелятивна, персуазивна та емотивна. Астрологічний прогноз є полікодовим текстом, який містить вербальні та невербальні знаки. До останніх відносяться іконічні знаки та набірні засоби. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у дослідженні лінгвальних особливостей інших жанрів англomовного астрологічного дискурсу.

Ключові слова: астрологія, гороскоп, дискурс, композиційна структура, прагматика.

DISCOURSIIVE PECULIARITIES OF ENGLISH HOROSCOPES

Tomchakovska Yu.

candidate of philological sciences, associate professor

National university "Odessa law academy"

The article is devoted to the discursive (compositional, lexical and pragmatic) features of English horoscopes as a kind of astrological discourse. The material of the study was a corpus of texts presented on the Internet. The total sample volume is 50 horoscopes. Compositional, pragmatic and stylistic features of horoscopes were considered as a subject of research. Astrological discourse is an integral part of the modern media space. Its growing popularity determines the relevance of such studies aimed at identifying the features of this type of discourse. The term "discourse" is understood as the communication of people from the standpoint of their belonging to a particular social group or in relation to a typical speech situation. There is now a great variety of texts that

have an astrological character in the cultural English-speaking space. A significant proportion of them are texts containing various horoscopes. Study of the typology of horoscope texts in English, their structural, pragmatic, etc. characteristics, obviously, is an important stage in the study of astrological discourse in general. The main function of the horoscope is prediction (description of the future). A typical astrological horoscope, placed in the media space, declares knowledge about the influence of celestial bodies on the fate of people and their earthly events, according to which they can be predicted by the relative position of celestial bodies. The main characteristics of horoscopes are their lexical content, compositional structure and pragmatics. The study of the linguistic features of astrological predictions allowed us to identify the main functions performed by horoscopes in the media space: informative, appealing, persuasive and emotional. A horoscope is a polycode text that contains verbal and nonverbal signs. The latter include iconic signs and typesetting means. We see the prospect of further research in the study of the linguistic features of other genres of English astrological discourse.

Key words: *astrology, horoscope, discourse, compositional structure, pragmatics.*

Вступ. Сучасний стан лінгвістичної науки характеризується бурхливим розвитком дискурсології. Як зазначає А. Мартинюк, зацікавленість лінгвістів вивченням дискурсу пов'язана зі зміною пріоритетності предмету досліджень у другій половині ХХ століття, з переходом від вивчення структури мови до її функціонування. Історично поняття *дискурс* розглядалося з точки зору формальної і функціональної лінгвістики, які згодом увійшли в системний підхід, започаткований у 70-ті – 80-ті роки минулого століття. На сучасному етапі вчені активно намагаються розмежувати поняття *текст* і *дискурс*, пропонуючи різні опозиції, наприклад, функціональність VS структурність, процес VS продукт, усне мовлення VS письмовий текст (Мартинюк, 2012: 12).

На сьогодні існує багато визначень дискурсу, деякі з них поєднують різні інтерпретації цього явища та мають комплексний характер. Ф. Бацевич у підручнику «Основи комунікативної лінгвістики» дає таке визначення дискурсу: «тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом “форм життя”; залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» (Бацевич, 2004: 138). О. Селіванова визначає такі завдання аналізу дискурсу на сучасному етапі: дослідження соціальної, текстуальної та психологічної контекстуалізації дискурсу, його зразків і жанрів із певним набором змінних (соціальних норм, ролей, статусів комунікантів, їхніх конвенцій, стратегій, показників інтерактивності й ефективності спілкування); вивчення закономірностей досягнення комунікантами комунікативної кооперації або чинників породження комунікативного конфлікту, способів реалізації комунікативного суперництва; опис інституційних форм і типів дискурсів тощо. Ключовими проблемами аналізу дискурсу залишаються структура та стратифікація дискурсу, встановлення його ознак, одиниць, категорій, типів; з'ясування способів

організації різних дискурсивних інваріантів, вироблення методів і процедур аналізу й опису дискурсів тощо (Селіванова, 2008: 626-627).

Мета статті – розглянути дискурсивні особливості тексту гороскопів та визначити перспективу їх вивчення на матеріалі англійської мови. Матеріалом дослідження слугував корпус текстів, представлених у мережі Інтернет. Загальний обсяг вибірки – 50 астрологічних прогнозів. Як предмет дослідження були розглянуті структурно-композиційні, прагмалінгвістичні та стилістичні особливості гороскопів.

Результати і обговорення. Астрологічний дискурс, представлений гороскопами, вивчається переважно з психологічної, соціологічної, антропологічної та культурологічної точки зору. Гороскоп був розроблений як медіажанр, що сприяло його статусу однієї з визначальних рис сучасної масової культури (Evans 1996; Tandoc, Ferrucci 2014; Blackmore, Seebold 2001). Погоджуємося із думкою про те, що астрологія сьогодні є значущим для більшості членів суспільства явищем, особливою системою знань, заснованою на уявленні про наявність необхідного зв'язку між рухом небесних тіл і процесами, що відбуваються на землі. Проведений дослідниками аналіз мовного матеріалу підтверджує, що тексти гороскопів дійсно мають свої специфічні дискурсивні особливості. Будучи прагматично спрямованим, астрологічний дискурс крім пізнавальної (астрологами з давніх-давен були люди, які займалися пошуком істини, поясненням детерміністичних законів світобудови) може виконувати також соціально-політичну (маніпулятивну) та психотерапевтичну функції (Кулова 2015: 161).

З лінгвокогнітивної точки зору певні особливості астрологічного дискурсу можна представити за допомогою динамічного концепту – сценарію, а з точки зору семіотики цей тип дискурсу відповідає поведінковому тексту. Семантична багатоплановість, багаторівневність та характерна структурна організація астрологічних текстів, що являють собою опис і тлумачення життя людини, робить їх привабливим об'єктом дослідження для лінгвістів та семіотиків (Азначеева 2011: 21).

Г.Т. Крижанівська досліджує тексти англійських гороскопів відповідно до жанрово-функціональної моделі. Дослідниця стверджує, що жанрова структура астрологічного прогнозу є досить жорсткою та включає декілька кроків. «Перший крок у жанровій моделі гороскопу передбачає загальну інформацію про ймовірний розвиток подій у зазначений період майбутнього, на що вказує прислівник *overall*. Функціонування іменників *relationship, affairs, family, partner* та прикметника *married* дає змогу ідентифікувати наступний, другий крок у моделі жанру – розвиток взаємовідносин. Лексичними маркерами третього кроку є іменники *money, business, cash, funds, expenditures* та дієслово *invest*, семантика яких вказує, що його комунікативна спрямованість – повідомити про можливий розвиток фінансових справ. <...> Семантика лексичних одиниць кожного кроку експліцитно відображає його комунікативну спрямованість» (Крижанівська 2018: 260).

Як показав проведений аналіз вибірки, однією з основних характерних мовних рис гороскопів є їхнє лексичне наповнення. Характер номінативних рядів у них визначається комунікативно-прагматичними інтенціями автора та тематичною спрямованістю гороскопа, яку можна визначити як предмет розмови, предмет комунікації. Як правило, можна виокремити такі теми, як здоров'я, кар'єра, нові знайомства, любов, сімейні відносини, фінанси тощо, тобто все те, що лежить у сфері так званих особистих інтересів людини. Англomовні астрологічні веб-сайти містять такі підрозділи: *daily, love, career, money, health, birth chart* тощо. Композиційно-мовленнєва побудова тексту гороскопа відповідає цілям даного жанру. Так, з точки зору композиційної побудови тексти гороскопів поділяються на дві частини: перша – це інтерпретація впливу становища зірок на долю людей та події; друга – це рекомендації, пов'язані з поведінкою людей. Для першої частини прогнозів характерний майбутній час і особлива модальність можливості, яка оформляється за допомогою відповідних модальних дієслів.

Короткість, ясність риторичних прийомів робить очевидним, доступним зміст гороскопа, який не вимагає від адресата інтелектуальних зусиль, проте створює певний психологічний комфорт, що виходить із загальної компліментарності тексту і спрямованості змісту тексту на особистість читача, що, зрештою, сприяє реалізації у цьому типі текстів розважальної функції.

Гороскопи відіграють в медіадискурсі особливу роль, будучи однією з постійних рубрик більшості газет, журналів і веб-сайтів. Особливе місце даний вид тексту займає у виданнях для жінок, оскільки практично у кожному журналі можна зустріти рубрику *Horoscopes*. Крім жіночих журналів, гороскопи регулярно публікуються також у журналах, адресованих молоді. Крім того, існують спеціалізовані астрологічні видання, які можуть становити інтерес для широкого кола реципієнтів. Таким чином, саме наявність різних соціальних груп з відповідними комунікативними запитами зумовлює існування різних підвидів гороскопів. Отже, астрологічний прогноз, реалізуючи фактор адресата, зазвичай має вікову (*horoscopes for teens*), соціальну (*horoscopes for singles*) чи гендерну (*horoscopes for her / him*) адресованість.

Композиційна будова тексту у гороскопі зазвичай поділена на 2 взаємообумовлені частини. У пропозиції зазвичай міститься констатація положення небесних світил та інтерпретація цього положення щодо майбутніх подій у житті реципієнта:

“Most notable, of course, are Mercury’s usual three retrograde cycles that occur this year from January 14 to February 3, May 10 to June 3, and September 9 to October 2 (when it travels through your sign)” (Free horoscopes).

У другій частині можна знайти рекомендації, що стосуються різних аспектів життєдіяльності:

“When Saturn retrograde occurs between the beginning of June and the end of October, this free-thinking cycle gives you a chance to slow down and balance the energies in the various parts of your life. This is a great time to journal more,

schedule time with a therapist, or meditate. Any activity that helps you learn more about yourself and improve your outlook is encouraged” (Free horoscopes).

У текстах проаналізованих астрологічних прогнозів основними паралінгвістичними засобами, які стосуються провідних ознак їх комунікативно-прагматичних особливостей, є малюнки, що зображують знаки зодіаку. Крім того, у гороскопах використовуються таблиці, в яких міститься інформація про рівень успішності людини у тій чи іншій сфері життя залежно від дати народження, основні характеристики того чи іншого знаку зодіаку, наприклад:

Virgo Facts

THE VIRGIN | AUG 23 - SEP 22

GRACEFUL, ORGANIZED, KIND

Element: Earth

Polarity: Negative

Quality: Mutable

Ruling Planet: Mercury

Ruling House: Sixth

Spirit Color: Silver

Lucky Gem: Peridot

Flower: Sunflower & marigold

Top Love Matches: Cancer

Подібні паралінгвістичні засоби відносяться до іконічних або зображувальних елементів організації архітекtonіки тексту.

Висновки. Гороскоп є частиною астрологічного дискурсу. Типовий астрологічний гороскоп, розміщений у медіапросторі, декларує знання про вплив небесних тіл на долю людей та їхні земні події, згідно з якими їх можна передбачити за взаємним розташуванням небесних тіл. Основними характерними рисами гороскопів є їхнє лексичне наповнення, композиційна структура та прагматичне навантаження. Проведене дослідження лінгвальних особливостей астрологічних прогнозів дозволило виділити основні функції, які виконують гороскопи у медійному просторі: інформативна, апелятивна, персуазивна та емотивна. Астрологічний прогноз є полікодовим текстом, який містить вербальні та невербальні знаки. До останніх відносяться іконічні знаки та набірні засоби. Ключовими проблемами вивчення астрологічного дискурсу залишаються структура та стратифікація, встановлення його ознак, одиниць, категорій, типів; з'ясування способів організації різних дискурсивних інваріантів, вироблення методів і процедур його аналізу.

Список літератури

- Азначеева Е.Н. Астрологический дискурс: семиотический и когнитивный аспекты. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2011. № 33 (248). Филология. Искусствоведение. Вып. 60. С. 19–21.
- Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : ВЦ “Академія”, 2004. 344 с.
- Крижанівська Г. Т. Гороскоп у сучасних англomовних жіночих журналах: жанровий підхід. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 229–231.
- Кулова Л.З. Особенности речевого воздействия в астрологическом типе дискурса. *Ученые записки Орловского государственного университета*. 2015. №1 (64). С. 159-161
- Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.
- Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
- Blackmore S., Seebold M. The Effect of Horoscopes on Women’s Relationships. *Correlation*. 2001.19 (2), 17-32.
- Evans W. Divining the Social Order: Class, Gender and Magazine Astrology Columns. *Journalism and Mass Communication Quarterly*. 1996. 73 (2), 389-400.
- Tandoc E. C., Ferrucci P. So Says the Stars: A Textual Analysis of Glamour, Essence and Teen Vogue Horoscopes. *Women’s Studies International Forum*. 2014. 45, 34- 41.
- Free horoscopes. URL: <https://www.horoscope.com/us/index.aspx> (дата звернення 10.01.2022)

References

- Aznacheeva, E.N. (2011). Astrologicheskij diskurs: semioticheskij i kognitivnyj aspekty. Vestnik Cheljabinskogo gosudarstvennogo universiteta. 33 (248). Filologija. Iskusstvovedenie. Vyp. 60, 19–21.
- Batsevych, F.S. (2004). Osnovy komunikativnoi lnhvistyky. K. : VTs “Akademiiia”.
- Krizhanivs'ka, G. T. (2018). Goroskop u suchasnihi anglomovnih zhinochih zhurnalah: zhanrovij pidhid. Naukovi zapiski Nacional'nogo universitetu «Ostroz'ka akademija»: serija «Filologija». Ostrog : Vid-vo NaUOA, 2018. Vip. 1(69), ch. 1, berezen', 229–231.
- Kulova, L.Z. (2015). Osobennosti rechevogo vozdejstvija v astrologicheskom tipe diskursa. Uchenye zapiski Orlovskogo gosudarstvennogo universiteta. №1 (64), 159-161
- Martyniuk, A. P. (2011). Slovnyk osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoi lnhvistyky. Kh.: KhNU imeni V. N. Karazina.
- Selivanova, O. (2006). Suchasna lnhvistyka: terminolohichna entsyklopediia. Poltava: Dovkillia-K.
- Blackmore, S., Seebold, M. (2001). The Effect of Horoscopes on Women’s Relationships. *Correlation*. 19 (2), 17-32.
- Evans, W. (1996). Divining the Social Order: Class, Gender and Magazine Astrology Columns. *Journalism and Mass Communication Quarterly*. 73 (2), 389-400.
- Tandoc, E. C., Ferrucci, P. (2014). So Says the Stars: A Textual Analysis of Glamour, Essence and Teen Vogue Horoscopes. *Women’s Studies International Forum*. 45, 34- 41.
- Free horoscopes. URL: <https://www.horoscope.com/us/index.aspx>

Стаття надійшла до редакції 20.02.2022 р.

УДК 811.111'373'42:611

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259824](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259824)

РЕЛІГІЙНА ЛЕКСИКА В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ: МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Четайкіна В.В.

кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0003-0332-7925

Стаття висвітлює методикау дослідження релігійної лексики в американському президентському дискурсі. Релевантність роботи зумовлена пріоритетом у сучасній лінгвістиці комунікативно-прагматичного підходу до вивчення дискурсивних утворень різних жанрів і форматів. В останні десятиліття дослідження дискурсу є актуальним напрямком у сучасній лінгвістиці у зв'язку зі зміною наукової парадигми, що відбулася у мовознавстві, а саме: на місце панівної системно-структурної та статичної парадигми приходить антропоцентрична. Релігійна лексика функціонує як у побутовому, так і в інституційному спілкуванні у трьох основних різновидах, а саме: загальна релігійна лексика, біблеїзми (сталі вирази, фразеологізми) та цитати зі Святого Письма. Ця тенденція спостерігається і в політичному дискурсі у цілому, та у президентському дискурсі зокрема, що увиразнює актуальність нашої роботи. Пошук ефективних шляхів аналізу та опису семантики та функції релігійної лексики в американському президентському дискурсі зумовив вибір основних підходів до об'єкту дослідження. Стосовно жанрового простору президентського дискурсу як різновиду політичного дискурсу зазначимо, що він зумовлений державним загально-політичним устроєм країни, історичними та політичними традиціями інституту президентства, соціокультурними умовами існування політичного дискурсу. Методи, що використано в лінгвістичних студіях, передбачають здійснення системи процедур вивчення об'єкта дослідження та верифікації отриманих результатів. Типовими орієнтирами системного філологічного аналізу вбачаємо звертання уваги на смисловий, змістовий бік тексту, представленого текстовими категоріями, та на комунікативне занурення тексту в дискурсивне відтворення. Для системного комплексного аналізу в роботі залучено такі методи, що враховують комунікативну сутність тексту дискурсу, відображають значущість тексту у світлі його породження й інтерпретації. Саме тому в роботі застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження.

Ключові слова: біблеїзм, президентський дискурс, релігійна лексика, методологія.

RELIGIOUS VOCABULARY IN THE AMERICAN PRESIDENTIAL DISCOURSE: RESEARCH METHODOLOGY

Chetaykina V.V.

candidate of philological sciences, associate professor,
Ivan Franko National University of Lviv

The article highlights the research methodology of religious vocabulary in American presidential discourse. The relevance of the work is due to the priority of communicative-pragmatic approach to the study of discursive formations of different genres and formats in modern linguistics. The study of discourse is an important area in modern linguistics in connection with the change of scientific paradigm that has taken place in linguistics, namely: the dominant system-structural and static paradigm has been replaced by the anthropocentric one. Religious vocabulary functions in both domestic and institutional communication in three main forms, namely: general religious vocabulary, biblical (set expressions, phraseology) and quotations from the Scriptures. This

tendency is observed both in the political discourse in general and in the presidential discourse in particular, which emphasizes the relevance of our work. The search for effective ways to analyze and describe the semantics and functions of religious vocabulary in American presidential discourse has led to the choice of basic approaches to the object of study. Regarding the genre space of presidential discourse as a kind of political discourse, we note that it is determined by the general political system of the country, historical and political traditions of the presidency, socio-cultural conditions of political discourse. The methods used in linguistic studies involve the implementation of a system of procedures for studying the object and verification of the results. Typical guidelines for systematic philological analysis include attention to the semantic side of the text represented by textual categories, and the communicative immersion of the text in discursive reproduction. For systematic analysis, the following methods are used in the work, which take into account the communicative essence of the discourse text, reflect the significance of the text in the light of its generation and interpretation. That is why the work uses both general and special research methods.

Key words: *biblical expression, presidential discourse, religious vocabulary, methodology*

Вступ. Дослідження виконано у руслі сучасної лінгвометодології, яка спрямована на встановлення природи мови в співвідношенні зі свідомістю її носіїв, соціумом, культурою, дійсністю, комунікацією, процесами пізнання світу, а також на формування інструментарію, засад і способів опису й аналізу мови та її продуктів (Селиванова, 2002).

Релевантність запропонованого дослідження зумовлена пріоритетом у сучасній лінгвістиці комунікативно-прагматичного підходу до вивчення дискурсивних утворень різних жанрів і форматів. В останні десятиліття дослідження дискурсу є актуальним напрямком у сучасній лінгвістиці у зв'язку зі зміною наукової парадигми, що відбулася у мовознавстві, а саме: на місце панівної системно-структурної та статичної парадигми приходить антропоцентрична. Релігійна лексика функціонує як у побутовому, так і в інституційному спілкуванні у трьох основних різновидах, а саме: загальна релігійна лексика, біблеїзми (сталі вирази, фразеологізми) та цитати зі Святого Письма. Ця тенденція спостерігається і в політичному дискурсі у цілому, та у президентському дискурсі зокрема, що увиразнює актуальність нашої роботи.

Результати і обговорення. Серед головних завдань лінгвометодології в межах нашої роботи варто зазначити такі:

- з'ясування співвідношення методології, парадигми, епістемі;
- вияв світосприймальних домінант (епістем) у наукових мовознавчих парадигмах і школах;
- визначення предмета й об'єкта мовознавчих досліджень;
- обґрунтування зв'язку пізнавальної здатності людини з мовою і мовленням, процесами комунікації;
- інвентаризація й систематизація дослідницьких принципів у ракурсі різних епістем і парадигм;
- упорядкування лінгвістичних методів у розрізі наявних у лінгвістиці епістем;
- розробка способів оцінки достовірності отриманих результатів лінгвістичного пошуку (Селиванова, 2002).

Метод, як спосіб організації пізнавальної й дослідницької діяльності науковця з метою вивчення явищ і закономірностей певного об'єкта науки передбачає здійснення системи процедур вивчення об'єкта дослідження та верифікації отриманих результатів. Методи, що використовуються в мовознавстві традиційно поділяються на *загальні* (спостереження, індукція, дедукція, гіпотеза, аналіз, синтез, порівняння, формалізація, експеримент, моделювання тощо) та суто *лінгвістичні*, що мають власну специфіку, притаманну лише лінгвістичним студіям на відміну від методів інших наук.

Незважаючи на те, що проблема лінгвістичного аналізу тексту за допомогою як загальнонаукових, так і суто лінгвістичних підходів та методів розглядається багатьма дослідниками, на теперішній час усе ще спостерігається відсутність усталеної системи процедур та методів лінгвістичного аналізу тексту, а також термінологічного апарату такого аналізу. Коли йдеться про лінгвістичний аналіз художнього тексту, треба враховувати три принципових орієнтири його системного філологічного аналізу, а саме, увагу до смислового, змістового боку тексту, представленого текстовими категоріями, до комунікативного занурення тексту й до естетичних якостей художніх текстів. Задля лінгвістичного аналізу публіцистичного тексту, а саме тексту, що належить до президентського дискурсу, в першу чергу треба акцентувати увагу на перших двох орієнтирах – змістовному та комунікативному.

Процедура філологічного аналізу тексту президентського дискурсу в нашому дослідженні ґрунтувалася на підставі шести етапів інтерпретаційного аналізу тексту: 1) визначення різновиду тексту за стилем, мовою, жанром, функційним типом мовлення; 2) декодування тексту як повідомлення, розкриття загального змісту, його згортка до двох-трьох речень; 3) детальний аналіз значень слів і сполук, які вони отримують у мікро- й макроконтексті; 4) аналіз стилістичних прийомів порівняно з нейтральними засобами мовного вираження; 5) вияв призначення стилістично маркованих фрагментів висловлень, їхньої ролі у вираженні суб'єктивно-оцінного відношення автора до описуваних ним подій у тексті; 6) узагальнення отриманих результатів (Славова, 2006).

Такий підхід вважаємо достатнім як один з етапів лінгвістичного аналізу саме тексту досліджуваного дискурсу, адже він є текстоцентричним. Але для системного комплексного аналізу потрібно залучення таких методів, які враховують або охоплюють комунікативну сутність тексту дискурсу, відображають значущість тексту у світлі його породження й інтерпретації, у семіосфері текстів і в семіотичному універсумі культури та відтворюють синергетичну природу тексту та універсума культури.

Тому в нашій роботі використовується, запропонована О. Селівановою *методика діалогічної інтерпретації тексту*, що є сукупністю процедур аналізу тексту як знакового посередника дискурсу з урахуванням екстралінгвальних чинників текстової комунікації та інтегруючого принципу діалогічності.

Саме принцип діалогічності дає змогу в нашому дослідженні розглядати текст президентського дискурсу як знаковий посередник комунікативної ситуації, що призводить до здійснення комунікативного задуму та передачі змісту тексту, що є детермінований внутрішніми й зовнішніми чинниками. Першим етапом методу діалогічної інтерпретації є встановлення діалогічних відношень тексту президентського дискурсу із системою інших текстів публічного політичного дискурсу в текстовій синтагматиці й парадигматиці. Це передбачає, насамперед, визначення мовленнєвого жанру, типу тексту, його стилістичних, структурних, змістовних, прагматичних і функційних ознак. Другий етап зумовлений діалогічністю тексту як знаку в соціокультурному контексті й передбачає вияв інтенцій адресанта тексту. Третім етапом є вияв діалогічних відношень тексту з особистістю адресата (в нашому випадку — масового адресата президентського дискурсу), його свідомістю, настановами, обізнаністю в питаннях релігійної тематики. Цей етап ґрунтується на реконструкції вбудованої в текст програми адресованості, закладеної автором для встановлення комунікативного впливу на реального адресата.

Багатомірність та неоднорідність підходів до вивчення політичного дискурсу взагалі та президентського дискурсу зокрема обумовили початковий етап дослідження. Вирішення основних проблем щодо статусу президентського дискурсу дозволило окреслити основні принципи та етапи проведеного нами аналізу текстів політичного президентського дискурсу та особливостей функціонування в ньому релігійної лексики.

Якщо диференціювати жанри політичного дискурсу за параметрами інституційності, то потрібно розмежовувати мовленнєві жанри за ступенем формальності.

У нашій роботі, окрім ступеню формальності президентського дискурсу, враховувався, насамперед, параметр інтенційності політичного дискурсу, у межах якого функціонує дискурс президентський.

Серед *ритуальних жанрів* особлива увага в нашому дослідженні приділяється інавгураційному зверненню президента США до нації. Саме інавгураційні промови було піддано не тільки *синхронічному* дослідженню (як решту *жанрових різновидів*), але й *діахронічному* дослідженню — від інавгураційної промови першого президента США до промови президента Д. Трампа. Ми виходили з припущення, що в інавгураційних промовах спостерігається найвища ступінь ритуальності, яка маніфестується не тільки на екстралінгвальному рівні, але й на лінгвальному — у вигляді трафаретних формул, мовних кліше, усталених стилістичних прийомів. Завданням діахронічного дослідження, насамперед, було простежити:

- зв'язок між композиційною структурою інавгураційної промови та закладеними в кожен композиційну частину стратегіями й тактиками, що реалізуються за допомогою релігійної лексики;

- характер використання релігійної лексики в інавгураційних промовах протягом XVIII-XXI століть та тенденції до збільшення/зменшення її вжитку;

- основні закономірності вживання релігійної лексики певного типу (загально-релігійної лексики, біблеїзмів, біблійних цитат) задля виконання комунікативного наміру адресанта інавгураційної промови.

На наше глибоке переконання, саме (і тільки) завдяки використанню релігійної лексики уможлиблюється здійснення таких комунікативних намірів як, наприклад, заклик благословення Америки та її громадян; визнання святенності самої церемонії інавгурації перед Богом; прохання у Всевишнього про допомогу у виконанні президентом своїх функцій; зазначення того, що США – це обрана Богом держава, яку Всевишній нагородив величчю, свободою і, водночас, відповідальністю та місією захищати свободу у всьому світі тощо.

Окрім інавгураційних промов у дисертаційному дослідженні вивчалися особливості вживання релігійної лексики в наступних промовах, що належать до ритуальних жанрів: прощальна промова президента, Різдвяне/Новорічне звернення Глави держави до нації, ювілейна / святкова промова, присвячена важливим датам, врученню премій, відкриттю форумів, фестивалів, виставок та суботнє радіо звернення президента до нації.

Оскільки *агональні* жанри, за нашим припущенням, не повинні бути «перевантаженими» релігійною лексикою у зв'язку з їхньою прагматичною направленістю, лінгвістичному аналізу були піддані два жанрових різновиди цього жанру, а саме:

- передвиборчі теледебати (*Presidential Election Debates*)
- передвиборче звернення (*Election Speeches*).

Інші жанри **ритуального** президентського дискурсу, а також різновиди **орієнтаційного** дискурсу та **агонального** дискурсу представлені промовама американських президентів XXI століття, що відбувалось у межах **синхронічного дослідження** функціонування релігійної лексики в президентському дискурсі.

Аналізу особливостей функціонування релігійної лексики в президентському дискурсі передував типологічний аналіз лексики, що традиційно пов'язана з релігійною сферою. У роботі чітко розшаровуються три види релігійної лексики. Насамперед, це загальна релігійна лексика (від згадування Бога та символу віри до позначення релігійних та історичних дій, атрибутів християнської церкви та церковних інститутів тощо). Окремий шар релігійної лексики створюють біблеїзми, як системні мовні одиниці (фразеологізми), або слова, що входять до лексичного складу мови та широко вживаються в мовленні. Окреме місце в нашому дослідженні посідає пряме цитування біблійних контекстів, а саме тих елементів першоджерела (Біблії), що не набули фразеологізації в мові, а сприймаються як прототипові висловлювання. Ми дотримуємось думки, що кожний із видів релігійної лексики надає президентському дискурсу ваги, тому подальший етап дослідження проводитиметься за наступною схемою:

- дослідження вживання загально-релігійної лексики в різних жанрах американського президентського дискурсу;

- дослідження вживання біблеїзмів у різних жанрах американського президентського дискурсу;
- дослідження вживання цитат із Біблії в різних жанрах американського президентського дискурсу.

У межах загальнонаукових методів залучено *описовий* метод для виявлення та опису комплексу характерних ознак об'єкта дослідження. Завдяки цьому методу в роботі знайшли своє відображення як опис основних характеристик політичного дискурсу як одного з різновидів інституційного дискурсу, так і опис характеристик президентського дискурсу, у якому функціонує релігійна лексика трьох видів. До описового методу було також залучено методи *аналізу й синтезу* для формування узагальнених уявлень про природу англomовного політичного (президентського) дискурсу, що отримано на підставі синтезу його концептуальних складників.

Для висвітлення внутрішньої та зовнішньої динаміки предмета дослідження було використано кількісний аналіз, що являє собою *квантитативний* метод для кількісної обробки фактографічного матеріалу. Він передбачає підрахунок частоти використання тих чи інших лексичних одиниць релігійної семантики та метод *графічної репрезентації результатів*. Ці методи дали підстави для узагальнень і частотної кваліфікації здобутих результатів.

У межах *структурного* методу релевантними стали елементи *компонентного* аналізу, які уможливили виявлення семантичних особливостей досліджуваних дискурсів. Виявлення семантичної складової релігійної лексики, що досліджується, сприяло викриттю механізмів дії релігійної лексики в реалізації основних стратегій і тактик адресантів президентського дискурсу.

В амплітуді *функційного* методу виявився актуальним *контекстуально-інтерпретаційний* аналіз, що дав змогу ідентифікувати й пояснити смислову динаміку виокремлених різновидів мовних одиниць в уже згаданому дискурсивному сегменті. Елементи *конверсаційного* аналізу застосовувалися в процесі реконструкції комплексу складників досліджуваної комунікативної сфери в її проекції на екстралінгвальну ситуацію.

Лінгвокультурологічний аналіз прислужився у виявленні й поясненні етноспецифічних особливостей американського президентського дискурсу. Реєстрову специфіку кожного з видів президентського дискурсу виявив *лінгвостилістичний* аналіз. *Лінгвокомунікативний* ракурс вивчення політичного президентського дискурсу посприяв висвітленню його принципових характеристик. Метод *комунікативно-функціонального* аналізу уможливив виокремлення домінуючих стратегій і тактик, що реалізуються за допомогою релігійної лексики в президентському дискурсі. Метод *контекстуального аналізу* дав змогу встановити динаміку семантичних процесів у релігійній лексиці, що вжита в різних мовленнєвих контекстах, і здійснити класифікацію загальних лінгвальних і суто лінгвостилістичних засобів вербалізації інтенцій.

Висновки. Пошук ефективних шляхів аналізу та опису семантики та функції релігійної лексики в американському президентському дискурсі

зумовив вибір основних підходів до об'єкту дослідження. Методи, що використано в лінгвістичних студіях, передбачають здійснення системи процедур вивчення об'єкта дослідження та верифікації отриманих результатів. Типовими орієнтирами системного філологічного аналізу вбачаємо звертання уваги на смисловий, змістовий бік тексту, представленого текстовими категоріями, та на комунікативне занурення тексту в дискурсивне відтворення. Для системного комплексного аналізу в роботі залучено такі методи, що враховують комунікативну сутність тексту дискурсу, відображають значущість тексту у світлі його породження й інтерпретації. Саме тому в роботі застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження.

Список літератури

- Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. Киев: ЦУЛ, «Фитосоциоцентр», 2002. 336 с.
- Славова Л. Л. Комунікативні стратегії та тактики у сучасному масмедійному політичному дискурсі: зіставний аспект (на матеріалі українських та американських Інтернет-джерел). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. № 27. С. 116–117.
- American Rhetoric. URL: <http://www.americanrhetoric.com> (дата звернення 10.05.2022).
- Presidential Speeches. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches> (дата звернення 10.05.2022).

References

- Selivanova, E. A. (2002). *Osnovy linhvistycheskoi teoryy teksta y kommunykatsii*. Kiev: TsUL, «Fytosotsyotsentr».
- Slavova, L. L. (2006). *Komunikatyvni stratehii ta taktyky u suchasnomu masmediinomu politychnomu dyskursi: zistavnyi aspekt (na materialy ukrainskykh ta amerykanskykh Internet-dzherel)*. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. № 27, 116–117.
- American Rhetoric. URL: <http://www.americanrhetoric.com>
- Presidential Speeches. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches>

Стаття надійшла до редакції 10.02.2022 року

УДК 81'42:134.2

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259825](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259825)

EL PICASSO DE NUESTRO FÚTBOL: REALIZACIÓN DE LA INTERDISCURSIVIDAD A TRAVÉS DE LAS MODALIDADES ARTÍSTICAS EN EL DISCURSO DEL FÚTBOL ESPAÑOL

Kotenko V.

candidata de ciencias, docente,
Universidad Nacional Tarás Shevchenko de Kyiv
ORCID [0000-0003-3934-3871](https://orcid.org/0000-0003-3934-3871)

El propósito de este artículo es observar la implementación de los campos de la interdiscursividad del discurso del fútbol español a través de la perspectiva de las categorías del arte. El presente estudio es empírico y tiene como objetivo contemplar la realización de la tendencia a la interdiscursividad que se materializa a través de las metáforas en el período de 2012-2021. Por su naturaleza, el discurso del fútbol de la lengua española es un fenómeno abierto y subjetivo, que también se caracteriza por una marcada naturaleza social y lleva sobre sí una huella de la sociedad en la que funciona. Su estudio requiere un enfoque interdisciplinario que se realiza en un constante diálogo con otros discursos. El artículo presenta una serie de ejemplos de prensa (Marca, As, Mundo Deportivo, Sport, El País, El Mundo, rtve.es) y libros dedicados a la temática del fútbol, que demuestran el carácter abierto de este discurso en español y la implementación del interdiscurso tanto en el campo del arte en general (el juego como obra una de arte, artesanía), como en sus campos específicos. En particular, nos encontramos con la presencia de la pintura y bellas artes, figuras de unos artistas célebres, literatura (epopeya, poesía, oda, mito, alusiones a obras famosas), teatro y cine (con una atención particular a la picaresca española), la música en el sentido más amplio, incluyendo ballet, danza y grupos musicales, las realidades culturales españolas (flamenco, España como país de autonomías, literatura y gastronomía nacional, fiestas, el mundo taurino). La función pragmática de tales marcadores en los artículos de fútbol es verbalizar una imagen vívida de un evento deportivo en papel, aumentar el dramatismo de la victoria o la derrota, celebrar la victoria de los ganadores, criticar su comportamiento o acciones, lo que a su vez es posible gracias a la adyacencia del discurso deportivo futbolístico con el artístico en su amplia interpretación.

Palabras clave: discurso deportivo, interdiscurso, campo del discurso, arte, realidades culturales españolas.

ПІКАССО НАШОГО ФУТБОЛУ: РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕРДИСКУРСИВНОСТІ ЧЕРЕЗ МИСТЕЦЬКІ КАТЕГОРІЇ ІСПАНСЬКОМОВНОГО ФУТБОЛЬНОГО ДИСКУРСУ

Котенко В.

кандидат філологічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Мета цієї статті полягає в ілюстрації реалізації зон інтердискурсивності іспанськомовного спортивного футбольного дискурсу через призму категорій мистецтва. Дослідження має емпіричний характер та ставить за мету простежити тенденцію до реалізації категорій інтердискурсивності, що втілюється за допомогою метафоричних перенесень у період 2012-2021 рр. За своєю природою спортивний футбольний дискурс є відкритим та суб'єктивним конструктом, що також характеризується вираженою соціальною природою та несе на собі відбиток того суспільства, у якому функціонує. Вивчення цього феномену вимагає міждисциплінарного підходу, що реалізовується у постійному діалозі з

іншими дискурсами. У статті наведено низку прикладів із преси (*Marca, As, Mundo Deportivo, Sport, El País, El Mundo, rtve.es*) та книжок, присвячених футбольній тематиці, що засвідчують відкритість до зовнішніх впливів природу іспанськомовного дискурсу на прикладі футболу та реалізацію інтердискурсу в полі мистецтва в цілому (гра як витвір мистецтва, як ремесло), так і конкретні його поля. Зокрема, зустрічаємо залучення живопису та образотворчого мистецтва, постатей відомих митців, літератури (епос, лірика, ода, міф, алюзії до відомих творів), театру та кінематографу; особливої уваги заслуговує віднесення до іспанської пікарески, музики в широкому сенсі, зокрема балету та танців, музичних груп, іспанських культурних реалій (фламенко, Іспанія як країна автономій, національна література та гастрономія, свята, світ кориди). Прагматична функція таких маркерів у футбольних статтях полягає у вербалізації живої картини спортивної події на папері, посилення драматизму перемоги чи поразки, оспівування звитяги переможців чи критика їх поведінки чи дій, що у свою чергу стає можливим завдяки суміжності спортивного футбольного дискурсу із дискурсом мистецтва у широкому його трактуванні.

Ключові слова: спортивний дискурс, інтердискурс, дискурсивне поле, мистецтво, іспанські культурні реалії.

THE PICASSO OF OUR FOOTBALL: REALIZATION OF INTERDISCURSIVITY THROUGH ARTISTIC MODALITIES IN THE SPANISH DISCOURSE OF FOOTBALL

Kotenko V.

*candidate of philological sciences, associate professor
National Taras Shevchenko University of Kyiv*

*The purpose of this article is to illustrate the implementation of areas of interdiscursivity of the Spanish-language football discourse through the perspective of the categories of arts. The study is empirical and aims to trace the tendency to interdiscursivity, which is embodied through metaphors in the period of 2012-2021. By its nature, sports football discourse is an open and subjective construct, which is also characterized by an obvious social nature and carries on itself a sign of the society in which it functions. The study of this phenomenon requires an interdisciplinary approach, which is implemented in a constant dialogue with other discourses. The article presents a number of examples from the press (*Marca, As, Mundo Deportivo, Sport, El País, El Mundo, rtve.es*) and books on football, which demonstrate an open nature of the Spanish-language football discourse and the implementation of interdiscourse in field of arts in general (the game as a work of art, as crafts), and its specific fields. In particular, we trace the involvement of painting and fine arts, famous artists, literature (epic, poetry, ode, myth, allusions to famous works), theater and cinema. Special attention should be paid to the Spanish picaresque, music in the broadest sense, including ballet and dance, music groups, Spanish cultural realities (flamenco, Spain as a country of autonomies, national literature and gastronomy, holidays, the world of bullfighting). The pragmatic function of such markers in football articles is to verbalize a vivid picture of a sports event on paper, increase the drama of victory or defeat, celebrate the victory of the winners or criticize their behavior or actions, which in turn becomes possible due to the adjacency of sports football discourse with an artistic one.*

Key words: *sports discourse, interdiscourse, field of discourse, art, Spanish cultural realia.*

INTRODUCCIÓN. El objetivo de este artículo es el estudio de la implementación de la teoría de la interdiscursividad en el lenguaje del fútbol de España a través de las modalidades artísticas. La metodología del estudio es análisis crítico del discurso. La estructura del presente estudio es la siguiente: primero se analizan las premisas teóricas de la filosofía del deporte y su vínculo con el análisis crítico del discurso e

interdiscurso, a continuación se presenta la realización de las categorías del interdiscurso a través de diversos ejemplos de la prensa española y de libros dedicados al tema del deporte. Al final se exponen las conclusiones. Nuestro trabajo tiene carácter empírico y se centra en el aspecto práctico de la realización de la interdiscursividad. El análisis lo realizamos teniendo en cuenta los niveles de comprensión, es decir, el texto dentro de una práctica discursiva que funciona en un contexto social más amplio. La unidad de estudio radica en la frase o en sus combinaciones de sentido semántico explícito. Ofrecemos una serie de ejemplos habituales extraídos de la prensa (Marca, As, Mundo Deportivo, Sport, El País, El Mundo, rtve.es) y de diez libros de estilo periodístico que abarcan el periodo 2012-2021. En total hemos presentado alrededor de 100 ejemplos.

EL DEPORTE Y EL MUNDO ARTÍSTICO

En este trabajo intentamos interpretar el vínculo que existe entre el discurso deportivo español y el del mundo artístico y cómo se percibe a través de la lengua. Desde tiempos remotos ha existido un lazo especial entre las modalidades artísticas y las deportivas. El juego relacionado con el uso de la pelota tiene su origen en los primeros pueblos y culturas, cuyos testimonios materiales y escritos han llegado hasta nosotros: entre otros, los mayas y los aztecas, el famoso séptimo Canto de la Odisea, en el que los gritos de las sirvientas que juegan a la pelota con la princesa Nausícaa despiertan a Odiseo, el recuerdo de un balón en el “Rey Lear” de W. Shakespeare o el ballet “La edad de oro” de 1930 de D. Shostakovich, cuyo argumento gira en torno a un equipo de fútbol. Según A. Alcoba López, el arte, en sus variadas especialidades, ha reflejado la actividad deportiva como demostración de la importancia de la misma; el deporte ha entrado en el arte y creado en él una forma de lenguaje deportivo propio (Alcoba López, 2011: 150). A pesar de que el deporte y el arte no son conceptos idénticos, somos partidarios de que el deporte se debe investigar dentro de las categorías estéticas como una forma de arte (Lowe, 1984: 9). Las emociones que conmueven a los espectadores, las normas del juego, así como el carácter creador de estas dos actividades son características inherentes tanto del deporte como del arte. En opinión de P. Frayssinet, el deporte es una forma de expresión artística (Frayssinet, 1968: 27) y para P. de Coubertein, el deporte produce belleza porque engendra al atleta, que es la escultura viva (Corral Duránte, Pérez-Turpin, Martínez Vidal, 2010: 11).

Por lo tanto, nuestra primera premisa es que el deporte está estrechamente vinculado a las modalidades artísticas y la descripción lingüística de los eventos deportivos está impregnada de recursos metafóricos que la aproximan al mundo artístico a través de los campos interdiscursivos.

DISCURSO DEPORTIVO E INTERDISCURSIVIDAD

Para entender mejor este procedimiento, es necesario resaltar que la segunda premisa de la que partimos es la naturaleza social del discurso deportivo y sus estrechos lazos con el entorno en el que funciona. El discurso en este trabajo lo interpretamos como un modo general de semiosis, es decir, como un comportamiento simbólico significativo; algo que transforma nuestros entornos en uno social y culturalmente significativo (Blommaert, 2005: 2;4). El discurso y cualquier otro

ejemplo específico de práctica discursiva se consideran a la vez (i) un texto de lenguaje, hablado o escrito, (ii) práctica discursiva (producción e interpretación de textos) y (iii) práctica sociocultural (Fairclough, 1995: 97). El análisis crítico del discurso lo aplicamos con el fin de realizar un análisis de las elecciones lingüísticas en su dimensión léxica y retórica, examinando las estructuras por las que optan los autores de los artículos periodísticos y libros dedicados al tema del deporte. El lenguaje deportivo es al mismo tiempo un lenguaje subjetivo, connotativo, afectivo y, tal y como lo define N. Hernández Alonso:

Estamos ante un lenguaje abierto a todo y dispuesto a aprovechar cualquier innovación; todo le sirve: la filosofía, la literatura, la religión, la economía, la historia, la ciencia, la técnica, etc. [...]; de esta manera se puede hablar de un “supracódigo”, constituido por la interacción de los diferentes códigos de los deportes y de otro código, particular y exclusivo de cada deporte (2003: 57).

El discurso deportivo de la lengua española lo interpretamos como una estructura dinámica, abierta, heterogénea, subjetiva y representada por una amplia gama de herramientas del lenguaje, basada en la cobertura y el análisis de la actualidad deportiva. El discurso deportivo lo forman, entre otros elementos, las estructuras semánticas, la selección del léxico, la semántica de las presuposiciones e implicaturas, las figuras retóricas y las estructuras argumentativas que son, asimismo, propias y distintas de otros discursos (Hernández Alonso, 2012: 13-14).

El estudio de las relaciones entre un discurso y otros discursos en cuyo paradigma dialógico funciona el primero nos lleva a la teoría de la interdiscursividad. Tanto los lingüistas de la escuela francesa del análisis del discurso (D. Maingueneau, M. Pêcheux) como de la anglosajona hicieron referencia al vínculo que existe entre el discurso y la vida social en el interdiscurso (N. Fairclough, R. Wodak). La interdiscursividad se interpreta como las conexiones que existen entre discursos a lo largo del tiempo, así como en sincronía dentro de unos ciertos repertorios (Blommaert, 2005: 253) u otras formas discursivas de comunicación. En su teoría del análisis automático del discurso, donde la lengua funciona dentro de una formación social con referencia a normas extralingüísticas, M. Pêcheux subraya que un problema teórico es el de la relación de un proceso discursivo con “lo interdiscursivo”, es decir, el conjunto de los procesos que intervienen en él para constituirlo (proporcionándole sus “construcciones previas”) y para “orientarlo” (desempeñando, con relación a él, el papel de discurso oblicuo) (Pêcheux, 1978: 348).

El interdiscurso se analiza como un conjunto discursivo y también un conjunto de unidades discursivas con las que este entra en relación. Asimismo, según el tipo, estos discursos pueden ser citados, anteriores al mismo género, contemporáneos de otros géneros etc. (Maingueneau, 1999: 64). El solo hecho de situar un discurso en un género implica ponerlo en relación con el conjunto ilimitado de otros (Charaudeau, Maingueneau, 2005: 183). Según N. Fairclough, el análisis de la interdiscursividad de un texto es el análisis de la mezcla particular de géneros, de discursos y de estilos sobre los que se basa, y cómo los diferentes géneros, discursos o estilos se articulan (o “funcionan”) en el propio texto (Fairclough 2003: 218). Es también la constitución

de un texto a partir de diversos discursos y géneros (Titscher, Meyer, Wodak, Vetter, 2000: 148;150). Por otro lado, el interdiscurso presenta una heterogeneidad normal en los textos, y al mismo tiempo ofrece diversas posibilidades creativas en la práctica discursiva (Fairclough, 1995: 134). R. Wodak y G. Weiss interpretan la interdiscursividad como una hibridez semiótica (Weiss, Wodak, 2003: 6). En ambos casos los autores destacan la importancia del vínculo existente entre el análisis lingüístico y las prácticas sociales, que a su vez están en un permanente diálogo o incluso polílogo entre sí.

El espacio del discurso deportivo de la lengua española presenta un conjunto de campos semánticos que interactúan en una coyuntura dada y constituyen de esta forma varios posicionamientos discursivos (terminología de D. Maingueneau, 1999), a saber: fútbol – arte, en su dimensión más amplia, fútbol – música, fútbol – teatro, fútbol – literatura, fútbol – referentes culturales de España. Las metáforas conceptuales son una herramienta eficaz en la construcción de los campos interdiscursivos. Tal y como lo indicó M. Pêcheux, el interdiscurso determina la metáfora, constitutiva del sentido (Pêcheux, 2016: 220).

ESTUDIO EMPÍRICO

Fútbol – arte.

Según S. Connor, uno de los enfoques básicos para entender la filosofía del deporte es la faceta estética, entendiendo con este término unas modalidades de la belleza o el valor con los que podemos caracterizar una actividad deportiva, o tipos específicos de reacción, admiración, alegría (Connor, 2011: 12). Podemos observar cómo una buena jugada o el talento de algún jugador se comparan con una modalidad artística. Los vocablos más extendidos en este campo son “obra de arte”, “arte” o “artista”.

Tabla 1. La representación artística en el lenguaje deportivo.

obras artísticas y arte en su esencia	<ul style="list-style-type: none"> - Como <i>buen jugador de arte</i>, [...] Rogelio alternaba tardes de gloria y excelencia con oscuras y tristes actuaciones. (Pérez, 2014: 14); - [...] España manifestó de forma atronadora que es un equipo diferente, que domina <i>el arte del juego</i> como nadie en el mundo. <i>Una obra maestra</i> deja a España a un metro de la gloria. (Seguro, 2012: 480); - Lo más destacado fue, eso sí, el gol de Robben, <i>una auténtica obra de arte</i>. (Marca, 25.08.2013); - El Santos de Pelé. Un latiguillo en el fútbol de varias décadas como <i>ejemplo de artesanía</i> con el balón. (Marca, 11.11.2019); - El fútbol de Coitinho propicia <i>un juego más barroco</i>, redundante y al pie. (El País, 19.12.2020); - Ramon Gener conducirá las secuencias donde se intentará <i>vincular el fútbol de Messi con el arte</i>. [...] Vinculará la carrera del futbolista con la precocidad de Mozart, el talento de Picasso, la universalidad de Gaudí o el peso de la responsabilidad artística de Beethoven. Hablará de la relación maestro-alumno de Ronaldinho y Messi comparándola con la que tenían Verrocchio y Leonardo da Vinci, hará
---------------------------------------	---

	<p>un paralelismo entre el rol que tenía Messi en el Barça de Guardiola y lo que pueden tener los solistas en una orquesta sinfónica... (Mundo Deportivo, 21.06.2021).</p>
<p>pintura y bellas artes</p>	<p>- El Atlético está <i>como un pincel</i>. (Marca, 23.08.2014); - No se doblega el Barça en la Liga después de animarse para la Copa. Habrá que ver qué partido <i>dibuja</i> Koeman. (El País, 27.02.2021); - Los dos primeros clasificados y máximos aspirantes al ascenso, Espanyol y Mallorca, también forman parte del <i>mosaico</i> de clubes en los que jugó. (As, 24.04.2021).</p>
<p>Artistas</p>	<p>- Arshavin sabe mucho de eso, pero este <i>Kandinsky de la pelota</i>, como todos los genios, desaparece <i>cuando le abandonan las musas</i>. (Suárez, 2012: 90); - Parecía el maldito Errol Flynn comparado con él. Pero le dabas un metro de césped y <i>era un artista. El Picasso de nuestro deporte</i>. (Gutiérrez, 2011: 70); - “Que Isco sea malagueño es algo impagable para nosotros” – dijo – , “porque <i>ahora mismo en Málaga están Picasso, Banderas e Isco</i>, no sabría decirte a qué nivel cada uno”. (Marca 24.02.2015); - “<i>Como persona, soy como Pablo Picasso</i>”, dijo el jugador en una rueda de prensa en Belo Horizonte. “A quien me descifra, le gusto. Quien no, no pagará millones por mí”, añadió. (Marca 12.11.2016); - Es indiscutible que hay personas que nacen con un don y que saben cultivarlo. Entre miles de otros muchos ejemplos, <i>Mozart en la música, Dalí en la pintura, Foster en la arquitectura, Michael Jordan en el baloncesto, Federer en el tenis, Cervantes en la literatura...</i> Genios de su tiempo que se salieron de la normalidad para convertirse en referencia, no solo de sus coetáneos, también de generaciones venideras. <i>Messi</i> no necesita dejarnos físicamente, como otros grandes personajes, para ser merecedor de elogios y reconocimientos. (Sport 6.03.2018); - Miguel A. Belinchón: “Gente como Ramos, Cristiano o Messi <i>tienen algo de Picasso o Dalí</i>”. (As 11.05.2019).</p>

El segundo campo interdiscursivo está relacionado con el teatro. El dramatismo y las emociones en la interpretación de los actores son las razones en las que se basan estos autores para comparar el fútbol con un espectáculo artístico u obras teatrales.

Tabla 2. La representación teatral en el lenguaje deportivo.

teatro y cine	<ul style="list-style-type: none"> - <i>La puesta en escena</i> de los de Del Bosque fue prometedora. (Marca, 28.06.2013); - Seguro que en <i>el guion escrito</i> por el francés no existía una goleada tan abultada ... (Marca, 22.03.2014); - Jugaba muy bien, malagueño, <i>era un artista</i>; [...] <i>Mario era un espectáculo</i>; Enganchar el balón en <i>esa situación es un espectáculo</i> [...]. (El País, 14.06.2020); - A la Real, que se va de Europa invicta a domicilio, le pesó demasiado la penosa imagen del partido de ida. Al menos le queda el recuerdo de un empate a cero en <i>el teatro de los sueños</i>. (El País 25.02.2021); - <i>El encuentro ha sido una pantomima</i>. (Suárez, 2012: 58); - El fútbol es <i>una representación teatral</i> en la que nunca se sabe dónde está <i>el nudo de la obra</i>. (ibídem: 146); - Aquel match llevaba pinta de <i>comedia renacentista</i>, pero el marcador pujaba por la <i>tragedia romántica</i> y un nutrido grupo de hinchas se había empeñado en convertirlo en <i>auténtico drama histórico</i>. (Rodríguez, 2021: 8).
picaresca	<ul style="list-style-type: none"> - Otro sir, Alf Ramsey, coincidía con Pelé en reprobar <i>la picaresca maradoniana</i>, pero no tenía más remedio que rendirse a su talento puro... (Gutiérrez, 2011: 28); - Se ha perdido, de alguna manera, <i>esa picaresca de poder engañar y ser engañado</i>, el tratar de sacar a otro jugador de tono... (As 24.09.2019); - Cuestionado por si a sus jugadores <i>les faltó más picaresca en ciertas jugadas</i>, declaró que está de acuerdo... (Mundo Deportivo 1.12.2019).

J. Castañón Rodríguez destaca que la expresión *miedo escénico* fue popularizada por Jorge Valdano, tras proclamarse campeón del Mundo con Argentina en 1986, para definir el temor del jugador al saltar al terreno de juego ante la incertidumbre del resultado de su posible actuación (Castañón Rodríguez, 2002: 102): Y maldigo el desastre de coreografía [...], las réplicas que despejan la cabeza, la trama atascada en el centro del campo, *el miedo escénico de nuestra defensa*, el teatro pobre al encerrarse atrás en el plan cerrojazo... (Rodríguez, 2021: 54).

Fútbol – música.

El corpus de los ejemplos demuestra que los autores también asocian las características del fútbol al mundo de la música. Al analizar la presencia de este ámbito en el discurso deportivo, cabe destacar los vocablos paraguas “bailar”, “cantar”, “sintonía”, “melodía”, que se utilizan según el principio de la confinidad con la actividad física, la facilidad de movimiento, la consonancia, el juego coordinado de los participantes (como en una orquesta) o el buen ritmo del juego. Por otro lado, el ritmo, el dinamismo, la rapidez, la suavidad de movimientos y el equilibrio son características del baile. Según B. Lowe, por su naturaleza la estética del deporte tiene correlación con la estética del baile, ya que existe una similitud cinética entre los dos (Joy, 1984: 34).

Tabla 3. La representación musical en el lenguaje deportivo.

<p>música, melodía, canciones</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Todo arrancó con el vals</i> de Villa. El hombre de los truenos <i>empezó con la melodía</i> cuyo tono no encontraba la selección: uno, dos, tres... (Suárez, 2012: 123); - Lo hacen las Eurocopas y los Mundiales, pero <i>nos queda la melodía de su juego sincopada</i> por los goles... (ibídem: 237). - <i>Las cifras cantan</i>. Y lo hacen en forma de <i>sinfonía celestial</i>: siete títulos de nueve posibles. (Violan, 2012: 104); - Y mientras que los novatos no paraban de atender a los medios y buscaban el traje perfecto para posar para la fotografía, entre el resto era <i>buena sintonía</i>. (Reina, 2011: 42); - El gol fue un rayo en la mente del Elche, que atisbó chicha en una Real aturrullada, sorda <i>por la música de la Champions</i>. (Marca, 25.08.2013).
<p>instru- mentos musicales</p>	<ul style="list-style-type: none"> - [...] <i>el guitarreo de España</i> dejó de ser tan amenazante. (Suárez, 2012: 146); - El Sevilla <i>puso música de tambor</i> a un partido que llevaba el guion de un Messi imperial... (El País, 12.08.2015); - Mientras el PSG ofrecía al Real Madrid el fichaje de Neymar con tal de <i>chafarle la guitarra al Barça</i>, el Ajax paseaba por Barcelona un autobús ... (Mundo Deportivo, 7.07.2019); - Tras dos llegadas buenas de los muniqueses que desbarató Ter Stegen, Luis Suárez recortó distancias tras un buen recorte a Boateng y el Barcelona <i>pensó en que podía sonar la flauta</i>. (Marca 14.08.2020).
<p>bailes, ballet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>El baile de la pelota</i> retuvo a Alemania... (Suárez, 2012: 93); - ¿Faringitis? Cuando salgo, <i>bailo con las piernas</i>, no con la garganta. (Gutiérrez, p.189); - Cuando se hizo evidente que el partido sólo tomaba una dirección, el Atlético <i>dio el salto hacia el baile</i>. (Segurola, 2012: 210); - Pese a todo, <i>salió con ganas de bailar</i> el equipo donostiarra en su regreso a Old Trafford [...]. <i>Y bailó durante los primeros minutos</i>, manejando la pelota, presionando arriba y tratando de tapar los huecos atrás... (El País 25.02.2021). - Si lo vemos desde la perspectiva de las palabras del propio Gil, así parecía ser: “<i>Algunos parecían bailarinas de ballet</i>”. (Gutiérrez, 2011: 105); - El equipo se asemejaba a <i>un ballet perfectamente orquestado</i>, de belleza infinita. (Marca, 24.08.2013); - Capaz de lo mejor y de lo peor, Ousmane <i>resbaló, tras realizar lo que en ballet se conoce como spagat, écart o split</i> y que para la grada es un despatarre. Pero se recuperó y asistió a Mingueza, que sirvió el gol a Griezmann. (As, 31.01.2021).
<p>grupo</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Y tras todos ellos, Cruyff, quien encadenó cuatro Ligas consecutivas,

musical, orquesta	<p><i>orquestó la conquista</i> de la primera Copa de Europa [...]. (Gutiérrez, 2011: 39);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Orensa volvió a <i>estrenar quinteto</i>. (Marca, 13.08.2014); - Kroos y Ramos <i>son los Simon & Garfunkel</i> de este Real Madrid moderno. <i>Uno pone la voz</i> (sus centros) y <i>el otro su guitarra</i>, en forma de cabezazos. De la bota derecha del alemán al camero, y gol. <i>Una cantinela</i> que se ha convertido en una de las armas menos visibles, pero más efectivas, del Madrid de Zidane. [...] <i>Si Paul Simon y Art Garfunkel superaron los cien millones de discos vendidos, el flamenco germánico</i> que se traen entre Kroos y Ramos se cuantifica en goles... (As, 1.12.2019); - La tendencia es de las que rara vez terminan bien salvo que aparezcan los remolcadores o <i>toda la orquesta se hundirá sin remedio</i>. (El País, 29.01.2021).
----------------------	--

Con respecto al vocablo “samba”, podemos destacar el código cultural brasileño de los jugadores de este país y cómo está presente en el discurso deportivo español: Pelé, Gerson, Rivellino y Jairzinho, auténticos tiranos del fútbol *jugado a ritmo de samba*. (Gutiérrez, 2011: 171). N. Hernández Alonso también lo interpreta como un neologismo que denomina un juego muy técnico, con muchos pases cortos, a la manera del baile del mismo nombre (Hernández Alonso, 2003: 85). J. Castañón Rodríguez lo ve como un estilo de juego basado en el dominio técnico del balón, la proyección ofensiva y la ausencia de velocidad (Castañón Rodríguez, 2002: 102).

Fútbol – literatura.

Muchos escritores ilustres han enriquecido su caudal literario con obras dedicadas al tema del deporte: Mario Vargas Llosa, Antonio Machado (por ejemplo, en su poema “Alerta”) o Rafael Alberti (“Carta abierta”), entre otros. El fútbol ha creado un cuerpo literario inabarcable si nos atenemos a los ejemplos que podemos encontrar en los distintos géneros (Candau García, 1996: 21), incluida la lírica. En el contexto de las relaciones interdiscursivas nosotros nos limitamos a analizar, por el contrario, el tema de la creatividad literaria que tuvo su impacto en el desarrollo del discurso futbolístico. La apelación al género y la diversidad estilística de la literatura tiene como objetivo enfatizar la subjetividad del mensaje. El drama y la expresividad de la historia deportiva o la metáfora de un juego como cuento también son posibles gracias a la implicación del código literario. N. Hernández Alonso subraya que el lenguaje deportivo trata de conservar el estilo de la épica y de la retórica antigua (Hernández Alonso, 2003: 137). Algunos ejemplos que damos demuestran una verdadera poética del estilo periodístico, como lo podemos apreciar en el siguiente ejemplo, en el que se hace referencia a la mitología griega:

Espera a los héroes que llegan de ultramar con las velas inflamadas por un viento distinto. Velas rojas que cargan el viento del éxito porque quienes las despliegan nunca escucharon las miserias que susurraban las sirenas del pasado. Son catalanes de firmeza como Xavi, castellanos de alma como Casillas, asturianos de braveza como Villa o vascos de piedra blindada como Xabi Alonso, labrados como la tierra, airosos como las alas (Suárez, 2012: 159).

Tabla 4. La representación literaria en el lenguaje deportivo.

	<ul style="list-style-type: none"> - ... una tecnología que, en tiempos de Maradona, era <i>pura ciencia ficción</i>. (Gutiérrez, 2011: 15); - Tiempos en los que Francia cargaba el miedo, en los que los <i>Cristianos</i> del fútbol eran <i>Polifemo</i>. Hoy son rivales, nada más. (Suárez, 2012: 217); - Es un buen equipo, <i>como en un buen escrito, tiene que haber puntos y comas, letras y espacios</i>. (Gabilondo, 2013: 69); - <i>Realismo mágico</i> en el Camp Nou. (Sport, 19.08.2013); - <i>La novela entre Mauro Icardi e Inter de Milán suma un nuevo capítulo</i> a días del cierre del mercado de pases europeo. (Marca 14.08.2019); - Hasta la línea de medios se descolgó Benzema, <i>delicioso por su lectura del juego...</i> (El País, 24.10.2020).
<p>épica, lírica, oda, mito</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>A la lírica</i>, por supuesto, no le faltaron sudor, goles al contragolpe ni la cuota de fortuna que todo campeón necesita en algún momento clave. (Gutiérrez, 2011: 178); - “Puedo luchar contra cualquiera, pero <i>no contra un mito</i>”, declaró cuando fichó por el Zaragoza. (Segurola, 2012: 103); - Cada contraataque parecía que iba a acabar en gol, <i>una oda al fútbol directo</i>. (Marca 22.03.2014); - El gol del 10 culminó un muy buen encuentro del Barcelona, superior futbolísticamente al inicio y al final, <i>más épico</i> que el Sevilla. (El País, 27.02.2021); - El 0-4 del Barça al Athletic <i>es una oda al fútbol</i>. (Marca 18.04.2021); - Un partido infinito eternizó al Villarreal después de <i>tres horas de épica</i>. Porque <i>el éxito del club amarillo es toda una epopeya</i>. (El País 26.05.2021).
<p>alusiones a diversas obras</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Quizá el Barcelona recuerde por un momento todas aquellas añejas, plasmadas en imágenes ahora tan lejanas. Fotografías que no desvelarán nunca lo inhóspito y duro del viaje, tal y como reflejó el Kerouac de <i>On the road</i>. (El Mundo, 17.05.2014). - El genio <i>frotaba menos la lámpara</i> que al inicio del Mundial. (Mundo Deportivo, 14.07.2014); - A Leo le falta su <i>espadachín hidalgo</i>. (Sport 9.07.2015); - En la literatura romántica del siglo XVIII, una carrera tan triunfal como meteórica de Leo Messi, cargada de logros, éxitos y dinero, se asociaría directamente a un pacto con el diablo, <i>como hizo J.W. Goethe en su novela Fausto, con Mefistófeles como enviado maligno</i>. (As, 19.04.2021).

Fútbol – referentes culturales de España.

El análisis crítico del discurso, que constituye el pilar metodológico de este estudio, está estrechamente relacionado con la teoría de la pragmática y de la sociolingüística. Tal y como lo definió N. Fairclough, los discursos están formados y

construidos por las estructuras sociales así como por la cultura. El discurso deportivo a través de las metáforas muestra una clara presencia de los referentes culturales de España en lo que atañe a la música, gastronomía, tauromaquia o a las peculiaridades del carácter nacional. También están presentes algunas diferencias regionales, que a veces son solo tópicos.

Tabla 5. Referencias culturales en el lenguaje deportivo.

flamenco	<p>- Algunos jerezanos, incluso, hasta juegan al fútbol <i>por bulerías</i> y con <i>el pellizco propio del flamenco</i>. (Pérez, 2014: 88);</p> <p>- ¿Y cómo remata Sergio Ramos? <i>Mejor que nadie, porque en el flamenco el remate es lo más importante. Sergio es personalidad flamenca, aunque sea futbolista</i>. B. - ¿Zidane ha sido un futbolista flamenco? - El que más. <i>Zidane era el Antonio Gades del flamenco, era el que tenía más elegancia jugando. Creo que Ibrahimovic también es muy flamenco</i>. (As, 30.12.2016);</p> <p>- Enfrente tendrá un Madrid con Modric, Isco, Vinicius y Rodrygo. <i>Una galería de arte flamenco</i>. (As 11.12.2019).</p>
España como un país, estado de autonomías	<p>- Ese equipo tiene un capitán de Móstoles, el lugar donde prendió el Dos de Mayo de una España huérfana, engañada; un central de Camas, en la periferia sevillana, al que también le gustaría ser faraón, como Curro Romero; un ingeniero de la Terrassa textil; un mago escapado de una sacristía de La Mancha, blanco como el hábito de un obispo, y a su lado un socio con acento canario que solo llega a la hora cuando es con la pelota. Los goles de la Roja resuenan como martillazos en las minas asturianas o pisadas de uva en La Rioja. La selección huele a sal y a carbón, a trigo y a vino. (Suárez, 2012: 188-189);</p> <p>- Llegan los sevillistas con la alegría que les ha metido la Feria en el cuerpo. <i>Una semana de amistad y manzanilla</i> que concluye esta misma noche. [...] A esa hora -si la prórroga no lo remedia- habrá nuevo campeón de la Copa. De ser el conjunto andaluz, el cielo se teñirá de rojo, <i>el sevillano y el del Wanda, como broche final a las clásicas fiestas de primavera de la capital hispalense: Semana Santa, Feria y la final de abril-mayo sevillista</i>. (Marca, 21.04.2018).</p>
literatura española	<p>- A Del Bosque, pues, no hay que subrayarlo, hay que interpretarlo, <i>leer entre líneas, entender su ironía quevediana</i> [...]. (Suárez, 2012: 209);</p> <p>- Tocaba remontada, apelar a la épica, movilizar al madridismo, <i>Fuenteovejuna</i> y toda la pesca. (Castro, Castañeda, 2012: 181);</p> <p>- En este momento mágico todo fluye y se libera, todo adquiere sentido, y, <i>como también decía Quevedo, nuestro madridista del Siglo de Oro</i>, es cuando se cumple la máxima de “no hay contento en esta vida [...]. (Gil-García, 2012: 78);</p> <p>- Ríete, inorante, vamos enseñavos <i>la generación del 98</i>.</p>

	<p>¿La de Unamuno, Machado y...?</p> <p>No, oveya, la de Nacho Méndez, Manu García, Pedro Díaz... (Rodríguez, 2021: 74);</p> <p>- Es más, a veces criticamos a nuestros héroes por no vencer siempre. Porque <i>los españoles somos así de Quijotes o de Sanchos</i>. (Marca, 3.07.2014).</p>
Fiestas	<p>- Pudieron haber empatado ese hito la pasada madrugada <i>si los Reyes Magos les llevaron carbón hasta Memphis</i>. (Marca, 6.01.2015).</p>
mundo taurino	<p>- “Es un equipo que tiene que decidir <i>si es toro o torero</i>”, dijo. (Seguro, 2012: 462);</p> <p>- Lo probó y lo probó, aunque no siempre fuera la mejor opción para la selección, hasta que se plantó en el área <i>como un matador que busca su lugar en el sol...</i> (Suárez, 2012: 72);</p> <p>- Se paseó por los costados del campo, <i>como un torero en la plaza</i>, porque así es como se siente, en el centro del planeta del fútbol... (ibídem: 75);</p> <p>- Gil Manzano <i>toreó bien, pero falló con la espada</i>. (Marca, 21.08.2013);</p> <p>- El chico tiene un juego de futbolista veterano, de delantero hecho, de jugador de Champions. De espaldas es un espectáculo y corriendo <i>al hueco un toro recién salido del cajón</i>. (Marca 29.12.2019).</p>
gastronomía	<p>- Las prioridades estaban claras: a sus jugadores les decía que “la Liga es <i>el pan y la mantequilla</i>, y las Copas son <i>la nata</i>”. (Gutiérrez, 2011: 61);</p> <p>- Siguiendo el ejemplo de <i>los buenos productos de cava</i>, el Barça cultiva a sus jugadores durante años para recoger la mejor cosecha. (Castro, Castañeda, 2012: 51);</p> <p>- No pudo estar en directo ni disfrutar de aquel colofón que era ganar la Euro en Viena. Me apenó tanto que efectivamente terminé <i>llorando como una magdalena</i>. (Reina, 2011: 25);</p> <p>- Su entorno, que él también lo tiene, dice que tiene mucho que cavilar. Y una decisión así se toma en frío. Como <i>el tinto de verano</i>. (Marca, 24.06.2014);</p> <p>- Bastaron 90 minutos. O tres... No hacía falta examen, pero es bueno <i>probar el jamón</i> aunque sea <i>pata negra XXL</i>. (Marca, 13.08.2014);</p> <p>- Al final, son de esos equipos que marcaron una manera de jugar, <i>nos dio a probar lo que era el jamón ibérico...</i> (Marca 8.03.2019).</p>

Dar vuelta a la tortilla, según nuestras observaciones, es la frase de procedencia gastronómica que está más presente en la prensa deportiva: *Los ‘gunners’ dieron la vuelta a la tortilla en solo nueve minutos*. (Marca 10.02.2019); *El navarro le ha dado la vuelta a la tortilla* ahora es indiscutible en el arco, tras convertirse en el tercer

portero empleado en 2019. (El Mundo Deportivo 26.12.2019); Si los blancos tomaron la delantera al ganar el Clásico en el Camp Nou el 1 de marzo, *los culés le dieron la vuelta a la tortilla* solo una semana después. (Rtve.es 15.06.2020).

Consideramos que tales códigos que impregnan el lenguaje deportivo se utilizan para visualizar mejor la descripción de un evento, verbalizar la imagen, darle más emoción al texto o animar un poco la narrativa. Además, se puede observar una clara presencia de referentes culturales de España con el fin de que el mensaje les resulte más familiar a los lectores.

CONCLUSIONES. El discurso deportivo del fútbol de la lengua española, en concreto el del fútbol, se constituye como una manifestación cambiante, determinada por la sociedad en la que surge y caracterizada por una connotación peculiar y por la subjetividad de su lenguaje. El discurso del fútbol está en permanente diálogo con otros discursos, lo que propicia que se lleven a cabo las relaciones interdiscursivas. En concreto, hemos observado la caracterización del fútbol como una modalidad artística. El vínculo entre el deporte y el arte que percibimos a través de la lengua se plasma en las referencias metafóricas a la música, literatura, teatro y arte en su concepción más amplia. Además, hay una clara presencia de los referentes culturales en el lenguaje deportivo. La función pragmática que desempeñan tales recursos radica en la creación verbal de una imagen viva de un acontecimiento futbolístico, el reforzamiento de la idea del dramatismo y de la espectacularidad de un evento, así como el elogio a futbolistas o las críticas a sus comportamientos o actitudes. Por ejemplo, los goles majestuosos se comparan con las obras maestras del arte y los futbolistas se describen como artistas; realizar un juego de alto nivel encuentra su homónimo en el discurso de la pintura y de las bellas artes. La similitud que existe entre el evento deportivo que tiene lugar en un estadio y los espectáculos de los escenarios teatrales, la sintonía musical de una orquesta o la delicadeza y agilidad de los movimientos de los bailarines invita a que se empleen los códigos teatrales y musicales en el discurso deportivo. El discurso literario hace que la contextualización del mensaje sea más perceptible y cercana al lector. Los referentes culturales característicos de España también están presentes en este tipo de lenguaje: el mundo taurino, la picaresca para referirse a los trucos y a la astucia, el flamenco como una manifestación artística única o el jamón como ejemplo de la mejor calidad.

Bibliografía

- López, A. A. (2011). *Periodismo Deportivo*. Editorial Síntesis.
- Blommaert, J. (2005). *Discourse. Key topics in sociolinguistics*. Cambridge University Press.
- García Candau, J. (1996). *Épica y lírica del fútbol*. Alianza Editorial.
- Rodríguez, J. C. (2002). *Tendencias Actuales del idioma del deporte*. Edición del autor, Gráficas Lope.
- Charaudeau, P., & Maingueneau, D. (2005). *Diccionario de Análisis del Discurso*. Amorrortu Editores.
- Connor, S. (2011). *A philosophy of sport*. Reaktion Books.
- Corral Durántez C., Pérez-Tuprin J.A., Martínez Vidal A. (2010). Principles of the Olympic Movement, *Journal of Human Sport and Exercise*. Vol. 5 (1). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/16365866.pdf> (consulta 10.05.2022).
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.

- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual Analysis for Social Research*. Routledge.
- Frayssinet, P. (1968). *Le sport parmi les beaux-arts*. Arts et Voyages.
- Hernández Alonso, N. (2003). *El lenguaje de las crónicas deportivas*. Ediciones Cátedra.
- Hernández Alonso, N. (2012). *Tendencias en el lenguaje deportivo actual*, Editorial Vision Libros.
- Лой, Б. (1984). *Красота спорта*. Радуга.
- Maingueneau, D. (2003). *Términos clave del análisis del discurso*. Ediciones Nueva Visión.
- Pêcheux M. (1978). *Hacia el análisis automático del discurso*. Editorial Gredos.
- Pêcheux M. (2016). *Las verdades evidentes*. Lingüística, semántica, filosofía. Ediciones del CCC Centro Cultural de la Cooperación Floreal Gorini.
- Titscher, S., & Meyer, M. (2000). *Methods of text and discourse analysis in search of meaning*. SAGE.
- Weiss, G., & Wodak, R. (2003). *Critical discourse analysis: Theory and Interdisciplinarity*. Palgrave Macmillan.
- Fuentes del campo ilustrativo**
- Gabilondo, A. (2013). *La Roja. De niños a leyendas*. Ediciones Al Poste.
- Pérez, D. G. (2014). *100 Motivos Para Ser del Betis*. Lectio.
- Castro, A. G., & Castañeda, A. L. (2012). *100 Motivos Para Ser del Barça (y no del Madrid)*. Lectio.
- Gil-García, A. G. (2012). *100 Motivos Para Ser del Real Madrid (y no del Barça)*. Lectio.
- Gutiérrez, M. (2011). *Frases de Fútbol*. Córner.
- Reina, P. (2011). *El Mundo en Nuestras Manos: Así Fuimos Campeones*. Medialive.
- Rodríguez, M. (2021). *Lear o el Deporte Rey*. Libros del K.O.
- Seguro, S., Cifuentes, P., & Martínez-Arroyo, P. (2012). *Héroes de Nuestro tiempo: 25 Años de Periodismo Deportivo*. Debate.
- Suárez, O. (2012). *Yo Soy Español: Diario de la Triple Corona*. Córner.
- Violan, M. Á. (2012). *El método Guardiola*. Planeta.

Стаття надійшла до редакції 6.05.2022 року

УДК 811.137-26/12-1

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259826](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259826)

MELODIC ORGANIZATION OF THE PREACHER'S SPEECH IN FILM DISCOURSE

Shevchenko S.

postgraduate student, Odesa I.I. Mechnikov national university

The article is devoted to the study of the peculiarities of the melodic organization of monological expressions of preachers of different ranks - the characters of English-language feature films. Based on the fact that the preacher's speech functions are not limited to preaching from the pulpit, but include speeches outside the temple and private conversations with parishioners on spiritual topics, these three types of speech activities were studied. The research material, which consisted of oral English sermons, speeches and conversations taken from five modern films, was subjected to auditive, auditory and electroacoustic analysis. Auditive analysis involved the selection from the general text of those phrasal units that most clearly demonstrate the prosodic characteristics in all parts of the studied sermons, speeches and conversations. Auditory analysis was aimed at determining the type of spiritual speech and identifying the degree of participation of certain prosodic parameters (melodic contour, phrasal stress, volume, tempo, rhythm, pause) in the realization of the intention of speech and expression of emotions in different parts of the text. Based on the auditive analysis, firstly, the prosodic differences between the three speech realizations at the level of perception were confirmed, and secondly, it was found that the melodic component of intonation is the second most informative component involved in speech differentiation and enhancing its influential effect. The complex auditory and instrumental analysis of the melodic characteristics of the preachers' speech allows to conclude that there are integral and distinctive melodic parameters inherent in the three types of speech behaviour of the speakers during the sermon, speeches outside the church and conversations with parishioners in private. The private priests' conversation with parishioners is characterized by the lowest melodic indicators, where facial expressions and kinetic means of expressiveness and emotionality come to the fore.

Key words: melodic organization, preachers' speech, speech behaviour, film discourse

МЕЛОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ МОВЛЕННЯ ПРОПОВІДНИКА У ЗОБРАЖУВАЛЬНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Шевченко С.С.

аспірант, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Статтю присвячено дослідженню особливостей мелодійної організації монологічних висловів проповідників різного рангу – персонажів англomовних художніх фільмів. Виходячи з того, що мовленнєві функції проповідника не обмежуються веденням проповіді з амвону, а передбачають промови поза межами храму та приватні бесіди з парафіянами на духовні теми, дослідженню були піддані ці три види мовленнєвої діяльності. Матеріал дослідження, що складав усні англomовні проповіді, промови та бесіди, вилучені з п'ятьох сучасних кінофільмів, був підданий аудитивному, аудиторському та електроакустичному аналізу. Аудитивний аналіз передбачав виділення із загального тексту тих фразових одиниць, які найбільш яскраво демонструють просодичну характеристику в усіх частинах досліджуваних проповідей, промов і розмов. Аудиторський аналіз мав на меті визначення виду духовної промови та ідентифікацію ступіню участі окремих просодичних параметрів (мелодичного контуру, фразового наголосу, гучності, темпу, ритму, паузи) у реалізації наміру мовлення та вираженні емоцій у різних частинах тексту. На підставі аудиторського аналізу, по-перше, було підтверджено просодичні відмінності між трьома мовленнєвими

реалізаціями на рівні сприйняття, по-друге, було виявлено, що мелодійний компонент інтонації є другим за інформативністю компонентом, що бере участь у диференціації мовлення й у посиленні його впливового ефекту. Комплексний слуховий та інструментальний аналіз мелодичних характеристик промови проповідників дозволяє зробити висновок про наявність інтегральних і відмінних мелодійних параметрів, притаманних трьом типам мовленнєвої поведінки мовців під час проповіді, виступів поза церквою та розмов з парафіянами. Приватна розмова священників із парафіянами характеризується найнижчими мелодійними показниками, адже на перший план виступають міміка та кінетичні засоби виразності й емоційності.

Ключові слова: мелодична організація, мовлення священника, мовленнєва поведінка, кінодискурс

Introduction. Religious discourse is of considerable interest in terms of studying the rhetorical features of its genres. In this regard, the study of religious sermons, speeches and conversations on religious topics determines the *relevance* of this article. The *aim* of the research is to identify the peculiarities of the melodic organization of monological expressions of preachers of different ranks - the characters of English-language feature films. In accordance with the goal, the following *tasks* have been solved:

- to consider the features of religious discourse in general and preaching in particular from the standpoint of their inherent specific features;
- to characterize the melodic means of realization of the preacher's speech at the perceptual level;
- to identify melodic parameters that participate in the implementation of the studied utterances on the basis of instrumental analysis of fundamental frequency intonation characteristics;
- to compare melodic characteristics of preachers' speech in different communicative situations - during church sermons, speeches outside the church, private conversations with parishioners on the basis of integral and differential prosodic features of the studied utterances.

The *object* of research is the spiritual-educational (preaching, instructive) discourse in the context of its accompanying extralingual factors reflected in English-language feature films. The *subject* of the study is the melodic organization of the preacher's speech, reflected in English-language feature films, which consists of the priest's speech behaviour in various communicative situations.

Materials and methods. The *material* of the research is the texts of oral English sermons, speeches and private conversations of priests, removed from 5 modern English feature films, in which the main or secondary character is a clergyman. The total amount of speech material is 25 A4 pages, 14 Times New Roman font of written transcription of oral text (96 minutes of audio speech). To achieve this goal, both general and special linguistic research *methods* are used in the work. Within the framework of general scientific methods, a descriptive method is involved to identify a set of characteristic features of the object of study; methods of analysis and synthesis were used to form generalized ideas about the nature of English religious discourse; quantitative analysis was used to highlight the internal and external dynamics of the subject. Among the special phonetic methods the

auditive analysis was used, which provided an opportunity to identify subjectively perceived prosodic characteristics of speech, while instrumental analysis was used to describe the objective physical characteristics of the studied speech realizations and their interpretation.

Results and discussion. Until now, purely linguistic analysis of religious texts has been on the periphery of scientific research of Ukrainian linguists. Issues of language and religion were mainly considered from historical, cultural, sociological and religious points of view, while abroad the sermon was actively studied from the standpoint of compositional structure and lexical-syntactic content, and in terms of its rhetorical orientation and foundations of effective communication. Foreign studies of sermons from the standpoint of homiletics as a section of rhetoric are represented by the works of F. Creddock, J. Minz, D. Braga, H. Robbinson. Their works serve as a guide to all stages of preaching.

In the works of D. Buttrick (1987) and S. Killinger (1996), sermon is understood as a special genre, which is characterized by a specific structure and special means of lingual expression. In the works of G. Adams (1986) and N. Kravchenko (2017; 2020), preaching is explored as an integral part of worship, its place and task in religious communication. D. Crystal (1965) in the work "Language and Religion" highlighted the issue of place of religion in the life of the British and analyzed the socio-cultural factors influencing the manner of the preacher's language. The central participant in preaching discourse is the clergyman - bishop, presbyter, deacon, abbot, etc., who can act as a "performer of a certain role - preacher, clergyman; he is also the bearer (not in his own name, but only as a "transagent" between God and a man) of the highest knowledge, wisdom, on the one hand, given to man by the Almighty, and on the other hand, the experience gained by human society over millennia (Robinson 1980: 57). The study of the sermon as a kind of public speech is of great interest, because in the professional activity of the priest much of the time is spent on verbal communication, so his sermons are one of the main tools for the audience. Since the sermon is, above all, a sounding text, it seems that prosody plays a key role in its effectiveness and success in the audience. Traditionally, in all phonetic studies, auditive analysis is one of the stages of a comprehensive study. The purpose of auditive analysis in this paper is to identify perceived prosodic information that will be sufficient for adequate analysis of intonation features of oral English sermons, speeches and conversations at the perceptual level. Auditive analysis is the next stage after perceptual analysis, which consists of a preliminary linguistic analysis and is conducted by the researcher. The researcher has the task of distinguishing from the general text those phrase units that most clearly demonstrate the prosodic characteristics in all parts of the studied sermons, speeches and conversations. The auditive analysis was attended by 10 auditors - graduate students and teachers of the Department of Theoretical and Applied Phonetics of English. The auditive analysis consisted of 2 stages. At the first stage, the auditors were asked to identify:

- to which of the types of speeches (church sermon, speech outside the church, conversation with parishioners) belong the utterances they heard;

- to which part of the speech the listened fragments belong;
- the degree of participation of certain prosodic parameters (melodic contour, phrasal stress, volume, tempo, rhythm, pause) in the realization of the intention of speech and expression of emotions in different parts of the text.

At the second stage of the auditive analysis, the auditors assessed the main characteristic intonation features of the studied speech texts of the clergymen (personages of the film): volume, pitch, tempo. The estimation of the auditive analysis data was systematized and used for further linguistic assessment of the peculiarities of the melodic organization of the texts of the speeches of the characters of the films - priests - in the film discourse.

The results of the auditors' determination of the types of speeches (church sermons, speeches outside the church, conversations with parishioners) of the statements they heard, showed that all the auditors identified the belonging of the segment to one of the three types of speech. First of all, this applies to the introductory and concluding part of the traditional church sermon, where all the auditors in all the listened sections recognized this type of speech realization. In our opinion, this is due to the special prosodic pattern of this type of speech activity, namely - a particularly solemn way of pronouncing, raising and/or expressing all prosodic means - pitch, volume, tempo, rhythm, timbre, as well as orderly syntactic structure of utterances contained in the sermon. In addition, such a high percentage of recognition of traditional church sermons is due to the presence in the introductory part of a quote from the Bible, which is delivered by a preacher with a special prosodic pattern. At the second stage of the auditive analysis, the auditors assessed the main characteristic intonation features of the studied speech texts of the characters of the films - priests - in the film discourse: tempo, volume, pitch. Since this article focuses on the melodic organization of the priest's speech in various communicative situations, we will focus on elucidating the results of data processing of this prosodic parameter. According to the auditors' answers, the melodic component is the second most informative component of intonation, which involves changing the pitch of the preachers' voice in different parts of the text. The results of the analysis of auditors' responses to the identification of the pitch level of utterances are presented in Table 1.

Table 1

Auditors' determination of the preachers' voice pitch level of the speech (%)

Type of speeches	Pitch level		
	High	Medium	Low
church sermon	11,9	72,1	15,4
speech outside the church	28,3	39,7	30,4
conversation with parishioners	12,1	67,4	21,8
Average	17.8	59.2	23

According to the data presented in Table 1, the auditors generally noted the predominant use of medium pitch, which is the norm for English pronunciation. However, the auditors' answers made it possible to identify a common tendency to use high and low pitch levels in different parts of the text. Thus, the final part of the sermon and speech is characterized by the deviation of speakers from the normal pitch level in the direction of both high and low level. Thus, the final part of the sermon and speech is characterized by a marked deviation of the speakers from the normal pitch level towards both high and low pitch levels. Such a contrasting melodic organization of the semantically important part of the church sermon and speech outside the church gives more emotional tension to the utterance and, as a result, leads to a convincing effect.

To obtain objective data on the nature of changes in the melodic characteristics of the preachers' speech in three implementations, electroacoustic analysis was performed on the following fundamental frequency parameters: maximum values of the frequency of the fundamental tone in the phrase; maximum values of the fundamental frequency in the superphrasal unity; the maximum value of the frequency of the fundamental tone in the text of the speech (sermons, conversations) in general; frequency range of phrases that make up the supra-phrasal unity of speech (sermons, conversations). One of the means of convincing speech realization in the studied utterances is to increase the pitch of the voice, which can be instrumentally recorded as increasing the frequency level of the fundamental tone. The results of calculations of the frequency of the fundamental tone are shown in Table 2.

Table 2

Average values of maximum frequency (Hz) in sermons, speeches and conversations

Type of speeches	Sermon	Speech	Conversation
Part of text			
Introductory	342	347	324
Main	310	290	287
Concluding	391	338	319
Average	339	311	292

Analyzing the data obtained, it should be noted that the maximum values of frequency in the sermon generally exceed the corresponding in speech and conversation, but there is a common tendency for all three types of discourses in distribution of frequency maxima within the text. All types of discourse are characterized by a significant increase in pitch in the final part and in the introduction, which is expressed in the values of the maximums of frequency in these parts of the text, which are much higher than the average in the text. First of all, this applies to the sermon, where the average maximum values of the frequency in the final part is 391 Hz, with the average value of this parameter in the text being 339Hz. In private conversation, this difference from the average text is less significant

(324Hz in the introduction, 319 Hz in the final part, 292 Hz in the average), but nevertheless, the maximum values of frequency are also recorded in the final and introductory parts.

A comparative analysis of the values of the frequency ranges of phrases that make up the supra-phrase unity (SPU) of sermon texts, conversations and speeches, showed that in general the largest values of this parameter are also characterized by phrases-components of SPU texts of sermons. Comparing the data in Table 3, obtained by processing the values of the frequency range of SPU of different parts of the sermon, speech and conversation with the maximum values of frequency, we can see that in general the values of the frequency range depend on its upper limit. However, in some cases, the expansion of the range is due to lowering the lower limit of frequency, and narrowing - due to increasing the lower limit of frequency at fairly high values of its maxima.

Table 3

The average values of the frequency range of the phrases of the SPU components of different parts of the sermon, speech and conversation

Type of speeches	Sermon	Speech	Conversation
Part of text			
Introductory	3.6	2.4	3.4
Main	2.4	2.2	1.9
Concluding	3.5	1.9	2.8
Average	3.2	2.1	2.7

Considering the dynamics of changes in the range of frequency in the introduction of the three studied realizations, we can state the presence of a certain general trend: the initial phrases of this part are characterized by consistently high indicators of the studied parameter; in the following phrases there is a predominance of normal or narrow range; when approaching the end of the introduction, a significant increase in the values of the frequency range is recorded, i.e, there is a significant divergence of the rates of frequency; the transition from the introduction to the main part of the phrase is characterized by a decrease in the values of this parameter.

Conclusions. Thus, based on the complex (auditory and instrumental) analysis of the melodic characteristics of the preachers' speech, we can conclude that there are integral and distinctive melodic parameters inherent in the three types of speech behaviour of the speakers during the sermon, speeches outside the church and conversations with parishioners in private. The private priests' conversation with parishioners is characterized by the lowest melodic indicators, where facial expressions and kinetic means of expressiveness and emotionality come to the fore. We see the prospect of further research in a comprehensive analysis of lexical,

syntactic and prosodic means of realization of the preacher's intention in religious preaching discourse.

Bibliography

- Adams J. Preaching with Purpose, Zondervan, 1986. 176 p.
Buttrick D. Homiletics: Moves and Structures. NY, 1987. 512 p.
Crystal D. Linguistics, language and religion. Burns & Oates, London, 1965. 191 p.
Killinger J. Fundamentals of Preaching. Augsburg Fortress, 1996. 107 p.
Robinson H.W. Biblical Preaching: The Development and Delivery of Expository Messages. USA, Baker Academic, 1980. 264 p.
Кравченко Н. О. Синергійність англомовного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід). Одеса: КП ОМД, 2017. 408 с.
Кравченко Н.О., Матієнко-Сільницька А.В. Проповідницький дискурс крізь призму зіставної теолінгвістики. *Записки з романо-германської філології* / ред. І.М. Колегаєва. Одеса: КП ОМД, 2020. Вип. 1 (44). С. 187-195.
Chocolat (2000). URL: <http://lordfilms-s.com/38152-film-shokolad-2000.html>
The Sermon (2018). URL: <https://www.imdb.com/title/tt7906240/#:~:text=The%20Sermon,12m>
The Revival (2017). URL: The Movie Database (TMDB)
<https://www.themoviedb.org/movie/479381-the-revival>
The Christmas Candle (2013). URL:
https://www.imdb.com/title/tt2739338/?ref=tt_rvi_tt_t_3#:~:text=Sign%20In-.The%20Christmas%20Candle
God's Not Dead: A Light in Darkness (2018). URL:
<https://www.google.com/search?q=God%27s+Not+Dead%3>

References

- Adams J. (1986). Preaching with Purpose, Zondervan.
Buttrick, D. (1987). Homiletics: Moves and Structures. NY.
Crystal, D. (1965). Linguistics, language and religion. Burns & Oates, London.
Killinger, J. (1996). Fundamentals of Preaching. Augsburg Fortress.
Robinson, H.W. (1980). Biblical Preaching: The Development and Delivery of Expository Messages. USA, Baker Academic.
Kravchenko, N. O. (2017). Synerhiinist anhlomovnoho relihiinoho dyskursu (teolinhvistychnyi pidkhid). Odesa: KP OMD.
Kravchenko, N.O., Matiienko-Silnytska, A.V. (2020). Propovidnytskyi dyskurs kriz pryzmu zistavnoi teolinhvistyky. *Zapysky z romano-hermanskoii filolohii* / red. I.M. Kolegaeva. Odesa: KP OMD, Vyp. 1 (44), 187-195.
Chocolat (2000). URL: <http://lordfilms-s.com/38152-film-shokolad-2000.html>
The Sermon (2018). URL: <https://www.imdb.com/title/tt7906240/#:~:text=The%20Sermon,12m>
The Revival (2017). URL: The Movie Database (TMDB)
<https://www.themoviedb.org/movie/479381-the-revival>
The Christmas Candle (2013). URL:
https://www.imdb.com/title/tt2739338/?ref=tt_rvi_tt_t_3#:~:text=Sign%20In-.The%20Christmas%20Candle
God's Not Dead: A Light in Darkness (2018). URL:
<https://www.google.com/search?q=God%27s+Not+Dead%3>

Стаття надійшла до редакції 25.04.2022 року

UDC 811.112.2'342.2/.3

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1\(48\).259827](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2022.1(48).259827)

PERZEPTIV-ARTIKULATORISCHE ASPEKTE DER STANDARDSPRACHLICHEN VARIETÄTENKOMPETENZ DES DEUTSCHEN

Verbitskaja T.

Doktor der pädagogischen Wissenschaften,
Nationale I.-I.-Metchnikow-Universität Odessa
<https://orcid.org/0000-0001-8291-7792>

Vasylchenko O.

Doktor der philologischen Wissenschaften,
Nationale I.-I.-Metchnikow-Universität Odessa
<https://orcid.org/0000-0002-9897-6997>

Im vorliegenden Beitrag wird die Frage beleuchtet, wie gut die DaF-Lernenden beim Hören die Standardvarietäten der deutschen Sprache unterscheiden können. Es geht also um die Varietätenkompetenz und darum, inwieweit die so genannte perzeptive Wahrnehmungstoleranz bei den Studierenden entwickelt ist. Seit den 1980er Jahren wird das Deutsche als plurizentrische Sprache mit drei nationalen Zentren in Deutschland, Österreich und der Schweiz betrachtet. Das Problem des ungenügenden Entwicklungsstands perzeptiver Fähigkeiten bezüglich der nationalen Standardvarietäten des Deutschen wird von mehreren Wissenschaftlern betont, wodurch die Aktualität der vorliegenden Untersuchung bedingt wird. Andererseits aber lohnt es sich die Zielgruppe und das Kompetenzniveau der Studierenden zu berücksichtigen, damit Plurizentrik keine Zusatzbelastung wird. Im Fokus unserer Untersuchung steht die Mediensprache der geschulten Fernsehsprecher, wobei es um die Tonaufzeichnungen von Nachrichtenlesungen und Kommentaren des österreichischen und des bundesdeutschen Fernsehens geht. An der Untersuchung haben Germanistikstudierende des 4. und des 8. Semesters teilgenommen, die sich die Tonaufnahmen angehört und anschließend den Fragenbogen ausgefüllt haben, der als Datenerhebungsinstrument für die vorliegende Untersuchung entwickelt wurde. Während beim ersten Hören nur festzustellen war, ob es um die bundesdeutsche oder österreichische Standardvarietät geht, wurden die phonetischen Merkmale der österreichischen Standardvarietät beim zweiten Hören unter die Lupe genommen. Es wurde eine Reihe von Aussprachevarianten festgestellt, die sich von der bundesdeutschen Standardaussprache bzw. vom Mediendeutschen besonders stark unterscheiden. Manche Realisierungen beruhen aber auf dem Einfluss des Mediendeutschen. Es sei zu vermuten, dass es sich nicht nur um linguistische, sondern auch um komplexe psychologische Vorgänge handeln könnte und letztendlich um die persuasive Wirkung der Massenmedien, die den Einfluss auf eine Persönlichkeit mittels der gesprochenen Sprache ausüben.

Key words: *Varietätenkompetenz, Mediensprache, gesprochene Sprache, Plurizentrik, Standardvarietät, Massenmedien, Wahrnehmungstoleranz.*

ПЕРЦЕПТИВНО-АРТИКУЛЯТОРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ВАРІАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Вербицька Т. Д.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Васильченко О. Г.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Дана стаття висвітлює актуальне питання сучасної методики викладання іноземних мов, а саме – наскільки добре студенти, які вивчають німецьку мову як іноземну, можуть розрізняти на слух національні варіанти німецької мови. Йдеться таким чином про розвиток варіативної компетенції здобувачів освіти, а також про рівень толерантності щодо сприйняття національних варіантів німецької мови. Як відомо, з 1980-х років німецька мова набула статусу плурицентричної мови з національними центрами, що знаходяться в Німеччині, Австрії та Швейцарії. З одного боку, існує проблема недостатнього рівня розвитку перцептивної компетенції у здобувачів освіти щодо сприйняття національних варіантів німецької мови, яка відзначається багатьма вченими, що зумовлює актуальність даного дослідження. З іншого боку, однак, необхідно враховувати цільову групу та рівень учнів, щоб плурицентричний підхід не став додатковим тягарем у вивченні іноземної мови. У центрі нашої уваги знаходиться мова мас-медіа, а саме аудіозаписи новин австрійського та федеративно-німецького телебачення. У дослідженні брали участь студенти-германісти 4 та 8 семестрів навчання, які, прослухавши аудіозаписи, заповнили анкету, розроблену спеціально для даного дослідження. Під час першого прослуховування необхідно було встановити національний варіант німецької мови, якою звучать новинні випуски. Друге завдання дослідження полягало у встановленні вимовних варіантів, що особливо відрізняють федеративно-німецьку стандартну вимову від австрійського національного варіанту німецької мови. Як показали отримані результати, не викликає сумніву вплив медійної мови ФРН на деякі звукові реалізації. Можна припустити, що мова могла б йти не тільки про лінгвістичні, а й про складні психологічні процеси і зрештою про персуазивний вплив медійної мови, що звучить, на особистість.

Ключові слова: *варіативна компетенція, медіа мовлення, звукове мовлення, плурицентрика, масмедіа, толерантність сприйняття.*

PERCEPTUAL-ARTICULATORY ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF GERMAN-SPEAKING VARIATIVE COMPETENCE

Verbitskaya T.

candidate of pedagogical sciences, associate professor,
Odesa I. I. Mechnikov National University

Vasylchenko O.

candidate of philological sciences, associate professor,
Odesa I. I. Mechnikov National University

The given article highlights a relevant question of methodology, namely, how well students who study German as a foreign language can distinguish national versions of German by ear. It is thus about the development of variable competence of students, as well as the level of tolerance for the perception of national versions of the German language. As it is known, since the 1980s, the German language has acquired the status of a pluricentric language with national centers located in Germany, Austria and Switzerland. On the one hand, there is the problem of insufficient level of development of perceptual competence of students in the perception of national versions of the German language, which is noted by many scholars, which determines the relevance of this study. On the other hand, however, it is necessary to take into account the target group and the level of students, so that the pluricentric approach does not become an additional burden in learning a foreign language. Our focus is on the language of the media, namely audio recordings of Austrian and federal German television. The study involved German students of the 4th and 8th semesters of study, who, after listening to audio recordings, filled out a questionnaire designed specifically for this study. During the first audition, it was necessary to establish the national version of the German language in which the news releases sound. The second task of the study was to establish pronunciation variants that especially distinguish the federal-German standard pronunciation from the Austrian national variant of the German language. As the results show, there is no doubt about

the influence of the media language of Germany on some sound realizations. We can assume that it could be not only about linguistic, but also about complex psychological processes and ultimately about the persuasive influence of sound media language on the individual.

Key words: *variable competence, media speech, sound speech, pluricentric, mass media, tolerance of perception.*

Einleitung. Der Artikel ist der Entwicklung von perzeptiv-artikulatorischen Aspekten der Varietätenkompetenz im DaF-Unterricht gewidmet. Nicht selten stehen Deutschlernende bei einem Aufenthalt in Österreich oder der Schweiz unter einer Art „Sprachchock“, weil diese Standardvarietäten beim Deutschlernen gar nicht berücksichtigt worden sind. Es besteht deshalb ein großer Bedarf nach einer stärkeren Verbreitung des Themas Standardvariation im DaF-Unterricht, was zum authentischen Bild von Sprechwirklichkeit im plurizentrischen deutschsprachigen Raum beitragen würde. Die Entwicklung eines Bewusstseins der Plurizentrik, verbunden mit produktivem Können einer bundesdeutschen Norm und rezeptiver Kompetenz in mehreren Standardvarietäten, würde eine große kommunikative Reichweite ermöglichen und Lernende auf einen Aufenthalt im deutschsprachigen Raum vorbereiten (Kellermeier-Rehbein, 2014 : 216). Da sich nationale Varianten auf allen sprachlichen Ebenen (Aussprache, Orthographie, Morphologie, Wortschatz, Syntax, Pragmatik) finden lassen, möchten wir uns im Rahmen dieses Beitrags auf die Vermittlung der nationalen Besonderheiten im phonetischen Bereich konzentrieren. Es geht nicht um Dialekte oder Regionalsprachen, sondern um Variation im Standard und damit um diejenige Sprachform, die im DaF als „erster und wichtiger Gegenstand und das eigentliche Ziel des Unterrichts“ gilt (Spiekermann, 2010 : 343).

Als Untersuchungsgegenstand gilt die gesprochene Mediensprache der sprecherzieherisch ausgebildeten Fernsehsprecher und Moderatoren, in deren Nachrichtenlesungen und Kommentaren die Standardsprache ihren mündlichen Ausdruck findet.

Als Untersuchungsmaterial dienen Tonaufnahmen von Nachrichtensendungen des österreichischen und des bundesdeutschen Fernsehens, die als „Modellaufnahmen“ zu bezeichnen sind (Krech, 2009 :16).

Untersuchungsmethodik. Methodisch wurde folgenderweise vorgegangen: Zur Beleuchtung der Frage, wie gut die DaF-Lernenden beim Hören die Standardvarietäten unterscheiden können, wurden für sie Tonaufzeichnungen von Nachrichtenlesungen und Kommentaren des österreichischen (ORF) und des bundesdeutschen Fernsehens (ZDF/ARD) angeboten. Als Datenerhebungsinstrument wurde ein Fragebogen entwickelt, der aus zwei Teilen bestand. Im 1. Teil werden die Studierenden gebeten, beim ersten Hören festzustellen, ob es um die bundesdeutsche oder österreichische Standardvarietät geht und an welchen Merkmalen man das erkannt hat. Im 2. Teil gehen die Studierenden präziser auf die Aussprachebesonderheiten der österreichischen Modellsprecher ein und füllen die Tabelle mit phonetischen Merkmalen der österreichischen Standardvarietät aus. Die erhobenen Daten wurden ausgewertet und Schlussfolgerungen in Bezug auf die unterrichtspraktische Relevanz gezogen.

Resultate und Diskussion. „Variation ist ein Wesensmerkmal aller lebendigen Sprachen. Es gibt im Deutschen darüber hinaus – historisch bedingt – in größerem Umfang als in vielen anderen europäischen Sprachen sprachlandschaftliche Unterschiede. Diese betreffen auch die Standardsprache und manifestieren sich, neben lexikalischen und grammatischen Besonderheiten, vor allem auch im Bereich der Aussprache (Kleiner/Knöbl, 2015 : 29).

Der Klang einer jeden Sprache – die spezifische Verbindung phonetischer, d. h. suprasegmentaler und segmentaler Strukturen und Merkmale wie Stimme, Sprechmelodie, Rhythmus, Lautstärke sowie Laute und Lautfolgen mit ihrer spezifischen klanglichen Beschaffenheit – hat im Alltag sowie im Fremdsprachenunterricht eine weitreichende Bedeutung, wobei viel Wert auf die Entwicklung von nicht nur artikulatorischen, sondern auch perzeptiven Fähigkeiten der Lernenden gelegt werden soll. In dem vom Europarat herausgegebenen *Gemeinsamen europäischen Referenzrahmen* (GeR 2001), wo der Versuch einer konkreten Lernzielbestimmung im Zusammenhang mit dem hauptsächlichen Ziel des Fremdsprachenunterrichts und der Festlegung von Niveaustufen unternommen wurde, wird dagegen die perzeptive Seite, die Wahrnehmung, das Verstehen bei den Niveaubeschreibungen im Bereich der Aussprache völlig ausgeklammert (Hirschfeld/Reinke, 2018 : 15). Es sei aber darauf hinzuweisen, dass Aussprachefertigkeiten sowohl den Bereich Produktion als auch den der Perzeption umfassen. Die Entwicklung der produktiven Fähigkeit setzt zwar die der perzeptiven Fähigkeiten voraus (Hirschfeld/Reinke, 2018 : 21). Die beiden Fähigkeitsbereiche müssen nach und nach parallel zueinander vermittelt werden. Die Kompetenzerwartungen und -ansprüche im perzeptiven Bereich überschreiten die produktiven in allen Lernstufen zwangsläufig, da die Lernenden von Beginn an gezwungen sind, sich perzeptiv mit der fremden Sprache auseinandersetzen zu können. Aus diesem Grund muss dem Hörverstehen im Deutschunterricht große Aufmerksamkeit geschenkt werden, damit ausländische Deutschlernende umgangssprachliche, dialektale Formen sowie nationale Standardvarietäten der Lautung verstehen können. Sonst erwartet man in bestimmten Situationen (Schule, Universität, Medien) von Muttersprachlern nur eine „korrekte, überregionale Aussprache“. Auf solche Weise wird der Entwicklungsstand perzeptiver Fähigkeiten widerspiegelt, die viel stärker gefördert werden müssten, damit solche alltäglichen Hörvorgänge nicht zum Problem werden (Hirschfeld, 1996 : 192). Umso wichtiger ist es, dass die Vermittlung von Kenntnissen über die Standardvariation fester Bestandteil des Deutschunterrichts sein muss, was auch für die Ausbildung deutscher Lehrkräfte gilt, da das Wissen um den plurizentrischen Charakter der deutschen Sprache am wenigsten ausgeprägt ist.

Das Problem des ungenügenden Entwicklungsstands perzeptiver Fähigkeiten bezüglich der nationalen Standardvarietäten des Deutschen ist vermutlich auch darauf zurückzuführen, dass einerseits bis in die 1990er Jahre eine Dominanz des deutschen Standarddeutsch zu verzeichnen ist, weshalb „eine monozentrische Ausrichtung des DaF-Unterrichts“ vorherrschte: Das bundesdeutsche Standarddeutsch galt als das einzig korrekte Deutsch und wurde infolgedessen in aller Regel auch im

fremdsprachlichen Unterricht vermittelt, ohne dabei auf den plurizentrischen Charakter der deutschen Sprache hinzuweisen (Kellermeier-Rehbein, 2014 : 215). Inzwischen hat sich die Sichtweise zwar zugunsten des plurizentrischen Ansatzes verändert, aber die bundesdeutsche Standardvarietät wird immer noch als die einzige Zielvarietät des Unterrichts angesehen. Von solch einer „monozentrischen Orientierung“ (Kellermeier-Rehbein, 2014 : 216) des DaF-Unterrichts zeugen viele Lehrwerke, die einen Schwerpunkt auf die sprachlichen Gegebenheiten Deutschlands legen und dabei oft nur am Rande auf die standardsprachlichen Merkmale Österreichs und der Schweiz hinweisen (Kellermeier-Rehbein, 2014 : 215). Andererseits waren und leider sind immer noch Ausspracheübungen meist nicht optimal in die meisten Lehrwerke integriert (Hirschfeld/Reinke, 2018 : 184). Darüber hinaus kommt man im DaF-Unterricht wegen des curricularen Zeitmangels meist nicht dazu, solche Fertigkeit wie das verstehende Hören bezüglich der nationalen Aussprachevarianten, die die nationalen Standardvarietäten (bundesdeutsches, österreichisches und Schweizer Deutsch) voneinander unterscheiden, zu trainieren, was zu unerwarteten Schwierigkeiten bei der Kommunikation der Deutschlernenden mit den Muttersprachlern außerhalb des Klassenzimmers führt. An der Aussprache kann man Sprecher einer bestimmen Varietät besonders leicht erkennen, denn die Lautung gilt als das auffälligste Erkennungsmerkmal von nationalen Standardvarietäten (Kellermeier-Rehbein, 2014 : 95). Insbesondere die Aussprache erlaubt oft eine nationale und/oder regionale Verortung der Sprechenden (Ulbrich, 2003 : 155-158).

Der Begriff *Standardsprache* ersetzt seit den 1970er Jahren zunehmend Begriffe wie *Hochsprache*, *Literatursprache*, *Nationalsprache*, *Schriftsprache*. Standardsprache und Standardvarietät werden oft alternierend verwendet. Eine Standardvarietät stellt keine eigene Sprache dar, sondern ein Teilsystem einer Sprache (Krech, 2007 : 406). Die nationalen Standardvarietäten des Deutschen – die bundesdeutsche, die österreichische und die deutschschweizerische – weisen jeweils eigene Standardaussprachen auf, wenn es um die gesprochene Form auf der Ebene des Standards geht. Unter *Standardaussprache* wird die mündliche Realisation der Standardvarietät gemeint (Hirschfeld/Reinke, 2018 : 21). Es gibt für die deutsche Sprache nicht nur eine Standardvarietät. Das Deutsche hat in einem langen Prozess den Charakter einer plurizentrischen Sprache erhalten und wird seit den 1980er Jahren als plurizentrische Sprache mit drei nationalen Zentren in Deutschland, Österreich und der Schweiz betrachtet. Der heute gängige Begriffsbestand schöpft aus zwei unterschiedlichen Quellen: die russische Sprachwissenschaft mit dem Begriff „nationale Variante/Varietät“ und die nordamerikanische und deutsche Soziolinguistik mit dem Begriff „plurizentrische Sprache“ (Klaaß, 2009 : 16). Als Vertreter der ersten Gruppe sind G. V. Stepanow, A. D. Schweizer, E. Riesel und A. I. Domaschnew zu nennen. Von ihnen wurde der Ansatz von spezifischen nationalen Ausprägungen einer Sprache entwickelt: "Die Nichtidentität einer Sprache mit sich selbst führte die Sprachwissenschaft zur Anerkennung des variativen Charakters des Systems und der Norm einer national inhomogenen Sprache, deren einzelne Ausprägungen nationale Varianten genannt wurden“ (Domaschnew, 1989 : 342).

Diese Idee von nationalen Sprachvarianten wurde von E. Riesel 1952 für die deutsche Sprache weiterentwickelt. 1970 verweist sie im Buch „Der Stil der deutschen Alltagsrede“ auf die „drei nach System und Struktur am schärfsten ausgeprägten nationalen Sprachvarianten des Deutschen: die Sprache der Deutschen, der Österreicher und eines Teils der Schweizer Bevölkerung“ (Riesel 1970 : 18). Domaschnew betont, er verbinde den Begriff einer nationalen Variante „mit dem Begriff einer Normqualität auf mehreren Sprachebenen (Wortwahl und Wortgebrauch, Semantik, Phraseologie, Wortbildung, Aussprache)“ (Domaschnew, 1989 : 349).

Von Vertretern der zweiten Gruppe (H. Kloss, M. Clyne, P. von Polenz) wurde eine Reihe von Sprachen (unter ihnen auch die deutsche) als „plurizentrisch“ betrachtet. Mit diesem Begriff wird eine Sprache erst in dem Fall charakterisiert, wenn sie über mehrere nationale Zentren verfügt (Klaaß, 2009 : 18). U. Ammon meint, dass die beiden Begriffe „nationale Varietät/Variante“ und „plurizentrische/plurinationale Sprache“ zu verwenden sind, wobei mit „plurinationale“ mehr die Art der Gesellschaft (Nation) und mit „plurizentrisch“ mehr deren Bezug zur betreffenden Sprache (Zentrum) akzentuiert wird“ (Ammon, 1995 : 98). Nach Ammon ist nicht unbedingt gemeint, dass alle Nationen, in denen die betreffende Sprache Amtssprache ist, derartige nationale Zentren sind. Auf die deutsche Sprache bezogen spricht er von sieben nationalen Zentren: den Vollzentren Deutschland, Österreich und die deutschsprachige Schweiz sowie den Halbzentren Liechtenstein, Luxemburg, der deutschsprachigen Gemeinschaft in Belgien und der Provinz Bozen-Südtirol in Italien. Im Deutschen Aussprachewörterbuch (DAWB) (Krech, 2009) wird die Entwicklung des Deutschen zu einer plurizentrischen Sprache berücksichtigt, indem die mündlichen Formen der Standardvarietäten für Österreich und für die deutschsprachige Schweiz neben denen für Deutschland ausführlich und in gesonderten Kapiteln beschrieben werden (Krech, 2007 : 413). Nicht nur das DAWB, sondern auch das Duden-Aussprachewörterbuch (2015) basiert auf einer pluralistischen Sicht des Deutschen: In diesem Werk soll den Benutzern eine Norm zur Verfügung gestellt werden, welche sich an der tatsächlichen Aussprache orientiert, lässt ein gewisses Maß an Variation zu und berücksichtigt die Besonderheiten der deutschen, der österreichischen und der schweizerischen Standardsprache (Kleiner/Knöbl, 2015 : 31).

Unsere Forschungsfrage bezieht sich im Rahmen dieses Beitrags auf die Behandlung der nationalen Standardvarietäten im Unterricht Deutsch als Fremdsprache. Hier sei es zwischen dem Unterricht in einer deutschsprachigen und dem Unterricht in einer nicht deutschsprachigen Gegend zu unterscheiden. Beim Deutschunterricht im Ausland sei zu erwägen, ob der bundesdeutschen Standardvarietät ein Vorzug gegeben werden sollte, - so Ingrid Hove (Hove, 2002 : 176). Traditionell bildet die Vermittlung der Standardaussprache gerade der bundesdeutschen Standardvarietät an ukrainischen Hochschulen eine Grundlage im DaF-Unterricht. Da die deutsche Sprache aber über eine Vielzahl an nationalen Standardvarietäten verfügt, lohnt es sich diese im Hinblick auf Zielgruppe und Kompetenzniveau beizubringen. Für Anfänger genügt es nur Begrüßungsformeln

kennenzulernen (z. B. Guten Tag/Grüß Gott/Grüezi), damit Plurizentrik keine Zusatzbelastung wird. Mit zunehmender Sprachkompetenz aber kann dieses Thema vertieft werden. Bei Germanistikstudierenden wäre es von Vorteil auf die Besonderheiten der nationalen Standardvarietäten auf allen sprachlichen Ebenen vertieft einzugehen: in Lexik, Grammatik, Orthografie, Aussprache. B. Rues betont, es sei bei fortgeschrittenen Lernenden durchaus wünschenswert, regional geprägte Umgangssprachen in das Hörverstehenstraining einzubeziehen (Rues, 2005 : 236). Unserer Ansicht nach betrifft diese Aussage auch die Entwicklung der perzeptiven Kompetenz bezüglich der nationalen Standardvarietäten, denn die Ausspracheunterschiede finden sich auf allen Ausspracheebenen: im Bereich der Vokale, der Konsonanten und der Prosodie. „Die meisten Unterschiede treten zwar systematisch auf, betreffen aber nicht das System, sind also als rein phonetische Unterschiede anzusehen“ (Hirschfeld/Siebenhaar, 2013 : 133).

Im praktischen Teil des Beitrags wird der Datenerhebungsvorgang für das Mini-Praxiserkundungsprojekt (PEP) dargestellt, das im Rahmen des Sonderkurses „Variabilität der deutschen gesprochenen Mediensprache“ für Germanistikstudierende an der Nationalen Metschnikow-Universität Odessa durchgeführt wurde. An der Untersuchung nahmen 12 Studierende des 4. und 13 Studierende des 6. Semesters teil. Zur Beleuchtung der Frage, wie gut die DaF-Studierenden beim Hören die Standardvarietäten des Deutschen unterscheiden können, wurden ihnen Tonaufzeichnungen von Nachrichtenlesungen und Kommentaren des österreichischen (ÖRF) und des bundesdeutschen Fernsehens (ZDF/ARD/n-TV) angeboten sowie ein Fragebogen erstellt, wo die DaF-Studierenden nach dem ersten, globalen Hören der Nachrichtenlesungen zwei Fragen beantwortet haben: *Geht es um die bundesdeutsche oder österreichische Standardvarietät? An welchen Merkmalen haben Sie es erkannt?*

Im 2. Schritt ging man genauer auf die Unterschiede zwischen der bundesdeutschen und österreichischen Standardvarietät auf der phonetischen Ebene ein, indem die Frage „An welchen kennzeichnenden Aussprachemerkmalen sind österreichische Sprecher zu erkennen?“ beantwortet und die Tabelle mit Merkmalen der österreichischen Standardaussprachevarietät ergänzt wurden:

Phonetische Merkmale der österreichischen Standardvarietät	Österreichisches Deutsch		Beispiele
	ja	Nein	
„o“-artiger Klang des Flachzungenvokals „a“ [a] [a:] und als Komponente des Diphthongs „au“ [aʊ] infolge der Hebung des Zungenrückens			
„e“-artiger Klang des Diphthongs „ei“ [aɪ] infolge der Angleichung der ersten Komponente des Diphthongs an die zweite Komponente			
Differenzierung zwischen gespannten Langvokalen und ungespannten Kurzvokalen fehlt			
Realisation von „ä“ als gespannter Langvokal [e:]			
Fehlen des Glottisschlageinsatzes in silbenanlautenden Vokalen			

Realisierung des Schwa -[ə] als ungespanntes bis gespanntes [ɛ]				
Partielle Entlabialisierung von Vorderzungenvokalen bei Schreibung „ö“ „ü“				
Modifikationen der Konsonanten beim Schwa-Ausfall:	Angleichung nach der Artikulationsstelle nach „b“ „p“ „g“ „k“			
	Stimmlosigkeitsassimilation mit Stimmhaftigkeitsverlust nach Fortis			
Konsonantische Realisation des „r“ als ...	Vorderzungen-[r]			
	Hinterzungen Vibrant-[R]			
	Hinterzungen Reibe-[ʀ]			
Vokalische Realisation des „r“ als ...	Vokalische Auflösung nach „a“			
	Vokalische Auflösung mit Diphthongierung			
Realisierung von „ch“ nach „r“ als Ach-Laut				
Silbenanlautend und intervokalisches „s“ als stimmloser Lenis [z] realisiert.				
„b“, „d“, „g“ im An- und Auslaut werden als stimmlose Lenis [b̥], [d̥], [g̥] realisiert.				
Fortis „p“, „t“, „k“ werden unbehaucht realisiert.				
Im Anlaut wird [k] statt [ç] in Entlehnungen realisiert.				
Im Auslaut wird das Suffix „-ig“ als [ik] statt [iç] realisiert.				
<i>Eigene Bemerkungen: ...</i>				

Beim ersten Hören der Mediensprache waren die Kursteilnehmenden imstande zu erkennen, in welchem Fall es um die österreichische Standardvarietät geht. Als das wichtigste Merkmal wurde eine besondere Lautung bei österreichischen Sprechern verzeichnet. Das haben die Germanistikstudierenden sowohl des 4. als auch des 6. Semesters festgestellt.

Die Analyse der im 2. Schritt erhobenen Daten lässt uns besonders markante Aussprachemerkmale der österreichischen Standardvarietät feststellen, die von den meisten Kursteilnehmern in der Tabelle abgehakt wurden, zu denen „o“-artiger Klag des Monophthongs „a“ sowie als erste Komponente des Diphthongs „au“, „e“-artiger Klang der ersten Komponente des Diphthongs „ei“, Fehlen des Glottisschlageinsatzes in silbenanlautenden Vokalen, partielle Entlabialisierung von Vorderzungenvokalen bei Schreibung „ö“ „ü“, Besonderheiten bei der „r“-Realisierung, Realisierung von „ch“ nach „r“ als Ach-Laut, unbehauchte Fortis, Realisierung von „-ig“ als [ik] im

Auslaut gehören. Die genannten Aussprachevarianten sind Realisierungen, die sich von der bundesdeutschen Standardaussprache bzw. vom Mediendeutschen besonders stark unterscheiden. Hier möchten wir etwas genauer auf die Realisierung des Glottisschlageinsatzes bei silbenanlautenden Vokalen im Stamm oder Präfix eingehen, dessen Verwendung bzw. Nicht-Verwendung die Prosodie verändert und als auffälliges Merkmal wahrgenommen wird. Da die Studierenden sich daran gewöhnt haben, dass dieses Grenzsinal von bundesdeutschen Sprechern dem Aussprachekodex entsprechend normalerweise verwendet wird, fiel sein eingeschränkter Gebrauch bei österreichischen Modellsprechern sofort auf. In diesem Zusammenhang wurde das Problem der Silbengrenzenverschiebung (z. B. *ver-eisen* [fɐ^ʔæz̥n̩] gegenüber *ver-reisen* [fɐ^ʔʁæz̥n̩]) sowie sogar der Wortgrenzenveränderung (z. B. [mitaɛ̯nəma:l] *mit einem Aal* oder *mit einem Mal*) infolge des Wegfalls des Glottisplosivs thematisiert, weil die Undeutlichkeit der Wortgrenzen die Verständlichkeit für die Nicht-Muttersprachler:innen beeinträchtigen (Hirschfeld/Siebenhaar, 2013 : 133).

Der Ausgangspunkt unseres Mini-PEPs bezieht sich auf die Mediensprache von Nachrichtensprechern, die als Modellsprecher gelten und über die Standardaussprache verfügen, die „für die Berufssprecher in hohem Maße verbindlich ist“ (Krech, 2009 : 6). Es geht um die vorgelesene Sprache, wobei der Vorlesekontext das Ausmaß der Realisierung sprachlicher Variationen bestimmt. In ihrer Untersuchung der Standardaussprache in der schweizerischen Standardvarietät geht I. Hove davon aus, dass etwas mehr Beachtung der Aussprache in der formellen Textsorte (wobei es um die vorgelesene Sprache geht) geschenkt wird (Hove, 2002 : 139). Aus ihrem Befund lässt sich erschließen, dass je formeller die Textsorte ist, desto stärker passen sich einige Sprecher:innen offenbar der mediendeutschen Aussprache an (Hove, 2002 : 108). Nach Rues prägt die Prosodik (Akzent, Intonation, Pausen) die Aussprache stärker, je spontaner eine Äußerung ist. Beim Vorlesen ist der Einfluss prosodischer Elemente viel geringer, als beim unmittelbar frei formulierten Sprechen, die Gegenpole der gesprochenen Sprache darstellen, da gelesene Texte rhythmisch gleichmäßig realisiert werden (Rues, 2014 : 67). Bei vorgelesener Sprache können deshalb entweder weniger Aussprachevarianten oder die verwendeten Varianten weniger markant als beim spontanen Sprechen realisiert werden, was „zu einer Angleichung in Richtung eines idealisierten Standardkonstrukts“ geführt hat (Shafer, 2018 : 230).

Hinsichtlich der Vielfalt der Standardvarietäten weist R. Schmidlin auf die zahlenmäßige Dominanz der Sprecher aus Deutschland und die Verbreitung bundesdeutscher Fernsehprogramme in Österreich und in der Schweiz, was einen wesentlichen Einfluss auf die nationalen Varietäten der beiden kleineren Staaten ausübt. Davon zeuge die Akzeptanz bundesdeutscher Varianten neben nationalen Varianten, - so Schmidlin (Schmidlin, 2011 : 34).

Laut den Untersuchungsergebnissen von I. Hove, die die Standardaussprache in der deutschsprachigen Schweiz erforscht hat, sei es bei den Realisierungen z. B. des mit „ä(h)“ geschriebenen Langvokals als [e:] und bei den r-Vokalisierungsevidenzen, dass sie auf dem Einfluss des Mediendeutschen beruhen (Hove, 2002 : 135). Hove

hat auch den Zusammenhang zwischen der Art, wie die Standardsprache auf der phonetischen Ebene realisiert wird, und der Bewertung der Sprechenden durch ihre Gesprächspartner:innen festgestellt: „Da alle Personen wissen, dass die Art, wie sie die Standardsprache aussprechen, interpretiert werden kann, versuchen sie, Varianten zu verwenden, die von ihren GesprächspartnerInnen entweder möglichst positiv oder überhaupt nicht interpretiert werden. Will eine Person vermeiden, dass ihre Aussprache interpretiert wird, hält sie sich so weit wie möglich an die Aussprachekonvention“ (Hove, 2002 : 145). In der erwähnten Untersuchung wird auch vermerkt, dass es Typen von Personen gibt, die eine Konnotation wie z. B. „deutschländisch“ positiv oder nicht positiv bewerten und demnach deutschländische Varianten entweder realisieren oder nicht realisieren (Hove, 2002 : 146). Daher könnte es sich nicht nur um linguistische, sondern auch um komplexe psychologische Vorgänge handeln und letztendlich um die persuasive Wirkung der Massenmedien, die den Einfluss auf eine Persönlichkeit mittels der gesprochenen Sprache ausüben (Селіванова, 2012 : 432).

Interessant erscheint die Untersuchung von N. Shafer, die den drei nationalen Standardvarietäten gewidmet ist. Ihre Forschungsfrage lautet, ob „DaF-Anfänger das Standarddeutsch bundesdeutscher, österreichischer und schweizerischer Ausprägung grundsätzlich in etwa gleich oder unterschiedlich gut verstehen“ (Shafer, 2018 : 158). Laut den Ergebnissen ihrer Untersuchung erwies sich Standardvariation für die am Experiment teilnehmenden DaF-Lernenden aus elf nicht-deutschsprachigen Ländern nicht als Problem. Dazu haben folgende Faktoren beigetragen (Shafer, 2018 : 229):

1. die phonologische Standardnähe der Inputtexte, mitbedingt durch die konkrete Aufnahmesituation (Vorlesekontext)
2. Charakteristika der Sprecher:innen (Bildungshintergrund, Standardnähe, Deutlichkeit der Aussprache)
3. lernerseitige Aspekte wie Vertrautheit, Varietätenverstehen, Wahrnehmungstoleranz und Sprachniveau

Die Standardnähe ist vermutlich dadurch zu erklären, dass die Aufnahmen auf schriftlichen Vorlagen basierten und keine Spontansprache abbildeten. Damit wird noch einmal die These bestätigt, dass je mehr man am geschriebenen Text orientiert ist, desto weniger Unterschiede lassen sich von der Standardaussprache aufweisen.

Obwohl die Aufnahmen nicht von geschulten Berufssprechern, sondern von Laien eingesprochen worden waren, erwiesen sich die Unterschiede zwischen den untersuchten Standardvarietäten nicht zu groß, so dass das verstehende Hören der TN nicht beeinträchtigt worden war. Was die Charakteristika der Sprecherinnen angeht, so handelt es sich um gut gebildete Muttersprachlerinnen, die aus den drei DACH-Ländern kommen, als Universitätsstudierenden bzw. Dozentinnen im Hochschulbereich tätig sind und die deutsche Standardsprache produktiv und rezeptiv regelmäßig benutzen. Laut dem DAWB dient die Kodifikation als Empfehlung mit größerer Normtoleranz für Berufssprecher im weiteren Sinn, wie z. B. Persönlichkeiten, die in Wissenschaft, Kultur, Wirtschaft und Politik in der Öffentlichkeit wirken, sowie Pädagogen aller Fachrichtungen und in allen Institutionen (Krech, 1076 : 7). Unseres Erachtens war aufgrund dessen die situativ

angemessene Verwendung der Standardaussprache von den sich an der Untersuchung beteiligten Sprecherinnen zu erwarten, weshalb die Standardvariation die DaF-Lernenden nicht verwirrte (Shafer, 2018 : 234).

Es ließe sich schlussfolgern, dass die TN unserer Untersuchung über eine Art standardsprachliche Wahrnehmungstoleranz bzw. rezeptive Varietätenkompetenz verfügen, sodass sie durch anders klingende Laute, unterschiedliche Sprachrhythmen oder z. B. fehlende Glottisschläge im österreichischen Standarddeutsch nicht irritiert waren.

Fazit. Zusammenfassend lässt sich sagen, dass eine stärkere Thematisierung der Standardvariation des Deutschen im DaF-Unterricht wünschenswert ist. Es geht dabei um die Bewusstmachung der Standardvariation sowie um eine Sensibilisierung für den Umgang mit nationalen Sprachnormen. Darüber hinaus hilft den Deutschlernenden die Behandlung von Aussprachevarietäten und -varianten im Unterricht, Sprecher aus DACH-Ländern besser zu verstehen und von ihnen besser verstanden zu werden.

Im DaF-Unterricht wäre es angebracht, im Hinblick auf die Sprachproduktion an der bundesdeutschen Standardvarietät zu orientieren und gleichzeitig eine rezeptive Varietätenkompetenz aufzubauen, um eine maximale kommunikative Reichweite zu erzielen. Zweifellos lässt sich ein Kontakt mit verschiedenen Standardvarietäten eine rezeptive Wahrnehmungstoleranz und Varietätenkompetenz positiv beeinflussen.

Darüber hinaus setzt das in diesem Beitrag besprechende Problem eine entsprechende Ausbildung der DaF-Lehrkräfte voraus, wobei die Vermittlung von Kenntnissen über die Standardvariation fester Bestandteil der Ausbildung sein muss. Es lässt sich auch schlussfolgern, dass die Plurizentrik des Deutschen eine besondere Herausforderung bedeutet und der plurizentrische Ansatz in der Lehrerausbildung seinen festen Platz einnehmen sollte.

Ausblick. Einige Fragen, die im Rahmen dieses Beitrags nur angedeutet wurden, könnten als Anreiz für weitere wissenschaftliche Untersuchungen dienen. Denkbar wäre eine Untersuchung der Wahrnehmung von Standardvarietäten bezüglich des Hörverstehens. Im Anschluss daran könnten die Aussprachemerkmale den phonostilistischen Ebenen zugeordnet werden, wobei die gesprochene Sprache sowohl von Nachrichtensprecher:innen, Ansager:innen, Moderator:innen als auch Politiker:innen und weiteren Personen des öffentlichen Lebens analysiert wird, indem phonostilistischen Ebenen von vorgelesener Sprache, memoriertem, frei produzierendem Sprechen bis zur Spontansprache berücksichtigt werden. Auf solche Weise kann die Frage geklärt werden, was die standardsprachliche Diversität des Deutschen auf phonetischer Ebene für das Hörverstehen von DaF-Studierenden bedeutet und damit auch für die Entwicklung der deutschsprachigen kommunikativen Kompetenz.

Literaturliste

Селіванова О. Світ свідомості в мові. Черкаси: Ю.Чабаненко, 2012.

Ammon U. Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Berlin: Gruyter, 1995.

- Domaschnew A. I. Noch einmal über die nationalen Sprachvarianten im Deutschen / A. I. Domaschnew. *Zeitschrift für germanistische Linguistik. Deutsche Sprache in Gegenwart und Geschichte*. 1989. Heft 17.3, S. 342-355.
- Hirschfeld U. Standardaussprache – Ziel des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache? *Hallesche Schriften zur Sprechwissenschaft und Phonetik*. 1996. Band 1, S. 187-194.
- Hirschfeld U., Reinke K. Phonetik im Fach Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. 2., neu bearbeitete Auflage. Berlin: E. Schmidt Verlag, 2018.
- Hirschfeld U., Siebenhaar B. Aussprachevielfalt im Deutschen. *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Faches Deutsch als Fremdsprache*. 2013. Heft 3, S. 131-140.
- Hove I. Die Aussprache der Standardsprache in der deutschen Schweiz. Tübingen: Niemeyer, 2002.
- Kellermeier-Rehbein B. Einführung in die nationalen Varietäten des Deutschen. Berlin: E. Schmidt Verlag, 2014.
- Klaaß D. Untersuchungen zu ausgewählten Aspekten des Konsonantismus bei österreichischen Nachrichtensprechern. Fr.a.M.: Peter Lang GmbH, 2009.
- Kleiner St., Knöbl R. Duden. Das Aussprachewörterbuch. Berlin, Mannheim: Dudenverlag. 2015.
- Krech E.-M. u. a. Deutsches Aussprachewörterbuch. Berlin/New York, 2009.
- Krech E.-M. Die Differenzierung von Standarddeutsch und ihre Relevanz für die Kodifizierung. *Лингвистическая полифония: Сборник статей в честь юбилея профессора Р.К.Потановой*. М.: Языки славянских культур, 2007. С. 404-423
- Riesel E. Der Stil der deutschen Alltagsrede. Leipzig: Reclam, 1970.
- Rues B. Varietäten und Variation in der deutschen Aussprache. *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Faches Deutsch als Fremdsprache*. 2005. Heft 4, S. 232-237.
- Schmidlin R. Die Vielfalt des Deutschen: Standard und Variation. Gebrauch, Einschätzung und Kodifizierung einer pluralistischen Sprache. *Studia Linguistica Germanica*, 106. Berlin/New York: Langenscheidt Verlag, 2011.
- Shafer N. Varietäten und Varianten verstehen lernen. Zum Umgang mit Standardvariation in Deutsch als Fremdsprache. Universitätsverlag Göttingen, 2018.
- Spiekermann H. Variation in der deutschen Sprache. *Krumm H.-J. u. a. (Hg.): Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. Ein internationales Handbuch*. Band 1. Berlin: De Gruyter Mouton, 2010, S. 343-359.
- Trim J., North B., Sheils J. Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen. Berlin/München/Wien/Zürich/New York: Langenscheidt, 2001.
- Ulbrich Chr. Prosodische Aussprachebesonderheiten der deutschen, österreichischen und schweizerischen Standardvarietät des Deutschen in gelesene Äußerungen von Nachrichtensprechern. *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Faches Deutsch als Fremdsprache*. 2003, S 155-158.

References

- Selivanova, O. (2012). *Svit svidomosti v movi*. Tcherkasy: Iu. Tchabanenko.
- Ammon, U. (1995). *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz*. Berlin: Gruyter.
- Domaschnew, A. I. (1989). Noch einmal über die nationalen Sprachvarianten im Deutschen / A. I. Domaschnew. *Zeitschrift für germanistische Linguistik. Deutsche Sprache in Gegenwart und Geschichte*. 3, 342-355.
- Hirschfeld, U. (1996). Standardaussprache – Ziel des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache? *Hallesche Schriften zur Sprechwissenschaft und Phonetik*. Band 1, 187-194.
- Hirschfeld, U., Reinke, K. (2018). *Phonetik im Fach Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*. 2., neu bearbeitete Auflage. Berlin: E. Schmidt Verlag.
- Hirschfeld, U., Siebenhaar, B. (2002). Aussprachevielfalt im Deutschen. *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Faches Deutsch als Fremdsprache*. Heft 3, 131-140.

- Hove, I. (2002). Die Aussprache der Standardsprache in der deutschen Schweiz. Tübingen: Niemeyer.
- Kellermeier-Rehbein, B. (2014). Einführung in die nationalen Varietäten des Deutschen. Berlin: E. Schmidt Verlag.
- Klaaß, D. (2009). Untersuchungen zu ausgewählten Aspekten des Konsonantismus bei österreichischen Nachrichtensprechern. Fr.a.M.: Peter Lang GmbH.
- Kleiner, St., Knöbl, R. (2015). Duden. Das Aussprachewörterbuch. Berlin, Mannheim: Dudenverlag.
- Krech, E.-M. u. a. (2009). Deutsches Aussprachewörterbuch. Berlin/New York.
- Krech, E.-M. (2007). Die Differenzierung von Standarddeutsch und ihre Relevanz für die Kodifizierung. *Lynhvystycheskaia polyfonia*. M.: Yazyky slovianskykh kultur, 404-423.
- Riesel, E. (1970). Der Stil der deutschen Alltagsrede. Leipzig: Reclam, 1970.
- Rues, B. (2005). Varietäten und Variation in der deutschen Aussprache. *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Faches Deutsch als Fremdsprache*. Heft 4, 232-237.
- Schmidlin, R. (2011). Die Vielfalt des Deutschen: Standard und Variation. Gebrauch, Einschätzung und Kodifizierung einer pluralistischen Sprache. *Studia Linguistica Germanica*, 106. Berlin/New York: Langenscheidt Verlag.
- Shafer, N. (2018). Varietäten und Varianten verstehen lernen. Zum Umgang mit Standardvariation in Deutsch als Fremdsprache. Universitätsverlag Göttingen.
- Spiekermann, H. (2010). Variation in der deutschen Sprache. *Krumm H.-J. u. a. (Hg.): Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. Ein internationales Handbuch*. Band 1. Berlin: De Gruyter Mouton, 343-359.
- Trim, J., North, B., Sheils, J. (2001). Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen. Berlin/München/Wien/Zürich/New York: Langenscheidt.
- Ulbrich, Chr. (2003). Prosodische Aussprachebesonderheiten der deutschen, österreichischen und schweizerischen Standardvarietät des Deutschen in gelesene Äußerungen von Nachrichtensprechern. *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Faches Deutsch als Fremdsprache*, 155-158.

Стаття надійшла до редакції 6.04.2022 року

ВИМОГИ ДО ПУБЛІКАЦІЙ

Редакційна колегія приймає до публікації у збірнику статті, що містять теоретично вагомі й достовірні результати власних наукових досліджень, які виконані на високому професійному рівні із залученням останніх досягнень вітчизняної та зарубіжної філології. Статті повинні мати такі необхідні елементи:

Вступ (розкривається актуальність дослідження; здійснюється постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень і публікацій; формулюються мета і завдання).

Методи та методики дослідження (висвітлюється процедура теоретико-методологічного та/або експериментального дослідження).

Результати та обговорення (викладається основний матеріал так, щоб була зрозумілою суть теоретичного та/або емпіричного дослідження; дискусії щодо висвітленої проблематики).

Висновки (здійснюється узагальнення результатів, передбачаються перспективи подальших досліджень).

Редакція Збірника у своїй діяльності керується наступними етичними принципами:

виконує вимоги Комітету з етики в публікаціях – Committee on Publication Ethics (COPE), Будапештської Декларації відкритого доступу до рецензованих наукових видань та наукових досліджень – Budapest Open Access Initiative (BOAI) та Берлінської Декларації про відкритий доступ до наукових і гуманітарних знань – Berlin Declaration Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities).

Основні мови – українська, англійська, німецька, іспанська. Кожна стаття супроводжується розширеним авторським резюме англійською мовою.

Під час подання рукопису до журналу автори повинні підтвердити його відповідність всім встановленим вимогам, вказаним нижче. В разі виявлення невідповідності поданої роботи пунктам цих вимог редакція повертатиме авторам матеріали на доопрацювання.

Це подання раніше не було опубліковане і не надсилалося до розгляду редакціям інших журналів

Технічне оформлення тексту статті

Поля: нижнє, верхнє, лїве, праве – 2 см.

Редактор: MS Word.

Гарнітура: Times New Roman, кегель (розмір) 14, інтервал – 1,5.

Текст набирається без переносів.

Стаття подається за такою СТРУКТУРОЮ:

УДК (по лівому краю)

НАЗВА СТАТТІ (по центру)

Ім'я та прізвище автора (по центру)

Вчене звання, науковий ступінь, посада (по центру)

Місце роботи, E-mail, ORCID та / або ResearcherID автора (по центру)

Анотації та ключові слова українською, англійською мовами (кожна по 1800 знаків (230-250 слів)

Ключові слова (5-8 слів чи словосполучень).

Текст статті.

Список літератури.

References.

Першою наводиться анотація мовою, якою написана стаття. Перед анотаціями українською, англійською мовами розміщується назва статті, прізвище автора та інформація про нього відповідною мовою.

Ілюстрації (схеми, графіки, діаграми тощо) нумеруються у межах статті і супроводжуються підмалюнковими підписами, наприклад: Рис.1. Графік залежності показника *a* від показника *b*. Цифровий матеріал може оформлюватись у таблиці, які теж нумеруються в межах статті і супроводжуються назвою над таблицею по центру.

Окремі слова латиницею, що включені в кириличний текст, а також ілюстративні приклади виділяються курсивом, наприклад: Д. Артрідж свого часу запропонував термінопоняття “*culturally and ideologically situated reader*”. Приклади, що складаються більше, ніж з одного речення, виокремлюються у абзац та друкуються із відступом 10-15 мм від лівого берегу. У разі наявності перекладу ілюстративної цитати він друкується з таким саме відступом.

Вимоги до оформлення посилань на літературні джерела в тексті статті

Цитування та внутрішньотекстове посилання на літературні джерела подаються відповідно до стилю (АРА) з використанням дужок, наприклад: (Залевська 2005). Якщо зазначається сторінка джерела, то

вона подається через двокрапку (Залевська 2005: 125). У списку літератури обов'язково мають міститися всі наукові джерела, прізвища авторів яких згадуються в тексті статті.

Вимоги до оформлення списку літератури

Список літератури оформлюється відповідно до вимог «ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання», що вступив в дію 01.07.2016). Список літератури не нумерується та друкується 12 кеглем, міжрядковий інтервал 1.

References оформлюється **відповідно до міжнародного стандарту APA (American Psychological Association (APA) Style)**, що можна зробити на сайтах автоматичного формування посилань:

- Citation Machine (<http://www.citationmachine.net/apa/cite-a-book>)

- <http://www.bibme.org/apa/book-citation/manual>

References не нумеруються та друкуються 12 кеглем, міжрядковий інтервал 1

Онлайнові транслітератори:

- Стандартна українська транслітерація (Паспортна КМУ 2010)

(<http://www.slovnkyk.ua/services/translit.php>)

- Стандартна російська транслітерація (<http://ru.translit.net/?account=zagranpasport>)

За наявності у цитованих джерелах DOI, даний цифровий ідентифікаторзначається у відповідному посиланні.

Перевірити наявність DOI можна на сайті <https://www.crossref.org/>

Окремим файлом надаються дані про автора:

- 1) прізвище, ім'я, по-батькові (українською мовою згідно паспорту),
- 2) науковий ступінь,
- 3) вчене звання,
- 4) статус аспіранта, докторанта, пошукача (в разі наявності такого),
- 5) місце роботи і посада,
- 6) номер телефону, адреса, e-mail.

БАЗИ РЕФЕРУВАННЯ ТА ІНДЕКСУВАННЯ

Наукова періодика України" (НБУВ),

УРЖ «Джерело» (Ukrainian abstracting journal),

«Україніка наукова» (Bibliographic Database

"Ukrainika scientific"),

«Наукова періодика України» (УРАН),

Інституційний репозитарій Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

Українські наукові журнали, Ulrich's Periodicals Directory,

Index Copernicus Journals Master List, (ICV 2016: 62,95)

Google Scholar,

Base-search,

DOAJ,

Slavic Humanities Index

Всім статтям присвоюється цифровий ідентифікатор DOI

КООРДИНАТИ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СЕКРЕТАРЯ:

доц. Строченко Леся Василівна

- телефон: +38 067 749 29 27

- E-mail: lesiastrochenko@gmail.com

Звертаємо Вашу увагу, що збірник розміщується на власному сайті

<http://rgnotes.onu.edu.ua>

Редакційна колегія

ЗМІСТ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СЛОВНИКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ Алексеева О.Б.	4
КОДОВАНИЙ СЕМАНТИЧНИЙ ОБСЯГ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ З ПОЧАТКОВИМИ ЛІТЕРАМИ <i>A, B, C, G, H, I</i> У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД (на основі тлумачного словника <i>DUDEN</i>) Дребет В.В., Розводовська С.А., Джавала А.Е.Р.	10
МЕЛОДІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ ІНДІЙСЬКИХ МОРЯКІВ Єфанова І. А.	25
МОТИВУЮЧІ ОЗНАКИ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО КОНЦЕПТА <i>TEXTILE</i> В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ Ковальова К.О.	33
ОБРАЗ ГОДУВАННЯ У ДЗЕРКАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ. Стаття 2. Колегаєва І.М.	41
ОСОБЛИВОСТІ СЛЕНГУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ІТ-ФАХІВЦЯМИ ТА ФАХІВЦЯМИ В ОБЛАСТІ КІБЕРБЕЗПЕКИ Кузнєцова Г.П.	57
ЕПІТЕТИ ЯК ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ПЕРСОНАЖУ В ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ Лелет І.О.	67
ФРАНЦУЗЬКОМОВНИЙ ГАСТРОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ Марінашвілі М. Д., Коккіна Л. Р., Польщина Д. С.	73
ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ Попік І.П., Тхор Н.М.	86
ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ Приходько Г.І.	93
ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (на матеріалі роману С. Фрая “The Hippopotamus”) Романюк С.Г., Лучина С.М.	100

ВАРІАТИВНІСТЬ ПРОСОДИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ В МОВЛЕННІ ПЕРЕДАВНИКІВ КАНАДСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ НОВА ШОТЛАНДІЯ Русавська О. О.	112
СЕКТОР <i>МОВА</i> У НОМІНАТИВНОМУ ПОЛІ КОМПЛЕКСНОГО КОНЦЕПТУ <i>WORD/LANGUAGE/SPEECH</i> Смаглій В.М.	119
ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ФАНФІКШЕН Станко Д.В.	125
МОВЛЕННЄВЕ ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ <i>A WORK OF GENIUS</i> У НАУКОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ Строченко Л.В.	131
ДИСКУРСИВНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ГОРОСКОПІВ Томчаковська Ю.О.	136
РЕЛІГІЙНА ЛЕКСИКА В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ: МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ Четайкіна В.В.	142
<i>EL PICASSO DE NUESTRO FÚTBOL: REALIZACIÓN DE LA INTERDISCURSIVIDAD A TRAVÉS DE LAS MODALIDADES ARTÍSTICAS EN EL DISCURSO DEL FÚTBOL ESPAÑOL</i> Kotenko V.	149
MELODIC ORGANIZATION OF THE PREACHER'S SPEECH IN FILM DISCOURSE Shevchenko S.	163
PERZEPTIV-ARTIKULATORISCHE ASPEKTE DER STANDARDSPRACHLICHEN VARIETÄTENKOMPETENZ DES DEUTSCHEN Verbitskaja T., Vasylchenko O.	170
Вимоги до публікацій	183

Наукове видання

ЗАПИСКИ
З РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ
ФІЛОЛОГІЇ
Writings in Romance-Germanic Philology

Випуск 1 (48) 2022

Записки з романо-германської філології / (ред. І.М. Колегаєва). Вип. 1 (48). Одеса: 2022. 186 с.
Українською, російською, англійською, німецькою, іспанською мовами

Затверджено до друку вченою радою Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
(Протокол № 10 від 31.05.2022)

Адреса редколегії:
65058 м. Одеса, Французький бульвар, 24/26
Одеський національний університет, факультет РГФ, кімн. 109

Коректор Єрмоєнко С.В.
Макет Строченко Л.В.

Підписано до друку 31.05.2022 р.
Формат 70X108/16. Гарнітура Arial
Папію офсет. Друк офсет. Ум.друк.арк. 12
Зам. 355. Тираж 300 прим.

Віддруковано з оригінал-макета у видавництві
«ПолиПринт», м. Одеса, вул. Ак.Корольова, 33.
Тел.: (048) 794-64-50
E-mail: info@poliprint.od.ua